

KREVI - Det Kommunale og Regionale Evalueringsinstitut

Brugeres og borgeres præferencer for kommunale serviceydelser

September 2010

COWI

Accent

AKF

userneeds

KREVI.

KREVI - Det Kommunale og Regionale
Evalueringsinstitut

Brugeres og borgeres præferencer for kommunale serviceydelser

September 2010

Dokumentnr. P-70980-A-5
Version C
Udgivelsesdato September 2010

Udarbejdet SBD, JJD, MHO, Jacob Ladenburg AKF, Camilla Dalsgaard KREVI
Kontrolleret CAG
Godkendt SBD

Indholdsfortegnelse

1	Resumé	3
2	Indledning	17
2.1	Baggrund og formål	17
2.2	Undersøgelsens opbygning	18
3	Undersøgelsens design og metode	20
3.1	Kort om stated preference-metoden	20
3.2	Afgrænsning af undersøgelsen	21
3.3	Dataindsamling	26
3.4	Analyser	29
4	Børneinstitutionsområdet	34
4.1	Gennemsnitlige betalingsviljer for serviceændringer på børneinstitutionsområdet	35
4.2	Forklarende analyse – præferenceforskelle på børneinstitutionsområdet	37
4.3	Konklusioner for børneinstitutionsområdet	47
5	Skoleområdet	49
5.1	Gennemsnitlige betalingsviljer for serviceændringer på skoleområdet	50
5.2	Forklarende analyse – præferenceforskelle på skoleområdet	53
5.3	Konklusioner for skoleområdet	63
6	Ældreområdet	65
6.1	Gennemsnitlige betalingsviljer for serviceændringer på ældreområdet	66
6.2	Forklarende analyse – præferenceforskelle på ældreområdet	68
6.3	Konklusioner for ældreområdet	77

7	Vej- og affaldsområdet	79
7.1	Gennemsnitlige betalingsviljer for serviceændringer på vej- og affaldsområdet	80
7.2	Forklarende analyse – præferenceforskelle på vej- og affaldsområdet	82
7.3	Konklusioner for vej- og affaldsområdet	94
8	Tværgående prioritering	96
8.1	Gennemsnitlige betalingsviljer for serviceforbedringer i den tværgående prioritering	97
8.2	Forklarende analyse – præferenceforskelle i den tværgående prioritering	100
8.3	Konklusioner for tværgående prioritering	112
9	Sammenfatning af resultater på tværs	115
9.1	Erfaringer med at anvende metoden på kommunale områder	115
9.2	Analyseresultater på tværs af serviceområder	116
9.3	Erfaringer med anvendelse af metoden i praksis	126

Bilag

Bilag 1	Litteraturliste	129
Bilag 2	Udvælgelse af serviceområder og serviceydelser	133
Bilag 3	Udvælgelse af respondenter	143
Bilag 4	Forventede forklaringsfaktorer	150
Bilag 5	Beskrivelse af dataindsamling og data	158
Bilag 6	Spørgeskemaets opbygning	175
Bilag 7	Stated preference-metoden – anvendelse og resultater	186
Bilag 8	Detaljerede resultater	196
I.	Børneinstitutionsområdet	197
II.	Skoleområdet	199
III.	Ældreområdet	201
IV.	Vej- og affaldsområdet	203
V.	Tværgående prioritering	205
Bilag 9	Teorien bag stated preference-metoden, modelkørsler og beregningsteknik	207

1 Resumé

Baggrund

Når lokalpolitikere skal fastsætte serviceniveauer og prioritere serviceydelser i de enkelte kommuner, sker det ud fra en række forskellige hensyn, herunder politiske værdier, ønskede samfundseffekter, økonomiske omkostninger ved at producere serviceydelserne og borgernes efterspørgsel efter dem.

Politikerne har normalt en del information om produktionsomkostningerne ved nye eller forbedrede ydelser, hvorimod information om borgernes efterspørgsel er mere sparsom. Offentlige serviceydelser omsættes ikke på et frit marked, og borgerne kan derfor kun sjældent vise deres betalingsvilje gennem aktive tilvalg og fravalg. Selvom f.eks. borgerhøringer og læserbreve kan give information om helt specifikke præferencer hos enkeltindivider eller grupper af borgere, i hvilken grad er disse præferencer så typiske for den lokale befolkning? Og hvor stærke er præferencerne, omregnet til betalingsviljer i kroner og øre?

Formål

Formålet med denne undersøgelse var at tilvejebringe større viden om brugeres og borgeres præferencer for kommunale serviceydelser. Hvilke ydelser prioriteres højere end andre, og hvordan varierer præferencerne mellem forskellige grupper af borgere og brugere? F.eks. mellem mænd og kvinder, brugere og ikke-brugere eller højre- og venstreorienterede.

Metode

Til formålet anvendes den såkaldte stated preference-metode, der er udviklet til at afdække præferencer for ikke-markedsomsatte goder. Til forskel fra f.eks. traditionelle meningsmålinger anvender stated preference-metoden en særlig spørgeteknik. Her sættes respondenterne i en række hypotetiske valgsituationer, hvor de skal vælge mellem forskellige ”servicepakker”, der hver består af forskellige sammensætninger af serviceændringer og en betaling for dem. Når respondenterne træffer deres valg, afvejer de deres forskellige serviceønsker mod det beløb, de er villige til at betale for at få ønskerne opfyldt. Derved afslører de indirekte deres efterspørgsel. Metoden gør det muligt at estimere borgeres og brugeres betalingsviljer for de kommunale serviceydelser, der indgår i undersøgelsen, dvs. den værdi de tillægger de konkrete serviceændringer.

Stated preference-metoden er velafprøvet til værdisætning af ikke-markedsomsatte goder på fx miljøområdet, men er ikke tidligere anvendt i stor skala på traditionelle kommunale serviceområder i Danmark. Et sideordnet formål med undersøgelsen var derfor at afprøve stated preference-metoden til afdækning af præferencer for kommunal velfærdsservice.

Anvendelse af resultater

Undersøgelsen giver ny viden om, hvor stor værdi brugere og borgere tillægger forskellige kommunale serviceændringer. Den viden udgør relevant, supplerende styringsinformation for de lokale beslutningsprocesser. Det er håbet, at den kan være et værdifuldt input for lokale beslutningstagere ved planlægning og prioritering af kommunale serviceydelser.

Der er netop kun tale om ét input blandt flere i den lokalpolitiske beslutningsproces. For det første kan præferencer ikke stå alene. Ud fra en velfærdsøkonomisk betragtning skal borgernes betalingsvilje for en ny eller forbedret ydelse altid holdes op mod produktionsomkostningen. Kun hvis betalingsviljen overstiger produktionsomkostningen, er der umiddelbart velfærdsøkonomiske argumenter for at udbyde ydelsen. For det andet handler politik om andet end snæver velfærdsøkonomi. Politiske værdier spiller naturligt en selvstændig rolle, når lokale serviceniveauer fastlægges, ligesom et ønske om positive afledte samfundseffekter af en given serviceydelse kan være en legitim grund til at indføre ydelsen, selvom den ikke værdsættes tilstrækkeligt af borgerne til at skabe en velfærdsgevinst på kort sigt. De nuancer kan virke indlysende, men er vigtige at have i baghovedet, når undersøgelsens resultater anvendes.

Erfaringer med brug af metoden

På baggrund af undersøgelsens resultater vurderes stated preference-metoden samlet set at være et stærkt, men komplekst, redskab til afdækning af borgeres og brugeres præferencer for ændringer i de undersøgte kommunale serviceydelser. Langt de fleste analyseresultater kan gives logiske tolkninger, og analyserne har frembragt nuanceret indsigt i forskellige borger- og brugergruppers præferencer for kommunale serviceydelser.

Vi har overvejende fundet positive gennemsnitlige betalingsviljer for serviceforbedringer. Det er som udgangspunkt ikke overraskende, da det er naturligt at tillægge forbedringer en positiv værdi. Det viste sig imidlertid også, at borgernes og brugernes betalingsvilje for, dvs. efterspørgsel efter, kommunale serviceydelser ikke er uendelig. Der er stor forskel på betalingsviljer for forskellige serviceydelser og områder, ligesom det ikke er alle serviceydelser, der tilsyneladende overhovedet er en samlet betalingsvilje for. Desuden kan der for en række serviceydelser konstateres faldende marginalnytte af serviceforbedringer, idet respondenternes betalingsvilje falder, når deres nuværende serviceniveau stiger.

Til trods for de positive erfaringer har metoden en række begrænsninger, der diskuteres i afsnit 9.

Undersøgelsens design

I undersøgelsen afdækkes og analyseres borgeres og brugeres præferencer for udvalgte serviceydelser indenfor fire kommunale serviceområder, nemlig:

- Børneinstitutionsområdet
- Skoleområdet
- Ældreområdet
- Vej- og affaldsområdet

Desuden undersøges i en tværgående prioritering mere overordnede præferencer for serviceforbedringer på tværs af de fire serviceområder.

Der er lavet separate analyser for hvert af de fire serviceområder og for den tværgående prioritering, så der i alt er fem sæt af analyser. Hvert sæt af analyser er foregået i to trin.

I første trin er respondenternes samlede, gennemsnitlige betalingsvilje for de fire ydelser inden for det enkelte område beregnet. Det giver et billede af de fire ydelsers samlede værdi for respondenterne. Desuden viser det, hvilke af de fire ydelser, der har størst og mindst værdi for de adspurgte respondenter. De gennemsnitlige resultater dækker over forskelle mellem respondenterne.

I andet trin er der for hvert område lavet en forklarende analyse af respondenternes betalingsvilje. Analyserne afdækker, om der er forskel i præferencer mellem grupper af borgere og brugere med forskellige karakteristika. Vi har undersøgt betydningen af en række faktorer, der er inddelt i fire kategorier:

- Relation til det konkrete serviceområde (og tilfredshed¹)
- Nuværende serviceniveau²
- Individuelle baggrundsforhold
- Geografiske forhold

Forskelle i betalingsviljer mellem forskellige grupper af respondenter giver indsigt i, hvordan konkrete beslutninger om serviceændringer kan ramme forskellige grupper af borgere og brugere forskelligt.

Respondenter i undersøgelsen

Undersøgelsens resultater gælder alene for de grupper af respondenter, der indgår i undersøgelsen. På børneinstitutionsområdet og skoleområdet er der udvalgt respondenter, som er brugere, dvs. forældre til børn i institution og skole. På vej- og affaldsområdet er alle borgere i princippet brugere, mens der på ældreområdet og i den tværgående prioritering er udvalgt respondenter, der er en blanding af brugere og borgere (ikke-brugere). Der indgår i alt 5.824 respondenter i undersøgelsen.

Generaliserbarhed

Der er i undersøgelsen en overrepræsentation af f.eks. højtuddannede personer, kvinder og personer med hjemmeboende børn i forhold til befolkningen generelt. Når man fortolker de *gennemsnitlige* betalingsviljer skal man derfor huske, at de er baseret på *respondenternes* præferencer, og at denne gruppe ikke er repræsentativ. Stikprøveskævheder har derimod ikke betydning for generaliserbarheden af resultaterne i de forklarende analyser. De fundne præferenceforskelle mellem grupper af respondenter med forskellige baggrundskarakteristika forventes således at gælde generelt.

Resultater, børneinstitutionsområdet

Resultater, børneinstitutionsområdet

På børneinstitutionsområdet er der undersøgt præferencer for udvidet åbningstid, frokostordning, færre børn per voksen og pædagogisk efteruddannelse af personalet, jf. Tabel 1.1. Alle respondenter på området er brugere, dvs. forældre

¹ Anvendes kun som forklaringsfaktor i den tværgående prioritering.

² Anvendes kun som forklaringsfaktor på børneinstitutionsområdet, skoleområdet og vej- og affaldsområdet.

til mindst ét barn, der bliver passet i en børneinstitution. De estimerede betalingsviljer er en årlig ekstra brugerbetaling per barn, der benytter institution.

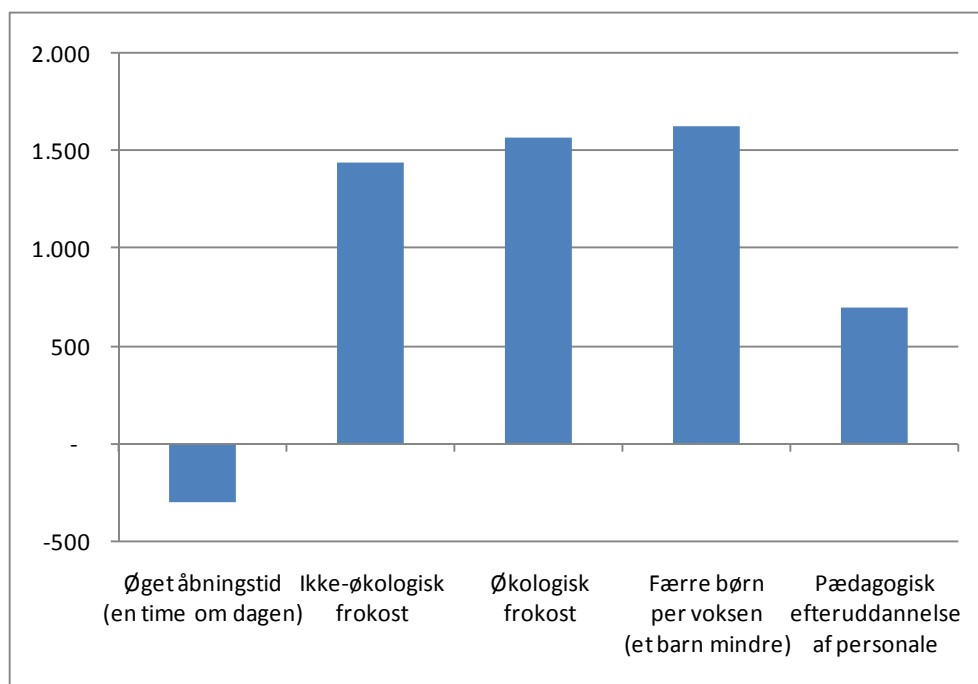
Tabel 1.1: Undersøgte serviceændringer på børneinstitutionsområdet

Serviceydelser	Serviceændring, som betalingsviljen er beregnet for
Åbningstider	1 time længere om dagen
Frokost	Ikke-økologisk frokost serveres Økologisk frokost serveres
Antal børn per voksen	1 barn mindre per voksen
Efteruddannelse af personale	Pædagogisk efteruddannelse af personale

Samlet prioritering mellem ydelser

Den deskriptive analyse viser, at de undersøgte ydelser prioriteres forskelligt af de adspurgte forældre, jf. Figur 1.1. En frokostordning, hvad enten den er økologisk eller ej, har omtrent samme værdi for respondenterne som at få reduceret antallet af børn per voksen i barnets institution med et. Forældrene vil gennemsnitligt betale 1.400-1.600 kr. om året per barn for de serviceydelser. Det bemærkes, at betalingsviljen for en økologisk frokost kun er en smule højere end for en ikke-økologisk. Frokostordning og personalenormering er højere prioriteret blandt de adspurgte forældre end pædagogisk efteruddannelse til personalet og udvidet åbningstid. Pædagogisk efteruddannelse har kun halvt så stor værdi for respondenterne som en frokostordning, mens respondenterne samlet set slet ikke er villige til at betale ekstra for at få udvidet åbningstiden i barnets institution med en time om dagen.

Figur 1.1: Gennemsnitlig betalingsvilje for serviceændringer på børneinstitutionsområdet, brugerbetaling, kr./barn/år

Note: Betalingsviljen for øget åbningstid er ikke signifikant forskellig fra 0. N = 1.150

Præferenceforskelle mellem grupper af respondenter

Den forklarende analyse viser, at der er præferenceforskelle mellem forskellige grupper af respondenter på børneinstitutionsområdet, jf. Tabel 1.2.

Tabel 1.2: Faktorer af betydning for præferencer på børneinstitutionsområdet

Serviceændring Forklaringsfaktor	1 time længere åbent om dagen	Ikke-økologisk frokost	Økologisk frokost	1 barn mindre per voksen	Pædagogisk efteruddannelse af personale
Relation til området	- Institutionstype - Antal førskolebørn		- Institutionstype	- Institutions-type	- Antal førskolebørn
Nuværende serviceniveau		- Frokost (økologisk og ikke-økologisk)	- ikke-økologisk frokost - Økologisk frokost		
Individvariable	- Uddannelse - Politisk orientering	- Politisk orientering	- Politisk orientering	- Uddannelse - Køn - Arbejdsmarkedsstilknøytning	
Geografi	- Land/by - Lolland	- Land/by - Lolland	- Land/by - Øst/vest - Lolland - Ringkøbing-Skjern	- Land/by - Lolland - Ringkøbing-Skjern	- Land/by - Lolland - Brøndby

Relation til område

Forældre med et barn i vuggestue vil betale mindre for at få udvidet den daglige åbningstid med en time, men mere for at få serveret økologisk frokost i deres barns institution, end forældre med et barn i dagpleje eller børnehave. Desuden vil forældre med et barn i dagpleje betale mindre end forældre til børn i vuggestue eller børnehave for at få reduceret antallet af børn per voksen med et barn.

Forældre med mere end et barn i førskolealderen vil betale mindre per barn for udvidet åbningstid og for pædagogisk efteruddannelse til personalet i deres barns institution end forældre, der kun har et barn i førskolealderen.

Nuværende serviceniveau

Den eneste af de undersøgte serviceydelser, hvor respondenternes nuværende serviceniveau har betydning, er frokostordning i institutionen. De forældre, der i dag har en frokostordning, vil betale mere for at beholde den, end forældre uden frokostordning vil betale for at opnå en.

Individuelle baggrundsforhold

Spørgsmålet om frokostordning deler tilsyneladende også de ideologiske vande, da højreorienterede forældre vil betale mindre for en frokostordning end midter- og venstreorienterede. Venstreorienterede vil desuden betale mere end midter- og højreorienterede for en times udvidet åbningstid om dagen.

Kvinder vil betale mere end mænd, beskæftigede mere end ikke-beskæftigede og højtuddannede mere end lavtuddannede for at få reduceret antallet af børn per voksen i institutionen. Omvendt vil højtuddannede forældre betale mindre end forældre med en kortere uddannelse for at få udvidet åbningstiden.

Geografiske forhold

Også visse geografiske forskelle gør sig gældende. Således vil man i Østdanmark betale mere for økologisk frokost end i Vestdanmark. Desuden vil foræl-

dre med bopæl i en by med mere end 5.000 indbyggere generelt betale lidt mere for de undersøgte serviceændringer på børneinstitutionsområdet end forældre, der bor i et landområde. En undtagelse er dog pædagogisk efteruddannelse af personalet i institutionen, som byboere vil betale mindre for.

Resultater, skoleområdet

Resultater, skoleområdet

På skoleområdet er der undersøgt præferencer for flere dansktimer, flere idrætstimer, frokostordning og færre elever per klasse, jf. Tabel 1.3. På skoleområdet er alle respondenter brugere af området, dvs. forældre til mindst ét barn, der går i skole. De estimerede betalingsviljer er en årlig ekstra brugerbetaling per barn, der går i skole.

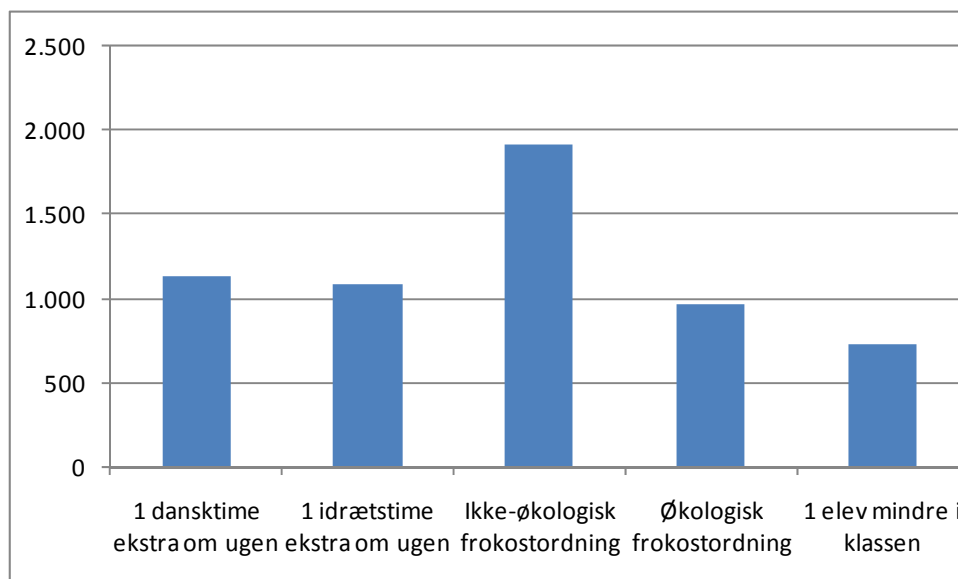
Tabel 1.3: Undersøgte ændringer i serviceydelser på skoleområdet

Serviceydelser	Serviceændring, som betalingsviljen er beregnet for
Antal dansktimer	1 time mere om ugen
Antal idrætstimer	1 time mere om ugen
Frokostordning tilbydes på skolen	Ikke-økologisk frokostordning Økologisk frokostordning
Elever per klasse	1 elev mindre i klassen

Samlet prioritering mellem ydelser

Den deskriptive analyse viser, at de undersøgte ydelser prioriteres forskelligt af de forældre, der har besvaret spørgsmålene, jf. Figur 1.2. De vil gennemsnitligt betale knap 2.000 kr. om året per barn for en frokostordning på deres barns skole, og knap 1.000 kr. for en økologisk frokostordning. Den gennemsnitlige betalingsvilje for en ekstra idrætstime hhv. dansktimer om ugen er ca. 1.100 kr. per barn per år. En ekstra time i ét af de to fag har altså omtrent samme gennemsnitlige værdi for forældrene. Den gennemsnitligt lavest prioriterede af de undersøgte serviceændringer er at få reduceret klassekvotienten med en elev.

Figur 1.2: Gennemsnitlig betalingsvilje for serviceændringer på skoleområdet, brugerbetaling, kr./barn/år

N = 1.665

Præferenceforskelle mellem grupper af respondenter

Den forklarende analyse viser, at der er præferenceforskelle mellem forskellige grupper af respondenter på skoleområdet, jf. Tabel 1.4.

Tabel 1.4: Faktorer af signifikant betydning for præferencer på skoleområdet

Serviceændring	1 dansktime ekstra om ugen	1 idrætstime ekstra om ugen	Ikke-økologisk frokostordning	Økologisk frokostordning	1 elev mindre i klassen
Forklaringsfaktor					
Relation til Serviceområde	- Skoletype		- Klassesettrin - Skoletype		- Antal skolebørn i husstanden
Nuværende serviceniveau	- Antal dansktimer	- Antal idrætstimer		- Har frokostordning (økologisk eller ikke-økologisk)	- Antal elever i klassen
Individvariable	- Alder - Uddannelse - Politisk orientering	- Alder - Uddannelse - Politisk orientering	- Alder - Uddannelse - Politisk orientering	- Alder - Uddannelse - Politisk orientering	- Alder - Uddannelse - Politisk orientering
Geografi	- Øst/Vest - Bornholm	- Øst/Vest	- Øst/Vest - Nyborg	- Øst/Vest - Norddjurs	- Øst/Vest - Gentofte

Relation til området

Børnenes skoletype har betydning for betalingsviljen for flere dansktimer og frokostordning på skolen. Forældre til børn i folkeskolen vil betale mere for en ekstra ugentlig dansktimer end forældre til børn i privatskole, ligesom de vil betale mere end privatskoleforældre for at få en frokostordning på skolen. Desuden vil forældre til elever i 7.-10. klasse betale mere for en frokostordning på skolen end forældre til elever i 0.-6. klasse.

Nuværende serviceniveau

Det nuværende serviceniveau har bred betydning for de adspurgte forældres betalingsvilje for de undersøgte serviceændringer på skoleområdet. For tre ydelser er der faldende marginalnytte: Jo flere idrætstimer hhv. dansktimer, ens

barn i forvejen har, des lavere er ens betalingsvilje for at få en times idræt hhv. dansk mere om ugen. Samme mønster ses for klassekvotienten: Jo lavere den er i dag, des mindre vil man betale for at få den reduceret med en elev. Respondenternes betalingsvilje er meget lav eller ligefrem negativ for yderligere reduktion, når man kommer under en vis klassestørrelse. Afhængig af den nuværende klassekvotient kan det altså blive opfattet som en serviceforværring at beskære antallet af elever. Endelig vil forældre til børn, der i dag har en frokostordning på skolen, betale mere for at få en økologisk frokostordning end forældre, der ikke har en frokostordning i forvejen.

Individuelle baggrundsforhold

Alder, uddannelse og politisk orientering har betydning for betalingsviljerne på skoleområdet. Et par af de mest interessante resultater skal fremhæves her. For det første har en ekstra dansktime lavere værdi for forældre med en lang videregående uddannelse end for forældre med en kortere uddannelse. For det andet er spørgsmålet om frokostordning ideologisk betinget, da højreorienterede forældre vil betale mindre for en sådan, mens venstreorienterede forældre vil betale mere. Det er det samme billede som på børneinstitutionsområdet.

Geografiske forhold

Endelig viser analysen, at respondenter med bopæl på Sjælland eller Bornholm generelt er villige til at betale mere for de undersøgte serviceændringer på skoleområdet end respondenter, der bor i Jylland eller på Fyn.

Resultater, ældreområdet

Resultater, ældreområdet

På ældreområdet er der undersøgt præferencer for mere rengøringshjælp, valgfrihed i madordninger, tid til socialt samvær i hjemmeplejen og mulighed for tilkøb af ydelser, jf. Tabel 1.5. På ældreområdet er respondenterne udvalgt efter alder, så det er sikret, at halvdelen er over 50 år gamle. Desuden er spørgsmålene stillet med udgangspunkt i en hypotetisk bruger med et hypotetisk nuværende serviceniveau, jf. afsnit 3.2.3 og Bilag 3.

De estimerede betalingsviljer er en årlig ekstra skattebetaling per husstand.

Tabel 1.5: Undersøgte serviceændringer på ældreområdet

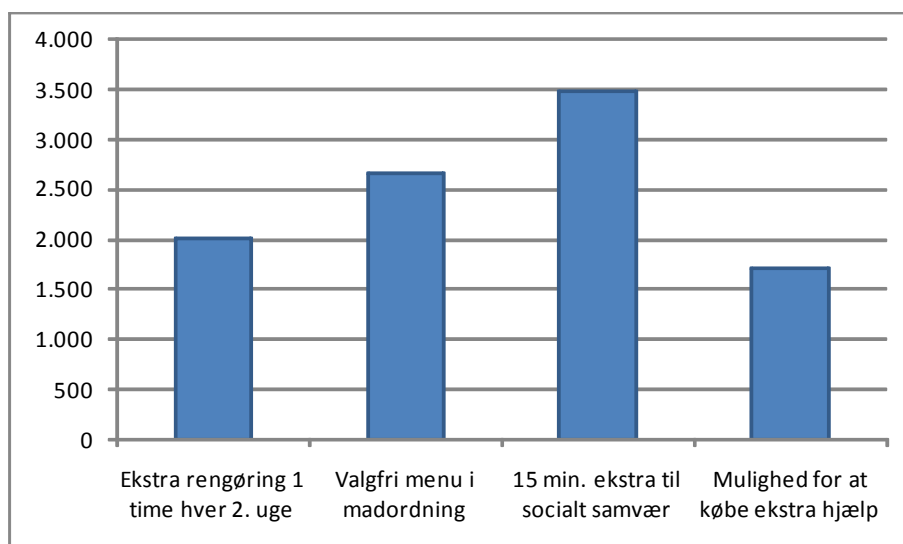
Serviceydelser	Serviceændring, som betalingsviljen er beregnet for
Hjælp til rengøring	1 time hver uge frem for hver anden uge
Valgfrihed i færdiglavet mad	Valgfrihed
Tid til socialt samvær i forbindelse med rengøring	Der afsættes 15 min. hver anden uge til socialt samvær
Ekstra praktisk hjælp fra kommunen	Mulighed for tilkøb

Samlet prioritering mellem ydelser

Den deskriptive analyse viser, at de undersøgte ydelser prioriteres forskelligt af respondenterne, jf. Figur 1.3. Gennemsnitligt set prioriterer de et kvarter til socialt samvær hver anden uge højere end valgfrihed i madordninger, efterfulgt af en times ekstra rengøring hver anden uge og endelig det at give de ældre mulighed for at købe ekstra praktisk hjælp fra kommunen. Det bemærkes, at respondenterne i gennemsnit vil betale knap dobbelt så meget for et kvarters so-

cialt samvær som for en hel times rengøring hver anden uge. Hjemmehjælpe-rens tid har altså omtrent syv gange så stor værdi for respondenterne, hvis den går med socialt samvær, som hvis den går med rengøring.

Figur 1.3: Gennemsnitlig betalingsvilje for serviceændringer på ældreområdet, skattebetaling, kr./husstand/år

N = 3.805

Præferenceforskelle mellem grupper af respondenter

Den forklarende analyse viser, at der er præferenceforskelle mellem forskellige grupper af respondenter på ældreområdet, jf. Tabel 1.6.

Tabel 1.6: Faktorer af signifikant betydning for præferencer på ældreområdet

Serviceændring	Ekstra rengøring 1 time hver 2. uge	Valgfri menu i madordning	15 min. til socialt samvær	Mulighed for at købe ekstra hjælp
Forklaringsfaktor				
Relation til Serviceområde	- Alder - Kendskab og kontakt	- Alder - Kendskab og kontakt	- Kendskab og kontakt	- Alder - Kendskab og kontakt
Serviceniveau	Ikke undersøgt	Ikke undersøgt	Ikke undersøgt	Ikke undersøgt
Individvariable	- Køn - Politisk orientering	- Køn - Uddannelse - Politisk orientering	- Køn - Uddannelse - Offentlig ansat - Politisk orientering	- Køn - Uddannelse - Husstandsindkomst
Geografi	- Bornholm - Lolland - Nyborg	- Bornholm - Lolland - Nyborg - Norddjurs	- Bornholm - Gentofte	- Bornholm - Lolland - Nyborg

Relation til området

Navnlig respondenternes relation til området har betydning for præferencerne for de undersøgte serviceændringer på ældreområdet. Relation til området er udtrykt ved respondenternes alder, samt deres kendskab til ældreområdet. Generelt har respondenter over 50 år en højere betalingsvilje for de undersøgte serviceændringer på ældreområdet end respondenter under 50 år. Jo tættere

man aldersmæssigt er på en brugerrelation til området, des mere vil man betale for serviceforbedringer.

Sammenhængene er knap så entydige for de forskellige former for kendskab til ældreområdet. Dog ser det ud til, at uanset om respondenterne kender området fra modtagerside, fra medierne eller fra en ansættelse i ældresektoren, er de villige til at betale mere for tid til socialt samvær i forbindelse med rengøring, end hvis de ikke har noget kendskab til området. For de øvrige tre ydelser ser det ud til, at respondenternes præferencer er styret af, hvorvidt de har kendskab til området fra en modtager- hhv. medie-vinkel.

Individuelle baggrundsforhold

Af individuelle baggrundsforhold har respondenternes køn bred betydning, da kvinder vil betale mere end mænd for tre af de undersøgte serviceændringer på ældreområdet. Derudover er venstreorienterede generelt villige til at betale mere i skat for mere offentlig service på ældreområdet, mens der ikke er ideologiske forskelle i betalingsviljen for at give de ældre mulighed for at købe ekstra praktisk hjælp fra kommunen. Her spiller i stedet respondenternes indkomstniveau ind: Jo højere husstandsindkomst, des mere er man villig til at betale for muligheden for tilkøbsydelser.

Geografiske forhold

Der er tilsyneladende ikke de store forskelle i betalingsviljer på ældreområdet mellem Østdanmark og Vestdanmark eller mellem landbefolkningen og bybefolkningen. Til gengæld ser det ud til, at især Bornholm, Lolland og Nyborg Kommune skiller sig ud fra de øvrige kommuner i undersøgelsen.

Resultater, vej- og affaldsområdet

Resultater, vej- og affaldsområdet

For vej- og affaldsområdet er der undersøgt præferencer for vedligeholdelse af veje og stier, renholdelse af offentlige arealer, bortskaffelse af storskrald og haveaffald samt bortskaffelse af pap, papir og glas til genbrug (jf. Tabel 1.7). De estimerede betalingsviljer er en årlig ekstra skattebetaling per husstand.

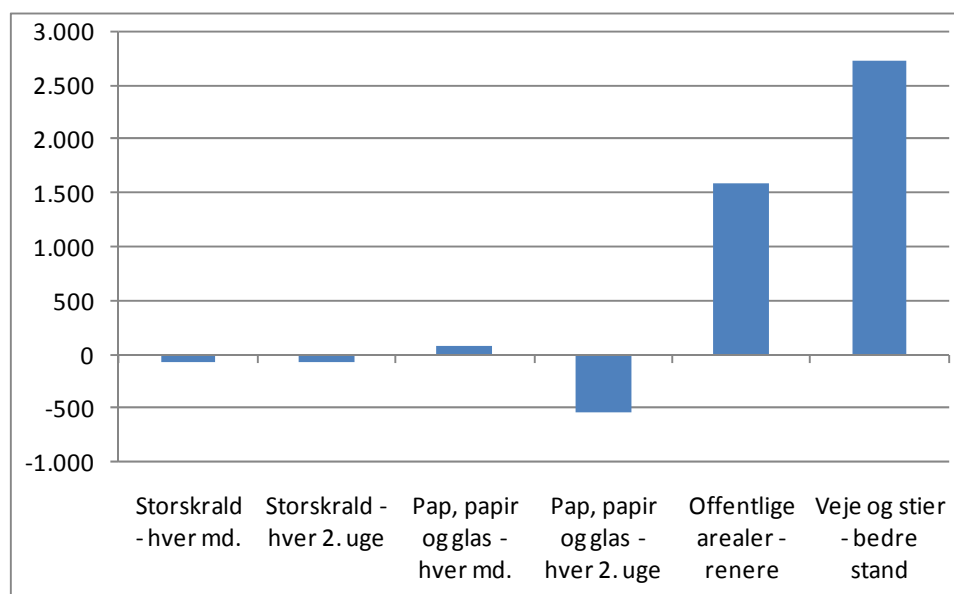
Tabel 1.7: Undersøgte serviceændringer på vej- og affaldsområdet

Serviceydelser	Serviceændring, som betalingsviljen er beregnet for
Bortskaffelse af storskrald og haveaffald	- Afhentes ved husstanden 1 gang om måneden - Afhentes ved husstanden hver anden uge
Bortskaffelse af pap, papir og glas	- Afhentes ved husstanden 1 gang om måneden - Afhentes ved husstanden hver anden uge
Renholdelse af offentlige arealer	- Mere rent og pænt end i dag
Vedligeholdelse af veje og stier	- Veje og stier i bedre stand end i dag

Samlet prioritering mellem ydelser

Den deskriptive analyse viser, at de undersøgte serviceydelser på affaldsområdet gennemsnitligt set prioriteres lavt, både absolut set og i forhold til ydelserne vedrørende vedligeholdelse af offentlige arealer, veje og stier (jf. Figur 1.4). Respondenterne er ikke interesserede i at betale mere i skat for at få afhentet deres affald frem for selv at aflevere det på f.eks. en genbrugsstation.

Figur 1.4: Gennemsnitlig betalingsvilje for serviceændringer på vej- og affaldsområdet, skattebetaling, kr./husstand/år

Note: Betalingsviljerne for afhentning af storskrald hver måned eller hver anden uge, samt for afhentning af pap, papir og glas hver måned er ikke signifikant forskellige fra 0. N = 3.266

Præferenceforskelle mellem grupper af respondenter

Den forklarende analyse viser, at der er præferenceforskelle mellem forskellige grupper af respondenter på vej- og affaldsområdet, jf. Tabel 1.8.

Tabel 1.8: Faktorer af betydning for præferencer på vej- og affaldsområdet

Serviceændring Forklaringsfaktor	Storskrald hver md.	Storskrald hver 2. uge	Pap, papir og glas hver md.	Pap, papir og glas hver 2. uge	Offentlige arealer renere	Veje og stier bedre stand
Relation til serviceområde	- Har bil - Transporttid til arbejde - Transporttid til genbrugsstation	- Har bil - Transporttid til arbejde - Transporttid til genbrugsstation	- Transporttid til arbejde - Bor i lejlighed	- Transporttid til arbejde	- Transporttid til arbejde - Bor til leje	- Transporttid til arbejde
Nuværende serviceniveau				- Bortskaffelse af pap, papir og glas	- Renholdelse af offentlige arealer	- Tilstand på veje og stier
Individvariable	- Uoplyst indkomst - Lang videregående uddannelse - Politisk orientering	- Lang videregående uddannelse - Politisk venstreorientering	- Køn - Lang videregående uddannelse - Politisk venstreorientering	- Køn - Lang videregående uddannelse - Politisk venstreorientering	- Lang videregående uddannelse - Politisk venstreorientering	- Lang videregående uddannelse - Politisk venstreorientering
Geografi	- Øst/vest - Bornholm - Sønderborg	- Bornholm - Gentofte	- Land/by - Bornholm - Gentofte - Lolland - Sønderborg	- Land/by - Bornholm - Lolland	- Bornholm	- Bornholm - Vesthimmerland - Sønderborg

Relation til området

Respondenternes praktiske forhold i relation til området har bred betydning for præferencerne for de undersøgte serviceændringer på vej- og affaldsområdet. Respondenter uden bil vil betale mere for at få afhentet storskrald end respondenter med bil, ligesom man vil betale mere for at få afhentet sit storskrald, jo

længere, man har til en genbrugsstation. Desuden vil respondenterne betale mere for vedligeholdelse af vejene, jo længere transporttid de har til arbejde.

Nuværende service-niveau

Det nuværende serviceniveau har betydning for betalingsviljerne i form af aftagende marginalnytte. Jo bedre stand, veje og stier i ens nærområde er i, des mindre vil man betale for at få forbedret vedligeholdelsen. Det samme gælder for renholdelse af offentlige arealer: Jo renere og pænere, man i forvejen synes, at der er, des mindre vil man betale for bedre renholdelse. Endelig vil man betale mere for at få afhentet pap, papir og glas, hvis man allerede i dag får det afhentet, end hvis man i dag selv skal aflevere det f.eks. i en container.

Individuelle og geografiske forhold

De undersøgte individforhold har tilsyneladende kun sporadisk betydning for betalingsviljerne på vej- og affaldsområdet. Det skal nævnes, at kvinder vil betale mere end mænd for at få afhentet pap, papir og glas frem for selv at skulle aflevere det f.eks. i en container. Desuden ses en generelt højere betalingsvilje for de meget venstreorienterede respondenter.

For bortskaffelse af affald ses tydelige geografisk betingede forskelle. For det første vil jyder betale mindre end sjællændere for at få afhentet deres storskrald og haveaffald ved husstanden frem for selv at skulle aflevere det på en genbrugsstation. For det andet vil indbyggere i større byer betale mindre end indbyggere på landet eller i mindre byer for at få afhentet pap, papir og glas ved deres husstand frem for selv at skulle aflevere det i f.eks. en container.

Resultater, tværgående prioritering

Resultater, tværgående prioritering mellem serviceområder

I den tværgående prioritering er der undersøgt præferencer for serviceforbedringer på de fire serviceområder, som vist i Tabel 1.9. Alle respondenter, der har deltaget i undersøgelsen, har besvaret valgsituationer i den tværgående prioritering. Respondenterne i den tværgående prioritering er dermed en kombination af brugere og borgere (ikke-brugere) på de forskellige serviceområder. De estimerede betalingsviljer er en årlig ekstra skattebetaling per husstand.

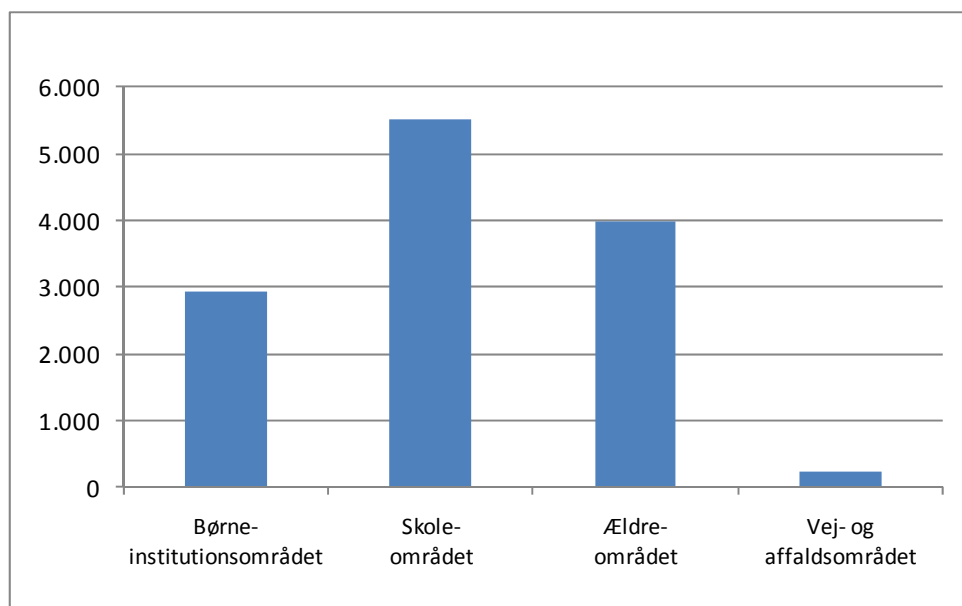
Tabel 1.9: Undersøgte serviceændringer i den tværgående prioritering

Serviceområder	Serviceændring, som betalingsviljen er beregnet for
Børneinstitutioner	Åbningstiden udvides, der kommer flere voksne per barn og ekstra efteruddannelse til personalet
Skoleområdet	Antallet af dansktimer og idrætstimer øges. Der kommer sund frokostordning på alle skoler og færre elever i klasserne
Praktisk hjælp til ældre med behov	Mere tid til rengøring og større valgfrihed i madordninger. Mere tid til socialt samvær som del af den praktiske hjælp og mulighed for at købe ekstra praktisk hjælp fra kommunen
Vej og affald	Bedre mulighed for at komme af med storskrald og haveaffald, samt papir, pap og glas til genbrug. Offentlige arealer holdes, så de er renere og pænere. Veje og stier vedligeholdes, så de er i bedre stand og med færre huller

Samlet prioritering mellem områder

Den deskriptive analyse viser, at respondenterne gennemsnitligt set prioriterer skoleområdet højest og ældreområdet næsthøjest, efterfulgt af børneinstitutionsområdet og først langt derefter vej- og affaldsområdet, jf. Figur 1.5.

Figur 1.5: Gennemsnitlig betalingsvilje for udvalgte serviceforbedringer, tværgående prioritering, skattebetaling, kr./husstand/år

Note: Betalingsviljen for vej- og affaldsområdet er ikke signifikant forskellig fra 0. N = 5.824

Præferenceforskelle mellem grupper af respondenter

Den forklarende analyse viser, at en række faktorer betinger respondenternes præferencer for serviceforbedringer på de fire områder i den tværgående prioritering, jf. Tabel 1.10.

Tabel 1.10: Faktorer af betydning for præferencer i den tværgående prioritering

Serviceændring	Børneinstitutionsområdet	Skoleområdet	Ældreområdet	Veje og affald
Forklaringsfaktor				
Relation til serviceområde	- Bruger/ikke-bruger - Brugeres tilfredshed med barnets institution	- Bruger/ikke-bruger - Brugeres tilfredshed med barnets skole	- Alder som mål for tilnærmet brugerrelation til området	Ikke undersøgt
Individvariable	- Alder - Køn - Familiestatus - Politisk orientering	- Alder - Familiestatus - Politisk orientering	- Køn - Husstandsindkomst - Politisk orientering	- Alder - Politisk orientering
Geografi	- Land/by - Bornholm - Sønderborg - Århus - Nyborg	- Land/by - Øst/Vest - Bornholm - Sønderborg - Århus - Stevns - Brøndby	- Land/by - Bornholm - Sønderborg - Århus - Lolland	- Land/by - Bornholm - Sønderborg - Århus

Relation til serviceområde

Hvad angår betalingsviljen på børneinstitutions- og skoleområdet, er det undersøgt, om der er forskel på brugere og ikke-brugere, ligesom det er undersøgt, om der er forskel mellem tilfredse og utilfredse brugere. Analysen viser, at be-

talingsviljen for de undersøgte forbedringer på børneinstitutionsområdet og skoleområdet er højere blandt brugere end blandt ikke-brugere. Desuden er der forskel mellem brugerne, alt efter, hvor tilfredse de generelt er med deres barns skole eller institution. De tilfredse brugeres betalingsviljer er lavere, og dermed tættere på ikke-brugernes, end de utilfredse brugeres betalingsviljer.

Individforhold: køn og alder

Respondenternes alder har selvstændig betydning for betalingsviljerne for serviceforbedringer på alle de undersøgte områder. På børneinstitutionsområdet har de 26-33-årige højere betalingsvilje for serviceforbedringer end de øvrige aldersgrupper, mens det på skoleområdet især er de 34-57-årige. Det gælder, selv når der er kontrolleret for effekten af, om respondenterne er brugere eller ej. På ældreområdet har respondenter på 50 år og derover en højere betalingsvilje for de undersøgte serviceforbedringer end respondenter under 50 år. På vej- og affaldsområdet har de 26-49-årige lavere betalingsvilje for serviceforbedringer. Det ser altså ud til, at der er en livscykluseffekt på spil.

Desuden skal det nævnes, at kvinder har en højere betalingsvilje end mænd for de undersøgte serviceforbedringer på børneinstitutionsområdet og ældreområdet.

Politisk orientering

Respondenternes politiske orientering har betydning for betalingsviljerne for de undersøgte serviceforbedringer på alle de fire serviceområder. På de tre klassiske velfærdsområder, børneinstitutioner, skoler og ældrepleje, har de venstreorienterede højere betalingsvilje end de midterorienterede, og de højreorienterede lavere. På vej- og affaldsområdet har de mest venstreorienterede og de mest højreorienterede en højere betalingsvilje for forbedringer end de midterorienterede.

Geografiske forhold

Der er generelt forskel på præferencerne hos folk i landkommuner og folk i bykommuner. Respondenter, der bor på landet eller i en by med under 5.000 indbyggere, har en lidt lavere betalingsvilje for serviceforbedringer på alle de fire områder, end respondenter, der bor i en by med mere end 5.000 indbyggere. Det har ikke lige så gennemgående betydning, om man bor i en kommune i Øst- eller Vestdanmark. Kun for serviceforbedringer på skoleområdet vil indbyggere i Jylland og på Fyn betale mere end indbyggere på Sjælland eller Bornholm.

Hvad angår det specifikke kommunetilhørsforhold, har respondenter i Sønderborg Kommune generelt lidt lavere betalingsviljer, mens respondenter i Århus Kommune har lidt højere betalingsviljer end de øvrige kommuner for serviceforbedringer på alle de fire områder i den tværgående prioritering. Også respondenter fra Bornholm skiller sig ud på alle fire områder, hvor de har lavere betalingsviljer end de øvrige for forbedringer i børneinstitutioner og skoler samt veje og affald, men lidt højere betalingsvilje for forbedringer i ældreplejen.

I afsnit 9 sammenfattes undersøgelsens resultater på tværs af områder og forklaringsfaktorer i et mere overordnet perspektiv. Desuden samles der op på erfaringerne med anvendelse af metoden.

2 Indledning

2.1 Baggrund og formål

Baggrund

Når lokalpolitikere skal fastsætte serviceniveauer og prioritere serviceydelser i de enkelte kommuner, sker det ud fra en række forskellige hensyn, herunder politiske værdier, ønskede samfundseffekter, økonomiske omkostninger ved at producere serviceydelserne og borgernes efterspørgsel efter dem.

Politikerne har normalt en del information om produktionsomkostningerne ved nye eller forbedrede serviceydelser, hvorimod information om borgernes efterspørgsel er mere sparsom. Offentlige serviceydelser omsættes ikke på et frit marked, og borgerne kan derfor kun sjældent vise deres betalingsvilje gennem aktive tilvalg og fravalg. Selvom f.eks. borgerhøringer og læserbreve kan give information om helt specifikke præferencer hos enkeltindivider eller grupper af borgere, i hvilken grad er disse præferencer så typiske for den lokale befolkning? Og hvor stærke er præferencerne, omregnet til betalingsviljer i kroner og øre?

Formål

Formålet med denne undersøgelse var at tilvejebringe større viden om brugere og borgeres præferencer for kommunale serviceydelser. Hvilke ydelser prioriteres højere end andre, og hvordan varierer præferencerne mellem forskellige grupper af borgere og brugere? F.eks. mellem mænd og kvinder, brugere og ikke-brugere eller højre- og venstreorienterede.

Til formålet anvendes den såkaldte stated preference-metode, der er udviklet til at afdække præferencer for ikke-markedsomsatte goder. Til forskel fra f.eks. traditionelle meningsmålinger anvender stated preference-metoden en særlig spørgeteknik. Her sættes respondenterne i en række hypotetiske valgsituationer, hvor de skal vælge mellem forskellige ”servicepakker”, der hver består af forskellige sammensætninger af serviceydelser og en betaling for dem. Når respondenterne træffer deres valg, foretager de en afvejning af servicepakkerne, dvs. de afvejer deres forskellige serviceønsker mod det beløb, de er villige til at betale for at få ønskerne opfyldt. Derved afslører de indirekte deres efterspørgsel, dvs. den værdi de tillægger de konkrete serviceændringer.

Metoden gør det muligt at estimere betalingsviljer for de kommunale serviceydelser, der indgår i undersøgelsen. Stated preference-metoden er velafprøvet til værdisætning af ikke-markedsomsatte goder på f.eks. miljøområdet, men er ikke tidligere anvendt i stor skala på traditionelle kommunale serviceområder.

	Et sideordnet formål med undersøgelsen var derfor at afprøve stated preference-metoden til at afdække præferencer for kommunal velfærdsservice.
Resultaterne og deres anvendelse	Undersøgelsen giver ny viden om, hvor stor værdi brugere og borgere tillægger forskellige kommunale serviceændringer. Den viden udgør relevant, supplerende styringsinformation for de lokale beslutningsprocesser. Det er håbet, at den kan være et værdifuldt input for lokale beslutningstagere ved planlægning og prioritering af kommunale serviceydelser. Der er netop kun tale om ét input blandt flere i den lokale beslutningsproces. For det første kan præferencer ikke stå alene. Ud fra en velfærdsøkonomisk tilgang skal borgernes betalingsvilje for en ny eller forbedret serviceydelse altid holdes op mod produktionsomkostningen. Kun hvis betalingsviljen overstiger produktionsomkostningen, er der umiddelbart velfærdsøkonomiske argumenter for at udbyde ydelsen. For det andet handler politik om andet end snæver velfærdsøkonomi. Politiske værdier spiller naturligt en selvstændig rolle, når lokale serviceniveauer fastlægges, ligesom et ønske om positive afledte samfunds-effekter af en given serviceydelse kan være en legitim grund til at indføre ydelsen, selvom den ikke værdsættes tilstrækkeligt af borgerne til at skabe en velfærdsgevinst på kort sigt. De nuancer kan virke indlysende, men er vigtige at have i baghovedet, når undersøgelsens resultater anvendes.
Gennemførelse og organisering	Undersøgelsen er gennemført for KREVI af en projektgruppe bestående af COWI i samarbejde med Anvendt Kommunal Forskning (AKF), Userneeds, der har stået for dataindsamling, og det britiske analyseinstitut Accent. Der har i hele projektforsløbet været et tæt samarbejde med KREVI om tilrettelæggelse af undersøgelsens indhold og form. Der har til undersøgelsen været knyttet en følgegruppe, der løbende har givet indspil til indhold og udførelse af undersøgelsen. Følgegruppen bestod af repræsentanter fra KL, Finansministeriet, Indenrigs- og Sundhedsministeriet, Økonomidirektørforeningen, Syddansk Universitet og Aarhus Universitet. Følgegruppen bidrog med værdifuld viden og indsigter undervejs i projektforsløbet. De endelige beslutninger om undersøgelsens indhold, design og metode er truffet af projektgruppen i tæt samarbejde med KREVI. Projektgruppen og KREVI har udarbejdet rapporten i fællesskab, og er alene ansvarlige for rapportens indhold, analyser og resultater.

2.2 Undersøgelsens opbygning

Undersøgelsen er tilrettelagt, så der enkeltvist undersøges præferencer for serviceydelser indenfor fire kommunale serviceområder:

1. Børneinstitutionsområdet
2. Skoleområdet
3. Praktisk hjælp til ældre med behov – også kaldet ældreområdet
4. Vej- og affaldsområdet

Derudover undersøges på et mere overordnet niveau præferencer på tværs af de fire serviceområder i en tværgående prioritering mellem områderne.

En række faktorer forventes at kunne forklare forskelle i præferencer. Faktorerens betydning for de afdækkede præferencer undersøges i statistiske analyser. Overordnet set er de forventede forklaringsfaktorer inddelt i fire kategorier:

1. Relation til det konkrete serviceområde (og tilfredshed³)
2. Nuværende serviceniveau⁴
3. Individuelle baggrundsforhold, som f.eks. socioøkonomi
4. Geografiske forhold, som f.eks. om man bor i byen eller på landet

Forklaringsfaktorer og serviceområder danner rammerne for designet af undersøgelsen og for strukturen i analyserne. Undersøgelsen og analyserne er tilrettelagt, så der laves separate analyser for hvert af de fire serviceområder. Ligeledes laves der en separat analyse for den tværgående prioritering, så der i alt er fem sæt af analyser og der genereres fem sæt af resultater. Analysestrukturen er illustreret i oversigtsform i Figur 2.1.

Figur 2.1: Oversigt over strukturen i rapportens analyseafsnit

		Afsnit 4	Afsnit 5 Skole- området	Afsnit 6 Ældre- området	Afsnit 7 Veje og affald	Afsnit 8 Tværgående prioritering
Deskriptiv model	Gennemsnitlige betalingsviljer	Afsnit 4.1	Afsnit 5.1	Afsnit 6.1	Afsnit 7.1	Afsnit 8.1
Forklarende model	Relation til Serviceområde	Afsnit 4.2.1	Afsnit 5.2.1	Afsnit 6.2.1	Afsnit 7.2.1	Afsnit 8.2.1
Forskelle i betalingsviljer mellem grupper af respondenter, opdelt efter fire kategorier af forklaringsfaktorer	Nuværende serviceniveau	Afsnit 4.2.2	Afsnit 5.2.2	Ikke undersøgt	Afsnit 7.2.2	Ikke undersøgt
	Individuelle forhold	Afsnit 4.2.3	Afsnit 5.2.3	Afsnit 6.2.2	Afsnit 7.2.3	Afsnit 8.2.2
	Geografiske forhold	Afsnit 4.2.4	Afsnit 5.2.4	Afsnit 6.2.3	Afsnit 7.2.4	Afsnit 8.2.3

Afslutningsvis samles der op på analyserne med en sammenlignende diskussion af analyseresultaterne på tværs af serviceområder. Det sker i afsnit 9, som også indeholder en opsamling af erfaringer med brug af metoden til afdækning af præferencer for kommunale serviceydelser.

Inden analyseresultaterne præsenteres, beskrives og begrundes i afsnit 3 undersøgelsens analysedesign, metodiske fremgangsmåde og datagrundlag. Desuden forklares, hvordan resultaterne skal fortolkes.

³ Anvendes kun som forklaringsfaktor i den tværgående prioritering.

⁴ Anvendes kun som forklaringsfaktor på skoleområdet, børneinstitutionsområdet og vej- og affaldsområdet.

3 Undersøgelsens design og metode

I dette afsnit beskrives kort undersøgelsens design, metodiske fremgangsmåde og datagrundlag. Afsnittet giver en indføring i, hvordan undersøgelsens resultater er fremkommet og hvilke fortolkninger og konklusioner, man kan udlede af resultaterne. Design, metode og data er beskrevet mere indgående i Bilag 2 til Bilag 9.

3.1 Kort om stated preference-metoden

Metode til at afdække præferencer

Undersøgelsen bygger på den såkaldte stated preference-metode. Metoden er baseret på en særlig spørgeteknik, hvor respondenterne stilles over for en række hypotetiske valgsituationer. I hver valgsituation skal de vælge mellem forskellige ”servicepakker”, også kaldet alternativer, der hver består af forskellige sammensætninger af nye eller ændrede kommunale serviceydelser og en betaling for ydelserne. Hver respondent skal træffe flere valg, hvor de forskellige serviceændringer og betalingen varierer mellem valgsituationerne. Gennem disse valg afslører respondenterne indirekte deres efterspørgsel efter de forskellige serviceydelser, dvs. hvilken værdi, de tillægger konkrete serviceændringer inden for hver enkelt serviceydelse.

Da de enkelte servicepakker består af både serviceændringer og en ekstra betaling, bliver det muligt med metoden at estimere respondenternes præferencer, målt som betalingsviljer, for de kommunale serviceydelser, der indgår i undersøgelsen.

Hvad er præferencer?

En helt central egenskab ved stated preference-metoden er, at den kan afdække folks præferencer. Præferencer adskiller sig substantielt fra ønsker eller behov. *Behov* vedrører de ting, som vi behøver for at kunne opretholde livet. *Ønsker* vedrører ting, som vi godt kunne tænke os, herunder ting, som vi realistisk set aldrig har mulighed for at få. Vi kan ønske os mere, end hvad vi reelt har behov for og mere, end vi efterspørger. *Præferencer* udtrykker derimod afvejningen mellem vores forskellige ønsker og de begrænsninger, vi har, f.eks. i form af vores husholdningsbudget⁵. På et frit marked omsættes præferencer til konkret efterspørgsel i form af de ting, som vi reelt køber eller bruger af specifikke varer og ydelser, f.eks. dagligvarer. Efterspørgslen efter kommunale serviceydelser kan ikke aflæses direkte, da ydelserne ikke omsættes på et marked, jf. nedenfor.

⁵ Jf. Reference 33.

Det særlige ved stated preference-metoden er, at den afdækker præferencer ved at sætte folk i en valgsituation, hvor de skal afveje forskellige serviceønsker mod hinanden og mod en betaling. Spørgeteknikken i stated preference adskiller sig derved fra mere traditionelle spørgeteknikker, der f.eks. benyttes i meningsmålinger. Her afdækker man typisk folks ønsker, og ikke deres præferencer, da folk ikke ”tvinges” til at foretage en afvejning. Begge dele kan have deres berettigelse i forskellige sammenhænge. Stated preference-metoden er imidlertid bedre egnet end traditionelle meningsmålinger til at afdække folks præferencer og få et fingerpeg om deres reelle efterspørgsel efter kommunale serviceydelser.

Metoden er velafprøvet – men ny på kommunale områder

Stated preference-metoden er udviklet specifikt til at afdække præferencer for ikke-markedsomsatte goder eller helt nye goder. Metoden er ikke tidligere anvendt i stor skala på traditionelle kommunale serviceområder i Danmark, men er velafprøvet til værdisætning af ikke-markedsomsatte goder på områder som energi, miljø, fødevarer, sundhed og transport⁶.

For mange kommunale serviceydelser findes der ikke et marked, hvor ydelserne kan købes. Dvs. at borgeren i en kommune ikke umiddelbart kan købe eller tilvælge de specifikke kommunale serviceydelser, som han eller hun ønsker. Når der ikke findes et marked for serviceydelser, kan man ikke direkte observere borgernes efterspørgsel gennem deres handlinger. Og selv hvis man havde haft markedsdata, havde man ikke kunnet observere borgernes efterspørgsel efter nye eller ændrede serviceydelser, der ikke tilbydes i kommunerne i dag.

Stated preference-metodens principper, antagelser, muligheder og begrænsninger beskrives og diskuteres nærmere i Bilag 7 og Bilag 9.

Trin i anvendelse af metoden

Anvendelsen af stated preference-metoden i denne undersøgelse er baseret på en elektronisk internetbaseret spørgeskemaundersøgelse. Fremgangsmåden var bygget op om forskellige trin, der beskrives i følgende afsnit:

Afsnit 3.2 beskriver afgrænsning af undersøgelsen, herunder udvælgelse af serviceområder, serviceydelser og respondenter til undersøgelsen, samt forventede forklaringsfaktorer for præferenceforskelle.

Afsnit 3.3 beskriver dataindsamling, herunder udformning af spørgeskemaet.

Afsnit 3.4 beskriver estimering af betalingsviljer ved statistiske analyser af data, herunder forklaring på, hvordan man fortolker analyseresultaterne.

3.2 Afgrænsning af undersøgelsen

I dette afsnit afgrænses undersøgelsens genstandsfelt. Der er udvalgt fire serviceområder med tilhørende serviceydelser til undersøgelsen. Desuden har vi en række forventninger til præferenceforskelle mellem forskellige grupper af respondenter, ligesom respondenterne er udvalgt efter nogle kriterier.

⁶ Jf. Reference 19, Reference 20, Reference 21, Reference 22 og Reference 23

Interviews med kommuner

Forskellige repræsentanter fra administrationen i en række udvalgte kommuner blev interviewet i forbindelse med design af undersøgelsen. Interviewene var med til at rette undersøgelsen mod konkrete problemstillinger, der optager kommunerne, samt kvalificere udvælgelsen af serviceydelser og formuleringen af spørgeskemaet (jf. Bilag 2).

Udvælgelse af serviceområder

3.2.1 Serviceområder og serviceydelser

Som nævnt er der udvalgt fire serviceområder til undersøgelsen, nemlig børneinstitutionsområdet, skoleområdet, ældreområdet samt vej- og affaldsområdet. For at sikre undersøgelsens praktiske og politiske relevans, er der valgt serviceområder, der bruges så ofte som muligt af så mange borgere som muligt, og som udgiftsmæssigt fylder relativt meget i de kommunale budgetter. For at sikre undersøgelsens metodiske gennemførlighed, er der valgt serviceområder, som er egnede til brug af stated preference-metoden. Det indebærer bl.a., at der skal være tale om et serviceområde med konkrete ydelser, der er lette at afgrænse.

Udvælgelse af serviceydelser

For hvert af de fire serviceområder er der udvalgt fire serviceydelser (jf. Bilag 2). I udvælgelsen af ydelserne ønskede vi at sikre datas validitet ved at reducere de kognitive krav til respondenterne og øge deres mulighed for at besvare spørgeskemaet. Derfor har vi i udvælgelsen lagt vægt på, at der forventes at være bredt kendskab til og erfaring med serviceydelserne blandt respondenterne. Desuden er der taget hensyn til, at serviceydelser og – ændringer skal kunne formuleres så konkret, at respondenterne let kan overskue konsekvenserne af dem i spørgeskemaet.⁷

I udvælgelsen lagde vi i øvrigt vægt på, at indsigt i præferenceforskelle for de valgte serviceydelser kan bidrage med konkret og anvendelsesorienteret viden. Endelig skulle det for de valgte serviceydelser være muligt at afdække respondenternes nuværende serviceniveau, hvilket er en forudsætning for at kunne analysere, hvilken betydning det nuværende serviceniveau har for præferenceforskelle (jf. afsnit 3.2.2).

Valgte serviceydelser

Serviceydelserne indgår sammen med en betaling i de forskellige valgsituationer, som vises for respondenterne i spørgeskemaet. De serviceydelser, der er valgt for hvert af de fire serviceområder i undersøgelsen, fremgår af Tabel 3.1. Her ses også hvilken betalingsform, der er anvendt på de fire serviceområder. Valg af betalingsformer hænger sammen med, om der er udvalgt brugere eller borgere som respondenter på de forskellige serviceområder (beskrives nærmere i afsnit 3.2.3).

⁷ For stor kompleksitet vil reducere validiteten i respondenternes besvarelser

Tabel 3.1 Serviceydelser og betalingsformer på de fire serviceområder og den tværgående prioritering

Ældreområdet	Børneinstitutionsområdet	Skoleområdet	Veje og affald	Tværgående prioritering
Hjælp til rengøring	Åbningstider	Antal dansktimer	Bortskaffelse af storskrald og haveaffald	Service på ældreområdet
Valgfrihed i færdiglavet mad	Frokost	Antal idrætstimer	Bortskaffelse af papir, pap og glas	Service på børneinstitutionsområdet
Tid til socialt samvær	Antal børn per voksen	Frokostordning på skolen	Renholdelse af offentlige arealer	Service på skoleområdet
Mulighed for at købe ekstra praktisk hjælp fra kommunen	Pædagogisk efteruddannelse af personale	Elever per klasse	Tilstand på veje og stier i nærområdet	Service inden for affald og veje
Ekstra skattebetaling for din husstand	Ekstra brugerbetaling per barn	Ekstra brugerbetaling per barn	Ekstra skattebetaling for din husstand	Ekstra skattebetaling for din husstand

I den tværgående prioritering indeholder valgsituationerne forbedringer inden for hvert af de fire serviceområder. De er nærmere beskrevet i Bilag 2, Bilagsboks 2.1.

For hvert serviceområde er serviceydelser og betalinger sammensat i forskellige servicepakker, der kombineres på forskellige måder i valgsituationerne (se beskrivelse i afsnit 3.3.1 og Bilag 6 og eksempel i Boks 3.1).

I stated preference-metoden skal betalingerne ikke nødvendigvis afspejle de faktiske priser for ændringer i servicen, men det er vigtigt, at de virker realistiske for den enkelte respondent. Hvis man har indgående kendskab til priserne på de enkelte serviceydelser, så kan nogle af de ekstra betalinger virke lave eller høje. Betalingsniveauerne varierer imidlertid i servicepakkerne, så man både præsenteres for servicepakker med høj og med lav pris. Se afsnit 3.4, afsnit 9.2 og Bilag 7 for en nærmere beskrivelse af forholdet mellem betalingsniveauer, betalingsviljer og faktiske produktionsomkostninger for ydelserne.

Betalingsniveauerne er i spørgeskemaet ikke reguleret i forhold til forskelle i respondenternes husstandsindkomst. Alle respondenter må, uanset husstandsindkomst, i valgsituationerne afveje deres serviceønsker mod deres budgetrestriktioner. I analyserne er der kontrolleret for indkomstforskelle ved, at respondenternes husstandsindkomst indgår som forklarende variabel.

3.2.2 Forventede forklaringsfaktorer

Formålet med undersøgelsen er at afdække og forklare forskellige former for variation i borgernes og brugernes præferencer for kommunale serviceydelser. Til formålet er der opstillet en række forventede forklaringsfaktorer for variation i præferencer mellem forskellige grupper af borgere og brugere. De forventede forklaringsfaktorer er inddelt i følgende fire kategorier:

- 1 *Relation til det konkrete serviceområde.* Det forventes, at respondenternes relation til et serviceområde har betydning for præferencerne på to måder.

For det første kan det betyde noget, om man er bruger af området eller ej. F.eks. kan man have stærkere præferencer for serviceændringer i ældreplejen, hvis man kender til området fra en brugervinkel, end hvis man ikke gør. For det andet kan det have betydning, hvordan man som bruger benytter ydelserne på området. F.eks. kan forældre med børn i dagpleje, hvor der i forvejen er få børn at socialisere med, have en lavere betalingsvilje for at reducere antallet af børn per voksen end forældre med børn i vuggestue.

- 2 *Nuværende serviceniveau.* En forventning er, at respondenter med et højt serviceniveau har lavere betalingsvilje for serviceforbedringer end respondenter med et lavt serviceniveau. F.eks. kan forældres værdisætning af ændringer i skoleklassens størrelse afhænge af, hvor mange elever der i dag er i deres barns skoleklasse.
- 3 *Individuelle forhold.* Det forventes, at respondenternes individuelle demografiske og socioøkonomiske forhold har betydning for deres præferencer. F.eks. kan kvinder lægge større vægt på ”bløde” værdier og dermed have stærkere præferencer for f.eks. socialt samvær i ældreplejen end mænd.
- 4 *Geografiske forhold.* Præferenceforskelle kan også knytte sig til geografiske forhold. F.eks. kan man have andre præferencer for økologisk frokost i børneinstitutioner i Østdanmark end i Vestdanmark.

De enkelte forklaringsfaktorer og deres forventede betydning for de afdækkede præferencer for kommunale serviceydelser er nærmere beskrevet i Bilag 4. I Tabel 3.2 vises en oversigt over de forventede forklaringsfaktorer, der indgår i undersøgelsen. Oplysninger om respondenternes forhold på hver af de forventede forklaringsfaktorer er afdækket i spørgeskemaet.

Tabel 3.2 Forventede forklaringsfaktorer

Hovedkategori	Forventede forklaringsfaktorer
Relation til serviceområde	F.eks. dagpleje / institution på børnepasningsområdet F.eks. kendskab til / bruger af ældreplejen F.eks. bruger / ikke-bruger i den tværgående prioritering
Serviceniveau	Nuværende serviceniveau
Individuelle forhold	Husstandsindkomst Uddannelse Alder Familiestatus Tilknytning til arbejdsmarkedet Køn Boligtype Politisk orientering
Geografiske forhold	Østdanmark/Vestdanmark Land/by Bopælskommune

3.2.3 Udvalgelse af respondenter

Respondenterne i undersøgelsen er valgt ud fra en række forhold, der bl.a. hænger sammen med de forventede forklaringsfaktorer, der er beskrevet oven-

for. Respondenterne er udvalgt fra et eksisterende, internetbaseret borgerpanel, og udvælgelsen er foregået i tre trin:

- Trin 1: Fordeling af respondenter på 12 udvalgte kommuner
- Trin 2: Screening af respondenter til de enkelte serviceområder
- Trin 3: Tilfældig udvælgelse i forhold til individuelle baggrundsforhold

Respondenter fra 12 kommuner

Indledningsvis er respondenterne udvalgt på baggrund af deres bopælskommune, og i undersøgelsen indgår respondenter fra 12 udvalgte kommuner. Undersøgelsen omfatter et relativt begrænset antal kommuner, da det gør det muligt at afdække kommunespecifikke præferenceforskelle med et lavere antal respondenter, end hvis undersøgelsen dækkede alle kommuner. Respondenterne er udvalgt med henblik på at maksimere sandsynligheden for variation i præferencer (jf. Bilag 3). Derfor er der i udvælgelsen af kommuner sikret variation i geografiske forhold som bymæssighed og beliggenhed i den østlige hhv. vestlige del af landet. De 12 udvalgte kommuner fremgår af Tabel 3.4.

Screening af respondenter til de enkelte serviceområder

For at stated preference-metoden kan fungere, skal serviceydelserne i spørgeskemaets valgsituationer være formuleret konkret, og de skal være nærværende for respondenterne (jf. afsnit 3.2.1). For at sikre valide resultater, er det metodisk mest hensigtsmæssigt at udvælge respondenter, der er brugere af det konkrete serviceområde, frem for respondenter, der er ikke-brugere, dvs. har et borgerperspektiv på området.

For børneinstitutionsområdet og skoleområdet er der veldefinerede og let afgrænselige brugergrupper, nemlig forældre med børn i hhv. 0-5-årsalderen og skolealderen. Respondenter fra de to brugergrupper er udvalgt til at besvare spørgeskemaet på børneinstitutionsområdet hhv. skoleområdet. Respondenterne er udvalgt gennem screeningsspørgsmål i indledningen til spørgeskemaet. For vej- og affaldsområdet er alle borgere potentielle brugere af kommunens serviceydelser. Derfor er respondenterne til dette område ikke forhåndsscreenet.

For ældreområdet er det med tilgangen i denne undersøgelse vanskeligere at afgrænse brugerne på forhånd. Desuden er brugerne af dette område svære at nå med en internetbaseret undersøgelse som denne. Derfor har vi benyttet en alternativ fremgangsmåde til at udvælge respondenter og til at sikre, at ældreområdet er nærværende for alle respondenter:

- *For det første* forsøger vi at gøre området nærværende for alle respondenter ved i spørgeskemaet at introducere respondenterne for en hypotetisk bruger af ældreplejen, Gerda, og hendes nuværende, hypotetiske serviceniveau. Derefter bliver respondenterne bedt om at forholde sig til, hvilken værdi de *som borgere i kommunen* ville tillægge en serviceforbedring til Gerda og andre ældre med samme behov i kommunen.
- *For det andet* forventer vi, at respondenternes alder har betydning for den måde, de anskuer ældreområdet på, og dermed for deres præferencer på området. Derfor er det i screeningen sikret, at halvdelen af respondenterne er over 50 år gamle.

- *For det tredje* forventer vi, at respondenternes kendskab til og kontakt med ældreområdet har betydning for deres præferencer for serviceydelser på området. Forhåndskendskab til området afdækkes i spørgeskemaet.

Hvad angår den tværgående prioritering, hvor der i valgsituationerne vælges mellem forbedringer på tværs af de fire serviceområder, har sammenligning mellem brugeres og borgeres præferencer særlig interesse. Alle respondenter har derfor besvaret spørgsmålene om den tværgående prioritering, og der har ikke været nogen screening af respondenter til dette område.

Undersøgelsens resultater giver indsigt i præferencer for de grupper af respondenter, der indgår i undersøgelsen. Med den udvælgelse, der er beskrevet ovenfor, giver undersøgelsen for børneinstitutionsområdet og skoleområdet indsigt i *brugernes* præferencer. For de øvrige områder og for den tværgående prioritering giver resultaterne indsigt i *borgernes*, herunder brugernes, præferencer. I Tabel 3.3 vises en oversigt over screeningen af respondenter for de forskellige serviceområder. Udvælgelsen af respondenter er desuden nærmere beskrevet i Bilag 3.

Tabel 3.3 Oversigt over screening af respondenter i undersøgelsen

Børnepasningsområdet	Skoleområdet	Ældreområdet	Veje og affald	Tværgående prioritering
Brugere	Brugere	Borgere/brugere: Ca. halvdelen > 50 år og ca. halvdelen < 50 år	Borgere (= brugere)	Borgere/brugere

Udvælgelse efter individuelle forhold

Efter de to ovennævnte trin er udvælgelsen af respondenter foretaget tilfældigt. Det var bl.a. for at sikre spredning af respondenterne i forhold til de individuelle baggrundsforhold vist i Tabel 3.2.

Repræsentativitet i borgerpanel

Respondenterne er udvalgt med udgangspunkt i et borgerpanel. Erfaringsmæssigt betyder det en vis overrepræsentation af samfundsinteresserede og højtuddannede borgere i forhold til befolkningen som helhed. Det betyder også en vis underrepræsentation af andre grupper af borgere, eksempelvis ældre. Denne skævhed er søgt reduceret ved at spørgeskemaet er udsendt til flere personer i de grupper, hvor der var en forventning om underrepræsentativitet. Stikprøvens sammensætning er beskrevet i Bilag 5.

3.3 Dataindsamling

I undersøgelsen bruges internetbaserede spørgeskemaer, der udsendes og besvares elektronisk. Det giver bedre mulighed for, at respondenterne kan overskue valgsituationerne og bruge den tid, der skal til, for at overveje og afgive sine præferencer. Det er vigtigt for datas validitet, at respondenterne kan overskue det hypotetiske marked og gennemskue ændringer i de viste alternativer. Det stiller store krav til formulering af spørgsmål og opstilling af valgsituationer i spørgeskemaet.

3.3.1 Udformning af spørgeskema

Spørgeskemaet indeholder to dele: En baggrundsdel med spørgsmål, der afdækker oplysninger om de forventede forklaringsfaktorer, og en stated preference-del, hvor respondenterne skal forholde sig til en række opstillede valgsituationer.

Baggrundsdel

Spørgsmålene i baggrundsdelens fungerer dels som screening af respondenter til de rette serviceområder og dels som indsamling af viden om de enkelte respondenter. Denne viden anvendes efterfølgende til analyser af de forventede forklaringsfaktorer. Noget af baggrundsdelens er generel og afdækkes for alle respondenter, f.eks. individuelle forhold (som vist i Tabel 3.2). Andre dele er specifikt rettet mod de fire serviceområder, f.eks. nuværende serviceniveau og generel tilfredshed inden for de enkelte områder.

Stated preference-del

I stated preference-delen præsenteres respondenterne for forskellige valgsituationer. Hver valgsituation består af tre ”servicepakker” med alternative sammensætninger af de fire serviceydelser, der er udvalgt for hvert serviceområde, og en tilhørende betaling. Valgsituationen er altid bygget op, så den første af de tre servicepakker svarer til respondentens nuværende serviceniveau.

Respondenten skal vælge hvilken af tre servicepakker, han foretrækker. Hvis han f.eks. vælger Alternativ A, så erklærer han sine præferencer for de specifikke ændringer i serviceydelser og betaling, der er i Alternativ A i forhold til både Alternativ B og i forhold til den servicepakke, han modtager i dag (nuværende situation). Et eksempel på en valgsituation fra børneinstitutionsområdet er vist i Boks 3.1.

Boks 3.1 Eksempel på valgsituation for børneinstitutionsområdet. Tre servicepakker, hvoraf den ene beskriver respondentens nuværende situation

Du skal nu forestille dig selv i en situation, hvor du kan vælge mellem tre alternativer.

Serviceændringer og ekstra betaling er opdigtede. Men vi vil bede dig se alternativerne som virkelige. Husk også at overveje nøje, hvordan en ekstra betaling vil påvirke dit rådighedsbeløb til andre formål.

Foretrækker du din nuværende situation, alternativ A eller alternativ B?

	Nuværende situation	Alternativ A	Alternativ B
Åbningstider	Som i dag	½ time længere åbent om dagen	1 time længere åbent om dagen
Frokost	Som i dag	Børnene har selv madpakke med	Der serveres frokost - økologisk
Antal børn per voksen	Som i dag	Som i dag	1 barn mindre
Efteruddannelse af personale	Som i dag	Pædagogisk efteruddannelse af personale	Som i dag
Ekstra betaling per barn	0 kr. om året	100 kr. om året (10 kr./måned)	500 kr. om året (40 kr./måned)

☐ Nuværende situation
 ☐ Alternativ A
 ☐ Alternativ B

Note: Service- og betalingsniveauer varieres systematisk. F.eks. kan samme valgsituation optræde med andre betalinger for Alternativ A eller B

For at kunne estimere respondenternes betalingsvilje for forskellige ændringer i serviceydelserne, indgår der en betaling i valgsituationerne. Betalingsformen er tilpasset de grupper af respondenter, der skal forholde sig til de forskellige serviceområder (se oversigt i Tabel 3.3).

For skoleområdet og børneinstitutionsområdet er respondenterne brugere af områderne og her er betalingen i valgsituationerne formuleret som en ekstra brugerbetaling per barn (som i Boks 3.1). For vej- og affaldsområdet er alle borgere i princippet brugere, og her er betalingen i valgsituationerne formuleret som en ekstra skattebetaling per husstand. For ældreområdet og den tværgående prioritering er respondenterne en blanding af borgere og brugere. Også her er betalingen i valgsituationerne formuleret som en ekstra skattebetaling per husstand.

De tre servicepakker i en valgsituation er sammensat, så respondenterne i de fleste tilfælde vil opleve, at den ene servicepakke er bedre end den anden for én serviceydelse eller betaling, men dårligere for en anden. I hver valgsituation skal respondenterne vælge den servicepakke, som han foretrækker. Det er for, at man i de efterfølgende analyser kan udlede hvilke præferencer, respondenterne har for de enkelte serviceydelser og betalingen. Når man på denne måde vælger mellem tre servicepakker, spørges man ikke direkte til, hvor meget man vil betale for forskellige ændringer i serviceydelser. Man tvinges derimod til at veje de forskellige pakker af serviceforbedringer og betalinger op mod hinanden.

For hvert af de fire serviceområder er der opstillet valgsituationer som forklaret her. De bruges til at afdække præferencer for serviceydelser inden for det enkelte område. Til den tværgående prioritering er der opstillet valgsituationer, der omfatter valg mellem serviceforbedringer på tværs af de fire serviceområder. Her består servicepakkerne af forskellige sammensætninger af relativt generelle serviceforbedringer på børnepasningsområdet, skoleområdet, ældreområdet og vej- og affaldsområdet. Disse valgsituationer bruges til at afdække borgernes prioriteringer mellem forskellige serviceområder.

Hver respondent har besvaret spørgeskemaet for to serviceområder samt den tværgående prioritering mellem serviceområderne. For hvert serviceområde stilles respondenterne overfor tre valgsituationer, hvor de forskellige serviceydelser og betalinger varierer i forhold til hinanden som beskrevet oven for. Spørgeskemaets opbygning og formulering er uddybet i Bilag 6.

3.3.2 Antal besvarelser

Der har i alt deltaget 5.824 respondenter i undersøgelsen. De er fordelt på de 12 udvalgte kommuner og de fire udvalgte serviceområder som vist i Tabel 3.4. Fra hver kommune indgår der mindst 349 respondenter. Som udgangspunkt har alle respondenter fået spørgsmål til to af de fire serviceområder⁸. Alle respon-

⁸ Nogle respondenter har kun fået spørgsmål for et serviceområde. Oprindeligt var tiltænkt indsamling af 100 interviews for hvert område i hver kommune. I en tidlig fase af dataindsamlingen kunne respondenterne blive screenet ud af spørgeskemaet efter besvarelse af ét

denter har svaret på den tværgående prioritering, så her er der afgivet godt 5.800 besvarelser. Der er væsentlig flere besvarelser for ældreområdet (3.923) og for vej- og affaldsområdet (3.570), end der er for skoleområdet (1.834) og børneinstitutionsområdet (1.227). Årsagen er, at gruppen af potentielle respondenter er mindst for de to børneområder, hvor respondenterne er brugere af områderne. De har derfor været sværest at nå i undersøgelsen. For hvert af de to børneområder er der dog mere end 1.200 besvarelser, hvilket er et solidt grundlag for analyserne.

Tabel 3.4 Antal besvarelser i undersøgelsen

Kommune	Børne-institutioner	Skole-området	Ældre-området	Veje og affald	Tværgående prioritering
Bornholm	100	193	400	333	536
Brøndby	85	128	266	205	360
Gentofte	118	172	429	356	583
Lolland	102	149	334	313	468
Norddjurs	76	130	241	233	366
Nyborg	96	141	243	237	373
Odsherred	91	151	285	303	451
Ringkøbing-Skjern	120	159	317	308	509
Stevns	84	124	225	226	349
Sønderborg	112	173	448	385	637
Vesthimmerland	115	158	222	232	396
Århus	128	156	513	439	796
I alt	1.227	1.834	3.923	3.570	5.824

Note: Antallet af besvarelser summerer ikke til antallet af respondenter, da de fleste respondenter har besvaret spørgsmål inden for to serviceområder samt den tværgående prioritering

Respondenternes socioøkonomiske og demografiske sammensætning samt datas repræsentativitet beskrives i Bilag 5.

3.4 Analyser

Det primære formål med analyserne er at undersøge, om der er forskel i brugeres og borgeres præferencer for kommunale serviceydelser, og hvad der i givet fald har betydning for variationen. Der laves separate analyser for hvert af de fire serviceområder og for den tværgående prioritering. I alt er der således fem sæt af analyser og resultater.

3.4.1 Opstilling af to modeltyper

Der er to trin i analysen for hvert serviceområde og for den tværgående prioritering. I det første trin opstilles en deskriptiv model⁹, hvor respondenternes gennemsnitlige betalingsvilje for de enkelte serviceydelser er analyseret. I det an-

område, når dette antal var nået for udvalgte kommuner og serviceområder. Denne procedure blev ændret i indsamlingsforløbet.

⁹ Svarende til en modelkørsel uden forklarende baggrundsvARIABLE

det trin opstilles en forklarende model, hvor de forventede forklaringsfaktoreres betydning for præferencerne er afprøvet.

Deskriptive modeller Resultaterne af de deskriptive modeller giver indsigt i respondenternes gennemsnitlige betalingsvilje for de udvalgte serviceydelser. Således fås et generelt billede af, hvilke af de udvalgte serviceydelser, som respondenterne i undersøgelsen tillægger relativt størst værdi.

Resultaterne er ikke vægtet i forhold til den faktiske befolkningssammensætning. Det betyder, at hvis der i stikprøven er en over- eller underrepræsentation af befolkningsgrupper med særlige præferencer, så vil de gennemsnitlige resultater være skæve i forhold til præferencerne i befolkningen som helhed. Man skal desuden være opmærksom på, at præferenceforskelle mellem respondentgrupper ikke identificeres i de deskriptive modeller.

Ved anvendelse af de gennemsnitlige resultater er det vigtigt at være bevidst om, at de dækker over forskelligheder. Konkrete beslutninger om ændringer i serviceydelser, der træffes på baggrund af de deskriptive modeller, kan derfor ramme forskelligt blandt forskellige grupper af borgere. Præferenceforskelle mellem forskellige grupper af respondenter afdækkes i de forklarende analyser.

Forklaringsmodeller Der er opstillet fem separate forklaringsmodeller: én for hvert serviceområde og én for den tværgående prioritering. Hver forklaringsmodel består af forskellige forklaringsfaktorer, jf. Tabel 3.2. I hver forklaringsmodel er resultaterne kontrolleret for alle de forklarende variable, der er udvalgt til det specifikke område. Opstilling af forklaringsmodellerne er nærmere beskrevet i Bilag 7, afsnit B7.3.

Resultaterne fra forklaringsmodellerne er udtryk for, om der er forskel i betalingsviljerne for de udvalgte serviceændringer mellem forskellige grupper af respondenter, f.eks. kvinder og mænd. Resultaterne kan give indsigt i, hvordan konkrete beslutninger om serviceændringer kan ramme forskellige grupper af borgere og brugere forskelligt. Når betalingsviljerne for de forskellige grupper af respondenter beregnes, er de baseret på én analysemodel, hvor alle de signifikante forklarende variable for det enkelte serviceområde indgår samtidig.

Signifikansniveau i modellerne Analysemodellerne er kørt med et 0,05-niveau for statistisk signifikans på parameterestimaterne. I afsnit 4 til 8 vises resultaterne som betalingsviljer. Mere detaljerede analyseresultater, som parameterestimater og specifikke signifikansniveauer, vises i Bilag 8.

3.4.2 Resultaternes form og beregningsmåde

Resultaternes form Resultaterne fra analyserne vises i form af betalingsviljer. Betalingsviljen er et udtryk for, hvor stor en værdi de forskellige grupper af respondenter tillægger konkrete ændringer i de udvalgte serviceydelser. Inden for et serviceområde kan betalingsviljerne sammenlignes for forskellige grupper af borgere og brugere.

Betalingsviljer kan både være positive og negative. En positiv betalingsvilje er udtryk for, hvor meget respondenterne er villige til at betale for at få en konkret serviceændring eller -ydelse. En negativ betalingsvilje er udtryk for, hvor meget respondenterne skal kompenseres for at være lige så godt stillet, som hvis de ikke havde fået den konkrete serviceændring. Se også Bilag 7 afsnit B7.3. Negative betalingsviljer kan lyde kontraintuitivt, da de fleste serviceændringer er formuleret som forbedringer i forhold til respondentens nuværende service-niveau. Det dækker oftest over forskelle i respondenternes opfattelse af, hvad god service er. F.eks. kan en forælder til et barn i en dagpleje med 3 børn se en reduktion i antallet af børn per voksen som en serviceforringelse, pga. færre muligheder for socialisering, mens en forælder med et barn i vuggestue ser den samme ændring som en forbedring.

Beregning af betalingsviljer

Når respondenterne i valgsituationerne vælger mellem forskellige servicepakker, så afvejer de, hvor meget én serviceændring eller -ydelse er værd for dem i forhold til de andre ydelser og den angivne betaling. På baggrund af respondenternes valg af servicepakke er det efterfølgende estimeret, hvilken vægt de tillægger de forskellige serviceændringer i forhold til (1) de andre serviceændringer og (2) den angivne ekstra skat eller brugerbetaling. Estimerne anvendes til beregning af betalingsviljer.

Hver betalingsvilje er beregnet på baggrund af to parameterestimer: et estimat for den enkelte serviceydelse og et estimat for den ekstra skat eller brugerbetaling. Betalingsviljen fremkommer således ved en kombination af to effekter: En ”serviceeffekt” og en ”priseffekt”.

Parameterestimatet for serviceydelsen er et udtryk for, hvordan en forbedring på ydelsen øger sandsynligheden for, at et givet alternativ vælges. Parameterestimatet for betalingen er et udtryk for, hvordan øget betaling reducerer sandsynligheden for, at et givent alternativ vælges. På baggrund af de to estimater er betalingsviljen beregnet som den forøgelse af betalingen, der modsvarer en given ændring af en serviceydelse, så de to modsatrettede effekter udligner hinanden.

Beregning af betalingsviljer er uddybet i Bilag 7 og Bilag 9.

3.4.3 Fortolkning og anvendelse af resultater

Der er en række forhold, som man skal være opmærksom på ved fortolkning, anvendelse og generalisering af undersøgelsens resultater. De gennemgås kort her og uddybes i Bilag 7.

Positive betalingsviljer er naturlige

For det første forventer vi som udgangspunkt overvejende at finde positive betalingsviljer for serviceforbedringer, da det er naturligt at tillægge serviceforbedringer en positiv værdi.

Betalingsviljer og produktionsomkostninger

For det andet skal man være opmærksom på, at positive betalingsviljer for en serviceændring ikke nødvendigvis er ensbetydende med, at der er velfærdsøkonomiske argumenter for at indføre den pågældende ændring. Set fra en vel-

færdsøkonomisk vinkel fås den mest hensigtsmæssige sammensætning af serviceydelser ved at kombinere viden om borgernes betalingsvilje for en ydelse (efterspørgslen) med viden om ydelsens produktionsomkostninger (udbudsprisen) og om øvrige effekter af ydelsen. Hvis produktionsomkostningen for en ydelse overstiger betalingsviljen og de øvrige positive effekter, så er det ikke umiddelbart velfærdsøkonomisk "rentabelt" at udbyde ydelsen, selvom borgerne gerne vil betale for den.

Betalingsviljerne *alene* kan altså ikke bruges til at prioritere anvendelse af de offentlige midler eller til at sige, om en ydelse bør forbedres eller ej. Viden om borgeres og brugeres betalingsvilje for udvalgte serviceydelser kan dog være et solidt input til kommunale beslutningsprocesser om planlægning af serviceudbuddet. Den må blot kombineres med viden om, hvad det koster at producere ydelsen og viden om andre effekter af ydelsen. Hvis brugerne f.eks. vil betale 1.000 kr. per barn per år for at få en dansktimer mere om ugen, men det koster 4.000 kr. for kommunen at levere en ekstra ugentlig dansktimer, så skal de øvrige effekter af en ekstra dansktimer have en værdi på mindst 3.000 kr. for at det, velfærdsøkonomisk set, er hensigtsmæssigt at øge timetallet.

Betalingsviljen er ét input blandt flere

For det tredje er det vigtigt at huske på, at politik handler om andet og mere end velfærdsøkonomi. Politiske værdier spiller naturligt en selvstændig rolle, når lokale serviceniveauer fastlægges, ligesom et ønske om positive afledte samfundseffekter af en given serviceydelse kan være en legitim grund til at indføre ydelsen, selvom den ikke værdsættes tilstrækkeligt af borgerne til at skabe en velfærdsgevinst på kort sigt. Eksempelvis kan der ligge et politisk ønske om at styrke fokus på læsning eller løfte de svageste elever bag en opprioritering af antallet af dansktimer, uanset om brugernes gennemsnitlige betalingsvilje modsvarende produktionsomkostningen.

Fortolkninger og fejlfortolkninger

Betalingsviljerne siger noget om, hvor stor værdi brugere og borgere tillægger forskellige kommunale serviceændringer. Hvis betalingsviljen for en ydelse er lavere end produktionsomkostningen, så kan det konkluderes, at det kun er hensigtsmæssigt at udbyde serviceydelsen, *hvis* ydelsen har andre, tilstrækkeligt store, positive effekter. Man kan derimod ikke konkludere, at borgerne er lige glade med den pågældende ydelse, eller at de ikke ved, hvad det koster at producere den.

Det skal bemærkes, at de absolutte niveauer af betalingsviljerne er fremkommet ved, at vi har sat respondenterne i en række hypotetiske valgsituationer. Selvom vi har gjort meget for at valgsituationerne skulle fremstå realistiske for respondenterne (jf. Bilag 2), bør man være forsigtig med at fortolke de absolutte niveauer. Men undersøgelsens resultater giver solid viden om, hvilke serviceydelser respondenterne tillægger størst værdi, dvs. deres prioritering af de undersøgte ydelser inden for hvert serviceområde. Desuden får vi sikker viden om, hvordan præferencerne varierer mellem forskellige grupper af respondenter.

Det skal påpeges, at vi i undersøgelsen har afdækket respondenternes betalingsvilje *indirekte* i stedet for direkte at spørge dem, om de vil have en bestemt ydelse til en bestemt pris. Det er en del af styrken ved metoden, jf. afsnit 3.1 og Bilag 7, afsnit B7.2. Ligeledes skal det påpeges, at vi som hovedregel har øn-

sket at afdække respondenternes betalingsvilje for serviceforbedringer¹⁰. Folks værdisætning af service er ikke nødvendigvis den samme, når de skal betale for at få en ny serviceydelse eller for at få mere af en eksisterende ydelse, som når de skal kompenseres for at miste en tilsvarende ydelse.

Resultaternes generaliserbarhed

Undersøgelsen omfatter nogle centrale dimensioner af den kommunale velfærdsservice, bl.a. udvalgt ud fra interviews med en række kommuner (jf. Bilag 2). Man skal dog huske, at undersøgelsen alene giver viden om præferencer for de serviceydelser og serviceområder, der er omfattet af undersøgelsen. Der kan være ydelser, som har større betydning for borgerne end dem, der er undersøgt her, ligesom der kan være karakteristika ved de udvalgte ydelser, der er vigtigere end dem, som vi har spurgt til. Her har spørgeteknikken også spillet ind, da den kræver, at serviceydelserne skal kunne formuleres konkret.

Repræsentativitetens betydning

Når undersøgelsens *gennemsnitlige* resultater fortolkes, er det desuden vigtigt at være bevidst om, at de er baseret på *respondenternes* præferencer, og at denne gruppe ikke er repræsentativ for befolkningen som helhed. Hvis stikprøven er skæv på forhold, der påvirker præferencer for de undersøgte kommunale serviceydelser, er de *gennemsnitlige* betalingsviljer således ikke generaliserbare til befolkningen som helhed, jf. Bilag 5 og Bilag 7. Stikprøvens repræsentativitet og betydningen heraf for de gennemsnitlige resultaters generaliserbarhed er beskrevet og diskuteret i Bilag 5.

Mangel på repræsentativitet har derimod ikke betydning for generaliserbarheden af resultaterne i de forklarende analyser. De fundne præferenceforskelle mellem grupper af respondenter med forskellige baggrundskarakteristika forventes således at gælde generelt, uanset stikprøvens sammensætning.

Trods de her beskrevne forbehold, giver undersøgelsen solid viden om, hvor stor værdi forskellige bruger- og borgergrupper tillægger de udvalgte kommunale serviceændringer. Desuden afdækker undersøgelsen brugeres og borgeres prioritering mellem serviceydelserne.

I de følgende fem afsnit afrapporteres undersøgelsens resultater.

¹⁰ Dog er visse ydelser formuleret uafhængigt af respondenternes nuværende serviceniveau og kan derfor blive opfattet som serviceforringelser af nogle respondenter, jf. Bilag 2.

Børneinstitutionsområdet

4 Børneinstitutionsområdet

I dette afsnit analyseres præferencer for ændringer i udvalgte serviceydelser på børneinstitutionsområdet. Det sker ved at estimere og sammenholde respondenterne betalingsviljer for de undersøgte serviceændringer. Respondenterne på børneinstitutionsområdet er alle brugere, dvs. forældre til mindst ét barn, der bliver passet i en institution. Hvis respondenterne har flere børn i børneinstitution, så er de i spørgeskemaet – med tilfældig variation – blevet bedt om at svare i forhold til deres ældste eller yngste barn i institution.

På børneinstitutionsområdet er betalingsviljerne beregnet som en årlig ekstra brugerbetaling per barn, der benytter institution.

Undersøgte serviceydelser

Betalingsviljerne er et udtryk for den værdi, respondenterne tillægger de konkrete ændringer i de serviceydelser, der er med i undersøgelsen. For børneinstitutionsområdet drejer det sig om de fire ydelser, der er vist i Tabel 4.1 (se også Bilag 2).

Tabel 4.1: Serviceydelser på børneinstitutionsområdet, ændringsniveauer i spørgeskema og serviceændring, som betalingsviljerne er beregnet for

Serviceydelser	Mulige ændringsniveauer i spørgeskemaet	Serviceændring, som betalingsviljen er beregnet for
Åbningstider	1. Som i dag 2. 1/2 time længere åbent om dagen 3. 1 time længere åbent om dagen	1 time længere om dagen ¹
Frokost	1. Børnene har madpakke med 2. Der serveres frokost - ikke økologisk 3. Der serveres frokost – økologisk	Der serveres ikke-økologisk frokost (ift. at medbringe madpakke) Der serveres økologisk frokost (ift. at medbringe madpakke)
Antal børn per voksen	1. Som i dag 2. 1 barn mindre 3. 2 børn mindre	1 barn mindre per voksen ¹
Efteruddannelse af personale	1. Som i dag 2. Pædagogisk efteruddannelse af personale	Pædagogisk efteruddannelse af personale

Note: 1) Der er i modellen antaget linearitet i det undersøgte interval for de trinvis stigende serviceændringer.

Læsevejledning til afsnit 4

Afsnit 4 er opbygget som vist i Tabel 4.2. Først gennemgås i afsnit 4.1 de gennemsnitlige betalingsviljer for samtlige 1.150 respondenter på børneinstitutionsområdet. Dernæst beskrives i afsnit 4.2, hvilke faktorer der har betydning for præferencerne.

Tabel 4.2: Oversigt over afsnit 4: Analyser på børneinstitutionsområdet

Analysemodel	Analyseresultater	Forklaringsfaktorer	Afsnit i rapport
Deskriptiv model	Gennemsnitlige betalingsviljer for alle respondenter på børneinstitutionsområdet	Ingen	Afsnit 4.1
Forklarende model	Forskelle i betalingsviljer mellem forskellige grupper af respondenter, opdelt efter deres karakteristika på en række forklaringsfaktorer	Relation til serviceområde	Afsnit 4.2.1
		Nuværende serviceniveau	Afsnit 4.2.2
		Individuelle forhold	Afsnit 4.2.3
		Geografiske forhold	Afsnit 4.2.4

4.1 Gennemsnitlige betalingsviljer for serviceændringer på børneinstitutionsområdet

I dette afsnit beskrives de gennemsnitlige betalingsviljer for alle respondenter, der har besvaret spørgsmålene om børneinstitutionsområdet. De gennemsnitlige resultater giver indsigt i, hvor meget respondenterne samlet set er villige til at betale for de undersøgte serviceændringer. Desuden kan de bruges til at sige noget om respondenternes overordnede værdisætning af de undersøgte serviceændringer i forhold til hinanden, dvs. deres prioritering mellem dem.

Brug af gennemsnitlige resultater med to forbehold

Når man læser de gennemsnitlige resultater, skal man være opmærksom på to ting:

For det første er de gennemsnitlige betalingsviljer beregnet som et uvejet gennemsnit på basis af samtlige respondenter på børneinstitutionsområdet. Her tages ikke hensyn til, at respondenter med forskellige karakteristika kan have forskellige præferencer. Derfor er de gennemsnitlige betalingsviljer ikke nødvendigvis udtryk for den gennemsnitlige danske brugers præferencer på området, men kun for de adspurgte brugeres gennemsnitlige betalingsviljer. Det har konsekvenser for de gennemsnitlige resultaters generaliserbarhed i det omfang, at der i stikprøven er en over- eller underrepræsentation af befolkningsgrupper med særlige præferencer. De konkrete konsekvenser af stikprøvens fordeling for de gennemsnitlige resultaters generaliserbarhed på børneinstitutionsområdet er diskuteret i Bilag 5, afsnit B5.4.

For det andet betyder positive betalingsviljer for en serviceydelse ikke nødvendigvis, at der er velfærdsøkonomiske argumenter for at indføre de pågældende serviceforbedringer. Hvis produktionsomkostningen for en ydelse overstiger betalingsviljen, er det umiddelbart ikke "rentabelt" at udbyde ydelsen, selvom brugerne gerne vil betale for den, jf. afsnit 3.4.3 og Bilag 7.

Gennemsnitlige betalingsviljer

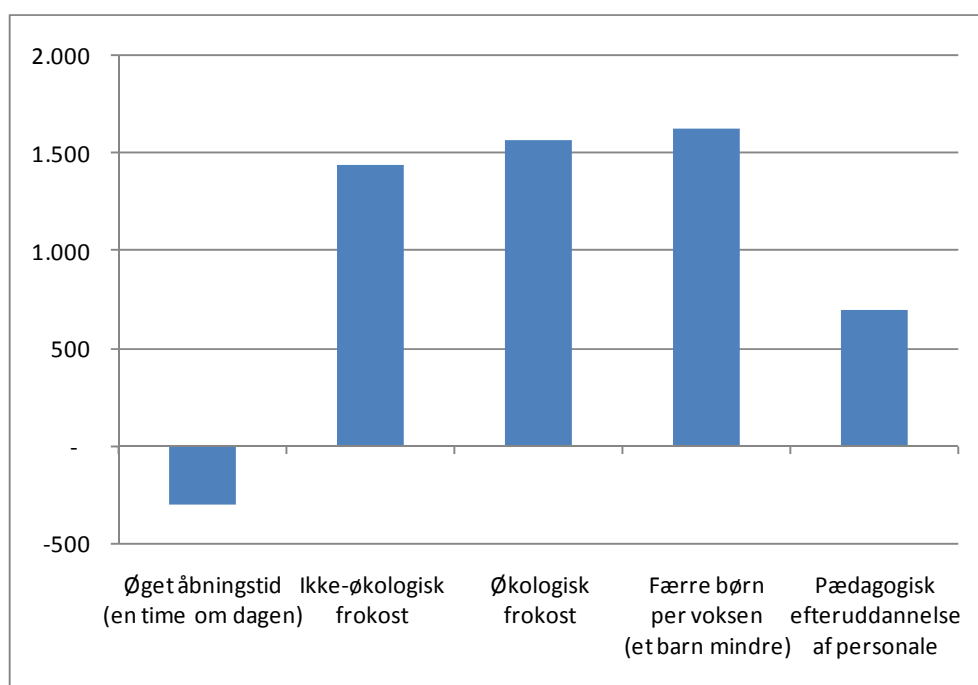
De gennemsnitlige betalingsviljer for fire af de fem ydelser er signifikant større end 0, jf. Tabel 4.3 og Figur 4.1. Respondenterne er således gennemsnitligt set villige til at betale ekstra for de undersøgte serviceændringer på børneinstitutionsområdet, dog med undtagelse af udvidet åbningstid i institutionen.

Tabel 4.3 *Gennemsnitlig betalingsvilje for serviceændringer på børneinstitutionsområdet, brugerbetaling, kr./barn/år*

Gennemsnitlige resultater	Øget åbningstid (en time om dagen)	Ikke-økologisk frokost	Økologisk frokost	Færre børn per voksen (et barn mindre)	Pædagogisk efteruddannelse af personale
Betalingsvilje	<i>(-300)</i>	1.440	1.570	1.620	700

Note: Betalingsviljer med fed er signifikant forskellige fra 0, mens betalingsviljer med kursiv i parentes ikke er signifikant forskellige fra 0 ($p \leq 0,05$). Det er ikke testet, om betalingsviljerne er signifikant forskellige fra hinanden. N = 1.150

Figur 4.1 *Gennemsnitlig betalingsvilje for serviceændringer på børneinstitutionsområdet, brugerbetaling, kr./barn/år*

Note: Betalingsviljen for øget åbningstid er ikke signifikant forskellig fra 0. N = 1.150

Respondenterne er gennemsnitligt ikke villige til at betale ekstra for, at åbningstiden i deres barns institution bliver udvidet med en time om dagen. Samlet set tillægges denne serviceændring altså ikke nogen værdi af de forældre, der har besvaret spørgeskemaet om børneinstitutionsområdet. Udvidelsen på en time om dagen er tilsyneladende ikke vigtig nok til, at man vil betale for den.

De øvrige undersøgte serviceændringer har derimod positiv værdi for de forældre, der har besvaret spørgsmål om børneinstitutionsområdet. I gennemsnit vil respondenterne betale cirka 1.400 kr. per barn om året for, at der bliver serveret frokost i deres barns institution, mens de vil betale knap 1.600 kr. for, at der bliver serveret *økologisk* frokost. Den relativt lille forskel i betalingsviljer for en almindelig og en økologisk frokost antyder, at den ekstra betalingsvilje for økologi ikke er overvældende.

Betalingsviljen for at reducere antallet af børn per voksen med ét barn er i gennemsnit cirka 1.600 kr. per barn om året. Det ser altså ud til, at en (økologisk) frokostordning har omtrent samme værdi for respondenterne som et barn mindre per voksen i institutionen. Endelig er respondenterne samlet set villige til at betale for pædagogisk efteruddannelse af personalet. Den gennemsnitlige betalingsvilje er cirka 700 kr. per barn om året. Efteruddannelse har altså tilsyneladende kun omtrent halvt så stor værdi for respondenterne, som at deres børn får (økologisk) frokost, eller at antallet af børn per voksen reduceres med ét.

Enten/eller-ydelse
for frokostordning

Det bemærkes, at serviceydelsen vedrørende frokost er analyseret i forhold til en situation, hvor der ikke serveres frokost i barnets institution, også selvom der er nogle respondenter, hvis børn faktisk får serveret frokost i dag. Det skyldes, at frokostydelsen er en "enten/eller-ydelse", der ikke lader sig formulere som en ændring i forhold til det eksisterende serviceniveau. Med andre ord kan man spørge, om folk vil have færre børn per voksen end i dag, men ikke om de vil have "mere frokostordning". Se også Bilag 2, afsnit B2.4 og B2.5¹¹. I virkelighedens verden vil det at få serveret frokost være en serviceforbedring for nogle respondenter, men ikke for andre. Fremgangsmåden betyder derfor, at der for nogle respondenter formentlig har været valgsituationer, hvor servicepakken bestod af en kombination af en serviceforringelse og en ekstra betaling¹².

De gennemsnitlige
resultater dækker
over forskelligheder

Det er vigtigt at være bevidst om, at de gennemsnitlige resultater dækker over forskelligheder, jf. ovenfor. Konkrete beslutninger om serviceændringer kan derfor ramme forskellige grupper af brugere forskelligt. Præferenceforskelle mellem forskellige grupper er afdækket i den forklarende analyse, jf. afsnit 4.2.

4.2 Forklarende analyse – præferenceforskelle på børneinstitutionsområdet

I dette afsnit analyseres forskelle i betalingsviljer mellem grupper af respondenter med forskellige karakteristika. En række forklaringsfaktors betydning for betalingsviljerne for de undersøgte serviceydelser på området er afprøvet, jf. Bilag 4. Forklaringsfaktorerne er analyseret i én samlet model, så alle sammenhænge er kontrolleret for de øvrige variable i modellen. De signifikante sammenhænge fremgår af Tabel 4.4.

¹¹ Som udgangspunkt ville vi sikre, at servicepakkerne i spørgeskemaets valgsituationer altid kom til at fremstå som serviceforbedringer for den enkelte respondent, da der var tilknyttet en ekstra brugerbetaling. Derfor var det hensigten at gøre alle serviceydelser relative ift. respondentens nuværende situation (f.eks. færre børn per voksen end i dag). Visse serviceydelser har imidlertid karakter af enten/eller-ydelser (f.eks. frokostordning eller ej). Her var det ikke teknisk muligt at gøre dem relative, og de blev derfor formuleret uafhængigt af respondentens nuværende serviceniveau. For børneinstitutionsområdet gælder det frokostydelsen.

¹² Dette kan være metodisk problematisk. På børneinstitutionsområdet ser frokostydelsen dog ud til at fungere fint. Erfaringerne med fremgangsmåden er brugt som indspil i diskussionen af stated preference-metoden og dens anvendelse i afsnit 9.

Tabel 4.4: *Betalingsviljer for serviceændringer på børneinstitutionsområdet, forskelle mellem respondentgrupper, brugerbetaling, kr./barn/år*

	1 times øget åbningstid om dagen	Ikke- økologisk frokost	Økologisk frokost	1 barn min- dre per vok- sen	Pædagogisk efteruddannelse af personale
Reference	$(80)^2$	$(-80)^2$	$(-60)^2$	-140	1.640
Relation til serviceområde					
Type af institution					
Børnehave (reference)	-		-	-	
Dagpleje				-930	
Vuggestue	-740		1.040		
Antal førskolebørn i husstanden					
1 barn (reference)	-	-	-	-	-
Mere end 1 barn	-120				-960
Nuværende serviceniveau					
Frokost i institutionen					
Der serveres ikke frokost (reference)		-	-		
Der serveres frokost (økologisk eller ikke-økologisk)		3.040			
Der serveres ikke-økologisk frokost			2.290		
Der serveres økologisk frokost			5.020		
Individvariable					
Køn					
Mand (reference)	-	-	-	-	-
Kvinde				700	
Højeste fuldførte uddannelse					
Kortere end mellemlang videreg. (reference)	-	-	-	-	-
Mellemlang videregående	-510			650	
Lang videregående	-990			910	
Tilknytning til arbejdsmarkedet					
Ikke beskæftigede (reference)	-	-	-	-	-
Offentlig ansat				810	
Selvstændig og privat ansatte				750	
Uddannelsessøgende					
Egen politisk placering					
Venstreorienteret	630				
Midten (reference)	-	-	-	-	-
Højreorienteret		-1.170	-1.160		
Geografi					
Øst/vest					
Vest - Fyn el. Jylland (reference)	-	-	-	-	-
Øst - Sjælland el. Bornholm			770		
Land/by					
Land el. by med < 5.000 indbyg. (reference)	-	-	-	-	-
By med 5–30.000 indbyg.	30	-30	-20	-50	-460
By med >30.000 indbyg.	50	-60	-40	-90	-220
Enkeltkommuner					
Øvrige kommuner ¹ (reference)	-	-	-	-	-
Ringkøbing-Skjern			-1.530	230	
Lolland	20	-20	-20	-40	440
Brøndby					1.600

Note: Referencebetalingsviljen er absolut (hovedeffekten), mens de øvrige viste tal er de enkelte respondentgruppers afvigelser fra referencebetalingsviljen (kun signifikante afvigelser, $p \leq 0,05$).

N=1.070/1.150/1.138/1.002.

1) Århus, Vesthimmerland, Stevns, Sønderborg, Gentofte, Odsherred, Norddjurs, Bornholm og Nyborg.

2) Ikke signifikant forskellig fra 0 ($p \leq 0,05$).

Det bemærkes, at den skæve stikprøve ikke har betydning for generaliserbarheden af de fundne resultater af den forklarende analyse. De signifikante forskelle mellem grupper forventes således at gælde for brugere af børneinstitutioner generelt.

Analysemetode

Alle forklaringsfaktorer er konstrueret som dummy-variable, jf. Bilag 4. Det betyder, at præferenceforskelle for hver forklaringsfaktor er analyseret ved at sammenligne de forskellige respondentgruppers betalingsviljer med referencegruppens, jf. Bilag 7. F.eks. har vi sammenlignet præferencerne hos forældre med et barn i dagpleje med præferencerne hos forældre med et barn i børnehave, idet alle karakteristika på de øvrige forklaringsfaktorer er holdt konstant.

Der er i Tabel 4.4 kun vist betalingsviljeforskelle for grupper af respondenter, hvis præferencer er signifikant forskellige fra referencegruppernes.

Læsning og fortolkning af resultater i Tabel 4.4

Referencebetalingsviljen øverst i Tabel 4.4 svarer teknisk set til den betalingsvilje, som respondenter med referencegruppernes karakteristika på alle de betydende forklaringsvariable i modellen har for den givne serviceændring¹³. Det er også grunden til, at referencebetalingsviljerne i den forklarende analysemodel adskiller sig fra de gennemsnitlige betalingsviljer i afsnit 4.1. De øvrige betalingsviljer i Tabel 4.4 er signifikante afvigelser fra referencebetalingsviljerne.

Ud fra referencebetalingsviljer og afvigelser i Tabel 4.4 kan man beregne en given respondentgruppes betalingsvilje for en given serviceændring. Eksempelvis er referencebetalingsviljen 1.640 kr. per barn per år for at få mere pædagogisk efteruddannelse til personalet i sit barns institution. For respondenter med mere end et førskolebarn i husstanden, er betalingsviljen dog 960 kr. lavere, nemlig 680 kr. per barn per år, alt andet lige. Hvis man samtidig bor i en by med mere end 30.000 indbyggere, er betalingsviljen 220 kr. lavere endnu, så den kommer ned på 460 kr., og så fremdeles.

Man bør dog være forsigtig med at fortolke de absolutte betalingsviljer, jf. afsnit 3.4.3. De vigtigste resultater er de fundne *forskelle* i betalingsviljer mellem forskellige grupper af respondenter. De giver sikker viden om, hvordan præferencerne varierer mellem forskellige grupper af brugere. I de følgende afsnit gennemgås de signifikante gruppeforskelle fra Tabel 4.4.

4.2.1 Betydning af relation til serviceområde

I dette afsnit beskrives betydningen af respondenternes relation til børneinstitutionsområdet for deres præferencer på området. Respondenternes relation til området er afdækket ved to variable, nemlig institutionstype og antal førskole-

¹³ Som udgangspunkt er respondenter i referencegrupperne i denne model beskrevet ved følgende karakteristika: Institutionstype: Børnehave. Antal førskolebørn i husstanden: 1. Frokostordning i institutionen: Ingen. Køn: Mand. Højeste fuldførte uddannelse: Grundskole. Tilknytning til arbejdsmarkedet: Ikke beskæftiget. Politisk orientering: Midten. Land/by: Bor på landet eller i by med under 5.000 indbyggere. Øst/vest: Bor i Vestdanmark. Se Bilag 4 for mere om variablene og deres oprindelige inddeling.

børn i husstanden (jf. Bilagstabel 4.1). For det første forventede vi, at det kan have betydning, om respondenternes barn går i dagpleje, vuggestue eller børnehave, da behovene kan variere efter børnenes alder og den type institution, de går i. For det andet havde vi en forventning om, at respondenternes betalingsvilje per barn falder, jo flere førskolebørn, der er i husstanden, fordi den samlede brugerbetaling stiger med antallet af børn.

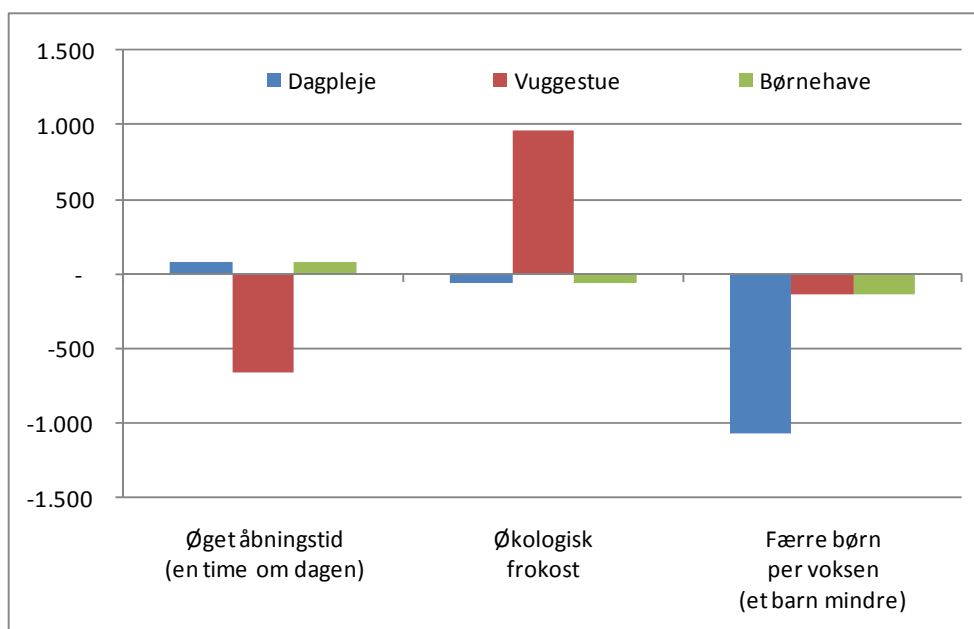
Som det fremgår af Tabel 4.4, er der signifikante præferenceforskelle mellem grupper af respondenter med forskellig relation til området.

Præferenceforskelle,
type af institution

De signifikante forskelle i betalingsviljer for grupper af respondenter med børn i forskellige typer af institution er illustreret i Figur 4.2.

Forældre, hvis barn går i vuggestue, vil betale signifikant mindre for at få forlænget den daglige åbningstid med en time end forældre, hvis barn går i børnehave eller dagpleje. Betalingsviljen for denne serviceændring er cirka 700 kr. lavere per barn per år blandt vuggestueforældre end de øvrige forældregrupper. Forskellen kan muligvis skyldes, at forældre til små børn har en lavere tærskel for, hvor længe de synes, at deres barn skal være i institution, end forældre til lidt ældre børn. Der er ikke signifikant forskel på dagpleje- og børnehaveforældre.

Figur 4.2: *Betalingsvilje for ændringer i serviceydelser på børneinstitutionsområdet afhængig af institutionstype, brugerbetaling, kr./barn/år*

Note: Referencegruppen er respondenter med børn i børnehave. Betalingsviljerne er udtryk for referencebetalingsviljerne i Tabel 4.4, tillagt afvigelsen for respondenter med børn i den pågældende type institution. Referencebetalingsviljerne for åbningstid og økologisk frokost er ikke signifikant forskellige fra 0 ($p \leq 0,05$).

N=1.138

Vuggestueforældrene har desuden signifikant højere betalingsvilje end de øvrige forældre for, at der bliver serveret økologisk frokost i deres barns institution.

Når vi ser på betalingsviljen for at reducere antallet af børn per voksen med et barn, er der ikke forskel mellem vuggestueforældre og børnehaveforældre. Til gengæld vil dagplejeforældre betale signifikant mindre for at reducere antallet af børn per voksen. Forskellen er relativt stor, da dagplejeforældre vil betale omtrent 900 kroner mindre end vuggestue- og børnehaveforældre for at få ét barn mindre per voksen i deres barns dagpleje. Det virker logisk, når man tager i betragtning, at der typisk er ganske få børn i alt i en dagpleje. Derfor vil en reduktion med et barn per voksen have en relativt stor betydning for, hvor mange andre børn, som respondentens eget barn vil kunne socialisere med.

Betalingsviljen for pædagogisk efteruddannelse af personalet er ikke afhængig af institutionstype.

Præferenceforskelle,
antal førskolebørn

Respondenter med mere end et barn i førskolealderen har signifikant lavere betalingsvilje for øget åbningstid og pædagogisk efteruddannelse af personalet end respondenter med kun et barn i førskolealderen. Det kan skyldes, at betalingen i spørgeskemaet er angivet per barn, og derfor vil udgøre en større udgiftsbelastning for respondenter med flere førskolebørn i husstanden.

4.2.2 Betydning af nuværende serviceniveau

I dette afsnit beskrives betydningen af respondenternes nuværende serviceniveau for deres præferencer på børneinstitutionsområdet. Respondenterne har besvaret en række faktuelle spørgsmål om det nuværende serviceniveau i deres barns institution, jf. Bilag 6. Afdækningen af nuværende serviceniveau relaterer sig specifikt til de fire undersøgte serviceydelser (jf. Bilagstabel 4.6).

Som det fremgår af Tabel 4.4, viser den forklarende analyse, at respondenternes nuværende serviceniveau i børneinstitutionerne kun har betydning for deres præferencer, hvad angår frokost til børnene. Præferencerne for øget åbningstid, færre børn per voksen og pædagogisk efteruddannelse af personalet er tilsyneladende ikke betinget af respondenternes nuværende serviceniveau.

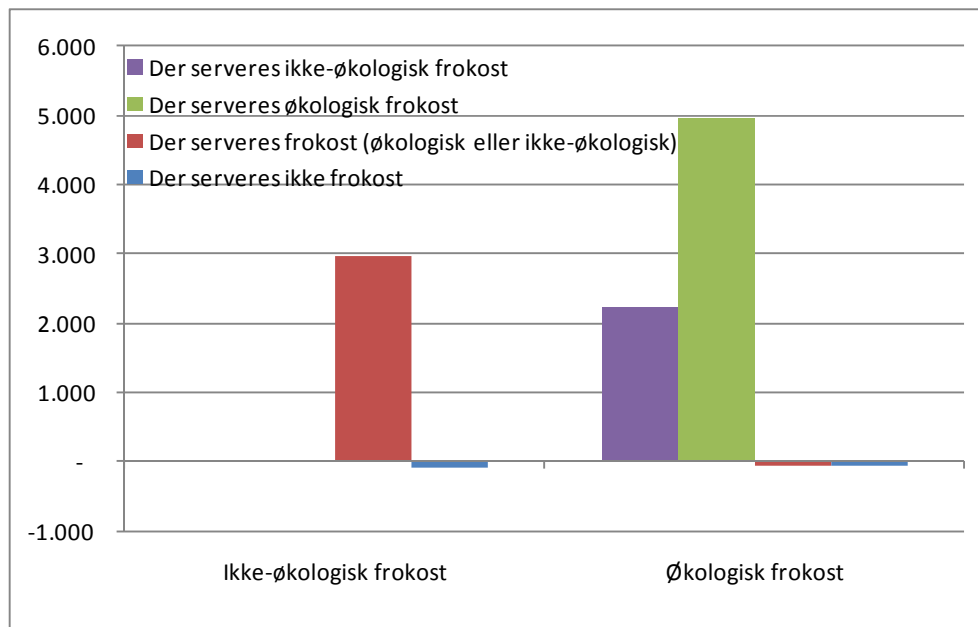
Præferenceforskelle,
frokost

Betalingsviljen for ikke-økologisk frokost i institutionen er højere blandt forældre, hvis barn allerede i dag får serveret frokost, end blandt forældre, hvis barn ikke får frokost i institutionen. Det gælder, uanset om den nuværende frokost er økologisk eller ej. Respondenter, hvis børn i dag får enten økologisk eller ikke-økologisk frokost i institutionen, er villige til at betale cirka 3.000 kr. mere for en ikke-økologisk frokostordning end respondenter, hvis børn i dag ikke får frokost.

Et tilsvarende mønster gælder for betalingsviljen for at få økologisk frokost i børneinstitutionen. Her afhænger betalingsviljen både af, om der serveres frokost eller ej, og af, om frokosten er økologisk. Forældre til børn, der i dag får serveret ikke-økologisk frokost, vil betale cirka 2.300 kr. mere for at få en økologisk frokostordning end forældre til børn, der ikke har en frokostordning i dag. Hvis børnene allerede har en *økologisk* frokostordning, er forældrene villige til at betale endnu mere, nemlig cirka 5.000 kr. per barn per år ekstra, for at bevare deres serviceniveau frem for at børnene selv skal have madpakke med.

De estimerede betalingsviljer for frokost i barnets institution for respondenter med forskellig nuværende frokostordning er illustreret i Figur 4.3.

Figur 4.3: *Betalingsvilje for ikke-økologisk og økologisk frokost i børneinstitutioner afhængig af nuværende frokostordning, brugerbetaling, kr./barn/år*

Note: Referencegruppen er respondenter med børn, der ikke får serveret frokost. Betalingsviljerne er udtryk for referencebetalingsviljerne i Tabel 4.4, tillagt afvigelsen for respondenter med børn med den pågældende nuværende frokostordning. Referencebetalingsviljerne for ikke-økologisk frokost og økologisk frokost er ikke signifikant forskellige fra 0 ($p \leq 0,05$). $N=1.138$

Forskellene kan skyldes, at de respondenter, der allerede har en frokostordning i deres barns institution, er glade for den, og derfor gerne vil betale for at bevare den. Omvendt savner forældre, hvis børn i dag ikke får frokost i institutionen, tilsyneladende ikke en sådan service.

Resultaterne vedrørende frokostordning peger i retning af, at respondenterne har en tendens til at prioritere status quo, når der er tale om en ydelse, som man enten får eller ikke får¹⁴. De vil med andre ord betale mere for at *bevare* end for at *få* en bedre service på dette område. Det ser ud til, at når man har vænnet sig til at modtage en serviceydelse, så tillægger man den en værdi, mens man ikke nødvendigvis tillægger det en værdi at opnå den, hvis man ikke allerede har den. En anden mulig tolkning er, at serviceniveauet har tilpasset sig de lokale præferencer, så frokostordning er blevet indført i de institutioner, hvor efterspørgslen har været størst.

¹⁴ Jf. diskussionen i afsnit 4.1 om at frokostydelsen er formuleret som en enten/eller-ydelse, uafhængigt af respondenternes nuværende serviceniveau.

4.2.3 Betydningen af individuelle forhold

I dette afsnit beskrives betydningen af individuelle forhold for respondenternes præferencer på børneinstitutionsområdet. En række individuelle forhold er afprøvet i den forklarende analyse, jf. Bilag 4 (Bilagstabel 4.9).

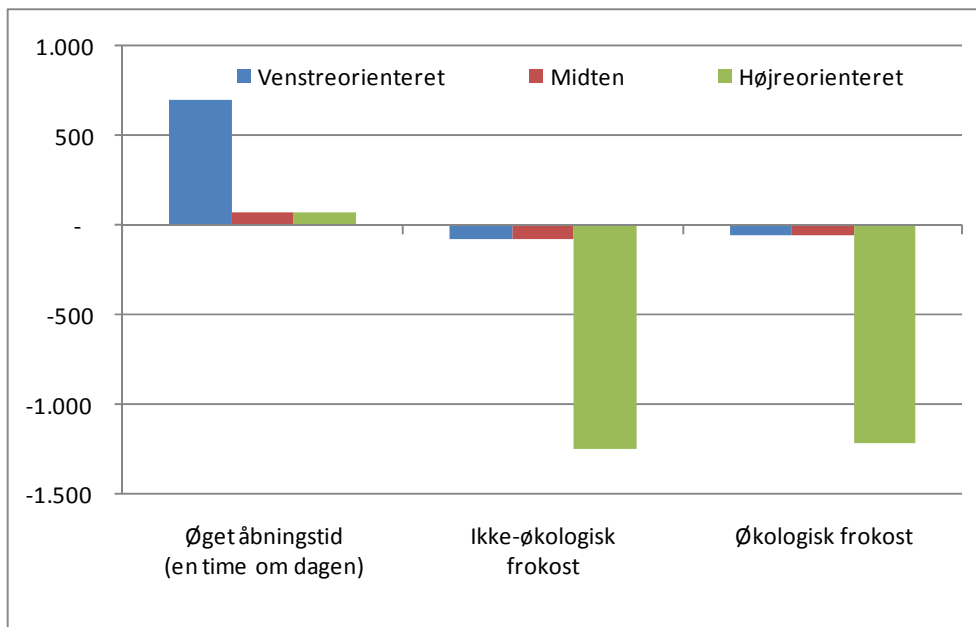
Som det fremgår af Tabel 4.4, varierer respondenternes betalingsviljer med deres individuelle baggrundsforhold. Tre af de undersøgte baggrundsforhold har dog tilsyneladende ikke betydning for respondenternes præferencer. Det drejer sig om indkomst, alder og familiestatus.

Præferenceforskelle, køn	Mænd og kvinder har forskellige præferencer for at få antallet af børn per voksen i barnets institution reduceret med et barn. Kvinder vil betale cirka 700 kr. per barn per år mere end mænd for den serviceændring.
Præferenceforskelle, uddannelse	Der er forskel i præferencer på børneinstitutionsområdet mellem respondenter med en lang eller mellemlang videregående uddannelse og respondenter med en kortere uddannelse. Respondenter med længere uddannelser vil betale mindre for udvidet åbningstid end dem med kortere uddannelser. Det kan hænge sammen med, at en mellemlang eller lang videregående uddannelse oftere er forbundet med et job med mere fleksible arbejdstider, end det typisk er tilfældet for kortere uddannelser. Omvendt vil respondenter med længerevarende uddannelse betale mere end respondenter med kortere uddannelse for at få reduceret antallet af børn per voksen i deres barns institution. Det kan bl.a. være en skjult indkomsteffekt, selvom respondenternes indkomst ikke har betydning for præferencerne, sådan som vi har målt ¹⁵ og analyseret den i denne undersøgelse.
Præferenceforskelle, arbejdsmarkedstilknytning	Offentlig og privat ansatte samt selvstændige er villige til at betale mere end respondenter uden for beskæftigelse eller i uddannelse for at få reduceret antallet af børn per voksen i deres barns institution. Respondenter på arbejdsmarkedet vil betale 700-800 kr. per barn per år mere end respondenter uden for arbejdsmarkedet for at antallet af børn per voksen reduceres med et barn. Det kan igen være en indirekte effekt af indkomst, der gør sig gældende her.
Præferenceforskelle, politisk orientering	Der er også visse præferenceforskelle mellem respondenter med forskellig politisk orientering, jf. Figur 4.4. Respondenter, der politisk placerer sig selv til højre for midten har lavere betalingsviljer for frokostordning i deres barns institution end respondenter på eller til venstre for den politiske midte. Resultatet gælder for ikke-økologisk såvel som økologisk frokostordning. De højreorienterede respondenter vil betale cirka 1.200 kr. per barn per år mindre for en frokostordning end de venstre- og midterorienterede respondenter, uanset om den er økologisk eller ej. Tilsvarende har respondenter, der placerer sig til venstre for midten, højere betalingsviljer for at udvide åbningstiden i deres barns institution med en time

¹⁵ Respondenterne skulle selv oplyse deres husstandsindkomst i spørgeskemaet, hvilket kan tænkes at være en mere usikker måde at indsamle data på end ved hjælp af registre.

dagligt. De vil betale cirka 600 kr. per barn per år mere end de højre- og midterorienterede respondenter for den serviceændring.

Figur 4.4: *Betalingsvilje for serviceændringer på børneinstitutionsområdet afhængig af politisk orientering, brugerbetaling, kr./barn/år*

Note: Referencegruppen er respondenter, der er politisk orienterede i midten. Betalingsviljerne er udtryk for referencebetalingsviljerne i Tabel 4.4, tillagt afvigelsen for respondenter med den pågældende politiske orientering. Referencebetalingsviljerne for åbningstid, frokost og økologisk frokost er ikke signifikant forskellige fra 0 ($p \leq 0,05$). $N=1.070$

Mønsteret stemmer overens med den gængse opfattelse af, at højreorienterede har et mere restriktivt syn på det offentliges rolle, mens venstreorienterede hellere ser den udvidet. Forskellen slår signifikant igennem for højreorienterede i forhold til præferencer for frokostordning i børneinstitutioner, og for venstreorienterede i forhold til udvidelse af åbningstiderne.

4.2.4 Betydningen af geografiske forhold

I dette afsnit beskrives betydningen af geografiske forhold for respondenternes præferencer for de undersøgte serviceændringer på børneinstitutionsområdet.

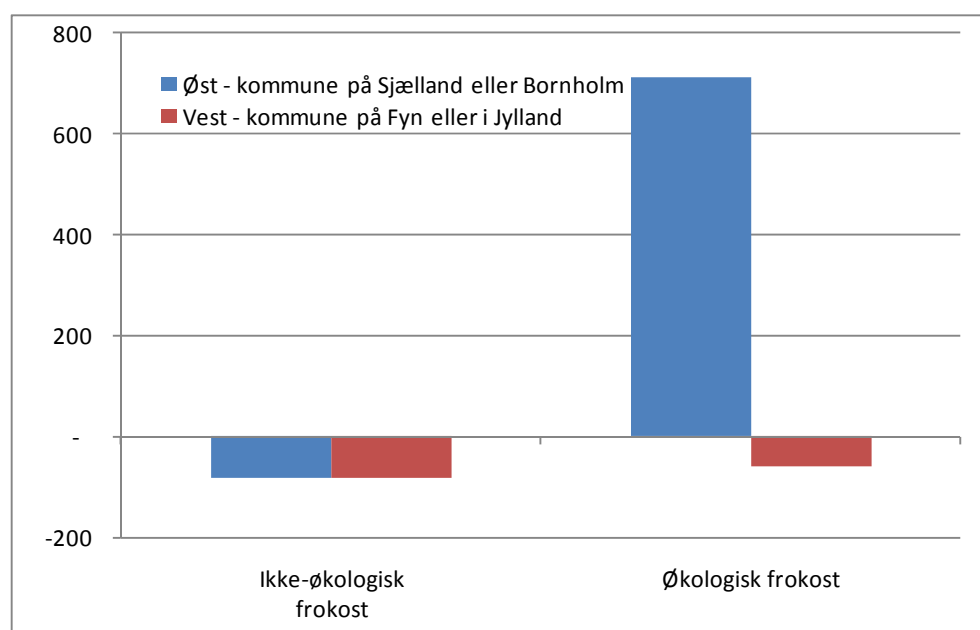
En række geografisk betingede forhold er afprøvet i den forklarende analyse, jf. Bilag 4 (Bilagstabel 4.10). Det er først analyseret, om det har betydning for præferencerne, om man bor i en landkommune eller en bykommune, samt om man bor i Øst- eller Vestdanmark. Herefter er det afprøvet, om resterende variation i præferencer kan forklares ved, hvilken specifik kommune respondenterne bor i.

Som det fremgår af Tabel 4.4, er der geografisk variation i præferencerne på børneinstitutionsområdet.

Præferenceforskelle,
øst/vest

Respondenter i Østdanmark har en højere betalingsvilje for økologisk frokost end respondenter i Vestdanmark, jf. Figur 4.5. Betalingsviljen for en almindelig frokostordning er derimod den samme i Øst- og Vestdanmark. Økologi har altså større værdi for børneforældre på Sjælland og Bornholm, end for børneforældre på Fyn og i Jylland. Det kan skyldes, at der er en mere romantisk forestilling om økologi, jo længere man kommer væk fra det gængse ”landbrugsdanmark”, selvom der også er landbrug på f.eks. Lolland, som ligger i Østdanmark.

Figur 4.5: *Betalingsvilje for ikke-økologisk og økologisk frokost i børneinstitutioner i Øst- hhv. Vestdanmark, brugerbetaling, kr./barn/år*

Note: Referencegruppen er respondenter, der bor i Vestdanmark. Betalingsviljerne er udtryk for referencebetalingsviljen i Tabel 4.4, tillagt afvigelsen for respondenter i Østdanmark. Referencebetalingsviljerne for frokost og økologisk frokost er ikke signifikant forskellige fra 0 ($p \leq 0,05$). N=1.150

Der er ikke fundet præferenceforskelle mellem Øst- og Vestdanmark for de øvrige undersøgte serviceydelser.

Præferenceforskelle,
land/by

Analysen viser desuden, at respondenter, der bor i byer med mere end 5.000 indbyggere, vil betale signifikant mindre for pædagogisk efteruddannelse end respondenter, der bor på landet eller i en by med under 5.000 indbyggere. En mulig forklaring kan være, at børneinstitutioner i storbyerne har et større rekrutteringsgrundlag og dermed nemmere ved at rekruttere pædagoger. Derfor kan forældrene tænkes at se et mindre behov for pædagogisk efteruddannelse.

Derudover har grupperne af respondenter i byer med mere end 5.000 indbyggere signifikant positive prisparametre¹⁶. Det betyder, at disse respondenter generelt er mindre følsomme over for ændringer i selve betalingen end de øvrige respondenter. For serviceydelsen vedrørende pædagogisk efteruddannelse er

¹⁶ Betalingsviljen for en ydelse er en kombination af to effekter, en serviceeffekt og en pris-effekt, jf. afsnit 3.4.2, Bilag 7 og Bilag 9.

der således tale om to modsatrettede effekter for respondenter i byer med over 5.000 indbyggere. På den ene side prioriterer de selve serviceydelser lavt i forhold til respondenter på landet eller i byer med under 5.000 indbyggere. Men på den anden side er de generelt lidt mere villige til at betale for de undersøgte serviceforbedringer på børneinstitutionsområdet.

De positive prisparametre for respondenter i byer med over 5.000 indbyggere giver sig udslag i numerisk højere betalingsvilje for alle de undersøgte ydelser, jf. Tabel 4.4. De vil således betale *mere* end de øvrige respondenter for at få udvidet åbningstiden og for pædagogisk efteruddannelse af personalet. Den sidstnævnte effekt overgås dog af den nævnte, modsatrettede, negative ydelses-effekt. I de tilfælde, hvor referencegruppens betalingsvilje er negativ, kan de *numerisk* lavere betalingsviljer tolkes på den måde, at respondenter i byer med mere end 5.000 indbyggere vil betale mere end de øvrige for at *undgå* at få en frokostordning og for at *undgå* at få reduceret antallet af børn per voksen.

Præferenceforskelle for enkeltkommuner

Endelig er det analyseret, om tilbageværende præferenceforskelle kan forklares ved respondentens specifikke kommunetilhørsforhold. Efter at der er taget hensyn til de øvrige forklaringsfaktorer, er der tre kommuner, der på enkelte punkter adskiller sig fra de øvrige kommuner, jf. Tabel 4.4. Det drejer sig om Lolland, Ringkøbing-Skjern og Brøndby.

Respondenter, der bor i Ringkøbing-Skjern Kommune, vil betale mindre for, at deres børn får serveret økologisk frokost i institutionen end respondenter, der bor i en af de øvrige 11 kommuner i undersøgelsen. Respondenter fra Ringkøbing-Skjern Kommune har også en signifikant højere betalingsvilje for færre børn per voksen end de øvrige respondenter.

Desuden vil respondenter med børn i institution, der bor i Brøndby Kommune, betale dobbelt så meget for pædagogisk efteruddannelse af personalet som respondenter fra de øvrige kommuner i undersøgelsen.

Endelig har respondenter fra Lolland generelt en højere betalingsvilje¹⁷ for alle de undersøgte ydelser på børneinstitutionsområdet. De vil således betale mere for at få øget åbningstid og pædagogisk efteruddannelse, samt for at *undgå* en frokostordning og reduktioner i antallet af børn per voksen.

Det er med denne undersøgelse ikke muligt at forklare, hvorfor vi finder disse forskelle mellem kommuner. Der kan dog have været særlig fokus på forskellige emner i den lokale debat i de enkelte kommuner, f.eks. op til kommunalvalget, som fandt sted lige efter dataindsamlingen. Desuden kan ikke-målte aspekter af det nuværende serviceniveau tænkes at spille en rolle.

Det skal understreges, at de signifikante forskelle, der er fundet mellem enkeltkommuner, er forskelle *efter* kontrol for de øvrige forklaringsfaktorer. Der er sandsynligvis præferenceforskelle mellem kommuner, som skyldes forskelle i deres brugersammensætning med hensyn til f.eks. uddannelse, politisk oriente-

¹⁷ Mindre prisfølsomhed.

ring, arbejdsmarkedstilknøytning og type af pasningstilbud. De forskelle er blot ”bortkontrolleret” i analysemodellen.

4.3 Konklusioner for børneinstitutionsområdet

4.3.1 Gennemsnitlig prioritering af serviceydelserne

Gennemsnitligt set har en frokostordning, hvad enten den er økologisk eller ej, omtrent samme værdi for respondenterne som at få reduceret antallet af børn per voksen i barnets institution med et. Forældrene vil gennemsnitligt betale 1.400-1.600 kr. om året per barn for de serviceydelser. Pædagogisk efteruddannelse har kun halvt så stor gennemsnitlig værdi for respondenterne som en frokostordning, mens de samlet set slet ikke er villige til at betale ekstra for at få udvidet åbningstiden i barnets institution med 1 time om dagen.

I beregningen af de gennemsnitlige præferencer er der ikke taget højde for præferenceforskelle mellem respondenter eller for stikprøvens sammensætning. Stikprøvens repræsentativitet og dens betydning for de gennemsnitlige resultaters generaliserbarhed er diskuteret i Bilag 5. Repræsentativiteten har ingen betydning for generaliserbarheden af resultaterne af den forklarende analyse af forskelle mellem respondentgrupper.

4.3.2 Forklaringer på præferenceforskelle

Analyserne viser, at der er systematiske forskelle i respondenternes betalingsviljer for de undersøgte serviceændringer på børneinstitutionsområdet. De signifikante forklaringer på præferenceforskelle er opsummeret i Tabel 4.5.

Tabel 4.5: *Oversigt over resultater af forklarende analyse for præferencer på børneinstitutionsområdet*

	1 times øget åbningstid om dagen	Ikke-økologisk frokost	Økologisk frokost	1 barn færre per voksen	Pædagogisk efteruddannelse af personale
Relation til Serviceområdet	- Institutionstype - Antal førskolebørn		- Institutionstype	- Institutions-type	- Antal førskolebørn
Nuværende serviceniveau		- Frokost (økologisk og ikke-økologisk)	- ikke-økologisk frokost - Økologisk frokost		
Individvariable	- Uddannelse - Politisk orientering	- Politisk orientering	- Politisk orientering	- Køn - Uddannelse - Arbejdsmarkedstilknøytning	
Geografi	- Land/by - Lolland	- Land/by - Lolland	- Land/by - Øst/vest - Lolland - Ringkøbing-Skjern	- Land/by - Lolland - Ringkøbing-Skjern	- Land/by - Lolland - Brøndby

- Præferencer for øget åbningstid i børneinstitutioner afhænger af institutionstype, dvs. om børnene går i dagpleje, vuggestue eller børnehave. Desuden er de betinget af antallet af førskolebørn i husstanden, samt af forældrenes uddannelse og politiske (venstre-)orientering.
- Præferencer for at få serveret ikke-økologisk frokost i institutionen hænger sammen med barnets nuværende frokostordning og forældrenes politiske (højre-)orientering.
- Præferencer for at få serveret økologisk frokost i institutionen er afhængig af institutionstype, nuværende frokostordning og forældrenes politiske (højre-)orientering, ligesom de er betinget af, om man har bopæl øst eller vest for Storebælt.
- Præferencer for færre børn per voksen hænger sammen med institutionstype, samt respondenternes køn, uddannelse og arbejdsmarkedstilknytning.
- Præferencer for pædagogisk efteruddannelse af personalet er betinget af antal førskolebørn i husstanden. Desuden har det en betydning, om man bor i en storby.

Kigger man lidt på tværs, har institutionstype forholdsvis bred betydning for præferencer for de undersøgte serviceændringer på børneinstitutionsområdet. Det nuværende serviceniveau har derimod alene betydning for præferencerne for frokost og økologisk frokost til respondentens barn.

Af de individuelle forklaringsfaktorer har navnlig respondenternes politiske orientering betydning. De venstreorienterede vil betale mere for at få udvidet åbningstiden, mens de højreorienterede vil betale mindre for frokost og økologisk frokost.

Hvad geografiske forskelle angår, er respondenter fra byer med mere end 5.000 indbyggere *generelt* mere villige til at betale for de undersøgte serviceændringer på børneinstitutionsområdet end respondenter fra landet eller byer med under 5.000 indbyggere. Det gælder dog ikke pædagogisk efteruddannelse af personalet, hvor byboerne vil betale mindre.

Skoleområdet

5 Skoleområdet

I dette afsnit analyseres præferencer for ændringer i udvalgte serviceydelser på skoleområdet. Det sker ved at estimere og sammenholde respondenternes betalingsviljer for de undersøgte serviceændringer. Respondenterne på skoleområdet er alle brugere, dvs. forældre til mindst ét barn i skolealderen. Hvis respondenterne har flere børn i skolealderen, så er de i spørgeskemaet – med tilfældig variation – blevet bedt om at svare i forhold til deres ældste eller yngste barn i skole.

På skoleområdet er betalingsviljerne beregnet som en årlig ekstra brugerbetaling per barn, der går i skole.

Undersøgte ydelser

Betalingsviljerne er et udtryk for den værdi, respondenterne tillægger de konkrete ændringer i de serviceydelser, der er med i undersøgelsen. For skoleområdet drejer det sig om de fire serviceydelser, der er vist i Tabel 5.1 (se også Bilag 2).

Tabel 5.1 Serviceydelser på skoleområdet, ændringsniveauer i spørgeskema og serviceændring, som betalingsviljerne er beregnet for

Serviceydelser	Mulige ændringsniveauer i spørgeskemaet	Serviceændring, som betalingsviljen er beregnet for
Antal dansktimer	1. Som i dag 2. Øges med 1 time om ugen 3. Øges med 2 timer om ugen	1 time mere om ugen
Antal idrætstimer	1. Som i dag 2. Øges med 1 time om ugen 3. Øges med 2 timer om ugen	1 time mere om ugen
Frokostordning på skolen	1. Tilbydes ikke 2. Frokostordning tilbydes - ikke økologisk 3. Frokostordning tilbydes – økologisk	Ikke-økologisk frokostordning (i forhold til ingen frokostordning) Økologisk frokostordning (i forhold til ingen frokostordning)
Elever per klasse	1. Som i dag 2. 2 færre i klassen 3. 4 færre i klassen	1 elev mindre i klassen

Note: Der er i analysemodellerne antaget linearitet i det undersøgte interval for trinvist stigende serviceændringer.

Læsevejledning til afsnit 5

Afsnit 5 er opbygget som vist i Tabel 5.1. Først gennemgås i afsnit 5.1 de gennemsnitlige betalingsviljer for alle de 1.665 respondenter på skoleområdet. Dernæst beskrives i afsnit 5.2, hvilke faktorer der har betydning for præferencerne.

Tabel 5.2: Oversigt over afsnit 5: Analyser på børneinstitutionsområdet

Analysemodel	Analyseresultater	Forklaringsfaktorer	Afsnit i rapport
Deskriptiv model	Gennemsnitlige betalingsviljer for alle respondenter på skoleområdet	Ingen	Afsnit 5.1
Forklarende model	Forskelle i betalingsviljer mellem forskellige grupper af respondenter, opdelt efter deres karakteristika på en række forklaringsfaktorer	Relation til serviceområde	Afsnit 5.2.1
		Nuværende serviceniveau	Afsnit 5.2.2
		Individuelle forhold	Afsnit 5.2.3
		Geografiske forhold	Afsnit 5.2.4

5.1 Gennemsnitlige betalingsviljer for serviceændringer på skoleområdet

I dette afsnit beskrives de gennemsnitlige betalingsviljer for alle respondenter, der har besvaret spørgsmålene om skoleområdet. De gennemsnitlige resultater giver indsigt i, hvor meget respondenterne samlet set er villige til at betale for de undersøgte serviceændringer. Desuden kan de bruges til at sige noget om respondenternes overordnede værdisætning af de undersøgte serviceændringer i forhold til hinanden, dvs. deres prioritering mellem dem.

Brug af gennemsnitlige resultater med to forbehold

Når man læser de gennemsnitlige resultater, skal man være opmærksom på to ting:

For det første er de gennemsnitlige betalingsviljer beregnet som et uvejlet gennemsnit på basis af samtlige respondenter på skoleområdet. Her tages ikke hensyn til, at respondenter med forskellige karakteristika kan have forskellige præferencer. Derfor er de gennemsnitlige betalingsviljer ikke nødvendigvis udtryk for den gennemsnitlige brugers præferencer på området, men kun for de adspurgte brugeres gennemsnitlige betalingsviljer. Det har konsekvenser for de gennemsnitlige resultaters generaliserbarhed i det omfang, at der i stikprøven er en over- eller underrepræsentation af befolkningsgrupper med særlige præferencer. De konkrete konsekvenser af stikprøvens fordeling for de gennemsnitlige resultaters generaliserbarhed på skoleområdet er diskuteret i Bilag 5, afsnit B5.4.

For det andet betyder positive betalingsviljer for en serviceydelse ikke nødvendigvis, at der er velfærdsøkonomiske argumenter for at indføre de pågældende serviceforbedringer. Hvis produktionsomkostningen for en ydelse overstiger betalingsviljen, er det umiddelbart ikke "rentabelt" at udbyde ydelsen, selvom brugerne gerne vil betale for den, jf. afsnit 3.4.3 og Bilag 7.

Gennemsnitlige betalingsviljer

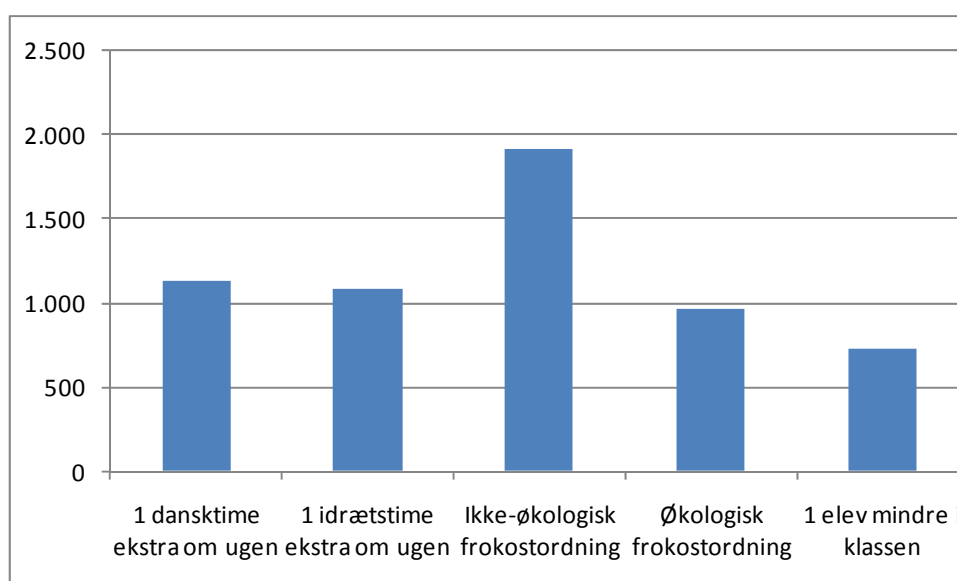
De gennemsnitlige betalingsviljer for de fire ydelser er alle signifikant større end 0, jf. Tabel 5.3 og Figur 5.1. Det betyder, at respondenterne gennemsnitligt set er villige til at betale ekstra for de undersøgte serviceændringer på skoleområdet.

Tabel 5.3 Gennemsnitlig betalingsvilje for serviceændringer på skoleområdet, brugerbetaling, kr./barn/år

Skoleområdet Gennemsnitlige resultater	1 dansktime ekstra om uge	1 idrætstime ekstra om ugen	Ikke-økologisk frokostordning	Økologisk frokostordning	1 elev mindre i klassen
Betalingsvilje	1.140	1.080	1.920	970	730

Note: Betalingsviljerne er signifikant forskellige fra 0 ($p \leq 0,05$). Det er ikke testet, om betalingsviljerne indbyrdes er signifikant forskellige fra hinanden. N = 1.665

Figur 5.1: Gennemsnitlig betalingsvilje for serviceændringer på skoleområdet, brugerbetaling, kr./barn/år

N = 1.665

Den højeste, gennemsnitlige betalingsvilje ses for at få en ikke-økologisk frokostordning på skolen, frem for ikke at have det. Respondenterne tillægger en frokostordning større værdi end hhv. en økologisk frokostordning, en ekstra dansktime, en ekstra idrætstime og en elev mindre i klassen. Respondenternes gennemsnitlige betalingsvilje for en frokostordning er 1.920 kr. per barn per år. I beregningen af betalingsviljen for frokostordning er der taget højde for, at nogle respondenter i dag betaler for deres nuværende ordning¹⁸.

Der er tilsyneladende ikke den samme efterspørgsel efter en økologisk frokostordning. Her er betalingsviljen i gennemsnit 970 kr. for at få en økologisk frokostordning i stedet for slet ikke at have en frokostordning. Det er overraskende, at respondenterne kun vil betale halvt så meget for at få en økologisk frokostordning som for at få en ikke-økologisk frokostordning. En mulig forklaring kan være, at respondenterne primært har fokuseret på det økologiske aspekt, så resultatet viser den værdi, de tillægger *økologi*, snarere end den værdi, de tillægger en økologisk *frokostordning*.

¹⁸ De respondenter, hvis børn i dag benytter frokostordning, har i spørgeskemaet angivet, hvor meget de betaler for ordningen. Beløbet er anvendt i analyserne som en betaling for deres nuværende serviceniveau.

Den næsthøjeste gennemsnitlige betalingsvilje blandt respondenterne ses for ekstra tid til dansk- og idrætsundervisning. Respondenterne er gennemsnitligt villige til at betale 1.140 kr. per barn om året for en ekstra dansktime om ugen. Desuden er de gennemsnitligt villige til at betale 1.080 kr. per barn per år for en ekstra idrætstime om ugen. Det ser altså ud til, at der er balance i niveauerne for antallet af dansk- og idrætstimer, eftersom en ekstra dansktime har omtrent samme værdi for respondenterne som en ekstra idrætstime¹⁹.

Endelig er respondenterne samlet set villige til at betale for, at antallet af elever i deres børns klasser bliver reduceret. Den gennemsnitlige betalingsvilje for at reducere antallet af elever i klassen med én er på 730 kr. per barn per år. Antallet af elever i klassen skal således reduceres med 1½, før det har den samme gennemsnitlige værdi som en ekstra dansk- eller idrætstime for de forældre, der har besvaret spørgsmålene om skoleområdet. Tilsvarende skal antallet af elever i klassen reduceres med 2½, før det gennemsnitligt har den samme værdi som en ikke-økologisk frokostordning.

Enten/eller-ydelse
for frokostordning

Det bemærkes, at serviceydelsen vedrørende frokost er analyseret med udgangspunkt i en situation, hvor der ikke er nogen frokostordning på barnets skole, også selvom der er nogle respondenter, hvis børn faktisk har frokostordning på skolen i dag. Det skyldes, at frokostydelsen er en "enten/eller-ydelse", der ikke lader sig formulere som en ændring i forhold til det eksisterende serviceniveau. Med andre ord kan man spørge, om folk vil have færre elever i klassen end i dag, men ikke om de vil have "mere frokostordning". Se også Bilag 2, afsnit B2.4 og B2.5²⁰. I virkelighedens verden vil det at få en frokostordning på skolen være en serviceforbedring for nogle respondenter, men ikke for andre. Fremgangsmåden betyder derfor, at der for nogle respondenter formentlig har været valgsituationer, hvor servicepakken bestod af en kombination af en serviceforringelse og en ekstra betaling²¹.

De gennemsnitlige
resultater dækker
over forskelligheder

Det er vigtigt at være bevidst om, at de gennemsnitlige resultater dækker over forskelligheder, jf. ovenfor. Konkrete beslutninger om serviceændringer kan derfor ramme forskellige grupper af brugere forskelligt. Præferenceforskelle mellem forskellige grupper er afdækket i den forklarende analyse, jf. afsnit 5.2.

¹⁹ Betalingsviljen for 2 ekstra timer om ugen er dobbelt så stor som for 1 ekstra time. Der er ikke testet for lineær sammenhæng uden for det undersøgte interval, jf. Bilag 9.

²⁰ Som udgangspunkt ville vi sikre, at servicepakkerne i spørgeskemaets valgsituationer altid kom til at fremstå som serviceforbedringer for den enkelte respondent, da der var tilknyttet en ekstra brugerbetaling. Derfor var det hensigten at gøre alle serviceydelser relative ift. respondentens nuværende situation (f.eks. færre elever i klassen end i dag). Visse serviceydelser har imidlertid karakter af enten/eller-ydelser (f.eks. frokostordning eller ej). Her var det ikke teknisk muligt at gøre dem relative, og de blev derfor formuleret uafhængigt af respondentens nuværende serviceniveau. For skoleområdet gælder det alene frokostydelsen.

²¹ Dette kan være metodisk problematisk. Resultaterne på skoleområdet er da også mere entydige og lettere at fortolke for de serviceydelser, der er formuleret som forbedringer i forhold til den nuværende situation. Erfaringerne med fremgangsmåden er brugt som indspil i diskussionen af stated preference-metoden og dens anvendelse i afsnit 9.

5.2 Forklarende analyse – præferenceforskelle på skoleområdet

I dette afsnit analyseres forskelle i betalingsviljer mellem grupper af respondenter med forskellige karakteristika. En række forklaringsfaktorerers betydning for betalingsviljerne for de undersøgte serviceydelser på skoleområdet er afprøvet, jf. Bilag 4. Forklaringsfaktorerne er analyseret i én samlet model, så alle sammenhænge er kontrolleret for de øvrige variable i modellen. De signifikante sammenhænge fremgår af Tabel 5.4.

Tabel 5.4: *Betalingsviljer for serviceændringer på skoleområdet, forskelle mellem respondentgrupper, brugerbetaling, kr./barn/år*

	1 dansktime ekstra om ugen	1 idrætstime ekstra om ugen	Ikke-økologisk frokostordning	Økologisk frokostordning	1 elev min- dre i klassen
Reference	1.640	2.170	1.210	-260	2.720
Relation til serviceområde					
Klassetrin					
0. - 6. klasse (<i>reference</i>)			-		
Overbygning (7. - 9. + 10. klassetrin)			1.090		
Skoletype					
Folkeskole (<i>reference</i>)	-		-		
Privatskole	-820		-1.550		
Antal skolebørn i husstanden					
1 (<i>reference</i>)					-
Mere end 1					-680
Nuværende serviceniveau					
Dansktimer					
8 eller færre (<i>reference</i>)	-				
9 eller flere timer	-1.240				
Idrætstimer					
0 eller 1 time (<i>reference</i>)		-			
2 timer		-920			
3 eller flere		-1.600			
Frokostordning					
Ingen frokostordning (<i>reference</i>)				-	
Frokostordning (økologisk eller ikke-økologisk)				2.440	
Antal elever					
25-28 elever i klassen (<i>reference</i>)					-
21-24 elever i klassen					-930
17-20 elever i klassen					-2.460
Under 17 elever i klassen					-3.960
Individvariable					
Alder					
18-49 år (<i>reference</i>)	-	-	-	-	-
Over 50 år	600	-180	440	-100	1.000
Egen politisk placering					
Meget venstreorienteret			2.050		
Venstreorienteret			1.230		
Midten (<i>reference</i>)	-	-	-	-	-
Højreorienteret	-390	-510	-290	60	-640
Meget højreorienteret				-2.690	
Højeste fuldførte uddannelse					
Grundskole (<i>reference</i>)	-	-	-	-	-
Erhvervsuddannelse	-380	-500	-280	60	-620
Gymnasial (el. lign.)	-490	-650	-360	80	-810
Kort videregående					
Mellemlang Videregående				870	
Lang Videregående	-710			1.600	

	1 dansktime ekstra om ugen	1 idrætstime ekstra om ugen	Ikke-økologisk frokostordning	Økologisk frokostordning	1 elev min- dre i klassen
Reference	1.640	2.170	1.210	-260	2.720
Geografi					
Øst/vest					
Vest - Fyn el. Jylland (<i>reference</i>)	-	-	-	-	-
Øst - Sjælland el. Bornholm	490	650	360	-80	820
Enkeltkommuner					
Øvrige kommuner ¹ (<i>reference</i>)	-	-	-	-	-
Bornholm	-830				
Norddjurs				1.520	
Nyborg			-2.200		
Gentofte					-730

Note: Referencebetalingsviljen er absolut (hovedeffekten), mens de øvrige viste tal er de enkelte respondentgruppers afvigelser fra referencebetalingsviljen (kun signifikante afvigelser, $p \leq 0,05$). $N=1.665/1.659$

1) Århus, Vesthimmerland, Stevns, Sønderborg, Ringkøbing-Skjern, Lolland, Brøndby og Odsherred.

Det bemærkes, at den skæve stikprøve ikke har betydning for generaliserbarheden af de fundne resultater af den forklarende analyse. De signifikante forskelle mellem grupper forventes således at gælde for brugere af skoler generelt.

Analysemetode

Alle forklaringsfaktorer er konstrueret som dummy-variable, jf. Bilag 4. Det betyder, at præferenceforskelle for hver forklaringsfaktor er analyseret ved at sammenligne de forskellige respondentgruppers betalingsviljer med referencegruppens, jf. Bilag 7. F.eks. har vi sammenlignet præferencerne hos forældre med et barn i indskolingen med præferencerne hos forældre med et barn i overbygningen, idet alle karakteristika på de øvrige forklaringsfaktorer er holdt konstant.

Der er i Tabel 5.4 kun vist betalingsviljeforskelle for grupper af respondenter, hvis præferencer er signifikant forskellige fra referencegruppernes.

Læsning og fortolkning af resultater i Tabel 5.4

Referencebetalingsviljen øverst i Tabel 5.4 svarer teknisk set til den betalingsvilje, som respondenter med referencegruppernes karakteristika på alle de betydende forklaringsvariable i modellen har for den givne serviceændring²². Det er også grunden til, at referencebetalingsviljerne i den forklarende analysemodel adskiller sig fra de gennemsnitlige betalingsviljer i afsnit 5.1. De øvrige betalingsviljer i Tabel 5.4 er signifikante afvigelser fra referencebetalingsviljerne.

Ud fra referencebetalingsviljer og afvigelser i Tabel 5.4 kan man beregne en given respondentgruppes betalingsvilje for en given serviceændring. F.eks. er referencebetalingsviljen 2.170 kr. per barn per år for at få en idrætstime ekstra om ugen. Hvis ens barn i forvejen har tre eller flere idrætstimer om ugen, er betalingsviljen dog 1.600 kr. lavere, nemlig 570 kr. per barn per år, alt andet lige. Hvis man samtidig er over 50 år, er betalingsviljen 180 kr. lavere endnu, så den kommer ned på 390 kr. per barn per år, og så fremdeles.

²² Som udgangspunkt er respondenter i referencegrupperne i denne model beskrevet ved følgende karakteristika: Alder: 18-33 år. Højeste fuldførte uddannelse: Grundskole. Politisk orientering: Midten. Klassesetrin: 0.-3. klasse. Antal skolebørn i husstanden: 1. Skoletype: Folkeskole. Antal dansktimer om ugen: 5 eller færre. Antal idrætstimer om ugen: 0-1. Frokostordning på skolen: Ingen. Antal elever i klassen: 25-28. Se Bilag 4 for mere om variablene og deres oprindelige inddeling.

Man bør dog være forsigtig med at fortolke de absolutte betalingsviljer, jf. afsnit 3.4.3. De vigtigste resultater er de fundne *forskelle* i betalingsviljer mellem forskellige grupper af respondenter. De giver sikker viden om, hvordan præferencerne varierer mellem forskellige grupper af brugere. I de følgende afsnit gennemgås de signifikante gruppeforskelle fra Tabel 5.4.

5.2.1 Betydning af relation til serviceområde

I dette afsnit beskrives betydningen af respondenternes relation til skoleområdet for deres præferencer på området. Respondenternes relation til området er af-dækket ved tre variable, nemlig deres barns klassetrin, skoletype og antal skolebørn i husstanden (jf. Bilagstabel 4.2). For det første forventede vi, at det kan have betydning, hvilket klassetrin respondenternes børn er på, idet behovene kan variere efter børnenes alder. For det andet havde vi en forventning om, at præferencerne påvirkes af, om respondenternes børn går i folkeskolen eller en privat skole. Alene det at betale for at få sit barn i en privat skole er en tilkendegivelse af særlige præferencer. For det tredje har vi en forventning om, at respondenternes betalingsvilje per barn falder, jo flere skolebørn de har, fordi den samlede brugerbetaling stiger med antallet af børn.

Som det fremgår af Tabel 5.4, er der signifikante præferenceforskelle mellem grupper af respondenter med forskellig relation til området.

Præferenceforskelle, klassetrin

Forældre til børn i overbygningen har en højere betalingsvilje for frokostordning på skolen end forældre til yngre børn. Det kan muligvis hænge sammen med, at forældre til store børn oplever det som sværere at få deres børn til at spise madpakker end forældre til mindre børn, og at en frokostordning på skolen derfor kan være en god måde for forældrene at sikre sig, at deres børn får en fornuftig frokost.

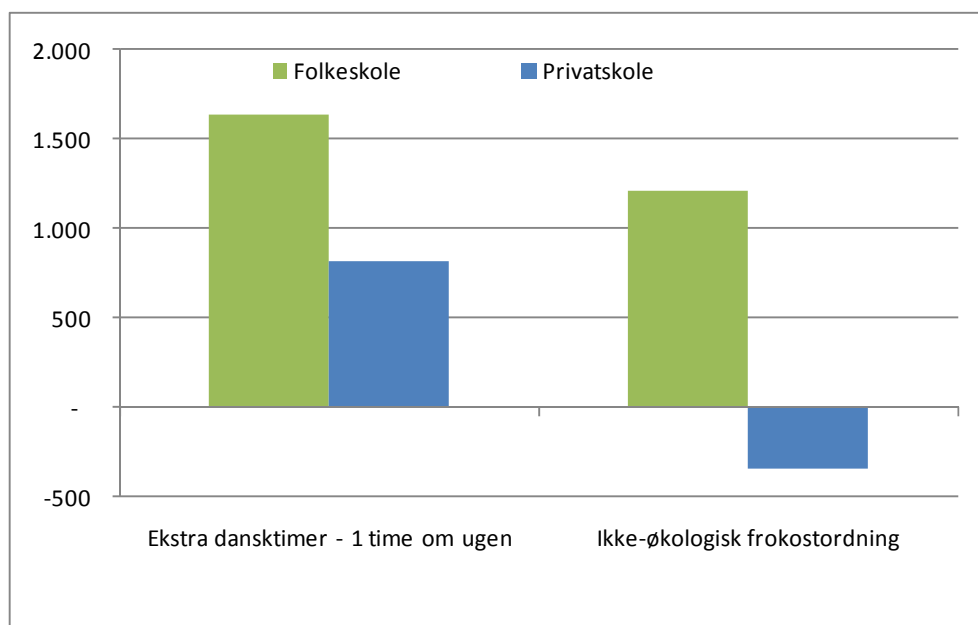
Lidt overraskende har forældre til børn på forskellige klassetrin ikke forskellige præferencer for færre elever i klassen. Når vi ikke finder en forskel, hænger det formentlig sammen med, at børnenes nuværende klassestørrelse betyder mere end deres klassetrin for respondenternes præferencer for færre elever i klassen, jf. afsnit 5.2.2.

Præferenceforskelle, skoletype

Det har også betydning for betalingsviljen for flere dansktimer og ikke-økologisk frokostordning, om respondenternes børn går i folkeskole eller privatskole. Forskellene er illustreret i Figur 5.2.

Forældre til børn i folkeskolen tillægger ekstra dansktimer en højere værdi end forældre til børn i privatskole. Betalingsviljen for en ekstra dansktimer er cirka 800 kr. lavere blandt respondenter med børn i privatskole end blandt respondenter med børn i folkeskole. Det kan se ud til, at privatskolernes antal dansktimer modsvarer brugernes efterspørgsel bedre end det er tilfældet for folkeskolen. Det virker naturligt, da forældre med børn i privatskole må formodes selv at have valgt en skole, der opfylder deres efterspørgsel. Forskellene kan ikke skyldes det nuværende antal dansktimer, da den forklaringsfaktor indgår i modellen, jf. afsnit 5.2.2.

Figur 5.2: Betalingsvilje for 1 ekstra ugentlig dansktimer og en frokostordning, afhængig af, om respondentens barn går i folkeskole eller privatskole, brugerbetaling, kr./barn/år

Note: Referencegruppen er respondenter med børn i folkeskole. Betalingsviljerne er udtryk for referencebetalingsviljerne i Tabel 5.4, tillagt afvigelsen for respondenter med børn i privatskole. N=1.665

Respondenter med børn i privatskole har desuden signifikant lavere betalingsvilje for at få en frokostordning på skolen end respondenter med børn i folkeskolen. En mulig forklaring kan være, at respondenter, der i forvejen bruger penge på en privatskole, ikke ønsker yderligere fordyrende serviceydelser.

Præferenceforskelle, antal skolebørn i husstanden

Respondenter med mere end et barn i skolealderen har signifikant lavere betalingsvilje for færre elever i klassen end respondenter med kun et barn i skolealderen. Dette kan skyldes, at betalingen i spørgeskemaet er angivet per barn, og derfor vil udgøre en større udgiftsbelastning for respondenter med flere børn i husstanden.

5.2.2 Betydning af nuværende serviceniveau

I dette afsnit beskrives betydningen af respondenternes nuværende serviceniveau for deres præferencer på skoleområdet. Respondenterne har besvaret en række faktuelle spørgsmål om det nuværende serviceniveau i deres barns skole, jf. Bilag 6. Afdækningen af nuværende serviceniveau relaterer sig specifikt til de fire undersøgte serviceydelser, jf. Bilagstabel 4.7.

Som det fremgår af Tabel 5.4, viser den forklarende analyse, at respondenternes nuværende serviceniveau har betydning for betalingsviljen for alle fire undersøgte serviceydelser.

Præferenceforskelle, antal dansktimer

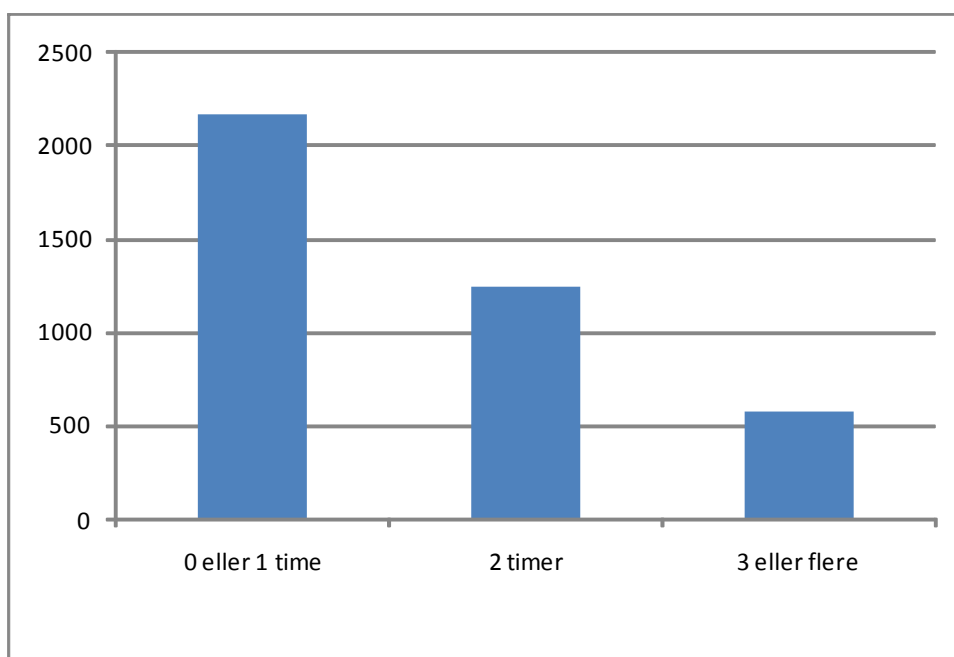
Respondenter med børn, der i dag har ni eller flere ugentlige dansktimer, har en lavere betalingsvilje for en times ekstra danskundervisning om ugen end respondenter, hvis børn i dag har mindre end ni ugentlige dansktimer. Et højt nu-

værende serviceniveau betyder altså lavere betalingsvilje for yderligere forbedringer. Det stemmer med antagelsen om faldende marginalnytte.

Præferenceforskelle,
antal idrætstimer

Som for dansktimer ser det ud til, at jo flere idrætstimer, deres barn i forvejen har, des mindre vil forældrene betale for at få flere, jf. Figur 5.3. Respondenter med børn, der i dag har under to ugentlige idrætstimer, vil betale 900 kr. mere om året for en ekstra idrætstime om ugen end respondenter, hvis børn i dag har to timers idræt om ugen, mens de vil betale 1.600 kr. mere end respondenter med børn, der i dag har tre eller flere ugentlige idrætstimer.

Figur 5.3 *Betalingsvilje for en ekstra times idræt afhængig af det nuværende serviceniveau, brugerbetaling, kr./barn/år*

Note: Referencegruppen er respondenter med børn, der har 0 eller 1 time idræt om ugen. Betalingsviljerne er udtryk for referencebetalingsviljerne i Tabel 5.4, tillagt afvigelsen for respondenter med børn med det pågældende nuværende antal idrætstimer. N=1.665

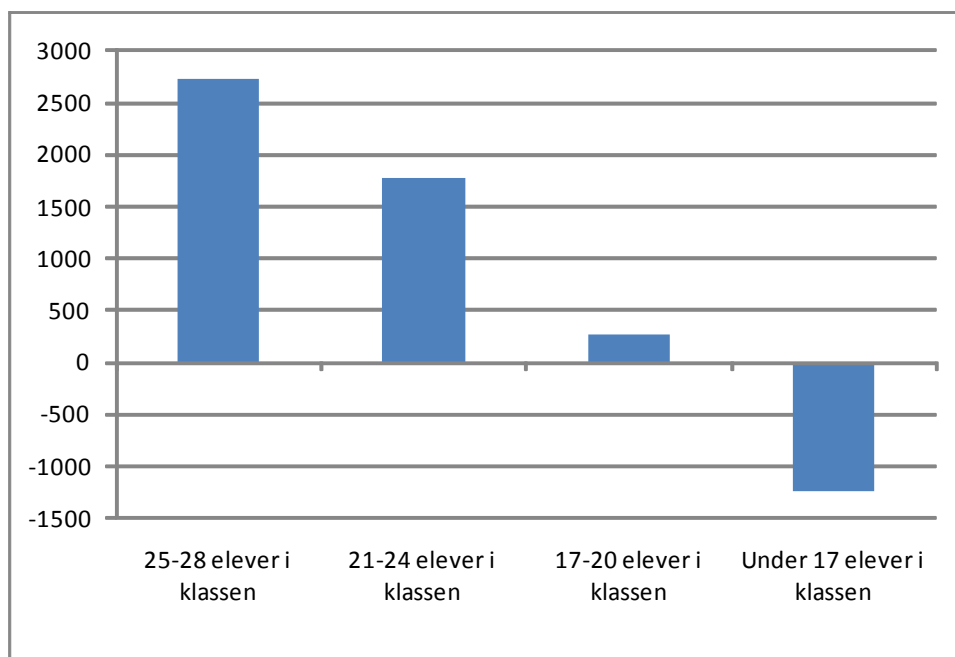
Præferenceforskelle,
frokostordning

Respondenter, hvis børn har en frokostordning på skolen, uanset om den er økologisk eller ej, har en signifikant højere betalingsvilje for økologisk frokostordning end respondenter, hvis børn i dag ikke får tilbudt frokostordning på skolen. Respondenter, der i dag får tilbudt en frokostordning, vil tilsyneladende gerne betale ekstra for at få eller bevare en *økologisk* frokostordning.

Præferenceforskelle,
elever per klasse

Respondenter med børn i klasser med få elever har en lavere betalingsvilje for en elev mindre i klassen end forældre med børn i klasser med mange elever. F.eks. vil respondenter med børn i klasser med under 17 elever betale næsten 4.000 kr./barn/år mindre end respondenter med børn i klasser med 25-28 elever for at reducere antallet af elever i klassen med en. Forskellene er illustreret i Figur 5.4.

Figur 5.4 *Betalingsvilje for en elev mindre i klassen afhængig af det nuværende serviceniveau, brugerbetaling, kr./barn/år*

Note: Referencegruppen er respondenter med børn, der har 25-28 elever i deres klasse. Betalingsviljerne er udtryk for referencebetalingsviljerne i Tabel 5.4, tillagt afvigelsen for respondenter med det pågældende antal elever i deres barns klasse. N=1.665

Der er tilsyneladende en ”skillelinje” for, om respondenterne opfatter en elev mindre i klassen som en serviceforbedring eller en serviceforværring. Respondenter med børn i klasser med 21-24 elever har signifikant positiv betalingsvilje for en elev mindre i deres barns klasse. Respondenter med børn i en klasse med 17-20 elever har en meget lav betalingsvilje for en elev mindre i deres barns klasse. Det er tegn på, at de hverken ser det som en forbedring eller en forværring at reducere klassestørrelsen.

Respondenter med børn i klasser med 17 elever eller derunder har en negativ betalingsvilje for en elev mindre i deres barns klasse. Det er et udtryk for, at de opfatter det som en serviceforværring at reducere antallet af elever i klassen.

Da analysen viser, at betalingsviljen for en elev mindre i klassen også påvirkes af andre faktorer, f.eks. antallet af skolebørn i respondentens husstand, vil skillelinjen ikke ligge det samme sted for alle respondenter. Eksempelvis vil det for respondenter med mere end et barn i skolealderen være sådan, at alle niveauer i Figur 5.4 vil blive parallelforskuet nedad med 680 kr. Det er forskellen i betalingsvilje mellem respondenter med et barn i skolealderen og respondenter med mere end et barn i skolealderen. Dermed vil skillelinjen for respondenter med mere end et barn i skolealderen ligge ved 21-24 elever i stedet for ved 17-20 elever.

Analysen viser, at værdien af en elev mindre i klassen falder med antallet af elever i respondentens barns klasse. Det tyder på, at der ikke er ubegrænset ef-

terspørgsel efter mindre skoleklasser. Betalingsviljen for at reducere klassestørrelsen er derimod stærkt afhængig af den nuværende klassestørrelse.

Det kan skyldes, at respondenterne på den ene side mener, at en klasse skal have en vis størrelse af hensyn til muligheden for at skabe og opretholde et godt socialt miljø. På den anden side må klassen helst ikke blive for stor, hvis der skal være mulighed for at skabe og opretholde et godt læringsmiljø.

5.2.3 Betydningen af individvariable

I dette afsnit beskrives betydningen af individuelle forhold for respondenternes præferencer på skoleområdet. En række individuelle forhold er afprøvet i den forklarende analyse, jf. Bilag 4 (Bilagstabel 4.9).

Som det fremgår af Tabel 5.4, varierer respondenternes betalingsviljer med deres individuelle baggrundsforhold. Fire af de undersøgte baggrundsforhold har dog tilsyneladende ikke betydning for respondenternes præferencer. Det drejer sig om køn, husstandsindkomst, familiestatus og tilknytning til arbejdsmarkedet.

Præferenceforskelle,
alder

Respondenter over 50 år har en signifikant lavere betalingsvilje for ekstra idrætstimer end respondenter under 50 år. Det kan skyldes, at forskellige generationer af forældre tænker forskelligt - enten om deres børns motionsbehov eller om skolens pligt til at sørge for, at eleverne dyrker idræt. Forskellen kan ikke henføres til børnenes klassetrin, da der er kontrolleret herfor i analysen.

Derudover har respondenter over 50 år en signifikant positiv prisparameter²³, hvilket vil sige, at de *generelt* er mindre følsomme over for ændringer i selve betalingen. For serviceydelsen vedrørende ekstra idrætstimer er der således tale om to modsatrettede effekter for respondenter over 50 år. På den ene side er de generelt mere villige til at betale for de undersøgte serviceforbedringer på skoleområdet. Men på den anden side prioriterer de selve serviceydelsen lavt i forhold til yngre respondenter. Den negative serviceeffekt for idrætstimer overskygger således den generelle positive priseffekt.

Den positive prisparameter for respondenter over 50 år giver sig udslag i numerisk højere betalingsviljer for de øvrige undersøgte ydelser, jf. Tabel 5.4. De 50+-årige vil således betale *mere* end de yngre respondenter for at få flere dansktimer, ikke-økologisk frokostordning og færre elever i klassen. Der, hvor referencegruppens betalingsvilje er negativ, kan den *numerisk* højere betalingsvilje tolkes på den måde, at 50+-årige respondenter vil betale mere end de yngre for at *undgå* at få en økologisk frokostordning.

Præferenceforskelle,
politisk orientering

Analyserne viser, at venstreorienterede respondenter har en signifikant højere betalingsvilje end de midter- og højreorienterede for at få tilbudt en ikke-økologisk frokostordning. Tilsvarende har meget højreorienterede respondenter

²³ Betalingsviljen for en ydelse er en kombination af to effekter, en serviceeffekt og en pris-effekt, jf. afsnit 3.4.2, Bilag 7 og Bilag 9.

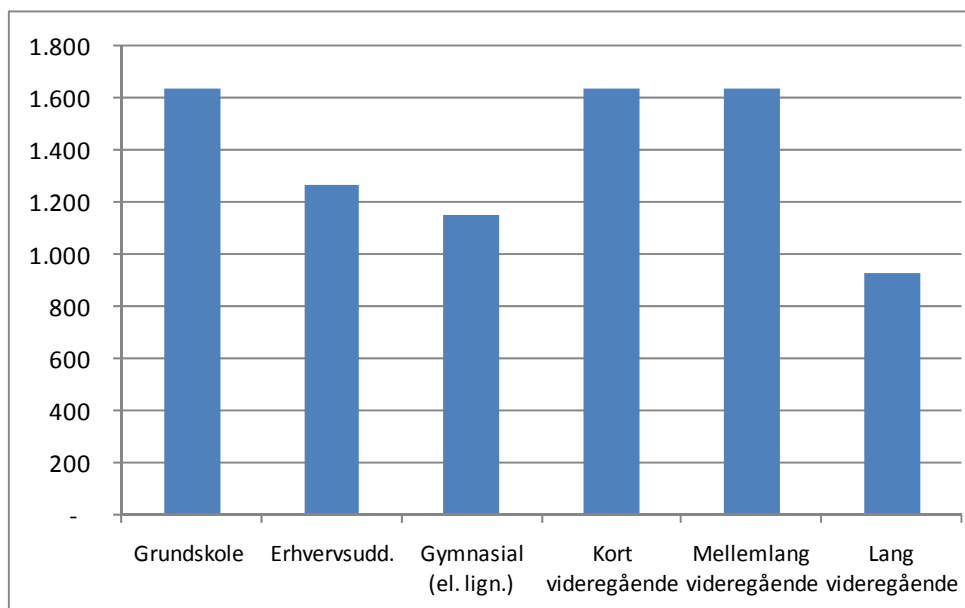
en signifikant lavere betalingsvilje for at få tilbudt en *økologisk* frokostordning på skolen end venstre- og midterorienterede respondenter. Desuden har højreorienterede respondenter *generelt* en lavere betalingsvilje for de undersøgte serviceændringer på skoleområdet pga. en signifikant negativ prisparameter. Den giver sig udslag i numerisk lavere betalingsviljer. For serviceydelserne økologisk frokost, hvor referencebetalingsviljen er negativ, kan den *numerisk* lavere betalingsvilje for højreorienterede tolkes på den måde, at disse respondenter vil betale mindre end de øvrige for at *undgå* at få en økologisk frokostordning.

Præferenceforskelle, uddannelse

Respondenternes uddannelsesniveau har også betydning for betalingsviljerne for serviceændringer på skoleområdet.

Respondenter med en lang videregående uddannelse har signifikant lavere betalingsvilje for ekstra dansktimer end respondenter med en kortere uddannelse. En mulig tolkning kan være, at det faglige indhold i undervisningen er vigtigere for forældre med kortere uddannelser, fordi de i lavere grad end de højere uddannede føler sig i stand til at bidrage til deres børns faglige kundskaber.

Figur 5.5: *Betalingsvilje for en dansktime ekstra om ugen afhængig af respondenternes højeste fuldførte uddannelse, brugerbetaling, kr./barn/år*

Note: Referencegruppen er respondenter med grundskole som højeste fuldførte uddannelse. Betalingsviljerne er udtryk for referencebetalingsviljerne i Tabel 5.4, tillagt afvigelsen for respondenter med den pågældende højeste fuldførte uddannelse. N=1.665

Derudover har respondenter med en mellemlang eller lang videregående uddannelse en signifikant højere betalingsvilje for økologisk skolefrokost end respondenter med en kortere uddannelse. De højtuddannede tillægger altså tilsyneladende økologi større værdi end de øvrige uddannelsesgrupper. Her kan være tale om en skjult indkomsteffekt, som gør, at de højtuddannede har bedre mulighed for at betale for de dyrere økologiske produkter.

Endelig har respondenter med en erhvervsuddannelse eller en gymnasial uddannelse *generelt* lavere betalingsviljer for de undersøgte serviceændringer på skoleområdet end de øvrige uddannelsesgrupper, jf. Tabel 5.4. Disse to grupper har altså en signifikant negativ prisparameter, hvilket betyder numerisk lavere betalingsviljer for alle ydelser. For serviceydelsen økologisk frokost, hvor referencebetalingsviljen er negativ, kan de *numerisk* lavere betalingsviljer for erhvervs- og gymnasialt uddannede tolkes på den måde, at disse respondenter vil betale mindre end de øvrige for at *undgå* at få en økologisk frokostordning.

5.2.4 Betydningen af geografiske forhold

I dette afsnit beskrives betydningen af geografiske forhold for respondenternes præferencer for de undersøgte serviceændringer på skoleområdet.

En række geografisk betingede forhold er afprøvet i den forklarende analyse, jf. Bilag 4 (Bilagstabel 4.10). Det er først analyseret, om det har betydning for præferencerne, om man bor på landet eller i en by, samt om man bor i Østdanmark eller Vestdanmark. Herefter er det afprøvet, om resterende variation i præferencer kan forklares ved, hvilken specifik kommune respondenterne bor i.

Ingen præferenceforskelle mellem land og by

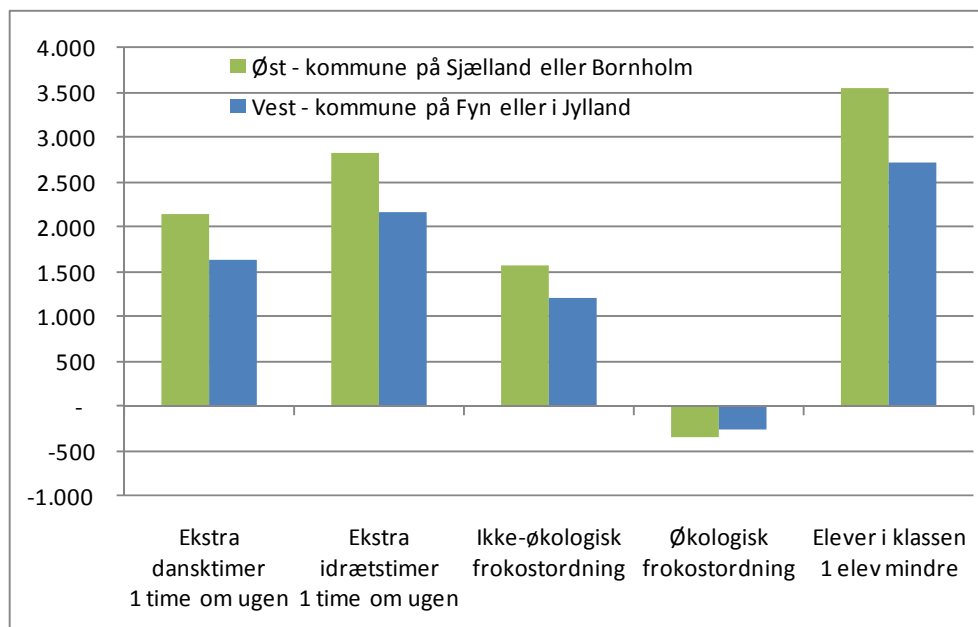
Der er ikke fundet signifikante præferenceforskelle mellem respondenter, der bor på landet og i byen.

Det kan umiddelbart overraske, at der f.eks. ikke er forskel mellem by og land på betalingsviljen for færre elever i klassen. Den forventede forskel skulle bygge på en formodning om, at klassestørrelsen på landet er lavere i gennemsnit end i byerne. Klassestørrelsen indgår imidlertid som selvstændig variabel i analysemodellen, og den nuværende klassestørrelse *har* signifikant betydning for betalingsviljen for færre elever i klassen, jf. afsnit 5.2.2.

Præferenceforskelle mellem øst og vest

Respondenter, der bor i en kommune i Østdanmark, dvs. på Sjælland eller Bornholm, har en signifikant positiv prisparameter. Det betyder, at de *generelt* er mere villige til at betale for de undersøgte serviceændringer på skoleområdet end respondenter i Vestdanmark, jf. Tabel 5.4. De har altså numerisk højere betalingsviljer for alle ydelser. For serviceydelsen økologisk frokost, hvor referencebetalingsviljen er negativ, kan de *numerisk* højere betalingsviljer for respondenter i Østdanmark tolkes på den måde, at disse respondenter vil betale mere end dem i Vestdanmark for at *undgå* at få en økologisk frokostordning.

Figur 5.6: *Betalingsvilje for serviceændringer på skoleområdet afhængig af, om respondenterne bor i Østdanmark eller i Vestdanmark, brugerbetaling, kr./barn/år*

Note: Referencegruppen er respondenter i Vestdanmark. Betalingsviljerne er udtryk for referencebetalingsviljerne i Tabel 5.4, tillagt afvigelsen for respondenter i Østdanmark. N=1.665

Præferenceforskelle mellem kommuner

Endelig er det analyseret, om tilbageværende præferenceforskelle kan forklares ved respondentens specifikke kommunetilhørsforhold. Efter at der er taget hensyn til de øvrige forklaringsfaktorer, er der fire kommuner, der på enkelte punkter adskiller sig fra de øvrige, jf. Tabel 5.4. Det drejer sig om Bornholm, Norddjurs, Nyborg og Gentofte.

Betalingsviljen for ekstra idrætstimer er ikke påvirket af, hvilken specifik kommune, respondenterne bor i. Respondenter fra Bornholm har lavere betalingsvilje for flere dansktimer end respondenter med børn i skoler i de øvrige kommuner i undersøgelsen.

Respondenter fra Nyborg Kommune har en lavere betalingsvilje for at få tilbudt ikke-økologisk frokost på deres barns skole end respondenter fra undersøgelsens øvrige kommuner. Respondenter fra Norddjurs har omvendt en noget højere betalingsvilje for en økologisk frokostordning på deres barns skole end de øvrige.

Endelig har respondenter fra Gentofte Kommune en signifikant lavere betalingsvilje for færre elever i klassen end respondenter fra de øvrige kommuner.

Det er med denne undersøgelse ikke muligt at forklare, hvorfor vi finder disse forskelle mellem kommuner. Der kan dog have været særlig fokus på forskellige emner i den lokalpolitiske debat i de enkelte kommuner, hvilket kan have sat sit præg på præferencerne. Desuden kan ikke-målte aspekter af det nuværende serviceniveau tænkes at spille en rolle.

Det skal understreges, at de signifikante forskelle, der er fundet mellem enkeltkommuner, er forskelle *efter* kontrol for de øvrige forklaringsfaktorer. Der er sandsynligvis præferenceforskelle mellem kommuner, som skyldes forskelle i deres brugersammensætning med hensyn til f.eks. uddannelse, politisk orientering og skoletype. De forskelle er blot ”bortkontrolleret” i analysemodellen.

5.3 Konklusioner for skoleområdet

5.3.1 Gennemsnitlig prioritering af serviceydelserne

Gennemsnitligt set vil respondenterne betale knap 2.000 kr. om året per barn for en frokostordning på deres barns skole, og knap 1.000 kr. for en økologisk frokostordning. Den gennemsnitlige betalingsvilje for en ekstra idrætstime hhv. dansktimer om ugen er ca. 1.100 kr. per barn per år. En ekstra time i ét af de to fag har altså omtrent den samme gennemsnitlige værdi for forældrene. Den gennemsnitligt lavest prioriterede af de undersøgte serviceændringer er at få reduceret klassekvotienten med en elev.

I beregningen af de gennemsnitlige præferencer er der ikke taget højde for præferenceforskelle mellem respondenter eller for stikprøvens sammensætning. Stikprøvens repræsentativitet og dens betydning for de gennemsnitlige resultaters generaliserbarhed er diskuteret i Bilag 5. Repræsentativiteten har ingen betydning for generaliserbarheden af resultaterne af den forklarende analyse af forskelle mellem respondentgrupper.

5.3.2 Forklaringer på præferenceforskelle

Analyserne viser, at der er systematiske forskelle i respondenternes præferencer for serviceændringer på skoleområdet. De signifikante forklaringer på præferenceforskelle er opsummeret i Tabel 5.5.

Tabel 5.5: Oversigt over resultater af forklarende analyse for præferencer på skoleområdet

	1 dansktimer ekstra om uge	1 idrætstime ekstra om ugen	Frokostordning	Økologisk frokostordning	1 elev mindre i klassen
Relation til serviceområde	- Skoletype		- Klasseset - Skoletype		- Antal skolebørn i husstanden
Nuværende service- niveau	- Antal dansktimer	- Antal idræts- timer		- Har frokostord- ning (økologisk eller ikke- økologisk)	- Antal elever i klassen
Individvariable	- Alder - Uddannelse - Politisk orien- tering	- Alder - Uddannelse - Politisk orien- tering	- Alder - Uddannelse - Politisk orien- tering	- Alder - Uddannelse - Politisk orien- tering	- Alder - Uddannelse - Politisk orien- tering
Geografi	- Øst/Vest - Bornholm	- Øst/Vest	- Øst/Vest - Nyborg	- Øst/Vest - Norddjurs	- Øst/Vest - Gentofte

- Præferencer for ekstra dansktimer er betinget af børnenes skoletype, det nuværende antal dansktimer samt forældrenes alder, uddannelse og politiske orientering.
- Præferencer for ekstra idrætstimer hænger sammen med det nuværende antal idrætstimer samt forældrenes alder, uddannelse og politiske orientering.
- Præferencer for ikke-økologisk frokostordning er betinget af børnenes klassetrin og skoletype, samt forældrenes alder, uddannelse og politiske orientering.
- Præferencer for økologisk frokostordning på skolen afhænger af, om man i dag har en frokostordning og af forældrenes alder, uddannelse og politiske orientering.
- Præferencer for færre elever i klassen er afhængig af det nuværende antal elever i barnets klasse, antallet af skolebørn i husstanden, samt forældrenes alder, uddannelse og politiske orientering.
- Respondenternes specifikke kommunetilhørsforhold har tilsyneladende kun sporadisk betydning for præferencerne for de undersøgte serviceydelser. Til gengæld har respondenter fra Østdanmark generelt højere betalingsviljer for serviceændringer på skoleområdet end respondenter fra Vestdanmark.

Samlet ser det ud til, at præferencerne for de undersøgte serviceændringer på skoleområdet navnlig bliver bestemt af det nuværende serviceniveau.

Ældreområdet

6 Ældreområdet

I dette afsnit analyseres præferencer for udvalgte serviceydelser, hvad angår praktisk hjælp til ældre med behov, også kaldet ældreområdet. Det sker ved at estimere og sammenholde respondenternes betalingsviljer for de undersøgte serviceændringer. Respondenterne på ældreområdet er udvalgt efter alder, så det er sikret, at halvdelen er over 50 år gamle, jf. afsnit 3.2.3 og Bilag 3. Desuden er spørgsmålene på ældreområdet stillet med udgangspunkt i en hypotetisk bruger, Gerda, med et hypotetisk, nuværende serviceniveau (se uddybende beskrivelse i afsnit 3.2.3 og Bilag 3).

På ældreområdet er betalingsviljerne beregnet som en årlig ekstra skattebetaling per husstand.

Undersøgte ydelser

Betalingsviljerne er et udtryk for den værdi, respondenterne tillægger de konkrete ændringer i de serviceydelser, der er med i undersøgelsen. For ældreområdet drejer det sig om de fire serviceydelser, der er vist i Tabel 6.1 (se også Bilag 2).

Tabel 6.1 Serviceydelser på ældreområdet, ændringsniveauer i spørgeskema og serviceændring, som betalingsviljerne er beregnet for

Serviceydelser	Mulige niveauer i spørgeskemaet	Serviceændring, som betalingsviljen er beregnet for
Hjælp til rengøring	1. 1 time hver anden uge 2. 1 time hver uge	1 time hver uge frem for hver anden uge
Valgfrihed i færdiglavet mad	1. Ingen valgfrihed 2. Kan vælge mellem forskellige retter	Valgfrihed
Tid til socialt samvær i forbindelse med rengøring	1. Ikke tid til socialt samvær 2. 15 min. hver anden uge	Der afsættes 15 min. hver anden uge til socialt samvær
Ekstra praktisk hjælp fra kommunen	1. Kan ikke tilbydes 2. Mulighed for at købe ekstra	Mulighed for tilkøb

Læsevejledning til afsnit 6

Afsnit 6 er opbygget som vist i Tabel 6.2. Først gennemgås i afsnit 6.1 de gennemsnitlige betalingsviljer for samtlige 3.805 respondenter, der har besvaret spørgsmålene om ældreområdet. Dernæst beskrives i afsnit 6.2, hvilke faktorer der har betydning for variation i præferencerne.

Tabel 6.2: Oversigt over afsnit 6: Analyser på ældreområdet

Analysemodel	Analyseresultater	Forklaringsfaktorer	Afsnit i rapport
Deskriptiv model	Gennemsnitlige betalingsviljer for alle respondenter på ældreområdet	Ingen	Afsnit 6.1
Forklarende model	Forskelle i betalingsviljer mellem forskellige grupper af respondenter, opdelt efter deres karakteristika på en række forklaringsfaktorer	Relation til serviceområde	Afsnit 6.2.1
		Individuelle forhold	Afsnit 6.2.2
		Geografiske forhold	Afsnit 6.2.3

6.1 Gennemsnitlige betalingsviljer for serviceændringer på ældreområdet

I dette afsnit beskrives de gennemsnitlige betalingsviljer for alle respondenter, der har besvaret spørgsmålene om ældreområdet. De gennemsnitlige resultater giver indsigt i, hvor meget respondenterne samlet set er villige til at betale for de undersøgte serviceændringer. Desuden kan de bruges til at sige noget om respondenternes overordnede værdisætning af de undersøgte serviceændringer i forhold til hinanden, dvs. deres prioritering mellem dem.

Brug af gennemsnitlige resultater med to forbehold

Når man læser de gennemsnitlige resultater, skal man være opmærksom på to ting:

For det første er de gennemsnitlige betalingsviljer beregnet som et uvejlet gennemsnit på basis af samtlige respondenter på ældreområdet. Her tages ikke hensyn til, at respondenter med forskellige karakteristika kan have forskellige præferencer. Derfor er de gennemsnitlige betalingsviljer ikke nødvendigvis udtryk for den gennemsnitlige danskers præferencer på området, men kun for de adspurgte personers gennemsnitlige betalingsviljer. Det har konsekvenser for de gennemsnitlige resultaters generaliserbarhed i det omfang, at der i stikprøven er en over- eller underrepræsentation af befolkningsgrupper med særlige præferencer. De konkrete konsekvenser af stikprøvens fordeling for de gennemsnitlige resultaters generaliserbarhed på ældreområdet er diskuteret i Bilag 5, afsnit B5.4.

For det andet betyder positive betalingsviljer for en serviceydelse ikke nødvendigvis, at der er velfærdsøkonomiske argumenter for at indføre de pågældende serviceforbedringer. Hvis produktionsomkostningen for en ydelse overstiger betalingsviljen, er det umiddelbart ikke "rentabelt" at udbyde ydelsen, selvom borgerne gerne vil betale for den, jf. afsnit 3.4.3 og Bilag 7.

Gennemsnitlige betalingsviljer

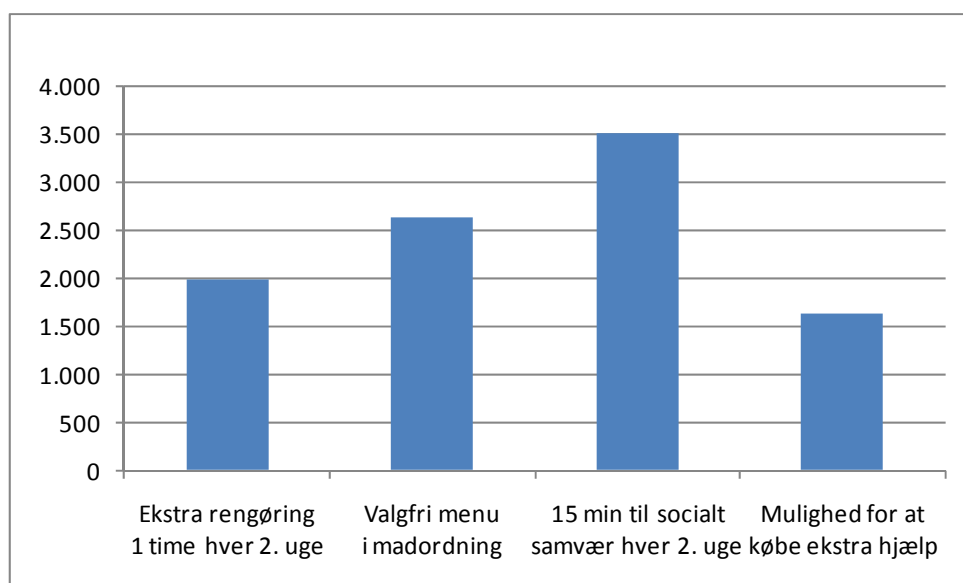
De gennemsnitlige betalingsviljer for alle fire ydelser er signifikant større end 0, jf. Tabel 6.3 og Figur 6.1. Det betyder, at respondenterne gennemsnitligt er villige til at betale ekstra i skat for de undersøgte serviceændringer på ældreområdet.

Tabel 6.3 Gennemsnitlig betalingsvilje for serviceændringer på ældreområdet, skattebetaling, kr./husstand/år

Ældreområdet	Ekstra rengøring 1 time hver 2. uge	Valgfri menu i madordning	15 min. til socialt samvær	Mulighed for at købe ekstra hjælp
Gennemsnitlige resultater				
Betalingsvilje	1.980	2.640	3.510	1.640

Note: De viste betalingsviljer er signifikant forskellige fra 0 ($p \leq 0,05$). $N=3.805$. Det er ikke testet, om betalingsviljerne er signifikant forskellige fra hinanden.

Figur 6.1: Gennemsnitlig betalingsvilje for serviceændringer på ældreområdet, skattebetaling, kr./husstand/år

N = 3.805

Den højeste, gennemsnitlige betalingsvilje ses for den serviceændring, der betyder, at der afsættes tid til socialt samvær i forbindelse med den praktiske hjælp til ældre med behov. Konkret har den form af 15 min. hver anden uge. Denne ændring er således den af de fire udvalgte serviceændringer, som respondenterne tillægger størst værdi. Respondenternes gennemsnitlige betalingsvilje for 15 minutter til socialt samvær til ældre hver anden uge er cirka 3.500 kr. om året.

Den næsthøjeste betalingsvilje blandt respondenterne ses i forhold til valgfrihed i den færdiglavede mad, som de ældre kan få leveret. Respondenterne er villige til at betale gennemsnitligt cirka 2.600 kr. om året for et sådant tilbud til de ældre borgere i kommunen.

Desuden er respondenterne villige til at betale gennemsnitligt cirka 2.000 kr. for, at ældre med behov får 1 times hjælp til rengøring hver uge i stedet for hver anden uge. Det bemærkes, at den gennemsnitlige betalingsvilje er mere end halvdelen gang så stor for et kvarter til socialt samvær som for en time ekstra til rengøringshjælp hver anden uge. Respondenterne vil altså betale væsentlig mere for hjemmehjælperens tid, hvis den går med socialt samvær, end hvis den går med rengøring.

Endelig er respondenterne gennemsnitligt set villige til at betale cirka 1.600 kr. per husstand per år for, at det bliver muligt for ældre borgere i kommunen at købe ekstra praktisk hjælp fra kommunen. Den positive betalingsvilje er udtryk for, at respondenterne generelt tillægger det en positiv værdi, at de ældre får denne mulighed. Serviceydelsen vedrørende køb af ekstra praktisk hjælp har en anden karakter end de øvrige serviceydelser, da den ikke indeholder nogen egentlig serviceforbedring til de ældre, men blot giver dem mulighed for selv at købe ekstra ydelser. Desuden kan kommunerne ikke tilbyde denne ydelse til borgerne inden for den nuværende lovgivning. Det er interessant, at betalingsviljen er så relativt høj, når man tager i betragtning, at det ”blot” er et spørgsmål om at åbne mulighed for tilkøb af ydelser mod brugerbetaling.

De gennemsnitlige resultater dækker over forskelligheder

Det er vigtigt at være bevidst om, at de gennemsnitlige resultater dækker over forskelligheder, jf. ovenfor. Konkrete beslutninger om serviceændringer kan derfor ramme forskellige grupper af borgere forskelligt. Præferenceforskelle mellem forskellige grupper er afdækket i den forklarende analyse, jf. afsnit 6.2.

6.2 Forklarende analyse – præferenceforskelle på ældreområdet

I dette afsnit analyseres forskelle i betalingsviljer mellem grupper af respondenter med forskellige karakteristika. En række forklaringsfaktorerets betydning for betalingsviljerne for de undersøgte serviceydelser på området er afprøvet, jf. Bilag 4. Forklaringsfaktorerne er analyseret i én samlet model, så alle sammenhænge er kontrolleret for de øvrige variable i modellen. De signifikante sammenhænge fremgår af Tabel 6.4.

Det bemærkes, at den skæve stikprøve ikke har betydning for generaliserbarheden af de fundne resultater af den forklarende analyse. De signifikante forskelle mellem grupper forventes således at gælde for befolkningen generelt.

Analysemetode

Alle forklaringsfaktorer er konstrueret som dummy-variable, jf. Bilag 4. Det betyder, at præferenceforskelle for hver forklaringsfaktor er analyseret ved at sammenligne de forskellige respondentgruppers betalingsviljer med referencegruppens, jf. Bilag 7. F.eks. har vi sammenlignet præferencerne hos personer på 50 år og derover med præferencerne hos personer under 50 år, idet alle karakteristika på de øvrige forklaringsfaktorer er holdt konstant.

Der er i Tabel 6.4 kun vist betalingsviljeforskelle for grupper af respondenter, hvis præferencer er signifikant forskellige fra referencegruppens.

Tabel 6.4: *Betalingsviljer for serviceændringer på ældreområdet, forskelle mellem respondentgrupper, skattebetaling, kr./husstand/år*

	Ekstra rengøring 1 time hver 2. uge	Valgfri menu i madordning	15 min. ekstra til socialt sam- vær	Mulighed for at købe ekstra hjælp
Reference	(60)³	2.010	(20)³	(540)³
Relation til serviceområde				
Kendskab og kontakt¹				
Intet kendskab (reference)	-	-	-	-
Noget kendskab	1.160	-510	2.200	-130
Brugerkendskab	1.210	-440	2.080	-120
Arbejder i sektor			2.990	
Alder				
Under 50 (reference)	-	-	-	-
50 år eller derover	1.340	2.410		1.380
Individvariable				
Køn				
Mand (reference)	-	-	-	-
Kvinde	-10	350	1.110	730
Højeste fuldførte uddannelse				
Mindre end mellemlang videregående (reference)	-	-	-	-
Mellemlang Videregående			-810	
Lang Videregående		-1.420	-1.550	-1.360
Årlig husstandsindkomst				
0-299.999 kr. (reference)	-	-	-	-
300.000-599.999 kr.				770
600.000-899.999 kr.				1.290
Over 900.000 kr.				
Ønsker ikke at oplyse				
Tilknytning til arbejdsmarkedet				
Ikke beskæftigede (reference)	-	-	-	-
Offentlig ansat			940	
Selvstændig og privat ansat				
Uddannelsessøgende				
Egen politisk placering				
Meget venstreorienteret	3.200	2.100	2.940	
Venstreorienteret	750		1.940	
Midten (reference)	-	-	-	-
Højreorienteret				
Meget højreorienteret				
Geografi				
Enkeltkommuner				
Øvrige kommuner ² (reference)	-	-	-	-
Norddjurs		-1.160		
Bornholm	830	-330	-10	-90
Lolland	20	650		180
Nyborg	20	670		190
Gentofte			-1.050	

Note: Referencebetalingsviljen er absolut (hovedeffekten), mens de øvrige viste tal er de enkelte respondentgrupper afvigelser fra referencebetalingsviljen (kun signifikante afvigelser, $p=0,05$).

1) "Noget kendskab" udgøres af svarene: "Har kendskab til området på anden vis" og "Har kun kendskab via medier". "Brugerkendskab" udgøres af svarene: "Får selv hjælp", "Har tidligere selv fået hjælp", "Mine forældre får hjælp", "Min ægtefælle/samlever får hjælp", "Har andre pårørende eller bekendte, der får hjælp", "Har tidligere haft pårørende, der fik hjælp". "Arbejder i sektor" udgøres af svarene: "Arbejder inden for området", "Har tidligere arbejdet inden for området".

2) Århus, Stevns, Ringkøbing-Skjern, Brøndby, Odsherred, Vesthimmerland og Sønderborg.

3) Ikke signifikant forskellig fra 0 ($p \leq 0,05$).

Læsning og fortolkning af resultater i Tabel 6.4

Referencebetalingsviljen øverst i Tabel 6.4 svarer teknisk set til den betalingsvilje, som respondenter med referencegruppernes karakteristika på alle de betydende forklaringsvariable i modellen har for den givne serviceændring²⁴. Det er også grunden til, at referencebetalingsviljerne i den forklarende analysemodel adskiller sig fra de gennemsnitlige betalingsviljer i afsnit 6.1. De øvrige betalingsviljer i Tabel 6.4 er signifikante afvigelser fra referencebetalingsviljerne.

Ud fra referencebetalingsviljer og afvigelser i Tabel 6.4 kan man beregne en given respondentgruppes betalingsvilje for en given serviceændring. F.eks. er referencebetalingsviljen 2.010 kr. per husstand per år for valgfrihed i madordninger til ældre. For respondenter med brugerkendskab til ældreområdet er betalingsviljen dog 440 kr. lavere, nemlig 1.570 kr. per husstand per år, alt andet lige. Hvis man samtidig er 50 år eller derover, er betalingsviljen 2.410 kr. højere endnu, så den kommer op på 3.980 kr. per husstand per år, og så fremdeles.

Man bør dog være forsigtig med at fortolke de absolutte betalingsviljer, jf. afsnit 3.4.3. De vigtigste resultater er de fundne *forskelle* i betalingsviljer mellem forskellige grupper af respondenter. De giver sikker viden om, hvordan præferencerne varierer mellem forskellige grupper af borgere og brugere. I de følgende afsnit gennemgås de signifikante gruppeforskelle fra Tabel 6.4.

6.2.1 Betydning af relation til serviceområde

I dette afsnit beskrives betydningen af respondenternes relation til ældreområdet for deres præferencer for kommunale serviceydelser til ældre med behov for hjælp. Respondenternes relation til området er afdækket ved to variable, nemlig alder og kendskab til ældreområdet (jf. Bilagstabel 4.3). For det første forventede vi, at det kan have betydning, hvor gamle respondenterne er, da ens alder siger noget om, hvor tæt man føler sig på at blive bruger af kommunens service til ældre. Jo ældre man er, des mere forventes ens præferencer at ligne en brugers. For det andet forventede vi, at præferencerne påvirkes af respondenternes kendskab til ældreområdet. Det er afdækket i spørgeskemaet. Vi forventede, at respondenternes vilje til at betale for forbedret ældreservice over skatten er højere, jo tættere relation de har til ældreområdet, dvs. jo ældre de er og jo nærmere kendskab, de har.

Som det fremgår af Tabel 6.4, er der signifikante præferenceforskelle mellem grupper af respondenter med forskellig relation til området.

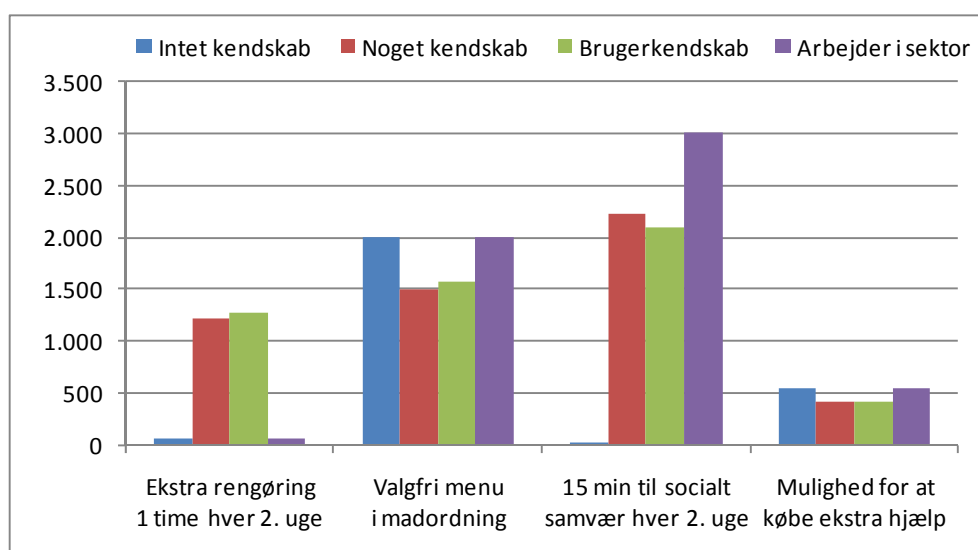
Præferenceforskelle, kendskab og kontakt

De signifikante forskelle i betalingsviljer for grupper af respondenter med forskelligt kendskab til ældreområdet er illustreret i Figur 6.2

²⁴ Som udgangspunkt er respondenter i referencegrupperne i denne model beskrevet ved følgende karakteristika: Kendskab til ældreområdet: Intet kendskab. Alder: <50 år. Køn: Mand. Højeste fuldførte uddannelse: Grundskole. Tilknytning til arbejdsmarkedet: Ikke beskæftiget. Politisk orientering: Midten. Land/by: Bor på landet eller i by med under 5.000 indbyggere. Øst/vest: Bor i Vestdanmark. Se Bilag 4 for mere om variablene og deres oprindelige inddeling.

Respondenter, der har kendskab til ældreområdet gennem deres arbejde i sektoren, har en signifikant højere betalingsvilje for mere tid til socialt samvær end respondenter uden kendskab til området. Det samme gælder respondenter med brugerkendskab eller noget kendskab til ældreområdet. Det giver et klart billede af, at respondenter med en vis indsigt i området tillægger tid til socialt samvær større værdi end respondenter helt uden indsigt. Desuden ser det ud til, at dem, der arbejder i sektoren og dermed leverer serviceydelserne på området, tillægger socialt samvær endnu større værdi end dem, der har en modtager- eller brugervinkel på området.

Figur 6.2: *Betalingsvilje for serviceændringer på ældreområdet afhængig af kendskab til området, skattebetaling, kr./husstand/år*

Note: Referencegruppen er respondenter med "intet kendskab" til ældreområdet. Betalingsviljerne er udtryk for referencebetalingsviljerne i Tabel 6.4, tillagt afvigelsen for respondenter med det pågældende kendskab til ældreområdet. Referencebetalingsviljerne for rengøring, socialt samvær og tilkøb af hjælp er ikke signifikant forskellig fra 0 ($p \leq 0,05$). N=3.805.

For de tre øvrige undersøgte serviceydelser er der ikke signifikant forskel på respondenter med kendskab til ældreplejen gennem deres arbejde i sektoren og respondenter helt uden kendskab til området. Det virker umiddelbart overraskende.

Præferencerne ligner tilsyneladende hinanden hos de to grupper af respondenter med brugerkendskab og med noget kendskab til ældreområdet. Det virker naturligt, da gruppen af respondenter med brugerkendskab primært har andenhåndskendskab til ældreområdet²⁵. Man kan derfor forestille sig, at begge grupper præferencer er præget af deres erfaringer med området set fra brugernes og mediernes side.

²⁵ 51 respondenter med "brugerkendskab" har førstehåndskendskab ("får selv hjælp"/"har tidligere selv fået hjælp"), mens 1.715 har andenhåndskendskab til ældreplejen. Der er ikke signifikant forskel i præferencer mellem respondenter med første- og andenhåndskendskab.

De respondenter, der har brugerkendskab eller noget kendskab til ældreområdet, har signifikant højere betalingsvilje for ekstra rengøring end de øvrige respondenter. Det ser ud til, at man tillægger rengøringshjælp til ældre større værdi, hvis man kender til ældreområdet fra brugernes eller mediernes side, end hvis man er ansat i sektoren eller slet ikke kender til området.

Omvendt ser det ud for de undersøgte serviceydelser, der giver valgfrihed i madordninger og mulighed for tilkøb af ydelser fra kommunen. Her har respondenter med brugerkendskab eller noget kendskab til ældreområdet en lavere betalingsvilje end de øvrige respondenter. Det skyldes, at disse grupper af respondenter har signifikant negative prisparametre²⁶. Det betyder, at de generelt er mere følsomme over for ændringer i selve betalingen end de øvrige respondenter.

De negative prisparametre for respondenter med brugerkendskab eller noget kendskab til ældreplejen giver sig udslag i lavere betalingsviljer for alle de undersøgte ydelser. Disse respondenter vil således generelt betale *mindre* end de øvrige respondenter for serviceforbedringerne på ældreområdet. For serviceydelserne vedrørende rengøring og socialt samvær er der imidlertid tale om to modsatrettede effekter for respondenter med brugerkendskab eller noget kendskab til ældreplejen. På den ene side prioriterer de selve serviceydelserne højt i forhold til respondenter uden kendskab til området, men på den anden side er de generelt lidt mindre villige til at betale for de undersøgte serviceforbedringer på ældreområdet. Den negative effekt på ydelserne vedrørende rengøring og socialt samvær overgås således af den modsatrettede, positive, ydelseseffekt.

Det er svært entydigt at fortolke disse præferenceforskelle mellem respondenter med forskelligt kendskab og kontakt til ældreområdet. Det ser ud til, at respondenter med kendskab til området fra forskellige vinkler har forskellige syn på de udfordringer, der er i ældreplejen, og dermed forskellige opfattelser af værdien af forskellige serviceændringer.

Det skal bemærkes, at præferenceforskellene ikke kan forklares ved individrelaterede forskelle, da disse forhold indgår som forklarende faktorer i den samlede forklaringsmodel.

Præferenceforskelle,
alder

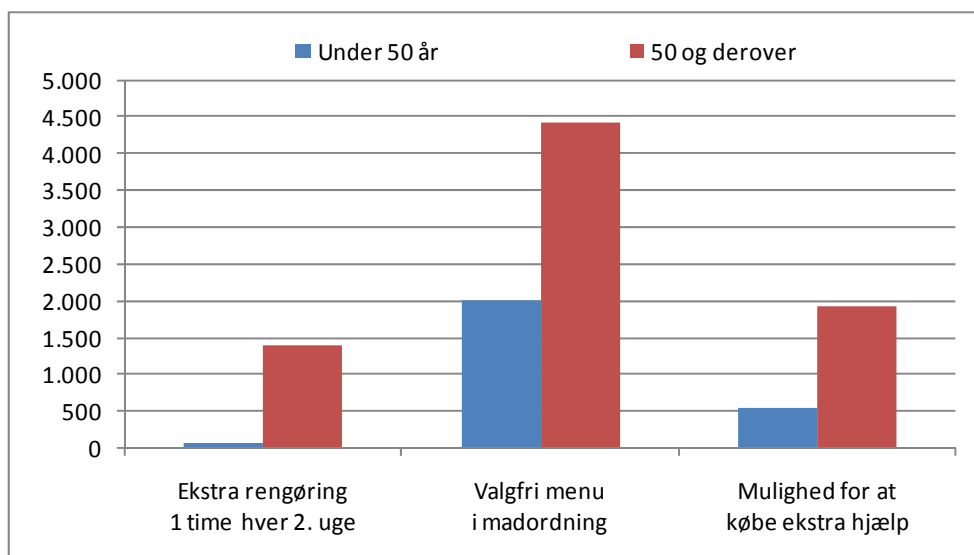
Respondenter i alderen 50 år og derover har generelt en højere betalingsvilje for serviceændringer på ældreområdet end respondenter under 50 år. Jo tættere man er på sin egen alderdom, des større betalingsvilje har man altså for serviceændringer på ældreområdet. Det kan skyldes, at man i stigende grad ser sig selv som bruger af ældreplejen, efterhånden som man bliver ældre, og at det smitter af på præferencerne for serviceydelser på området. Dette er illustreret i Figur 6.3.

Præferenceforskellene mellem respondenter over og under 50 år er mere entydige end de fundne forskelle for grupper af respondenter med forskelligt kendskab og kontakt til ældreplejen. Jo tættere, man aldersmæssigt er på en bruger-

²⁶ Betalingsviljen for en ydelse er en kombination af to effekter, en serviceeffekt og en pris-effekt, jf. afsnit 3.4.2, Bilag 7 og Bilag 9.

relation, des større betalingsvilje har man for skattefinansierede serviceforbedringer. Gruppen af respondenter på 50 år eller derover har en højere betalingsvilje for tre af de undersøgte serviceydelser end yngre respondenter.

Figur 6.3 Betalingsvilje for serviceændringer på ældreområdet afhængig af respondenternes alder, skattebetaling, kr./husstand/år

Note: Referencegruppen er respondenter under 50 år. Betalingsviljerne er udtryk for referencebetalingsviljerne i Tabel 6.4, tillagt afvigelsen for respondenter på 50 år eller derover. Referencebetalingsviljerne for rengøring og tilkøb af hjælp er ikke signifikant forskellige fra 0 ($p \leq 0,05$). $N=3.805$

6.2.2 Betydningen af individvariable

I dette afsnit beskrives betydningen af individuelle forhold for respondenternes præferencer på ældreområdet. En række individuelle forhold er afprøvet i den forklarende analyse, jf. Bilag 4 (Bilagstabel 4.9).

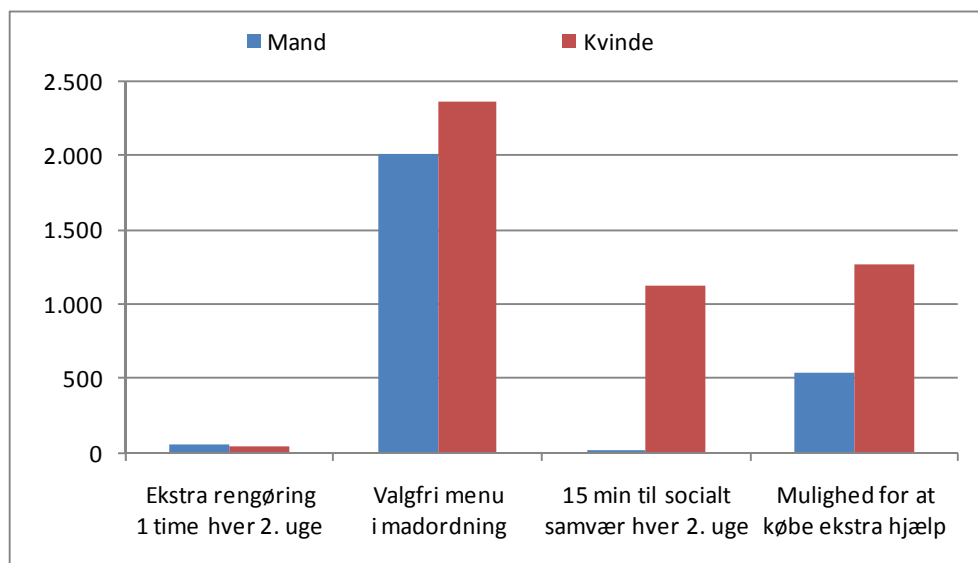
Som det fremgår af Tabel 6.4, varierer respondenternes betalingsviljer med deres individuelle baggrundsforhold. Et af de undersøgte forhold har dog tilsyneladende ikke betydning for respondenternes præferencer. Det drejer sig om, hvorvidt man er samboende eller ej.

Præferenceforskelle, køn

Mænd og kvinder har forskellige præferencer for de undersøgte serviceydelser på ældreområdet. Forskellene er illustreret i Figur 6.4. Det ses, at kvinder vil betale mere end mænd for at ældre borgere får valgfrihed i madordninger, tid til socialt samvær i hjemmeplejen og mulighed for at købe ekstra praktisk hjælp. Omvendt vil de betale en smule mindre end mænd for at få mere rengøring til ældre med behov.

Forskellen mellem kønnene er særligt udtalt for serviceydelser, der vedrører tid til socialt samvær, som kvinder vil betale meget mere for end mænd. Denne forskel kan skyldes, at de mere bløde værdier, som netop socialt samvær, har større betydning for kvinder end for mænd.

Figur 6.4 Betalingsvilje for serviceændringer på ældreområdet afhængig af respondenternes køn, skattebetaling, kr./husstand/år

Note: Referencegruppen er mænd. Betalingsviljerne er udtryk for referencebetalingsviljerne i Tabel 6.4, tillagt afvigelsen for kvinder. Referencebetalingsviljerne for rengøring, socialt samvær og tilkøb af hjælp er ikke signifikant forskellige fra 0 ($p \leq 0,05$). N = 3.805

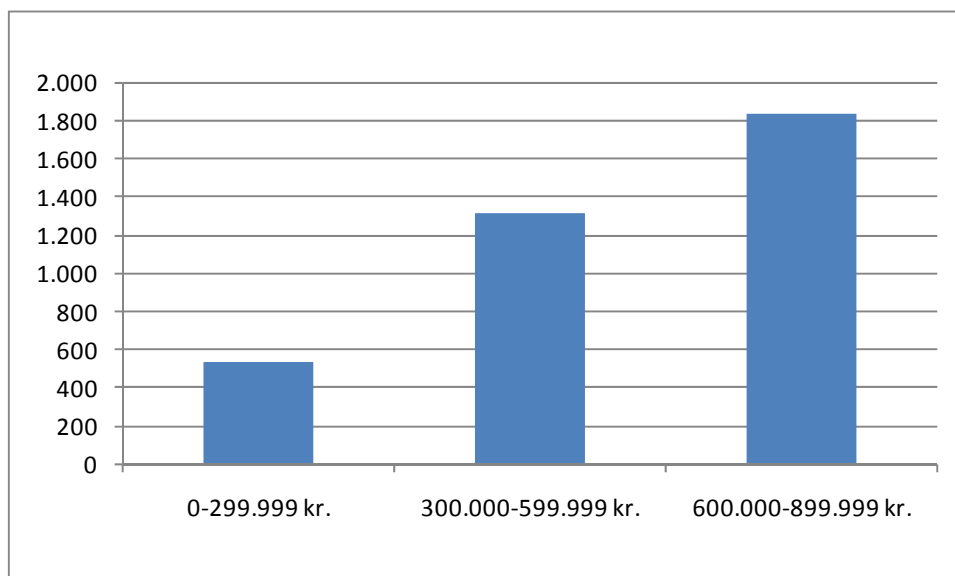
Præferenceforskelle, uddannelse

For tre af de undersøgte serviceændringer har respondenter med en lang videregående uddannelse signifikant lavere betalingsvilje end respondenter med en kortere uddannelse. Det drejer sig om valgfrihed i madordninger, tid til socialt samvær og mulighed for at købe ekstra hjælp fra kommunen. Det er svært entydigt at sige hvorfor.

Præferenceforskelle, husstandsindkomst

Desuden viser analyserne, at respondenter med højere indkomst har større betalingsvilje for muligheden for at købe ekstra praktisk hjælp fra kommunen end respondenter med lavere indkomst. Denne sammenhæng er illustreret i Figur 6.5. Forskellen kan skyldes, at respondenter med høj indkomst selv ville have bedre råd til at købe disse ydelser end respondenter med lavere indkomster.

Figur 6.5 Betalingsvilje for mulighed for at købe ekstra hjælp afhængig af respondenternes indkomst, skattebetaling, kr./husstand/år

Note: Referencegruppen er respondenter med husstandsindkomst under 300.000 kr. Betalingsviljerne er udtryk for referencebetalingsviljen i Tabel 6.4, tillagt afvigelsen for de pågældende indkomstgrupper. Referencebetalingsviljen er ikke signifikant forskellig fra 0 ($p \leq 0,05$). N = 3.805.

Præferenceforskelle, tilknytning til arbejdsmarkedet

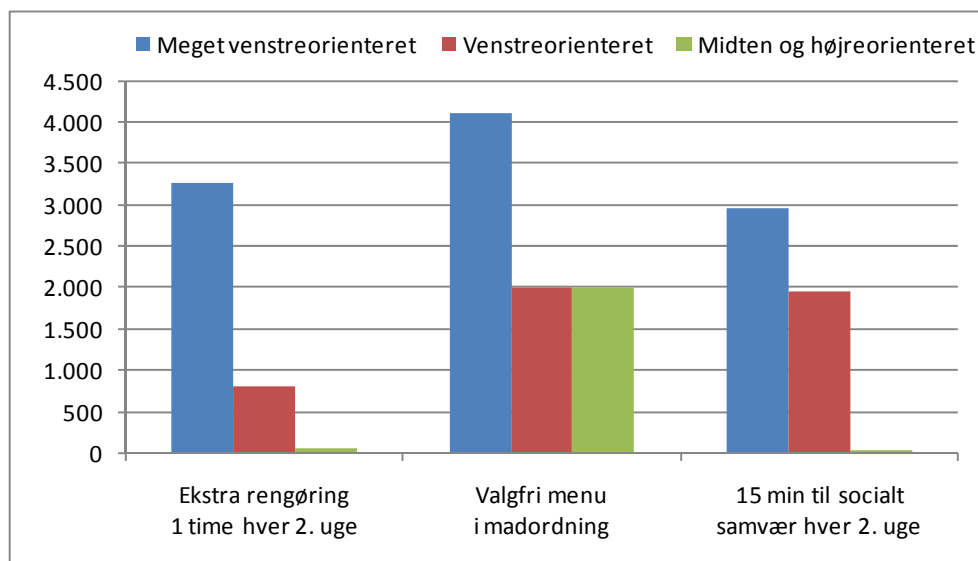
Offentlige ansatte vil betale mere for tid til socialt samvær i ældreplejen end de øvrige respondenter. Det kan være et udtryk for, at folk, der arbejder i den offentlige sektor, lægger større værdi i de blødere aspekter af den offentlige serviceproduktion end dem der ikke arbejder i den offentlige sektor.

Præferenceforskelle, politisk orientering

Respondenter, som beskriver sig selv som venstreorienterede, har signifikant højere betalingsvilje for tre af de udvalgte serviceydelser end respondenter i den politiske midte eller til højre herfor. Det drejer sig om ekstra rengøring, valgfrihed i madordninger og tid til socialt samvær. Forskellene er illustreret i Figur 6.6. Skattebetalingsviljen vokser tilsyneladende med graden af venstreorientering. Forskellene stemmer overens med traditionelle skel i højre- og venstreorienterede borgers betoning af den enkeltes ansvar og det offentlige ønskværdige rolle.

For serviceydelsen, der giver mulighed for selv at købe og betale for ekstra hjælp, er der ikke signifikant forskel i betalingsviljen mellem respondenter med forskellig politisk orientering. Det kan hænge sammen med, at netop denne serviceændring blot er en mulighed, som de ældre kan benytte sig af mod brugerbetaling, og ikke en skattefinansieret serviceforbedring.

Figur 6.6 *Betalingsvilje for serviceændringer på ældreområdet afhængig af respondenternes politiske orientering, skattebetaling, kr./husstand/år*

Note: Referencegruppen er respondenter, der er politisk orienteret i midten. Betalingsviljerne er udtryk for referencebetalingsviljerne i Tabel 6.4, tillagt afvigelsen for respondentgrupper med den pågældende politiske orientering. Referencebetalingsviljerne for rengøring og socialt samvær er ikke signifikant forskellige fra 0 ($p \leq 0,05$). N = 3.805.

6.2.3 Betydningen af geografiske forhold

I dette afsnit analyseres, hvorvidt variation i præferencer på ældreområdet kan forklares ved geografiske forskelle. En række geografisk betingede forhold forventedes at have betydning for variation i præferencer, jf. afsnit 3 og Bilag 4 (Bilagstabel 4.10).

Ingen præferenceforskelle mellem øst/vest og land/by

Der er ikke fundet signifikante præferenceforskelle på ældreområdet mellem respondenter, der bor i Østdanmark og dem, der bor i Vestdanmark, ligesom der ikke er fundet forskelle mellem respondenter, der bor på landet og i byen.

Præferenceforskelle mellem kommuner

Endelig er det analyseret, om tilbageværende præferenceforskelle kan forklares ved respondentens specifikke kommunetilhørsforhold. Efter at der er taget hensyn til de øvrige forklaringsfaktorer, er der fem kommuner, der på visse punkter adskiller sig fra de øvrige kommuner i undersøgelsen, jf. Tabel 6.4. Det drejer sig om Lolland, Norddjurs, Bornholm, Nyborg og Gentofte kommuner. Forskellene er dog relativt små og ikke stærkt signifikante²⁷, i modsætning til de andre sammenhænge der er fundet for ældreområdet.

Resultaterne viser, at respondenterne i Bornholms Kommune generelt har en lavere betalingsvilje²⁸ for de undersøgte serviceydelser, men samtidig vægter serviceydelsen ekstra rengøring højere end respondenter i undersøgelsens øvri-

²⁷ T-værdierne for de estimerede forskelle ligger alle mellem 2 og 3.

²⁸ Signifikant negativ prisparameter.

ge kommuner²⁹. Det betyder, at bornholmerne samlet set har en højere betalingsvilje for ekstra rengøring end de øvrige respondenter. Desuden er der i Lolland og Nyborg Kommune generelt en højere betalingsvilje³⁰ for de undersøgte ydelser på ældreområdet. Respondenterne i Gentofte Kommune har en lavere betalingsvilje for tid til socialt samvær end respondenter i de øvrige kommuner, og endelig har Norddjurs Kommune en lavere betalingsvilje for valgfrihed i madordninger.

Med denne undersøgelse er det ikke muligt at forklare, hvorfor vi finder disse forskelle mellem kommuner. En mulig forklaring kan være kommunale forskelle i de nuværende serviceniveauer, der ikke er afdækket for ældreområdet, og derfor ikke indgår som forklarende variabel i analyserne (jf. Bilag 4). De mellemkommunale præferenceforskelle kan også hænge sammen med, at der kan have været særlig fokus på forskellige emner i den lokalpolitiske debat i de enkelte kommuner, f.eks. op til kommunalvalget, der fandt sted lige efter dataindsamlingen.

Det skal understreges, at de signifikante forskelle, der er fundet mellem enkeltkommuner, er forskelle *efter* kontrol for de øvrige forklaringsfaktorer. Der er sandsynligvis præferenceforskelle mellem kommuner, som skyldes forskelle i deres befolkningssammensætning med hensyn til f.eks. alder, uddannelse, politisk orientering og husstandsindkomst. De forskelle er blot ”bortkontrolleret” i analysemodellen.

6.3 Konklusioner for ældreområdet

6.3.1 Gennemsnitlig prioritering af serviceydelserne

Gennemsnitligt set prioriterer respondenterne socialt samvær højere end valgfrihed i madordninger, efterfulgt af ekstra rengøring og endelig det at give de ældre mulighed for at købe ekstra praktisk hjælp fra kommunen. Respondenterne vil i gennemsnit betale 3.500 kr. om året for 15 minutters socialt samvær hver anden uge, 2.600 kr. for valgfri menuer, 2.000 kr. for 1 times ekstra rengøring hver anden uge og 1.600 kr. årligt for at give mulighed for tilkøbsydelser.

I beregningen af de gennemsnitlige præferencer er der ikke taget højde for præferenceforskelle mellem respondenter eller for stikprøvens sammensætning. Stikprøvens repræsentativitet og dens betydning for de gennemsnitlige resultaters generaliserbarhed er diskuteret i Bilag 5. Repræsentativiteten har ingen betydning for generaliserbarheden af resultaterne af den forklarende analyse af forskelle mellem respondentgrupper.

²⁹ Dvs. har en signifikant positiv ydelsesparameter på netop rengøringshjælp.

³⁰ Signifikant positiv prisparameter.

6.3.2 Forklaringer på præferenceforskelle

Analyserne viser, at der er systematiske forskelle i respondenternes betalingsviljer for de undersøgte serviceændringer på ældreområdet. De signifikante forklaringer på præferenceforskelle er opsummeret i Tabel 6.5.

Tabel 6.5: *Oversigt over resultater af forklarende analyse for præferencer på ældreområdet*

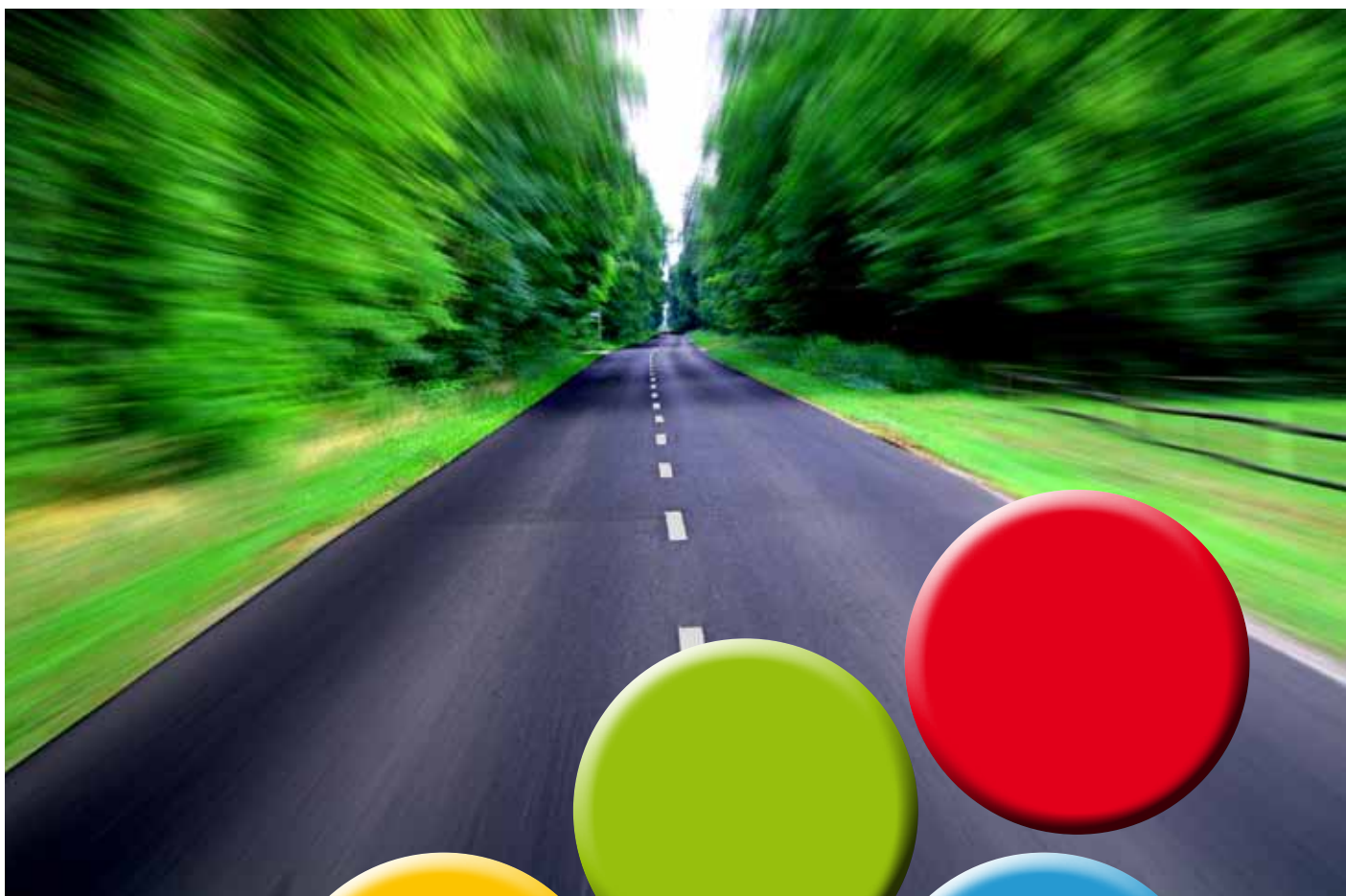
	Ekstra rengøring 1 time hver 2. uge	Valgfri menu i madordning	15 min. ekstra til socialt samvær	Mulighed for at købe ekstra hjælp
Relation til serviceområde	- Alder - Kendskab og kontakt	- Alder - Kendskab og kontakt	- Kendskab og kontakt	- Alder - Kendskab og kontakt
Serviceniveau	<i>Ikke undersøgt</i>	<i>Ikke undersøgt</i>	<i>Ikke undersøgt</i>	<i>Ikke undersøgt</i>
Individvariable	- Køn - Politisk orientering	- Køn - Uddannelse - Politisk orientering	- Køn - Uddannelse - Offentlig ansat - Politisk orientering	- Køn - Uddannelse - Husstandsindkomst
Geografi	- Bornholm - Lolland - Nyborg	- Bornholm - Lolland - Nyborg - Norddjurs	- Bornholm - Gentofte	- Bornholm - Lolland - Nyborg

- Præferencer for ekstra rengøring afhænger især af respondenternes relation til ældreområdet og deres politiske orientering.
- Præferencer for valgfrihed i madordninger til ældre hænger især sammen med respondenternes relation til området og deres politiske orientering. Dog har også uddannelse og køn en vis betydning.
- Flere forskellige faktorer har betydning for præferencerne for tid til socialt samvær i ældreplejen. Det drejer sig især om respondenternes relation til ældreområdet, samt om deres politiske orientering, uddannelse og køn.
- Endelig er præferencer for muligheden for køb af ekstra hjælp fra kommunen betinget af respondenternes relation til ældreområdet, især alder, ligesom husstandsindkomst, køn og uddannelsesniveau har betydning.

Samlet set er det navnlig respondenternes relation til området, der har betydning for forskellene i præferencer for serviceydelser inden for ældreområdet. Relation til området er udtrykt ved respondenternes alder, samt ved deres kendskab og kontakt til området. Desuden har køn en vis betydning for præferencerne for alle fire undersøgte serviceydelser.

Derudover er venstreorienterede generelt villige til at betale mere i skat for mere offentlig service på ældreområdet, mens der ikke er ideologiske forskelle i præferencerne for muligheden for at købe ekstra praktisk hjælp fra kommunen. Her spiller i stedet respondenternes indkomstniveau ind.

Veje og affaldsområdet

7 Vej- og affaldsområdet

I dette afsnit analyseres præferencer for ændringer i udvalgte serviceydelser på områderne veje og affald. Det sker ved at estimere og sammenholde respondenterne betalingsviljer for de undersøgte serviceændringer. Respondenterne til dette område er alle borgere, som for dette område svarer til brugere, da alle borgere i større eller mindre grad formodes at benytte sig af de serviceydelser, der undersøges.

På vej- og affaldsområdet er betalingsviljerne beregnet som en årlig ekstra skattebetaling per husstand.

Undersøgte ydelser

Betalingsviljerne er et udtryk for den værdi, respondenterne tillægger de konkrete ændringer i de serviceydelser, der er med i undersøgelsen. For vej- og affaldsområdet drejer det sig om de fire serviceydelser, der er vist i Tabel 7.1 (se også Bilag 2).

Tabel 7.1 Serviceydelser på vej- og affaldsområdet, ændringsniveauer i spørgeskema og serviceændring, som betalingsviljerne er beregnet for

Serviceydelser	Mulige niveauer i spørgeskemaet	Serviceændring, som betalingsviljen er beregnet for
Bortskaffelse af storskrald og haveaffald	1. Afleveres på genbrugsplads eller i container 2. Afhentes på adressen 1 gang om måneden 3. Afhentes på adressen hver anden uge	- Afhentes på adressen 1 gang om måneden (i forhold til at aflevere på genbrugsplads eller i container) - Afhentes på adressen hver anden uge (i forhold til at aflevere på genbrugsplads eller i container)
Bortskaffelse af pap, papir og glas	1. Afleveres på genbrugsplads eller i container 2. Afhentes på adressen 1 gang om måneden 3. Afhentes på adressen hver anden uge	- Afhentes på adressen 1 gang om måneden (i forhold til at aflevere på genbrugsplads eller i container) - Afhentes på adressen hver anden uge (i forhold til at aflevere på genbrugsplads eller i container)
Renholdelse af offentlige arealer	1. Som i dag 2. Mere rent og pænt end i dag	- Mere rent og pænt end i dag
Vedligeholdelse af veje og stier	1. Som i dag 2. Veje og stier i bedre stand end i dag	- Veje og stier i bedre stand end i dag

Læsevejledning til afsnit 7

Afsnit 7 er opbygget som vist i Tabel 7.2. Først gennemgås i afsnit 7.1 de gennemsnitlige betalingsviljer for samtlige 3.266 respondenter på vej- og affaldsområdet. Dernæst beskrives i afsnit 7.2, hvilke faktorer der har betydning for præferencerne.

Tabel 7.2: Oversigt over afsnit 7: Analyser på vej- og affaldsområdet

Analysemodel	Analyseresultater	Forklaringsfaktorer	Afsnit i rapport
Deskriptiv model	Gennemsnitlige betalingsviljer for alle respondenter på vej- og affaldsområdet	Ingen	Afsnit 7.1
Forklarende model	Forskelle i betalingsviljer mellem forskellige grupper af respondenter, opdelt efter deres karakteristika på en række forklaringsfaktorer	Relation til serviceområde	Afsnit 7.2.1
		Nuværende serviceniveau	Afsnit 7.2.2
		Individuelle forhold	Afsnit 7.2.3
		Geografiske forhold	Afsnit 7.2.4

7.1 Gennemsnitlige betalingsviljer for serviceændringer på vej- og affaldsområdet

I dette afsnit beskrives de gennemsnitlige betalingsviljer for alle respondenter, der har besvaret spørgsmålene om veje og affald. De gennemsnitlige resultater giver indsigt i, hvor meget respondenterne samlet set er villige til at betale for de undersøgte serviceændringer. Desuden kan de bruges til at sige noget om respondenternes overordnede værdisætning af de undersøgte serviceændringer i forhold til hinanden, dvs. deres prioritering mellem dem.

Brug af gennemsnitlige resultater med to forbehold

Når man læser de gennemsnitlige resultater, skal man være opmærksom på to ting:

For det første er de gennemsnitlige betalingsviljer beregnet som et uvejet gennemsnit på basis af samtlige respondenter på vej- og affaldsområdet. Her tages ikke hensyn til, at respondenter med forskellige karakteristika kan have forskellige præferencer. Derfor er de gennemsnitlige betalingsviljer ikke nødvendigvis udtryk for den gennemsnitlige danskers præferencer på området, men kun for de adspurgte respondentes gennemsnitlige betalingsviljer. Det har konsekvenser for de gennemsnitlige resultaters generaliserbarhed i det omfang, at der i stikprøven er en over- eller underrepræsentation af befolkningsgrupper med særlige præferencer. De konkrete konsekvenser af stikprøvens fordeling for de gennemsnitlige resultaters generaliserbarhed på vej- og affaldsområdet er diskuteret i Bilag 5, afsnit B5.4.

For det andet betyder positive betalingsviljer for en serviceydelse ikke nødvendigvis, at der er velfærdsøkonomiske argumenter for at indføre de pågældende serviceforbedringer. Hvis produktionsomkostningen for en ydelse overstiger betalingsviljen, er det umiddelbart ikke "rentabelt" at udbyde ydelsen, selvom brugerne gerne vil betale for den, jf. afsnit 3.4.3 og Bilag 7.

Gennemsnitlige betalingsviljer

De gennemsnitlige betalingsviljer for de analyserede serviceændringer er ganske forskellige, jf. Tabel 7.3 og Figur 7.1. Gennemsnitligt set er der en positiv betalingsvilje for bedre vedligeholdelse af veje og stier samt for bedre renholdelse af offentlige arealer. Omvendt er respondenternes gennemsnitlige betalingsviljer for afhentning af affald enten negative eller ikke signifikant forskellige fra 0. Det betyder, at respondenterne gennemsnitligt set er villige til at be-

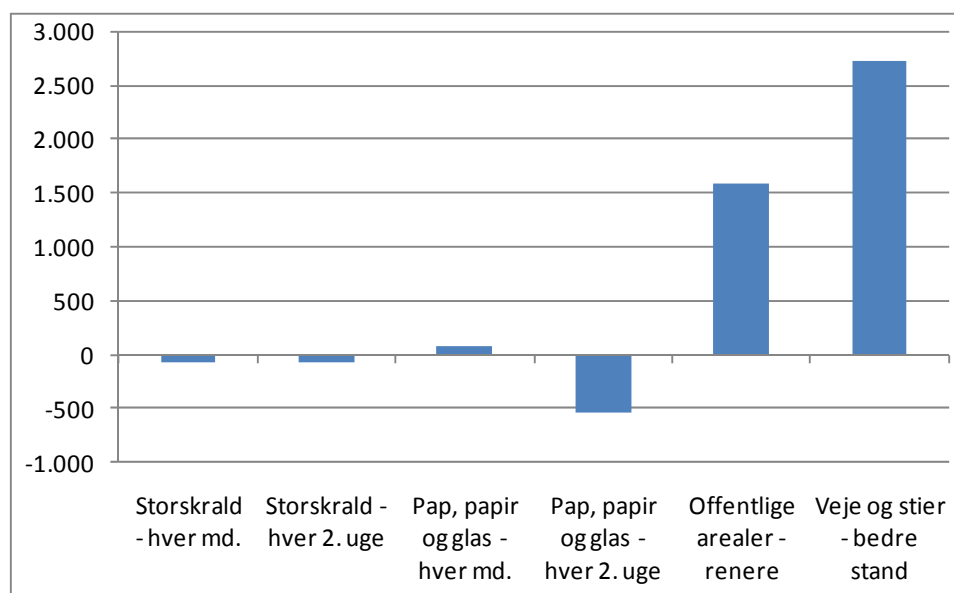
tale ekstra for de undersøgte serviceændringer på vejområdet, men ikke på affaldsområdet.

Tabel 7.3 *Gennemsnitlig betalingsvilje for serviceændringer på vej- og affaldsområdet, skattebetaling, kr./husstand/år*

Affald og veje gennemsnitlige resultater	Storskrald hver md.	Storskrald hver 2. uge	Pap, papir og glas hver md.	Pap, papir og glas hver 2. uge	Offentlige arealer renere	Veje og stier bedre stand
Betalingsvilje	(-70)	(-60)	(70)	-530	1.595	2.725

Note: Betalingsviljer med fed er signifikant forskellige fra 0, mens betalingsviljer med kursiv i parentes ikke er signifikant forskellige fra 0 ($p=0,05$). Det er ikke testet, om betalingsviljerne indbyrdes er signifikant forskellige fra hinanden. N=3.266.

Figur 7.1: *Gennemsnitlig betalingsvilje for serviceændringer på vej- og affaldsområdet, skattebetaling, kr./husstand/år*

Note: Betalingsviljerne for afhentning af storskrald hver måned eller hver anden uge, samt for afhentning af pap, papir og glas hver måned er ikke signifikant forskellige fra 0, jf. Tabel 7.3. N = 3.266.

Den højeste gennemsnitlige betalingsvilje ses for den serviceændring, der betyder forbedring i vedligeholdelsen på veje og stier i kommunen. Respondenternes gennemsnitlige betalingsvilje for denne forbedring ligger på cirka 2.700 kr. per husstand om året. Den næsthøjeste gennemsnitlige betalingsvilje ses for en forbedring i renholdelsen af offentlige arealer, der er på cirka 1.600 kr.

De gennemsnitlige betalingsviljer for de udvalgte serviceydelser for bortskaffelse af storskrald og haveaffald samt pap, papir og glas er som nævnt enten insignifikante eller signifikant negative. Det ser altså ud til, at respondenterne i undersøgelsen gennemsnitligt set ikke tillægger det en positiv værdi at få afhentet affaldet frem for selv at skulle aflevere det i en container eller på en genbrugsstation.

Enten/eller-ydelser
for affaldsafhentning

Det bemærkes, at serviceydelserne vedrørende afhentning af forskellige typer af affald er analyseret i forhold til en situation, hvor respondenterne selv afleverer deres affald på f.eks. en genbrugsstation, også selvom der er nogle respondenter, der faktisk får afhentet deres affald ved husstanden. Det skyldes, at affaldsafhentning er en "enten/eller-ydelse", der ikke lader sig formulere som en generel ændring i forhold til det eksisterende serviceniveau. Med andre ord giver det ikke mening at spørge folk, om de vil have "mere affaldsafhentning", hvis de ikke får afhentet deres affald i dag. Se også Bilag 2, afsnit B2.4 og B2.5³¹. I virkelighedens verden vil det, at få afhentet pap, papir og glas en gang om måneden, imidlertid være en serviceforbedring for nogle respondenter, men en serviceforringelse for andre. Fremgangsmåden betyder derfor, at der for nogle respondenter formentlig har været valgsituationer, hvor servicepakken bestod af en kombination af en serviceforringelse og en ekstra betaling³².

De gennemsnitlige
resultater dækker
over forskelligheder

Det er vigtigt at være bevidst om, at de gennemsnitlige resultater dækker over forskelligheder, jf. ovenfor. Konkrete beslutninger om serviceændringer kan derfor ramme forskellige grupper af brugere forskelligt. Præferenceforskelle mellem forskellige grupper er afdækket i den forklarende analyse, jf. afsnit 7.2.

7.2 Forklarende analyse – præferenceforskelle på vej- og affaldsområdet

I dette afsnit analyseres forskelle i betalingsviljer mellem grupper af respondenter med forskellige karakteristika. En række forklaringsfaktorerers betydning for betalingsviljerne for de undersøgte serviceydelser på området er afprøvet, jf. Bilag 4. Forklaringsfaktorerne er analyseret i én samlet model, så alle sammenhænge er kontrolleret for de øvrige variable i modellen. De signifikante sammenhænge fremgår af Tabel 7.4.

Det bemærkes, at den skæve stikprøve ikke har betydning for generaliserbarheden af de fundne resultater af den forklarende analyse. De signifikante forskelle mellem grupper forventes således at gælde for den danske befolkning generelt.

³¹ Som udgangspunkt ville vi sikre, at servicepakkerne i spørgeskemaets valgsituationer altid kom til at fremstå som *serviceforbedringer* for den enkelte respondent, da der var tilknyttet en ekstra betaling. Derfor var det hensigten at gøre alle serviceydelser relative ift. respondentens nuværende situation (f.eks. veje og stier i bedre stand end i dag). Visse serviceydelser har imidlertid karakter af enten/eller-ydelser (f.eks. affaldsafhentning eller ej). Her var det ikke teknisk muligt at gøre dem relative, og de blev derfor formuleret uafhængigt af respondentens nuværende serviceniveau. For vej- og affaldsområdet gælder det serviceydelserne vedrørende affaldsafhentning.

³² Dette *kan* være metodisk problematisk. Erfaringerne med fremgangsmåden er brugt som indspil i diskussionen af stated preference-metoden og dens anvendelse i afsnit 9.

Tabel 7.4: *Betalingsviljer for serviceændringer på vej- og affaldsområdet, forskelle mellem respondentgrupper, skattebetaling, kr./husstand/år*

	Storskrald - hver md.	Storskrald - hver 2. uge	Pap, papir og glas - hver md.	Pap, papir og glas - hver 2. uge	Offentlige arealer - renere	Veje og stier - bedre stand
Reference	-1.190	-1.020	(-240)¹	-910	5.140	6.080
Relation til serviceområde						
Bil						
Har bil (<i>reference</i>)	-	-	-	-	-	-
Har ej bil	1.690	1.520				
Transporttid til arbejde						
Under 30 minutter (<i>reference</i>)	-	-	-	-	-	-
30-60 minutter						1.030
Over 60 minutter	200	170	740	150	-880	30
Ikke beskæftiget						
Boligtype						
Villa, rækkehus eller landejendom (<i>reference</i>)	-	-	-	-	-	-
Lejlighed			-1.020			
Bolig - ejerforhold						
Ejer (<i>reference</i>)	-	-	-	-	-	-
Lejer					870	
Transporttid til genbrugsstation						
Under 10 minutter (<i>reference</i>)	-	-	-	-	-	-
Over 10 minutter	960	1.330				
Nuværende serviceniveau						
Bortskaffelse af pap. pair og glas						
Aflleverer selv på genbrugsstation / i containere, eller får afhentet ved husstanden hver / hver 2. måned (<i>reference</i>)			-	-		
Afhentes ved husstanden hver 2. uge				1.770		
Afhentes ved husstanden hver uge / efter aftale				1.440		
Renholdelse af offentlige arealer						
Sjældent rent og pænt (<i>reference</i>)					-	
Nogle gange/nogle gange ikke					-3.290	
Oftest rent og pænt					-5.490	
Tilstand på veje og stier						
Få er i god stand og uden huller (<i>reference</i>)						-
Nogle i god stand og uden huller, nogle ikke						-4.010
Stort set alle er i god stand og uden huller						-7.040
Individvariable						
Køn						
Mand (<i>reference</i>)	-	-	-	-	-	-
Kvinde			790	720		
Højeste fuldførte uddannelse						
Kortere end lang videregående (<i>reference</i>)	-	-	-	-	-	-
Lang videregående	190	160	40	140	-830	-980
Årlig husstandsindkomst						
Oplyst indkomst (<i>reference</i>)	-	-	-	-	-	-
Ønsker ikke at oplyse	960					
Egen politisk placering						
Meget venstreorienteret	-470	-410	-100	-370	2.040	2.410
Venstreorienteret						
Midten (<i>reference</i>)	-	-	-	-	-	-
Højreorienteret	-920					
Meget højreorienteret	-1.250					

	Storskrald - hver md.	Storskrald - hver 2. uge	Pap, papir og glas - hver md.	Pap, papir og glas - hver 2. uge	Offentlige arealer - renere	Veje og stier - bedre stand
Reference	-1.190	-1.020	(-240)¹	-910	5.140	6.080
Geografi						
Øst/vest						
Vest - Fyn eller Jylland (<i>reference</i>)	-	-	-	-	-	-
Øst - Sjælland eller Bornholm	1.030					
Land/by						
Land eller by < 30.000 indbyg. (<i>reference</i>)	-	-	-	-	-	-
Stor by (> 30.000 indbyg.)			-990	-1.140		
Enkeltkommuner						
Øvrige kommuner ² (<i>reference</i>)	-	-	-	-	-	-
Bornholm	260	220	50	200	-1.140	-1.350
Lolland			1.770	2.040		
Vesthimmerland						-1.670
Sønderborg	-730		960			980
Gentofte		2.020	-1.420			

Note: Referencebetalingsviljerne er absolutte (hovedeffekter), mens de øvrige viste tal er de enkelte respondent-gruppers afvigelser fra referencebetalingsviljen (kun signifikante afvigelser, $p=0,05$). $N=3.266$.

1) Referencegruppens betalingsvilje for afhentning af pap, papir og glas hver måned er ikke signifikant forskellig fra 0.

2) Norddjurs, Brøndby, Nyborg, Odsherred, Ringkøbing-Skjern, Århus og Stevn.

Analysemetode

Alle forklaringsfaktorer er konstrueret som dummy-variable, jf. Bilag 4. Det betyder, at præferenceforskelle for hver forklaringsfaktor er analyseret ved at sammenligne de forskellige respondentgruppers betalingsviljer med referencegruppens, jf. Bilag 7. F.eks. har vi sammenlignet præferencerne hos personer med bil med præferencerne hos personer uden bil, idet alle karakteristika på de øvrige forklaringsfaktorer er holdt konstant.

Der er i Tabel 7.4 kun vist betalingsviljeforskelle for grupper af respondenter, hvis præferencer er signifikant forskellige fra referencegruppernes.

Læsning og fortolkning af resultater i Tabel 7.4

Referencebetalingsviljen øverst i Tabel 7.4 svarer teknisk set til den betalingsvilje, som respondenter med referencegruppernes karakteristika på alle de betydende forklaringsvariable i modellen har for den givne serviceændring³³. Det er også grunden til, at referencebetalingsviljerne i den forklarende analysemodel adskiller sig fra de gennemsnitlige betalingsviljer i afsnit 7.1. De øvrige betalingsviljer i Tabel 7.4 er signifikante afvigelser fra referencebetalingsviljerne.

³³ Som udgangspunkt er respondenter i referencegrupperne i denne model beskrevet ved følgende karakteristika: Bil: Har bil. Transporttid til arbejde: Under 30 minutter. Boligtype: Ville eller rækkehus. Ejerforhold på bolig: Ejer. Transporttid til genbrugsstation: Under 10 minutter. Bortskaffelse af pap, papir og glas: Afleverer selv på genbrugsstation eller i container. Renholdelse af offentlige arealer: Sjældent rent og pænt. Tilstand på veje og stier: Få er i god stand og uden huller. Køn: Mand. Højeste fuldførte uddannelse: Grundskole. Årlig husstandsindkomst: 0-299.999 kr. Politisk orientering: Midten. Land/by: Bor på landet eller i by med under 5.000 indbyggere. Øst/vest: Bor i Vestdanmark. Se Bilag 4 for mere om variablene og deres oprindelige inddeling.

Ud fra referencebetalingsviljer og afvigelser i Tabel 7.4 kan man beregne en given respondentgruppes betalingsvilje for en given serviceændring. F.eks. er referencebetalingsviljen 6.080 kr. per husstand per år for bedre vedligeholdelse af veje og stier. Hvis man har 30-60 minutters transporttid til arbejde, vil man betale 1.030 kr. mere for den serviceændring, så man har en betalingsvilje på 7.110 kr., alt andet lige. Hvis man samtidig har den opfattelse, at veje og stier stort set alle i forvejen er i god stand og uden huller, er betalingsviljen imidlertid 7.040 kr. lavere, så den samlede betalingsvilje kommer ned på 70 kr. per husstand per år, og så fremdeles.

Man bør dog være forsigtig med at fortolke de absolutte betalingsviljer, jf. afsnit 3.4.3. De vigtigste resultater er de fundne *forskelle* i betalingsviljer mellem forskellige grupper af respondenter. De giver sikker viden om, hvordan præferencerne varierer mellem forskellige grupper af brugere. I de følgende afsnit gennemgås de signifikante gruppeforskelle fra Tabel 7.4.

7.2.1 Betydning af relation til serviceområde

I dette afsnit beskrives betydningen af respondenternes relation til vej- og affaldsområdet for deres præferencer på området. Respondenternes relation til området er afdækket med fem variable (jf. Bilagstabel 4.4).

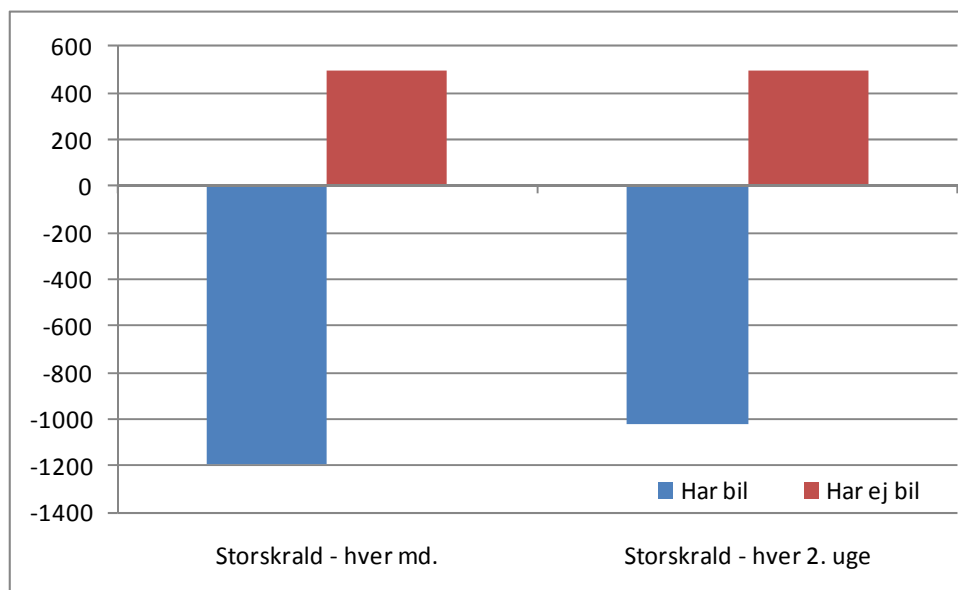
For det første forventede vi, at det kan have betydning, om respondenterne har en bil, idet det vil påvirke f.eks. mulighederne for at aflevere storskrald på genbrugspladsen og behovet for vedligeholdelse af vejene. For det andet forventede vi, at transporttiden til en genbrugsstation har betydning, da det vil være nemmere at aflevere sit affald, jo kortere der er. For det tredje forventede vi, at respondenternes transporttid til arbejde kan påvirke deres præferencer for vedligeholdelse af veje og stier, fordi man forventes at bruge vejene mere, jo længere man har til arbejde. For det fjerde havde vi en forventning om, at den type bolig, respondenterne bor i, kan have betydning for deres præferencer for bortskaffelse af affald pga. forskellige behov i f.eks. hus med have og lejlighed uden have. Endelig havde vi en forventning om, at respondenternes præferencer kan afhænge af ejerforholdene til deres bolig, da det kan have betydning for, hvem der har ansvaret for bortskaffelse af affald.

Som det fremgår af Tabel 7.4, er der signifikante præferenceforskelle mellem grupper af respondenter med forskellig relation til området.

Præferenceforskelle,
bil til rådighed

Respondenter, der *ikke* har en bil til rådighed, har signifikant højere betalingsvilje for afhentning af storskrald og haveaffald end respondenter, der har en bil. Betalingsviljen er beregnet for afhentning af affald ved husstanden i forhold til en situation, hvor borgerne selv afleverer affaldet på genbrugsstation eller i containere. Resultatet virker logisk, da respondenter uden bil vil have sværere ved at få transporteret storskrald til genbrugspladsen end respondenter med bil. Forskellen er illustreret i Figur 7.2.

Figur 7.2: Betalingsvilje for afhentning af storskrald og haveaffald afhængig af, om respondenter har bil eller ej, skattebetaling, kr./husstand/år

Note: Referencegruppen er respondenter uden bil. Betalingsviljerne er udtryk for referencebetalingsviljerne i Tabel 7.4, tillagt afvigelsen for respondenter med bil. N=3.266

Præferenceforskelle, transporttid til arbej-
de

Respondenter med mere end 30 minutters daglig transporttid til og fra arbejde, har en signifikant højere betalingsvilje for forbedringer i vedligeholdelsen på veje og stier end respondenter, der har kortere transporttid end 30 minutter. Det ser altså ud til, at kvaliteten af veje og stier betyder mere, jo mere tid man tilbringer på dem. Det ses, at betalingsviljen for respondenter med 30-60 minutters transporttid til arbejde er 1.030 kr. højere, mens den for respondenter med mere end 60 minutter til arbejde kun er 30 kr. højere end for respondenter med mindre end en halv times transporttid.

Dette resultat kan virke kontraintuitivt, men en del af forklaringen er, at gruppen af respondenter med mere end 60 minutters daglig transporttid til og fra arbejde har en signifikant negativ prisparameter³⁴. Det betyder, at disse respondenter generelt er mere følsomme over for ændringer i selve betalingen end de øvrige respondenter, jf. Bilag 7 og Bilag 9. For serviceydelserne "bedre vedligeholdelse af veje og stier" er der således tale om to modsatrettede effekter for respondenter med over 60 minutter til arbejde. På den ene side prioriterer de selve serviceydelserne højt i forhold til respondenter med under 30 minutter til arbejde, men på den anden side er de generelt mindre villige til at betale for de undersøgte forbedringer på vej- og affaldsområdet.

Den negative prisparameter for respondenter med over 60 minutter til arbejde giver sig udslag i *numerisk* lavere betalingsviljer for alle de undersøgte ydelser, jf. Tabel 7.4. De vil således betale *mindre* end de øvrige respondenter for bedre renholdelse af offentlige arealer og bedre vedligeholdelse af veje og stier. Referencebetalingsviljen for disse ydelser er positiv. I de tilfælde, hvor reference-

³⁴ Betalingsviljen for en ydelse er en kombination af to effekter, en serviceeffekt og en pris-effekt, jf. afsnit 3.4.2, Bilag 7 og Bilag 9.

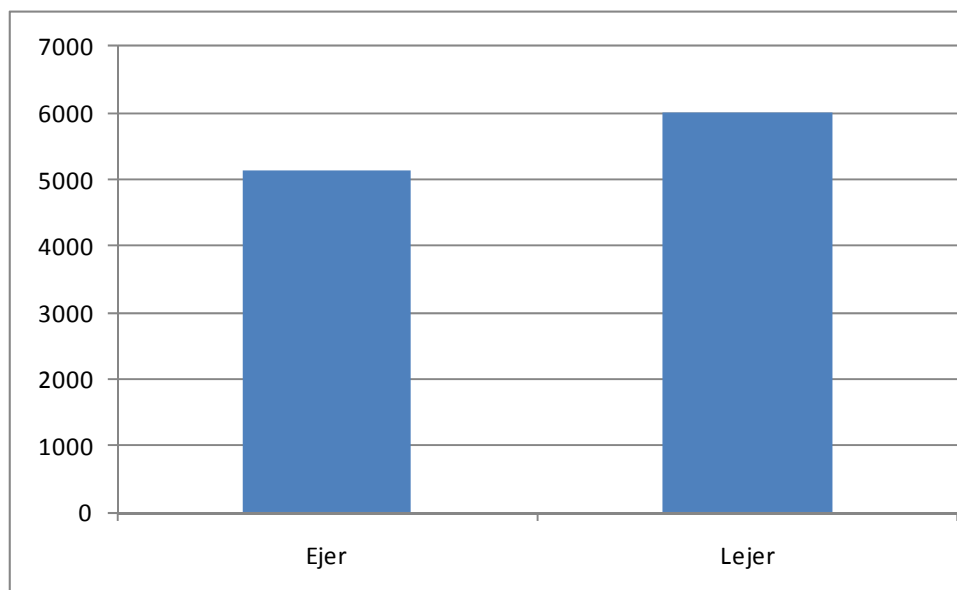
gruppens betalingsvilje er negativ, kan de *numerisk* lavere betalingsviljer tolkes på den måde, at respondenter med over 60 minutter til arbejde vil betale mindre end de øvrige for at *undgå* at få afhentet affald.

Desuden har respondenter med mere end 60 minutter til arbejde en signifikant højere betalingsvilje³⁵ for at få afhentet pap, papir og glas end respondenter, der har kortere transporttid. En mulig forklaring kan være, at respondenter med lang transporttid har større knaphed på tid og dermed i højere grad værdsætter serviceændringer, der kan lette i hverdagen.

Præferenceforskelle, boligtype	Respondenter, der bor i lejlighed, har en signifikant lavere betalingsvilje for afhentning af pap, papir og glas end respondenter, der bor i villa, rækkehus eller andre typer bolig. Dette kan skyldes, at containere til indsamling af pap, papir og glas ofte står sammen med containerne til almindeligt husholdningsaffald ved etagebyggeri. Respondenter, der bor i lejlighed, har i så fald ikke samme ulempe forbundet med bortskaffelsen af denne type affald, som respondenter i andre typer bolig.
Præferenceforskelle, transporttid til genbrugsstation	Respondenter, der har mere end 10 minutters transporttid til den nærmeste genbrugsstation, har signifikant højere betalingsvilje for afhentning af storskrald og haveaffald end respondenter, der har mindre end 10 minutters transporttid til genbrugsstationen. Dette skyldes formentlig, at der er forskel i det besvær, der er forbundet med bortskaffelsen af affaldet. Hvis der er langt til genbrugsstationen, vil det være forbundet med større besvær at bortskaffe affaldet, hvorfor det tillægges større værdi at få det afhentet.
Præferenceforskelle, bolig - ejerforhold	Resultaterne viser også, at respondenter, der lejer deres bolig, har en signifikant højere betalingsvilje for øget renholdelse af offentlige arealer end ejere. En mulig forklaring på dette kan være, at lejere i højere grad end ejere benytter sig af offentlige, rekreative arealer eller fællesområder i boligforeninger, da de som lejere ikke har adgang til egen have i samme omfang som ejere. Forskellen kan ikke skyldes forskelle i nuværende vedligeholdelse af offentlige arealer i nærområdet, da der er kontrolleret herfor i modellen. Resultatet er illustreret i Figur 7.3.

³⁵ Signifikant positiv ydelsesparameter.

Figur 7.3 *Betalingsvilje for renholdelse af offentlige arealer afhængig af, om respondenten ejer eller lejer sin bolig, skattebetaling, kr./husstand/år*

Note: Referencegruppen er respondenter, der ejer deres bolig. Betalingsviljerne er udtryk for referencebetalingsviljerne i Tabel 7.4, tillagt afvigelsen for respondenter, der lejer deres bolig. N=3.266

7.2.2 Betydning af nuværende serviceniveau

I dette afsnit beskrives betydningen af respondenternes nuværende serviceniveau for deres præferencer på vej- og affaldsområdet. Respondenterne har besvaret en række spørgsmål om det nuværende serviceniveau i deres kommune, jf. Bilag 6. Afdækningen af nuværende serviceniveau relaterer sig specifikt til de undersøgte serviceydelser (jf. Bilagstabel 4.8).

Som det fremgår af Tabel 7.4, viser den forklarende analyse, at respondenternes nuværende serviceniveau har betydning for deres præferencer for ændringer i de fleste af de undersøgte serviceydelser. Kun præferencerne for bortskaffelse af storskrald og haveaffald er tilsyneladende ikke betinget af respondenternes nuværende serviceniveau.

Præferenceforskelle,
pap, papir og glas

Resultaterne viser, at de respondenter, der i dag får afhentet deres pap, papir og glas hver anden uge eller efter aftale, har en signifikant højere betalingsvilje for dette serviceniveau end respondenter, der i dag har et lavere serviceniveau, dvs. får afhentet pap, papir og glas hver eller hver anden måned eller selv må sørge for at aflevere det. Respondenterne vil altså betale mere for at *bevare* end for at *få* et højere serviceniveau.

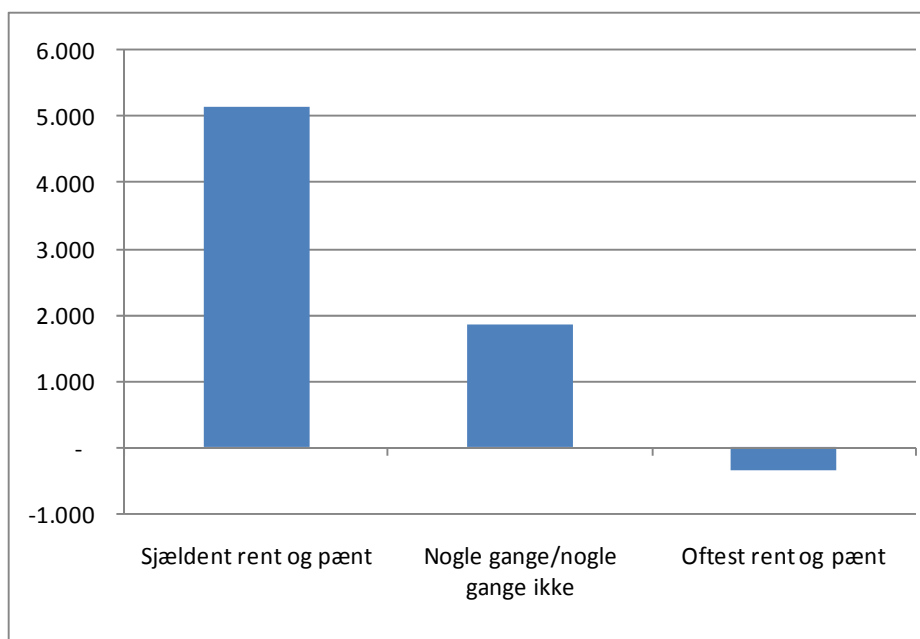
Det ser ud til, at når man har vænnet sig til at modtage serviceydelser, så tillægger man den en værdi, mens man ikke nødvendigvis tillægger det en værdi at opnå den, hvis man ikke allerede har den. En anden mulig tolkning er, at serviceniveauet har tilpasset sig de lokale præferencer, så affalds afhentning er blevet indført de steder, hvor efterspørgslen har været størst.

Præferenceforskelle, renholdelse af offentlige arealer

Betalingsviljen for bedre renholdelse af offentlige arealer i kommunen falder i takt med, at respondenternes vurdering af den faktiske renholdelse stiger. Respondenter, der oplever, at der sjældent er rent og pænt på kommunens udendørs arealer, vil således betale signifikant mere for forbedret renholdelse end respondenter, der oplever, at der oftere er rent og pænt. Den faldende sammenhæng er illustreret i Figur 7.4.

Denne sammenhæng virker logisk. Det bemærkes, at sammenhængen derudover formentlig delvist er en følge af den måde, det nuværende serviceniveau er blevet afdækket på. I modsætning til de fleste andre serviceydelser³⁶ i undersøgelsen har det her ikke været muligt at finde et objektivt mål for serviceniveauet. I spørgeskemaet er respondenterne derfor blevet bedt om at svare på, hvordan de oplever renholdelsen af kommunens udendørs arealer. Den oplevelse er en subjektiv vurdering, der til dels er præget af respondenternes præferencer. Dermed får vi en forklarende variabel, som naturligt er korreleret med de præferencer, vi søger at forklare.

Figur 7.4: *Betalingsvilje for bedre renholdelse af offentlige arealer afhængig af respondentens oplevelse af nuværende renholdelse, skattebetaling, kr./husstand/år*

Note: Referencegruppen er respondenter, der sjældent oplever renholdelse af offentlige arealer som rent og pænt. Betalingsviljerne er udtryk for referencebetalingsviljerne i Tabel 7.4, tillagt afvigelsen for respondenter med den pågældende oplevelse af offentlige arealers renholdelse. N=3.266

Præferenceforskelle, tilstand på veje og stier

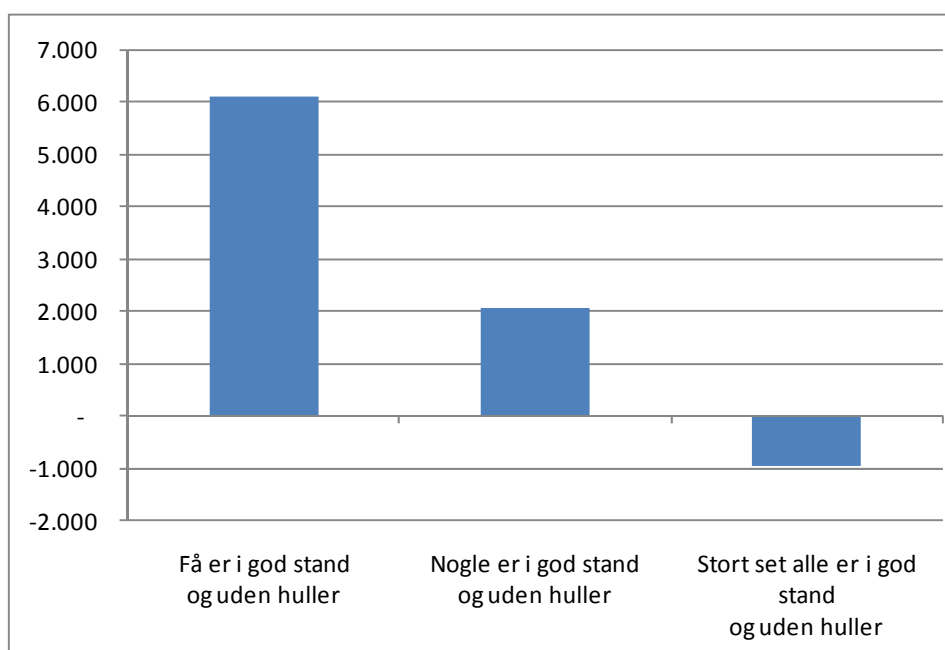
Betalingsviljen for bedre vedligeholdelse på veje og stier stiger i takt med, at respondenternes oplevelse af den aktuelle tilstand på veje og stier i nærområdet bliver dårligere. Respondenter der oplever, at få veje og stier er i god stand og uden huller, vil således betale signifikant mere for bedre vedligeholdelse end

³⁶ Den eneste anden undtagelse er vedligeholdelse af veje og stier, jf. nedenfor.

respondenter, der oplever, at flere veje og stier er i god stand og uden huller. Den faldende sammenhæng er illustreret i Figur 7.5.

Der gælder her samme problemstilling som for renholdelse af offentlige arealer. Respondenterne er blevet bedt om at svare på, hvordan de oplever tilstanden på veje og stier i deres nærområde. Den oplevelse må i et vist omfang helt naturligt afspejle respondenternes præferencer.

Figur 7.5 *Betalingsvilje for bedre vedligeholdelse på veje og stier afhængig af respondentens oplevelse af det nuværende serviceniveau, skattebetaling, kr./husstand/år*

Note: Referencegruppen er respondenter, der oplever at få veje og stier er i god stand og uden huller. Betalingsviljerne er udtryk for referencebetalingsviljerne i Tabel 7.4, tillagt afvigelsen for respondenter med den pågældende vurdering af tilstanden på veje og stier. N=3.266

7.2.3 Betydningen af individuelle forhold

I dette afsnit beskrives betydningen af individuelle forhold for respondenternes præferencer på vej- og affaldsområdet. En række individuelle forhold er afprøvet i den forklarende analyse, jf. Bilag 4 (Bilagstabel 4.9).

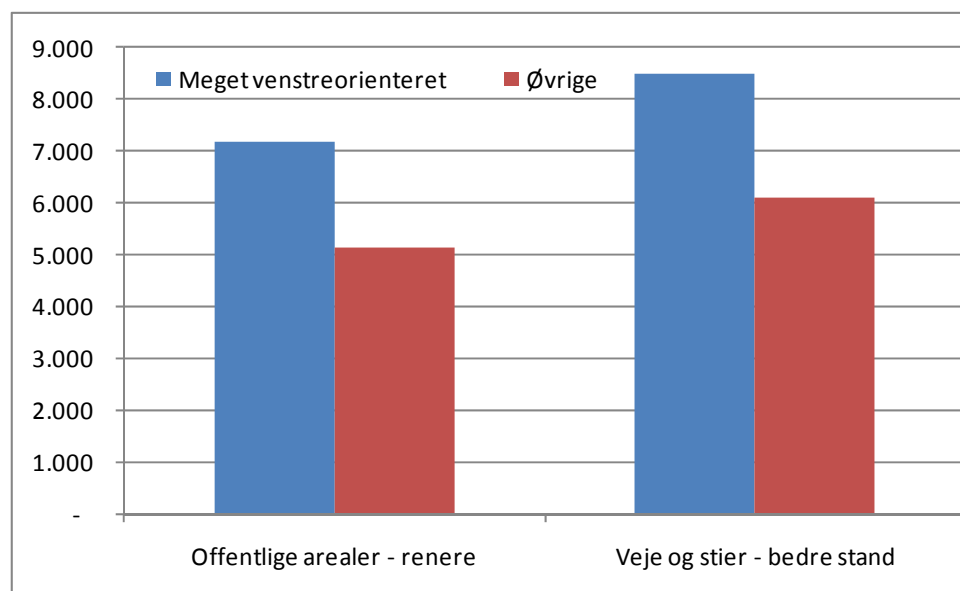
Som det fremgår af Tabel 7.4, varierer respondenternes betalingsviljer ikke meget med deres individuelle baggrundsforhold. Tre af de undersøgte forhold har tilsyneladende ikke betydning for respondenternes præferencer. Det drejer sig om alder, familiestatus og tilknytning til arbejdsmarkedet.

Præferenceforskelle, køn

Resultaterne viser, at kvinder har signifikant højere betalingsvilje for at få afhentet pap, papir og glas end mænd. Det kan skyldes, at kvinder lægger større vægt på miljøhensyn.

Præferenceforskelle, uddannelse	Respondenter med en lang videregående uddannelse har en signifikant større prisfølsomhed ³⁷ end respondenter med kortere uddannelser, hvilket giver sig udslag i numerisk lavere betalingsviljer for alle de undersøgte serviceforbedringer på vej- og affaldsområdet (jf. også afsnit 7.2.1, Bilag 7 og Bilag 9). Respondenter med en lang videregående uddannelse vil således betale mindre end de øvrige respondenter for forbedret renholdelse af offentlige arealer og forbedret vedligeholdelse af veje og stier. Desuden vil de betale mindre end de øvrige respondenter for at <i>undgå</i> at få afhentet forskellige typer af affald. Den større prisfølsomhed blandt højtuddannede er umiddelbart svær at forklare.
Præferenceforskelle, husstandsindkomst	Respondenter, der ikke har ønsket at oplyse deres husstandsindkomst i spørgeskemaet, har signifikant højere betalingsvilje for afhentning af storskrald og haveaffald end de respondenter, der har oplyst deres indkomst. Det er svært entydigt at sige hvorfor.
Præferenceforskelle, politisk orientering	Respondenter, der politisk placerer sig som meget venstreorienterede, har generelt højere betalingsviljer ³⁸ for de undersøgte ydelser end mere midt- eller højreorienterede respondenter. Det er illustreret i Figur 7.6. Det virker logisk, at meget venstreorienterede borgere er mindre prisfølsomme og generelt mere villige til at betale mere i skat for offentlige serviceydelser end borgere, der placerer sig selv på eller til højre for midten i det politiske spektrum.

Figur 7.6 *Betalingsvilje for bedre vedligeholdelse af veje og stier samt renholdelse af offentlige arealer, afhængig af respondenternes politiske orientering, skattebetaling, kr./husstand/år*

Note: Referencegruppen er respondenter, der politisk er orienteret til højre for "meget venstreorienteret". Betalingsviljerne er udtryk for referencebetalingsviljerne i Tabel 7.4, tillagt afvigelsen for respondenter, der er meget venstreorienterede. N=3.266.

³⁷ Signifikant negativ prisparameter.

³⁸ Signifikant positiv prisparameter.

Respondenter, der angiver deres politiske placering som enten højreorienteret eller meget højreorienteret, har derudover signifikant lavere betalingsvilje for afhentning af storskrald hver måned end respondenter, der angiver deres politiske placering som midtfor eller til venstre.

7.2.4 Betydningen af geografiske forhold

I dette afsnit beskrives betydningen af geografiske forhold for respondenternes præferencer for de undersøgte serviceændringer på vej- og affaldsområdet.

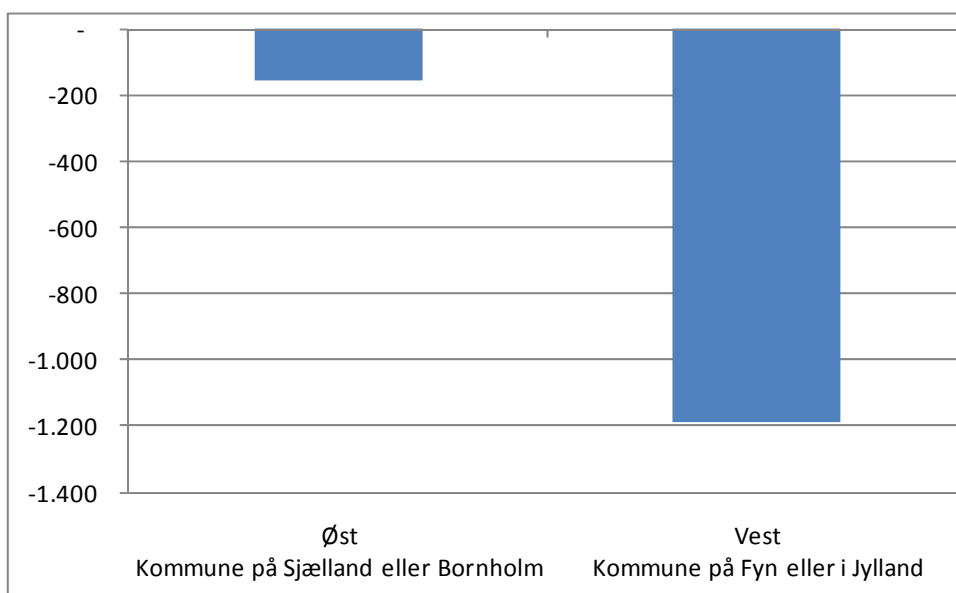
En række geografisk betingede forhold er afprøvet i den forklarende analyse, jf. Bilag 4 (Bilagstabel 4.10). Det er først analyseret, om det har betydning for præferencerne, om man bor på landet eller i en by, samt om man bor i Øst- eller Vestdanmark. Herefter er det afprøvet, om resterende variation i præferencer kan forklares ved, hvilken specifik kommune respondenterne bor i.

Som det fremgår af Tabel 7.4, er der geografisk variation i præferencerne på vej- og affaldsområdet.

Præferenceforskelle,
øst/vest

Respondenter fra Østdanmark vil betale signifikant mere for at få afhentet storskrald og haveaffald end respondenter fra Vestdanmark, jf. Figur 7.7. Det er ikke overraskende set i lyset af den almindelige opfattelse af, at der er en overhyppighed af anhængertræk og trailere i Vestdanmark. Holder denne antagelse, vil det alt andet lige være forbundet med mindre besvær for respondenter fra Vestdanmark at transportere storskrald og haveaffald hen til genbrugspladsen, og så er en lavere betalingsvilje for afhentning af affald ikke overraskende.

Figur 7.7 *Betalingsvilje for afhentning af storskrald og haveaffald hver måned, Østdanmark og Vestdanmark, skattebetaling, kr./husstand/år*

Note: Referencegruppen er respondenter, der bor i Vestdanmark, dvs. på Fyn eller i Jylland. Betalingsviljerne er udtryk for referencebetalingsviljerne i Tabel 7.4, tillagt afvigelsen for respondenter, der bor i Østdanmark, dvs. på Sjælland eller Bornholm. N=3.266.

Præferenceforskelle, land/by

Analysen viser desuden, at respondenter i store byer har en lavere betalingsvilje for afhentning af pap, papir og glas end respondenter i tyndere befolkede områder. Det kan skyldes, at der i de større byer er kortere afstand til nærmeste container til pap, papir og glas, og at det derfor er lettere for respondenter i de større byer at bortskaffe pap, papir og glas.

Præferenceforskelle for enkeltkommuner

Endelig er det analyseret, om tilbageværende præferenceforskelle kan forklares ved respondenternes specifikke kommunetilhørsforhold. Efter at der er taget hensyn til de øvrige forklaringsfaktorer, er der fem kommuner, der på enkelte punkter adskiller sig fra de øvrige, jf. Tabel 7.4. Det drejer sig om Bornholm, Gentofte, Lolland, Sønderborg og Vesthimmerland.

Respondenter, der bor på Bornholm, har generelt en lavere betalingsvilje³⁹ for alle de undersøgte ydelser end respondenter fra de øvrige kommuner i undersøgelsen.

Respondenter i Lolland Kommune og Sønderborg Kommune vil betale mere for at få afhentet pap, papir og glas end respondenter med bopæl i en af de øvrige kommuner i undersøgelsen. Derimod har respondenter, der bor i Gentofte Kommune, lavere betalingsvilje for afhentning af pap, papir og glas hver måned end referencegruppen.

Respondenter fra Sønderborg Kommune vil betale mere for bedre vedligeholdelse på veje og stier end referencegruppen, mens respondenter fra Vesthimmerlands Kommune vil betale mindre end referencegruppen for samme ydelse.

Respondenter i Sønderborg Kommune vil betale mindre for at få afhentet storskrald og haveaffald hver måned end referencegruppen, mens respondenter i Gentofte Kommune har signifikant højere betalingsvilje for afhentning af storskrald og haveaffald hver anden uge end referencegruppen. Sidstnævnte kan hænge sammen med, at borgerne i Gentofte Kommune i dag får afhentet storskrald og haveaffald hver anden uge. Dog har variabelen for nuværende serviceniveau ikke signifikant betydning, jf. Tabel 7.4.

Ud over forskellen vedrørende storskrald og haveaffald i Gentofte Kommune er det ikke muligt med denne undersøgelse at forklare, hvorfor vi finder forskelle mellem kommuner. De mellemkommunale præferenceforskelle kan dog hænge sammen med, at den lokalpolitiske debat i de enkelte kommuner kan præge præferencerne. Desuden kan ikke-målte aspekter af det nuværende serviceniveau tænkes at spille en rolle.

Det skal understreges, at de signifikante forskelle, der er fundet mellem enkeltkommuner, er forskelle *efter* kontrol for de øvrige forklaringsfaktorer. Der er sandsynligvis præferenceforskelle mellem kommuner, som skyldes forskelle i deres borgersammensætning med hensyn til f.eks. politisk orientering og transporttid til arbejde. De forskelle er blot ”bortkontrolleret” i analysemodellen.

³⁹ Dvs. en større prisenfølsomhed

7.3 Konklusioner for vej- og affaldsområdet

7.3.1 Gennemsnitlig prioritering af serviceydelserne

De undersøgte serviceydelser på affaldsområdet prioriteres gennemsnitligt set lavt af respondenterne, både absolut set og i forhold til ydelserne vedrørende vedligeholdelse af offentlige arealer, veje og stier. Respondenterne er ikke interesseret i at betale mere i skat for at få afhentet deres affald frem for selv at aflevere det på f.eks. en genbrugsstation. Til gengæld er de villige til at betale 2.700 kr. om året for bedre vedligeholdelse af veje og stier og 1.600 kr. årligt for bedre renholdelse af offentlige arealer.

I beregningen af de gennemsnitlige præferencer er der ikke taget højde for præferenceforskelle mellem respondenter eller for stikprøvens sammensætning. Stikprøvens repræsentativitet og dens betydning for de gennemsnitlige resultaters generaliserbarhed er diskuteret i Bilag 5. Repræsentativiteten har ingen betydning for generaliserbarheden af resultaterne af den forklarende analyse af forskelle mellem respondentgrupper.

7.3.2 Forklaringer på præferenceforskelle

Analyserne viser, at der er systematiske forskelle i respondenternes betalingsviljer for de undersøgte serviceydelser på vej- og affaldsområdet. De signifikante forklaringer på præferenceforskelle er opsummeret i Tabel 7.5.

Tabel 7.5: *Oversigt over resultater af forklarende analyse for præferencer for vej- og affaldsområdet*

	Storskrald hver md.	Storskrald hver 2. uge	Pap, papir og glas hver md.	Pap, papir og glas hver 2. uge	Offentlige arealer renere	Vej og stier bedre stand
Relation til serviceområde	- Har bil - Transporttid til arbejde - Transporttid til genbrugsstation	- Har bil - Transporttid til arbejde - Transporttid til genbrugsstation	- Transporttid til arbejde - Bor i lejlighed	- Transporttid til arbejde	- Transporttid til arbejde - Lejer bolig	- Transporttid til arbejde
Nuværende serviceniveau				- Nuværende bortskaffelse af pap, papir og glas	- Nuværende renholdelse af offentlige arealer	- Nuværende tilstand på veje og stier
Individvariable	- Uoplyst indkomst - Lang videregående uddannelse - Politisk orientering	- Lang videregående uddannelse - Politisk venstreorientering	- Køn - Lang videregående uddannelse - Politisk venstreorientering	- Køn - Lang videregående uddannelse - Politisk venstreorientering	- Lang videregående uddannelse - Politisk venstreorientering	- Lang videregående uddannelse - Politisk venstreorientering
Geografi	- Øst/vest - Bornholm - Sønderborg	- Bornholm - Gentofte	- Land/by - Bornholm - Gentofte - Lolland - Sønderborg	- Land/by - Bornholm - Lolland	- Bornholm	- Bornholm - Vesthimmerland - Sønderborg

- Præferencer for at få afhentet storskrald og haveaffald ved husstanden i forhold til selv at skulle aflevere det på en genbrugsstation er betinget af, om man har bil, samt af respondentens transporttid til arbejde og til den nærmeste genbrugsstation. Derudover spiller respondentens uddannelse og politiske orientering ind.
- Præferencer for at få afhentet storskrald og haveaffald én gang om måneden afhænger desuden af, om man bor i Øst- eller Vestdanmark.
- Præferencer for at få afhentet pap, papir og glas hænger sammen med transporttid til arbejde, respondentens køn, uddannelse og politiske orientering, samt om man bor på landet eller i byen.
- Præferencer for at få afhentet pap, papir og glas hver anden uge er desuden betinget af, om man allerede i dag har et tilsvarende, eller endnu højere, serviceniveau.
- Præferencer for renholdelse af offentlige arealer er især afhængig af, om man ejer eller lejer sin bolig, samt respondenternes oplevelse af, hvor rene kommunens offentlige arealer er i dag.
- Præferencer for vedligeholdelse af veje og stier afhænger af respondenternes oplevelse af den nuværende tilstand på veje og stier, samt deres transporttid til og fra arbejde.

Samlet set er det navnlig respondenternes praktiske forhold i relation til serviceområdet og deres nuværende serviceniveau, der har betydning for variationen i præferencer for vej- og affaldsområdet. For bortskaffelse af affald ses også tydelige geografiske forskelle, mens kun meget få af de undersøgte individuelle forhold har en betydning. Dog er de meget venstreorienterede generelt villige til at betale mere i skat end de øvrige respondenter for de undersøgte serviceydelser på vej- og affaldsområdet. Respondenter med en lang videregående uddannelse vil derimod generelt betale mindre.

Tværgående prioritering

8 Tværgående prioritering

I dette afsnit analyseres, i en tværgående prioritering, præferencer for udvalgte serviceforbedringer på børneinstitutionsområdet, skoleområdet, ældreområdet og vej- og affaldsområdet. Det sker ved at estimere og sammenholde betalingsviljer for de undersøgte serviceforbedringer inden for hvert af de fire serviceområder. Alle respondenter, der har deltaget i undersøgelsen, har besvaret valg-situationer i den tværgående prioritering. Respondenterne i den tværgående prioritering er dermed en kombination af brugere og borgere (ikke-brugere) på de forskellige serviceområder, jf. afsnit 8.2.1.

Betalingsviljerne er beregnet som en årlig ekstra skattebetaling per husstand.

Undersøgte serviceforbedringer

I den tværgående prioritering vises serviceændringerne som samlede pakker for hvert område. Betalingsviljerne er et udtryk for den værdi, respondenterne tillægger den samlede pakke af serviceforbedringer på de områder, der er med i undersøgelsen, jf. Tabel 8.1 (se også Bilag 2).

Tabel 8.1 Serviceforbedringer og ændringsniveauer i spørgeskemaet for den tværgående prioritering mellem serviceområder

Serviceområder	Mulige niveauer i spørgeskemaet
Børneinstitutioner	1. Som i dag 2. Bedre service
Skoleområdet	1. Som i dag 2. Bedre service
Praktisk hjælp til ældre med behov	1. Som i dag 2. Bedre service
Veje og affald	1. Som i dag 2. Bedre service

Beskrivelserne af, hvad serviceforbedringerne konkret dækker over, fremgår af Boks 8.1. Respondenten skal i valgsituationen forestille sig, at serviceforbedringen inden for ét område omfatter alle de forbedringer, der beskrives i Boks 8.1. For børneinstitutionsområdet er det f.eks. både udvidet åbningstid, flere voksne per barn i institutionen, og ekstra efteruddannelse til personalet.

Boks 8.1 Beskrivelse af serviceforbedringer for hvert af serviceområderne til den tværgående prioritering

Du skal nu forestille dig, at din kommune ønsker at øge servicen inden for et eller flere områder.

Ændringerne, der overvejes, vil have følgende betydninger for servicen:

Børnehaver, vuggestuer og dagpleje: Åbningstiden udvides, der kommer flere voksne per barn og ekstra efteruddannelse til personalet.

Folkeskolen: Antallet af dansktimer og idrætstimer øges. Der kommer sund frokostordning på alle skoler og færre elever i klasserne.

Praktisk hjælp til ældre med behov i din kommune: Mere tid til rengøring og større valgfrihed i madordninger. Mere tid til socialt samvær som del af den praktiske hjælp og mulighed for at købe ekstra praktisk hjælp fra kommunen.

Affald og veje: Bedre mulighed for at komme af med storskrald og haveaffald, samt papir, pap og glas til genbrug. Offentlige arealer holdes, så de er renere og pænere. Veje og stier vedligeholdes, så de er i bedre stand og med færre huller.

Læsevejledning til afsnit 8

Afsnit 8 er opbygget som vist i Tabel 8.2. Først gennemgås i afsnit 8.1 de gennemsnitlige betalingsviljer for samtlige 5.824 respondenter i undersøgelsen. Dernæst beskrives i afsnit 8.2, hvilke faktorer der har betydning for præferencerne.

Tabel 8.2: Oversigt over afsnit 8: Analyser i den tværgående prioritering

Analysemodel	Analyseresultater	Forklaringsfaktorer	Afsnit i rapport
Deskriptiv model	Gennemsnitlige betalingsviljer for alle respondenter	Ingen	Afsnit 8.1
Forklarende model	Forskelle i betalingsviljer mellem forskellige grupper af respondenter, opdelt efter deres karakteristika på en række forklaringsfaktorer	Relation til serviceområde	Afsnit 8.2.1
		Individuelle forhold	Afsnit 8.2.2
		Geografiske forhold	Afsnit 8.2.3

8.1 Gennemsnitlige betalingsviljer for serviceforbedringer i den tværgående prioritering

I dette afsnit beskrives de gennemsnitlige betalingsviljer for alle respondenter i undersøgelsen. De gennemsnitlige resultater giver indsigt i, hvor meget respondenterne samlet set er villige til at betale for de undersøgte serviceforbedringer på de fire serviceområder. Desuden kan de bruges til at sige noget om respondenternes overordnede værdisætning af de undersøgte forbedringer på de fire serviceområder i forhold til hinanden, dvs. deres prioritering mellem dem.

Brug af gennemsnitlige resultater med to forbehold

Når man læser de gennemsnitlige resultater, skal man være opmærksom på to ting:

For det første er de gennemsnitlige betalingsviljer beregnet som et uvejlet gennemsnit på basis af samtlige respondenter i undersøgelsen. Her tages ikke hensyn til, at respondenter med forskellige karakteristika kan have forskellige præferencer. Derfor er de gennemsnitlige betalingsviljer ikke nødvendigvis udtryk for den gennemsnitlige danskers præferencer på området, men kun for de adspurgte personers gennemsnitlige betalingsviljer. Det har konsekvenser for de gennemsnitlige resultaters generaliserbarhed i det omfang, at der i stikprøven er en over- eller underrepræsentation af befolkningsgrupper med særlige præferencer. De konkrete konsekvenser af stikprøvens fordeling for de gennemsnitlige resultaters generaliserbarhed i den tværgående prioritering er diskuteret i Bilag 5, afsnit B5.4.

For det andet betyder positive betalingsviljer for serviceforbedringer ikke nødvendigvis, at der er velfærdsøkonomiske argumenter for at indføre dem. Hvis produktionsomkostningen for en ydelse overstiger betalingsviljen, er det umiddelbart ikke "rentabelt" at udbyde ydelsen, selvom borgerne gerne vil betale for den, jf. afsnit 3.4.3 og Bilag 7.

Gennemsnitlige betalingsviljer

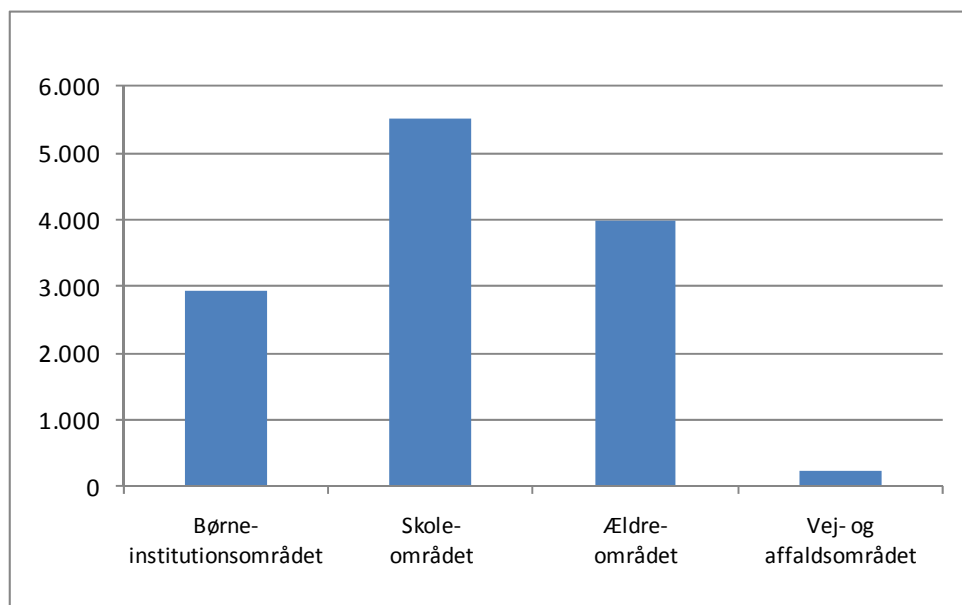
De gennemsnitlige betalingsviljer for serviceforbedringer på tre af de fire områder er signifikant større end 0, jf. Tabel 8.3 og Figur 8.1. Respondenterne er gennemsnitligt set villige til at betale ekstra i skat for de undersøgte serviceforbedringer på børneinstitutions-, skole- og ældreområdet. Betalingsviljen for de undersøgte serviceforbedringer på vej- og affaldsområdet er derimod ikke signifikant større end 0.

Tabel 8.3 Gennemsnitlig betalingsvilje for udvalgte serviceforbedringer i den tværgående prioritering, skattebetaling, kr./husstand/år

Tværgående prioritering Betalingsvilje	Børneinstitutions- området	Skoleområdet	Ældreområdet	Vej og affald
Betalingsvilje	2.930	5.500	3.980	(240)

Note: Betalingsviljer med fed er signifikant forskellige fra 0, mens betalingsviljer med kursiv i parentes ikke er signifikant forskellige fra 0 ($p=0,05$). Det er ikke testet, om betalingsviljerne indbyrdes er signifikant forskellige fra hinanden. $N=5.824$.

Figur 8.1: Gennemsnitlig betalingsvilje for udvalgte serviceforbedringer, tværgående prioritering, skattebetaling, kr./husstand/år

Note: Betalingsviljen for vej- og affaldsområdet er ikke signifikant forskellig fra 0. N = 5.824.

Den højeste, gennemsnitlige betalingsvilje ses for de undersøgte forbedringer på skoleområdet, som omfatter flere dansktimer og idrætstimer i folkeskolen, sund frokostordning på alle skoler, samt færre elever i klasserne. Respondenterne tillægger i gennemsnit disse forbedringer på skoleområdet større værdi end de undersøgte forbedringer på hhv. ældreområdet, børneinstitutionsområdet samt vej- og affaldsområdet. Respondenternes gennemsnitlige betalingsvilje for de nævnte forbedringer på skoleområdet er 5.500 kr. per husstand per år.

Den næsthøjeste gennemsnitlige betalingsvilje blandt respondenterne ses i forhold til de undersøgte serviceforbedringer i den praktiske hjælp til ældre med behov. Disse forbedringer omfatter mere tid til rengøring, større valgfrihed i madordninger, mere tid til socialt samvær samt mulighed for at købe ekstra praktisk hjælp fra kommunen. Den gennemsnitlige betalingsvilje for forbedringer på ældreområdet er knap 4.000 kr. per husstand per år.

Desuden er respondenterne i gennemsnit villige til at betale knap 3.000 kr. per husstand om året for de undersøgte serviceforbedringer på børneinstitutionsområdet. Disse forbedringer omfatter udvidet åbningstid, flere voksne per barn i institutionen og ekstra efteruddannelse til personalet.

Den laveste gennemsnitlige betalingsvilje ses for de udvalgte serviceforbedringer for vej- og affaldsområdet, der ikke tillægges en signifikant positiv værdi af respondenterne i undersøgelsen. Serviceforbedringerne omfatter bedre mulighed for at komme af med storskrald og haveaffald samt papir, pap og glas til genbrug. Desuden holdes offentlige arealer, så de er renere og pænere end i dag og endelig vedligeholdes veje og stier, så de er i bedre stand og med færre huller end i dag.

De gennemsnitlige resultater giver et billede af, hvor meget de forskellige serviceområder fylder i forhold til hinanden i folks bevidsthed.

Vej- og affaldsområdet er det af de undersøgte serviceområder, hvor den gennemsnitlige betalingsvilje er lavest. Det er ikke umiddelbart overraskende, at det tekniske område fylder mindre i folks bevidsthed end de tre velfærdsområder. Det bemærkes, at den gennemsnitlige betalingsvilje for forbedringer på skoleområdet er op mod dobbelt så stor som for børneinstitutionsområdet. Desuden har respondenterne gennemsnitligt set stærkere præferencer for serviceforbedringer på ældreområdet end på børneinstitutionsområdet.

De gennemsnitlige resultater dækker over forskelligheder

Det er vigtigt at være bevidst om, at de gennemsnitlige resultater dækker over forskelligheder, jf. ovenfor. F.eks. er brugere af børneinstitutioner og skoler overrepræsenteret i stikprøven pga. udvælgelsen af respondenter til de to serviceområder. Konkrete beslutninger om serviceændringer kan derfor ramme forskellige grupper af borgere forskelligt. Præferenceforskelle mellem forskellige grupper er afdækket i den forklarende analyse, jf. afsnit 8.2.

8.2 Forklarende analyse – præferenceforskelle i den tværgående prioritering

I dette afsnit analyseres forskelle i betalingsviljer mellem grupper af respondenter med forskellige karakteristika. En række forklaringsfaktors betydning for betalingsviljerne for serviceforbedringer på de undersøgte serviceområder er afprøvet, jf. Bilag 4. Forklaringsfaktorerne er analyseret i én samlet model, så alle sammenhænge er kontrolleret for de øvrige variable i modellen. De signifikante sammenhænge fremgår af Tabel 8.4.

Det bemærkes, at den skæve stikprøve ikke har betydning for generaliserbarheden af de fundne resultater af den forklarende analyse. De signifikante forskelle mellem grupper forventes således at gælde for befolkningen generelt.

Tabel 8.4: *Betalingsviljer for serviceforbedringer i den tværgående prioritering, forskelle mellem respondentgrupper, skattebetaling, kr./husstand/år*

	Børneinstitutionsområdet	Skoleområdet	Ældreområdet	Veje og affald
Reference	1.400	4.800	2.500	800
Relation til serviceområde				
Børneinstitutionsområdet				
Ikke-bruger (reference)	-			
Bruger, meget tilfreds	-			
Bruger, tilfreds	2.050			
Bruger, hverken eller	4.170			
Bruger, utilfreds	3.400			
Bruger, meget utilfreds	3.140			
Skoleområdet				
Ikke-bruger (reference)		-		
Bruger, meget tilfreds		1.790		
Bruger, tilfreds		3.770		
Bruger, hverken eller		4.370		
Bruger, utilfreds		5.180		
Bruger, meget utilfreds		3.750		

	Børneinstituti- onsområdet	Skole- området	Ældre- området	Veje og affald
Reference	1.400	4.800	2.500	800
Individvariable				
Alder				
18-25 år (<i>reference</i>)	-	-	-	-
26-33 år	1.560	-940	-490	-1.330
34-41 år				-890
42-49 år				-1.110
50-57 år			2.080	
58 år eller derover		-1.170	2.600	
Køn				
Mand (<i>reference</i>)	-	-	-	-
Kvinde	970		1.620	
Årlig husstandsindkomst				
Under 900.000 kr. (<i>reference</i>)	-	-	-	-
Over 900.000 kr.			-2.930	
Ønsker ikke at oplyse				
Familiestatus				
Samboende (<i>reference</i>)	-	-	-	-
Ej samboende	-1.460	-1.340		
Egen politisk placering				
Meget venstreorienteret	3.460	3.840	950	310
Venstreorienteret	1.880	1.450		
Midten (<i>reference</i>)	-	-	-	-
Højreorienteret	-2.050	-1.690	-940	
Meget højreorienteret	-3.810	-1.550	-240	610
Geografi				
Land/by				
Land (land el. by < 5.000 indb.) (<i>reference</i>)	-	-	-	-
By (over 5.000 indbyggere)	170	610	320	100
Øst/vest				
Vest - kommune på Fyn / i Jylland (<i>reference</i>)	-	-	-	-
Øst - kommune på Sjælland / Bornholm		-930		
Enkeltkommuner				
Øvrige kommuner i undersøgelsen ¹ (<i>reference</i>)	-	-	-	-
Bornholm	-300	-1.030	240	-170
Brøndby		1.370		
Lolland			1.190	
Nyborg	1.700			
Stevns		1.160		
Sønderborg	-260	-120	-460	-150
Århus	230	820	430	140

Note: Referencebetalingsviljen er absolut (hovedeffekten), mens de øvrige viste tal er de enkelte respondentgruppers afvigelser fra referencebetalingsviljen (kun signifikante afvigelser, $p=0,05$). $N=5.824$.

1) De øvrige kommuner i undersøgelsen er Ringkøbing-Skjern, Gentofte, Odsherred, Norddjurs og Vesthimmerland.

Analysemetode

Alle forklaringsfaktorer er konstrueret som dummy-variable, jf. Bilag 4. Det betyder, at præferenceforskelle for hver forklaringsfaktor er analyseret ved at sammenligne de forskellige respondentgruppers betalingsviljer med referencegruppens, jf. Bilag 7. F.eks. har vi sammenlignet præferencerne for tilfredse brugere af børneinstitutionsområdet med præferencerne hos respondenter, der ikke er brugere af området, idet alle karakteristika på de øvrige forklaringsfaktorer er holdt konstant.

Der er i Tabel 8.4 kun vist betalingsviljeforskelle for grupper af respondenter, hvis præferencer er signifikant forskellige fra referencegrupperne.

Læsning og fortolkning af resultater i Tabel 8.4

Referencebetalingsviljen øverst i Tabel 8.4 svarer teknisk set til den betalingsvilje, som respondenter med referencegruppernes karakteristika på alle de betydnende forklaringsvariable i modellen har for den givne serviceforbedring⁴⁰. Det er også grunden til, at referencebetalingsviljerne i den forklarende analysemodel adskiller sig fra de gennemsnitlige betalingsviljer i afsnit 8.1. De øvrige betalingsviljer i Tabel 8.4 er signifikante afvigelser fra referencebetalingsviljerne.

Ud fra referencebetalingsviljer og afvigelser i Tabel 8.4 kan man beregne en given respondentgruppes betalingsvilje for serviceforbedringer på et givet område. F.eks. er referencebetalingsviljen 4.800 kr. per husstand per år for de udvalgte serviceforbedringer på skoleområdet. For meget utilfredse brugere er betalingsviljen dog 3.750 kr. højere, nemlig 8.550 kr. per husstand per år, alt andet lige. Hvis man samtidig er 26-33 år, er betalingsviljen 940 kr. lavere, så den kommer ned på 7.610 kr. per husstand per år, og så fremdeles.

Man bør dog være forsigtig med at fortolke de absolutte betalingsviljer, jf. afsnit 3.4.3. De vigtigste resultater er de fundne *forskelle* i betalingsviljer mellem forskellige grupper af respondenter. De giver sikker viden om, hvordan præferencerne varierer mellem forskellige grupper af borgere. I de følgende afsnit gennemgås de signifikante gruppeforskelle fra Tabel 8.4.

8.2.1 Betydning af relation til serviceområde

I dette afsnit beskrives betydningen af respondenternes relation til det enkelte serviceområde for deres præferencer i den tværgående prioritering. Der er to lag i respondenternes relation til områderne (jf. Bilagstabel 4.5). For det første forventer vi, at det kan have en betydning for præferencerne, om man er bruger af det pågældende serviceområde eller ej. Brugere af et område forventes at have en højere betalingsvilje for serviceforbedringer på området end ikke-brugere. Tendensen forventes at blive forstærket af, at betalingen er angivet som en ekstra skattebetaling til kommunen. Logikken er, at hvis man som bruger kan dele omkostningen med mange (borgere), men gevinsten med færre (brugere), har man maksimeret den værdi, man selv får ud af sin skattebetaling.

For det andet forventer vi, at det kan have en betydning for præferencerne, hvorvidt man *som bruger af et område* er tilfreds med den nuværende service eller ej. Utilfredse brugere forventes at have højere betalingsviljer for serviceforbedringer end tilfredse brugere, der forventes at have betalingsviljer, der ligger tættere på ikke-brugernes.

For børneinstitutionsområdet er brugerne forældre til børn i børneinstitution, og for skoleområdet er brugerne forældre til børn i skole. I analyserne af ældreom-

⁴⁰ Som udgangspunkt er respondenter i referencegrupperne i denne model beskrevet ved følgende karakteristika: Relation til børneinstitutionsområdet: Ikke-bruger. Relation til skoleområdet: Ikke-bruger. Alder: 18-25 år. Køn: Mand. Årlig husstandsindkomst: 0-299.999 kr. Familiestatus: Samboende. Politisk orientering: Midten. Land/by: Bor på landet eller i by med under 5.000 indbyggere. Øst/vest: Bor i Vestdanmark. Se Bilag 4 for mere om variablene og deres oprindelige inddeling.

rådet i afsnit 6 er der anvendt to variable til at sige noget om, hvor tæt respondenter er på at være eller føle sig som evt. kommende bruger af serviceydelserne på området. I den tværgående prioritering er aldersvariablen valgt som den mest entydige og betydende af de to. Da aldersvariablen også indgår som forklarende individvariabel for variation i præferencer for de øvrige serviceområder, er resultater for relation til ældreområdet først beskrevet i afsnit 8.2.2. For vej- og affaldsområdet er alle borgere potentielle brugere af området, og det er derfor ikke relevant at analysere forskelle mellem brugere og ikke-brugere. I dette afsnit beskrives altså alene betydningen af respondenternes relation til områderne, for så vidt angår børneinstitutionsområdet og skoleområdet.

Som det fremgår af Tabel 8.4, er der signifikante præferenceforskelle mellem grupper af respondenter med forskellig relation til børneinstitutionsområdet og skoleområdet.

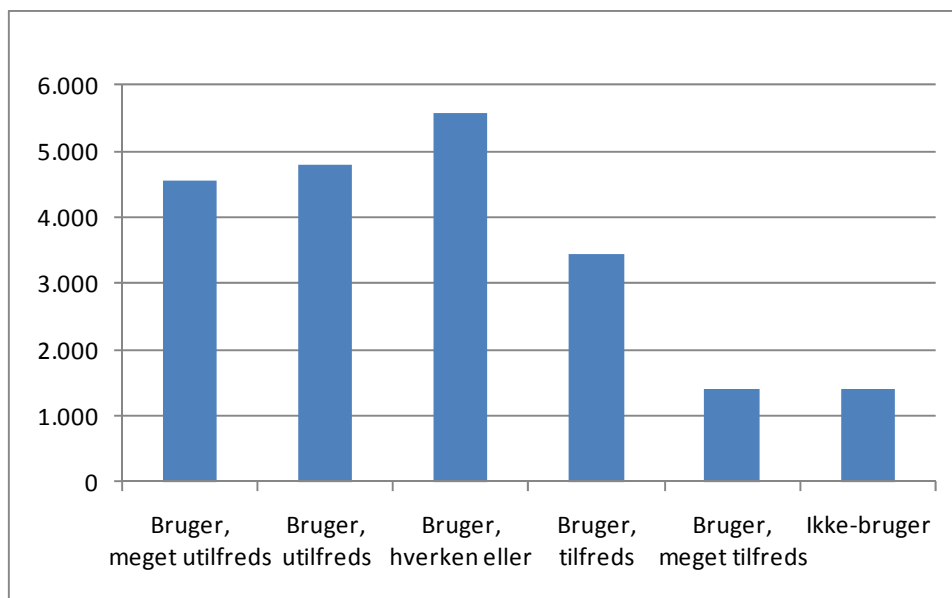
Præferenceforskelle, relation til børneinstitutionsområdet

Overordnet betragtet har respondenter, der er brugere af børneinstitutionsområdet, signifikant højere betalingsvilje for de undersøgte serviceforbedringer på området, end respondenter der ikke er brugere af området. Den eneste undtagelse fra det mønster er gruppen af brugere, der generelt er "meget tilfredse" med deres barns institution. Disse brugeres præferencer er nemlig ikke signifikant forskellige fra præferencerne hos gruppen af ikke-brugere.

Der er altså forskelle inden for gruppen af brugere, afhængig af hvor tilfredse de generelt er med deres barns institution. Betalingsviljerne stiger tilsyneladende med utilfredsheden for brugerne. De brugere, der er "tilfredse" med serviceniveauet på deres barns institution, har en betalingsvilje for serviceforbedringerne, der er godt 2.000 kr. højere end blandt ikke-brugere. Brugere, der har angivet, at de er "meget utilfredse", "utilfredse" eller "hverken tilfredse eller utilfredse" med deres barns institution, vil betale mellem 3.100 og 4.200 kr. mere for de undersøgte serviceforbedringer på børneinstitutionsområdet end ikke-brugere. Dette er ikke overraskende, da de mindst tilfredse brugere kan forventes at have et større ønske om forbedringer inden for området.

De signifikante forskelle i betalingsviljer for grupper af respondenter med forskellig relation til børneinstitutionsområdet er illustreret i Figur 8.2.

Figur 8.2 *Betalingsvilje for serviceforbedringer på børneinstitutionsområdet afhængig af, om respondenter er bruger af området og brugernes tilfredshed med barnets institution, skattebetaling, kr./husstand/år*

Note: Referencegruppen er respondenter, der ikke er brugere af børneinstitutionsområdet. Betalingsviljerne er udtryk for referencebetalingsviljerne i Tabel 8.4, tillagt afvigelsen for respondenter med de pågældende typer af relation til området, N= 5.824

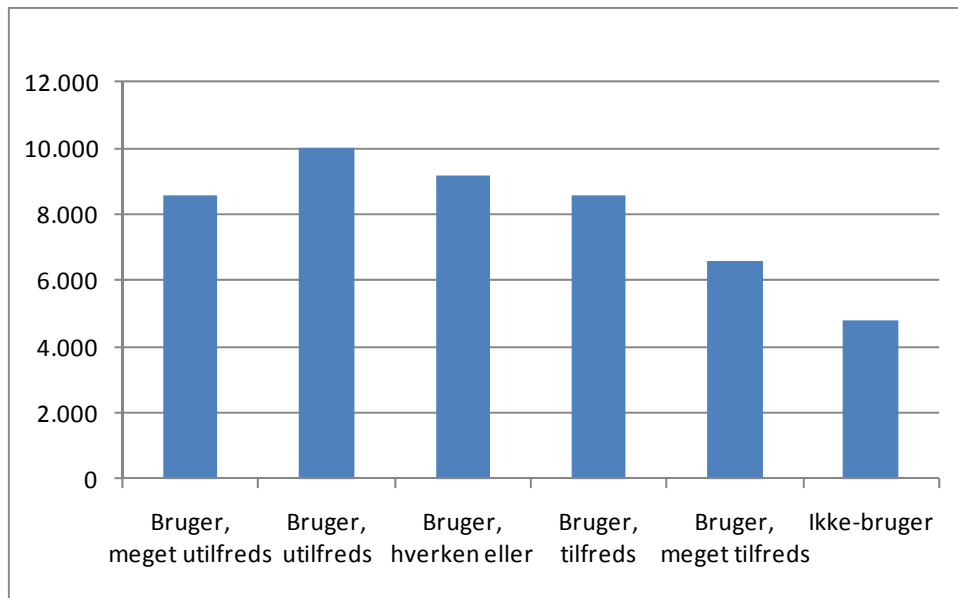
Præferenceforskelle, relation til skoleområdet

På skoleområdet ses stort set det samme overordnede billede som på børneinstitutionsområdet. Respondenter, der er brugere af skoleområdet, har en signifikant højere betalingsvilje for de udvalgte serviceforbedringer, end respondenter der ikke er brugere. Selv de meget tilfredse brugere af skoleområdet har en signifikant højere betalingsvilje for serviceforbedringer end respondenter, der ikke er brugere af skoleområdet.

Også her afhænger betalingsviljen tilsyneladende af, hvor tilfredse brugere af skoleområdet generelt er med deres barns skole. Især de "meget tilfredse" brugere ser ud til at have en lavere betalingsvilje for forbedringer på skoleområdet end de øvrige brugergrupper, idet de vil betale 1.800 kr. mere end ikke-brugerne, mens de øvrige brugere vil betale mellem 3.700 og 5.200 kr. mere.

De signifikante forskelle i betalingsviljer for grupper af respondenter med forskellig relation til skoleområdet er illustreret i Figur 8.3.

Figur 8.3 *Betalingsvilje for serviceændringer på skoleområdet afhængig af, om respondenterne er brugere af området og brugernes generelle tilfredshed med barnets skole, skattebetaling, kr./husstand/år*

Note: Referencegruppen er respondenter, der ikke er brugere af skoleområdet. Betalingsviljerne er udtryk for referencebetalingsviljerne i Tabel 8.4, tillagt afvigelsen for respondenter med de pågældende typer af relation til området, N= 5.824.

8.2.2 Betydningen af individvariable

I dette afsnit beskrives betydningen af individuelle forhold for respondenternes præferencer i den tværgående prioritering. En række individuelle forhold er afprøvet i den forklarende analyse, jf. Bilag 4 (Bilagstabel 4.9).

Som det fremgår af Tabel 8.4, varierer respondenternes betalingsviljer med deres individuelle baggrundsforhold. To af de undersøgte individforhold har dog tilsyneladende ikke indflydelse på betalingsviljerne i den tværgående prioritering, nemlig respondenternes uddannelse og tilknytning til arbejdsmarkedet.

Præferenceforskelle, alder

For alle de fire serviceområder i undersøgelsen har respondenternes alder signifikant betydning for deres præferencer for de udvalgte serviceforbedringer.

Aldersforskelle, ældreområdet

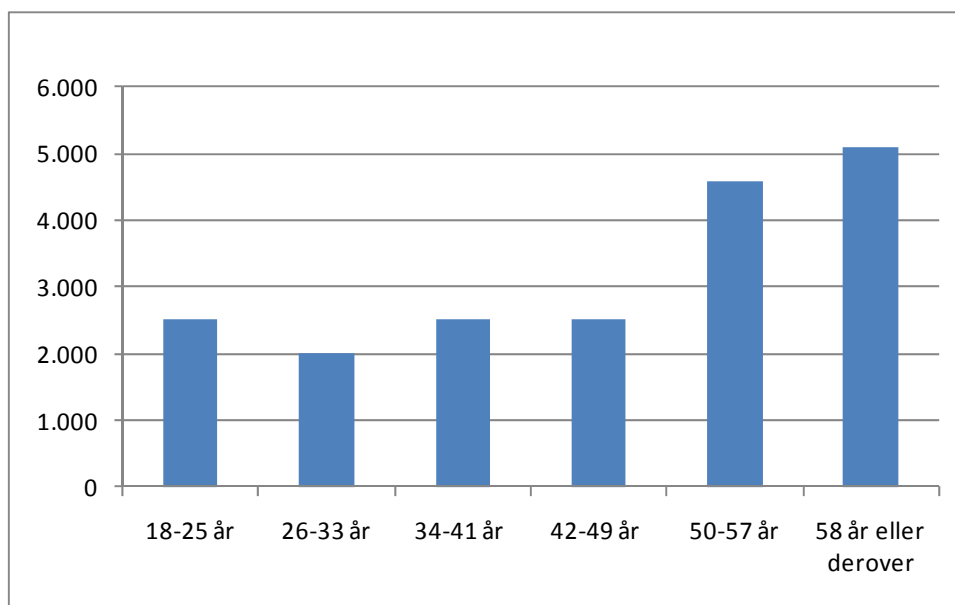
På ældreområdet har respondenternes alder en særlig betydning, da den på netop dette område som nævnt anvendes til at sige noget om respondenternes relation til området. Jo ældre respondenterne er, des tættere er de på enten at være eller føle sig som evt. kommende brugere af serviceydelserne på ældreområdet.

Resultaterne viser, at respondenter over 50 år har mellem 2.000 og 2.600 kr. højere betalingsvilje for skattefinansierede serviceforbedringer på ældreområdet end yngre respondenter. Jo mere de nærmer sig deres egen alderdom, des større betalingsvilje har de altså for de udvalgte serviceforbedringer på ældreområdet. Det kan skyldes, at de med alderen i stigende grad ser sig selv som kommende

brugere af ældreplejen, hvilket smitter af på præferencerne for serviceforbedringer på området.

De forskellige aldersgruppers betalingsvilje for serviceforbedringer på ældreområdet er illustreret i Figur 8.4.

Figur 8.4 Betalingsvilje for serviceforbedringer på ældreområdet afhængig af respondenternes alder, skattebetaling, kr./husstand/år

Note: Referencegruppen er respondenter, der er mellem 18 og 25 år. Betalingsviljerne er udtryk for referencebetalingsviljerne i Tabel 8.4, tillagt afvigelsen for respondenter med den pågældende alder, N= 5.824.

Der er desuden den lille detalje, at gruppen af 26-33-årige respondenter har en signifikant lavere betalingsvilje end de omkringliggende aldersgrupper. Det gælder generelt for alle fire serviceområder i den tværgående prioritering, da de 26-33-årige respondenter har en signifikant negativ prisparameter⁴¹. Det ændrer dog ikke det overordnede billede af, at jo tættere man aldersmæssigt er på en brugerrelation til ældreområdet, des større betalingsvilje har man for skattefinansierede serviceforbedringer.

Der er ligeledes aldersbetinget variation i præferencer for de udvalgte serviceforbedringer på børneinstitutionsområdet, skoleområdet og vej- og affaldsområdet. Betalingsviljerne for disse områder er vist i **Error! Reference source not found.**

Aldersforskelle, børneinstitutionsområdet

For børneinstitutionsområdet har gruppen af respondenter mellem 26 og 33 år en signifikant højere betalingsvilje for serviceforbedringer end respondenter i de øvrige aldersgrupper. Betalingsviljen for de 26-33-årige respondenter er knap 1.600 kr. højere end hos respondenter i de andre aldersgrupper.

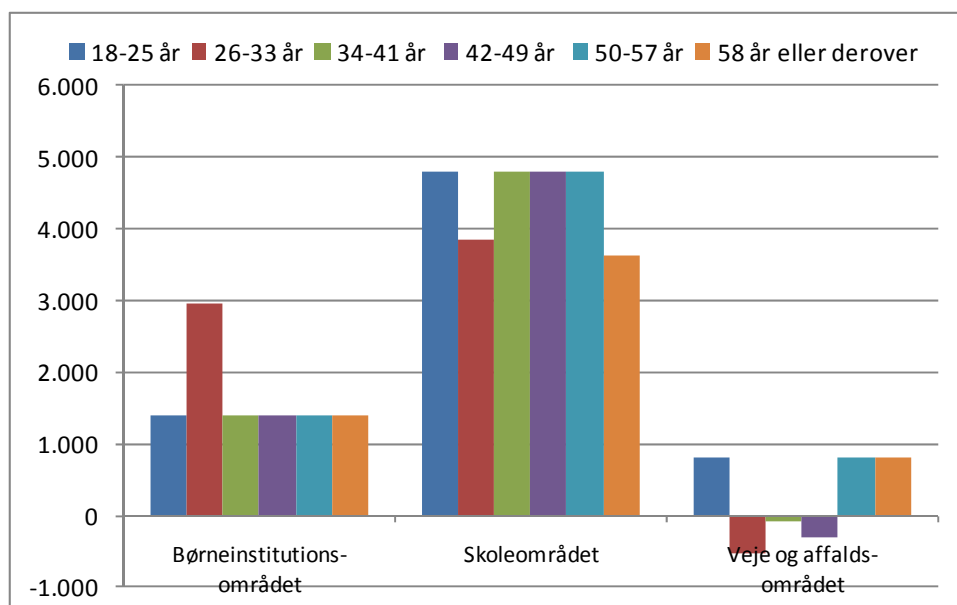
⁴¹ Betalingsviljen for en ydelse er en kombination af to effekter, en serviceeffekt og en pris-effekt, jf. afsnit 3.4.2, Bilag 7 og Bilag 9.

Dette er en markant forskel, da de 26-33-årige, som nævnt, *generelt* er mindre villige til at betale for de undersøgte serviceforbedringer. På børneinstitutionsområdet er der altså tale om to modsatrettede effekter for respondenter i alderen 26-33 år: På den ene side er de generelt mindre villige til at betale for serviceforbedringer. Men på den anden side prioriterer de selve børneinstitutionsområdet højt i forhold til de øvrige aldersgrupper. Den negative prisseffekt overgår altså her af en endnu større og *positivt* rettet serviceeffekt.

Da brugerrelationen til børneinstitutionsområdet allerede indgår i modellen som en signifikant forklaringsvariabel, skyldes forskellen i betalingsvilje for de 26-33-årige ikke en overrepræsentation af brugere af børneinstitutionsområdet i denne aldersgruppe i forhold til de øvrige aldersgrupper.

En mulig forklaring på den højere betalingsvilje hos de 26-33-årige kan i stedet være, at småbørn generelt er mere i folks bevidsthed, når de har denne alder. Det kan være fordi, de selv overvejer at få børn eller fordi, de har venner og bekendte på alder med dem selv, som har børn.

Figur 8.5 *Betalingsvilje for serviceforbedringer på børneinstitutionsområdet, skoleområdet og vej- og affaldsområdet, afhængig af respondenternes alder, skattebetaling, kr./husstand/år*

Note: Referencegruppen er respondenter, der er mellem 18 og 25 år. Betalingsviljerne er udtryk for referencebetalingsviljerne i Tabel 8.4, tillagt afvigelsen for respondenter med den pågældende alder. N=5.824.

Aldersforskelle, skoleområdet

For de undersøgte forbedringer på skoleområdet er der to aldersgrupper, der har signifikant lavere betalingsvilje end de øvrige respondenter. Det drejer sig om gruppen af respondenter mellem 26 og 33 år og gruppen over 58 år. At nogle aldersgrupper har lavere betalingsvilje kan være et udtryk for opprioritering af hhv. børneinstitutionsområdet og ældreområdet (jf. ovenfor), snarere end det er et udtryk for nedprioritering af skoleområdet. Desuden giver det umiddelbart god mening, at de 34-57-årige har en højere betalingsvilje for skoleområdet, da skolebørn kan tænkes at være længere fremme i folks bevidsthed i denne alder.

Samlet set lader det til, at respondenternes alder har selvstændig betydning for deres præferencer, selv når der er kontrolleret for, om de er brugere eller ej. De fundne mønstre peger i retning af, at der er en livscykluseffekt på spil.

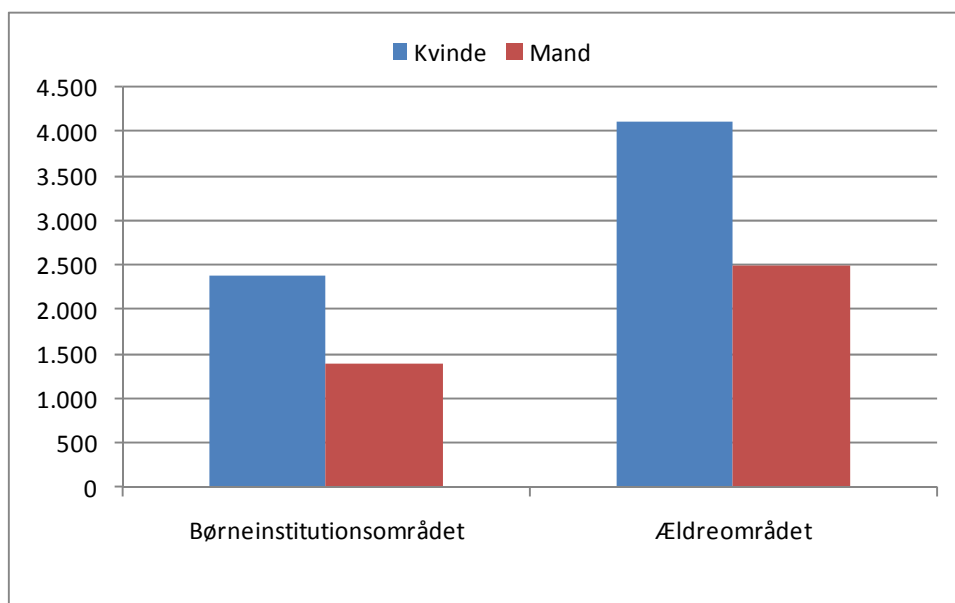
Aldersforskelle, vej- og affaldsområdet

For de undersøgte serviceforbedringer på vej- og affaldsområdet ses det, at de 26-49-årige respondenter har en signifikant lavere betalingsvilje end de yngste og de ældste respondenter.

Præferenceforskelle, køn

For de undersøgte serviceforbedringer på børneinstitutionsområdet og ældreområdet har mænd og kvinder signifikant forskellige præferencer. I begge tilfælde vil kvinder betale mere end mænd. Forskellene er illustreret i Figur 8.6.

Figur 8.6 Betalingsvilje for serviceforbedringer på børneinstitutionsområdet og ældreområdet afhængig af respondenternes køn, skattebetaling, kr./husstand/år

Note: Referencegruppen er mænd. Betalingsviljerne er udtryk for referencebetalingsviljerne i Tabel 8.4, tillagt afvigelsen for kvinder. N=5.199

Forskellen i betalingsviljer mellem kønnene for børneinstitutionsområdet og ældreområdet kan skyldes, at serviceforbedringerne for disse to områder delvist er omsorgsbetonede, som flere voksne per barn og mere tid til socialt samvær, jf. Boks 8.1. Den højere betalingsvilje for kvinder er i tråd med den gængse opfattelse, at mere omsorgsbetonede værdier typisk har større betydning for kvinder end for mænd. Det stemmer i øvrigt med de mønstre, der er fundet i de forklarende analyser på børneinstitutionsområdet og ældreområdet.

Der er ikke signifikante forskelle i mænds og kvinders præferencer for de viste serviceforbedringer inden for skoleområdet og vej- og affaldsområdet.

Præferenceforskelle, husstandsindkomst

Analyserne viser, at respondenter med en årlig husstandsindkomst på over 900.000 kr. har lavere betalingsvilje for de viste serviceforbedringer for ældreområdet end respondenter med lavere indkomst.

Serviceforbedringerne for ældreområdet er alle forbedringer i den praktiske hjælp til ældre, som f.eks. mere tid til rengøring og mere tid til socialt samvær som del af den praktiske hjælp, jf. Boks 8.1. Når de meget velhavende respondenter har signifikant lavere betalingsvilje for disse forbedringer, så kan det skyldes, at denne gruppe i højere grad end andre tænker, at de vil have råd til selv at betale for de serviceydelser, hvis det skulle blive aktuelt for dem selv.

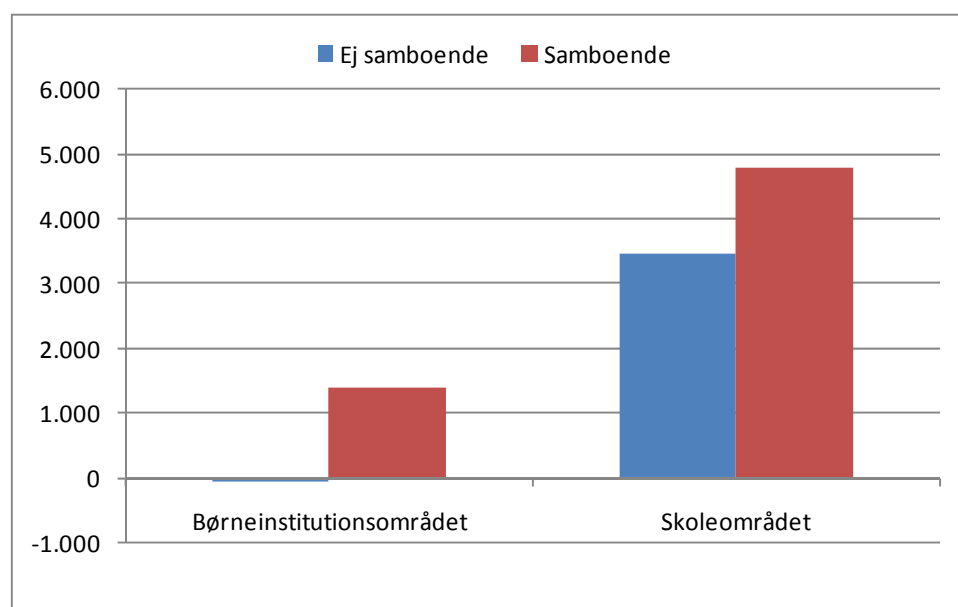
Præferenceforskelle, familiestatus

Ikke samboende respondenter har lavere betalingsvilje end samboende for de udvalgte serviceforbedringer på børneinstitutionerne og på skoleområdet.

Det kan være en skjult indkomsteffekt, selvom respondenternes indkomst ikke har betydning for præferencerne for børneinstitutions- og skoleområdet, sådan som vi har målt⁴² og analyseret den i denne undersøgelse.

Forskellene i betalingsviljer er vist i Figur 8.7.

Figur 8.7 Betalingsvilje for serviceforbedringer på børneinstitutionsområdet og skoleområdet afhængig af respondenternes familiestatus, skattebetaling, kr./husstand/år

Note: Referencegruppen er respondenter, der er samboende. Betalingsviljerne er udtryk for referencebetalingsviljerne i Tabel 8.4, tillagt afvigelsen for respondenter, der bor alene, N=5.199

Præferenceforskelle, politisk orientering

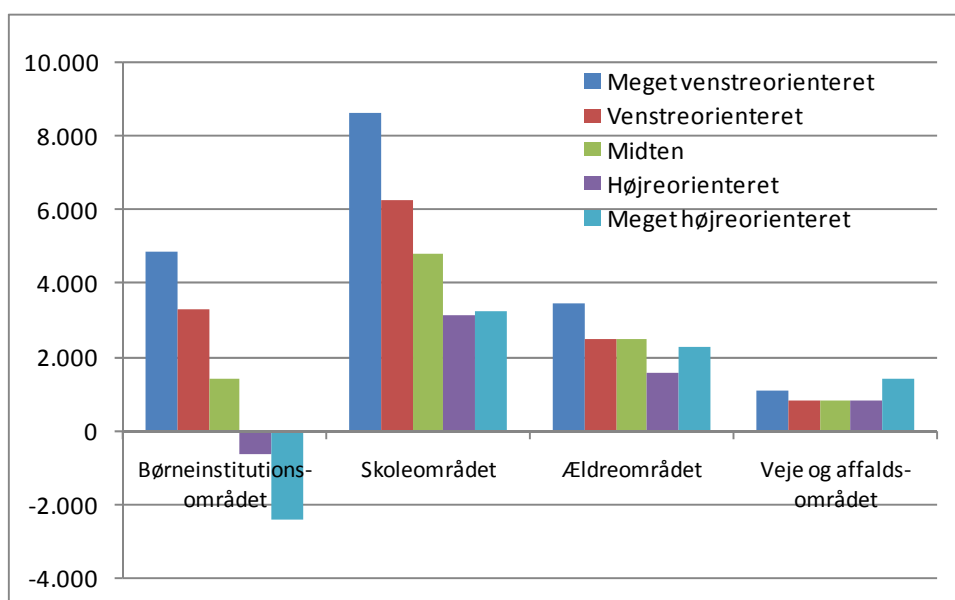
Respondenter, som beskriver sig selv som venstreorienterede, har signifikant højere betalingsvilje for serviceforbedringer for alle de fire serviceområder end respondenter i den politiske midte. Ligeledes gælder det for tre af de fire serviceområder, at respondenter, der beskriver sig selv som højreorienterede, har signifikant lavere betalingsvilje for serviceforbedringer end respondenter i den politiske midte. Det drejer sig om serviceforbedringer på børneinstitutionsom-

⁴² Betalingsviljerne er i undersøgelsen opgjort per husstand. Respondenterne har selv skullet oplyse deres husstandsindkomst i spørgeskemaet, hvilket kan tænkes at være en mere usikker måde at indsamle data på end ved hjælp af registre.

rådet, skoleområdet og ældreområdet. Forskellene stemmer overens med traditionelle ideologiske skel i betoningen af den enkeltes ansvar og det offentlige ønskværdige rolle. Forskellene er illustreret i Figur 8.8.

De ideologiske forskelle er særligt tydelige på de tre traditionelle velfærdsområder, ældrepleje, dagpasning og skole. For vej- og affaldsområdet er der en lidt højere betalingsvilje blandt de meget højreorienterede og de meget venstreorienterede end de mere midterorienterede. Betalingsviljen for skattefinansierede serviceforbedringer på dette område er således en smule højere på de politiske yderfløje end på den politiske midte.

Figur 8.8 Betalingsvilje for serviceforbedringer i tværgående prioritering afhængig af respondenternes politiske orientering, skattebetaling, kr./husstand/år

Note: Referencegruppen er respondenter, der politisk er orienteret i midten. Betalingsviljerne er udtryk for referencebetalingsviljerne i Tabel 8.4, tillagt afvigelsen for respondenter med den pågældende politiske orientering. N=5.199.

8.2.3 Betydningen af geografiske forhold

I dette afsnit beskrives betydningen af geografiske forhold for respondenternes præferencer for de undersøgte serviceforbedringer i den tværgående prioritering.

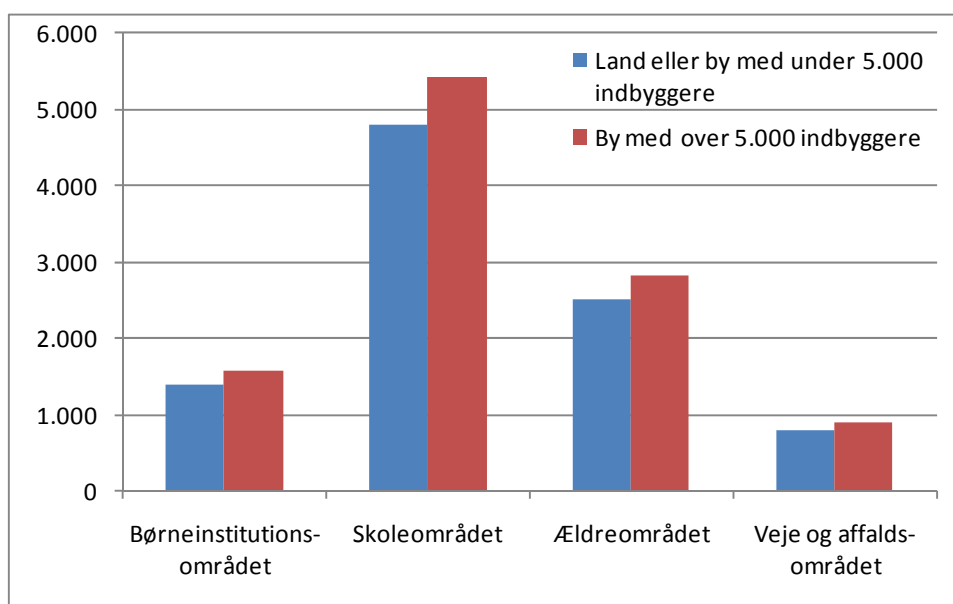
En række geografisk betingede forhold er afprøvet i den forklarende analyse, jf. Bilag 4 (Bilagstabel 4.10). Det er først analyseret, om det har betydning for præferencerne, om man bor i et landområde eller i en by, samt om man bor i Øst- eller Vestdanmark. Herefter er det afprøvet, om resterende variation i præferencer kan forklares ved, hvilken specifik kommune respondenterne bor i.

Som det fremgår af Tabel 8.4, er der geografisk variation i præferencerne i den tværgående prioritering. Forskellene er dog relativt små.

Præferenceforskelle,
land/by

Respondenter, der bor i byer med mere end 5.000 indbyggere, har signifikant højere betalingsvilje for forbedringer på alle de fire serviceområder end respondenter bosat på landet eller i byer med under 5.000 indbyggere. Landbefolkningen er således generelt mindre villige til at betale for skattefinansierede kommunale serviceydelser end bybefolkningen. Resultatet er illustreret i Figur 8.9.

Figur 8.9: *Betalingsvilje for serviceforbedringer i tværgående prioritering afhængig af, om respondenterne bor på landet eller i byen, skattebetaling, kr./husstand/år*

Note: Referencegruppen er respondenter, der bor på landet eller i en by med mindre end 5.000 indbyggere. Betalingsviljerne er udtryk for referencebetalingsviljerne i Tabel 8.4, tillagt afvigelsen for respondenter, der bor i byer med mere end 5.000 indbyggere. N=5.199

Præferenceforskelle,
øst/vest

Analysen viser desuden, at respondenter fra Østdanmark vil betale signifikant mindre for forbedringer på skoleområdet end respondenter fra Vestdanmark, mens der ikke er signifikante forskelle mellem øst og vest for de øvrige tre områder. Det kan eventuelt hænge sammen med landsdelsforskelle i nuværende serviceniveau, der har stor betydning for præferencerne på skoleområdet (jf. afsnit 5.2), men som ikke indgår i analysen for den tværgående prioritering.

Præferenceforskelle
for enkeltkommuner

Endelig er det analyseret, om tilbageværende præferenceforskelle kan forklares ved respondentens specifikke kommunetilørsforhold. Efter at der er taget hensyn til de øvrige forklaringsfaktorer, er der syv kommuner, der på visse punkter adskiller sig fra de øvrige. Det drejer sig om Bornholm, Brøndby, Lolland, Nyborg, Stevns, Sønderborg og Århus.

Respondenterne i Sønderborg Kommune har generelt lavere betalingsvilje⁴³ for de udvalgte serviceændringer på alle de fire serviceområder end respondenter i

⁴³ Signifikant negativ prisparameter.

de øvrige kommuner i undersøgelsen⁴⁴. Omvendt har respondenter i Århus Kommune generelt højere betalingsvilje⁴⁵ for alle de fire serviceområder end respondenter i de øvrige kommuner.

Respondenter på Bornholm har generelt lavere betalingsvilje⁴⁶ for de udvalgte serviceforbedringer på alle serviceområderne end respondenter i de øvrige kommuner i undersøgelsen. Samtidig prioriterer de imidlertid serviceforbedringerne på ældreområdet højere end de øvrige respondenter. For ældreområdet er altså tale om to modsatrettede effekter for bornholmske respondenter. Samlet set har de en højere betalingsvilje end de øvrige respondenter for de udvalgte serviceforbedringer på ældreområdet, men en lavere betalingsvilje for de tre andre områder.

Der er i Nyborg Kommune en højere betalingsvilje for de udvalgte serviceforbedringer på børneinstitutionsområdet. Respondenterne i Stevn og Brøndby har en højere betalingsvilje for serviceforbedringer på skoleområdet end respondenter i de øvrige kommuner, og endelig har Lolland Kommune en højere betalingsvilje for serviceforbedringer på ældreområdet.

Med denne undersøgelse er det ikke muligt at forklare, hvorfor vi finder disse forskelle mellem kommuner. En mulig forklaring kan være kommunale forskelle i de nuværende serviceniveauer, der ikke indgår som forklarende variabel i analyserne (jf. Bilag 4). De mellemkommunale præferenceforskelle kan også hænge sammen med, at der kan have været særlig fokus på forskellige emner i den lokalpolitiske debat i de enkelte kommuner, f.eks. op til kommunalvalget, der fandt sted lige efter dataindsamlingen.

Det skal understreges, at de signifikante forskelle, der er fundet mellem enkeltkommuner, er forskelle *efter* kontrol for de øvrige forklaringsfaktorer. Der er sandsynligvis præferenceforskelle mellem kommuner, som skyldes forskelle i deres befolkningssammensætning med hensyn til f.eks. alder, politisk orientering og brugerprofil. De forskelle er blot ”bortkontrolleret” i analysemodellen.

8.3 Konklusioner for tværgående prioritering

8.3.1 Gennemsnitlig prioritering af serviceydelserne

Gennemsnitligt set prioriterer respondenterne skoleområdet højest og ældreområdet næsthøjest, efterfulgt af børneinstitutionsområdet og først langt derefter vej- og affaldsområdet. Således er den gennemsnitlige betalingsvilje for de undersøgte serviceforbedringer på skoleområdet 5.500 kr. om året, mens den på ældreområdet er 4.000 kr. og på børneinstitutionsområdet 2.900 kr. årligt. Respondenterne er derimod, samlet set, ikke villige til at betale for de undersøgte serviceforbedringer på vej- og affaldsområdet.

⁴⁴ Dog har respondenter fra Sønderborg en signifikant positiv serviceparameter på skoleområdet, der dog overgås af den negative prisparameter.

⁴⁵ Signifikant positiv prisparameter.

⁴⁶ Signifikant negativ prisparameter

I beregningen af de gennemsnitlige præferencer er der ikke taget højde for præferenceforskelle mellem respondenter eller for stikprøvens sammensætning. Stikprøvens repræsentativitet og dens betydning for de gennemsnitlige resultaters generaliserbarhed er diskuteret i Bilag 5. Repræsentativiteten har ingen betydning for generaliserbarheden af resultaterne af den forklarende analyse af forskelle mellem respondentgrupper.

8.3.2 Forklaringer på præferenceforskelle

Analyserne viser, at der er systematiske forskelle i respondenternes præferencer for serviceændringer i den tværgående prioritering. De signifikante forklaringer på præferenceforskelle er opsummeret i Tabel 8.5.

Tabel 8.5: Oversigt over resultater af forklarende analyse for præferencer i tværgående prioritering

	Børneinstitutionsområdet	Skoleområdet	Ældreområdet	Veje og affald
Relation til serviceområde	- Bruger/ikke-bruger - Brugeres tilfredshed med barnets institution	- Bruger/ikke-bruger - Brugeres tilfredshed med barnets skole	- Alder som mål for tilnærmet brugerrelation til området	<i>Ikke undersøgt</i>
Individvariable	- Alder - Køn - Familiestatus - Politisk orientering	- Alder - Familiestatus - Politisk orientering	- Køn - Høj husstandsindkomst - Politisk orientering	- Alder - Politisk orientering
Geografi	- Land/by - Bornholm - Sønderborg - Århus - Nyborg	- Land/by - Øst/Vest - Bornholm - Sønderborg - Århus - Stevn - Brøndby	- Land/by - Bornholm - Sønderborg - Århus - Lolland	- Land/by - Bornholm - Sønderborg - Århus

- En tættere relation til det enkelte serviceområde betyder en større betalingsvilje hos respondenterne på alle de tre områder, hvor det er undersøgt. For børneinstitutionsområdet og skoleområdet er præferencer betinget af, hvorvidt man er bruger eller ikke-bruger af hhv. børneinstitutioner og skoler, samt brugernes generelle tilfredshed med barnets skole eller institution. For ældreområdet er præferencer betinget af alder som tilnærmet mål for brugerrelation til området.
- Præferencer for børneinstitutionsområdet er desuden afhængig af respondenternes alder, køn og politiske orientering. Desuden har det betydning, om respondenterne bor alene eller er samboende og i mindre grad også om de bor på landet eller i en by.
- Udover respondenternes relation til området, afhænger præferencer for skoleområdet af respondenternes alder, politiske orientering og om de bor alene eller er samboende. Desuden har det betydning, om respondenterne bor på landet eller i en by, og om de bor i Øst- eller Vestdanmark.

- Udover respondenternes alder som et mål for tilnærmet brugerrelation til området, er præferencer for ældreområdet betinget af deres køn og politiske orientering. I mindre grad hænger præferencerne også sammen med respondenternes husstandsindkomst, samt om de bor på landet eller i en by.
- Præferencer for vej- og affaldsområdet er afhængig af respondenternes alder og politiske orientering. I mindre grad har det derudover betydning, om respondenterne bor på landet eller i en by.
- Bornholm, Sønderborg og Århus Kommuner skiller sig ud fra de øvrige kommuner på alle de fire serviceområder i den tværgående prioritering. Århusianerne vil generelt betale mere, mens sønderborgenserne vil betale mindre for serviceforbedringerne. Bornholmerne vil betale mere for serviceforbedringer på ældreområdet, men mindre på de øvrige tre områder.

Samlet ser det ud til, at de tværgående præferencer for serviceforbedringer på de undersøgte serviceområder navnlig bliver bestemt af, om man er bruger eller ikke-bruger af de enkelte serviceområder, samt hvor tilfreds man er som bruger. Derudover har også respondenternes alder og politiske orientering generelt stor betydning.

Sammenfatning af resultater på tværs

9 Sammenfatning af resultater på tværs

Undersøgelsens formål var at afdække brugeres og borgeres præferencer for kommunale serviceydelser og undersøge om, og i givet fald hvordan, de varierer mellem forskellige grupper af borgere og brugere. Det er vurderet i fem separate sæt af analyser, jf. afsnit 4 til afsnit 8. Desuden var det et sideordnet formål med undersøgelsen at opsamle erfaringer med anvendelse af stated preference-metoden på kommunale serviceområder.

I dette afsnit samles der op på undersøgelsens resultater og erfaringer i forhold til de ovennævnte formål. Opsamlingen sker ved at kigge på tværs af dels de fem sæt af analyser, dels de fire kategorier af forventede forklaringsfaktorer. Desuden danner analyserne baggrund for en erfaringsopsamling i forhold til anvendelse af stated preference-metoden i praksis på forskellige serviceområder og serviceydelser.

9.1 Erfaringer med at anvende metoden på kommunale områder

Metoden er anvendelig til formålet

På baggrund af analyserne af de fire serviceområder og den tværgående prioritering er den samlede konklusion, at vi har positive erfaringer med at anvende stated preference-metoden til at afdække præferencer for kommunale serviceydelser. Langt de fleste analyseresultater kan gives logiske tolkninger, og analyserne har frembragt nuanceret indsigt i forskellige borger- og brugergruppers præferencer for kommunale serviceydelser.

I stated preference-metoden anvendes en spørgeteknik, der er relativt kompleks og stiller visse kognitive krav til respondenterne. Analyserne tyder dog på, at respondenterne har forstået spørgsmålene og har forholdt sig rationelt til de hypotetiske valgsituationer, de er blevet præsenteret for.

Det tyder også på, at respondenterne har taget betalingsdelen i valgsituationerne alvorligt, selvom der var tale om hypotetiske betalinger. Undersøgelsen viser således overordnet set, at borgernes og brugernes betalingsvilje for, dvs. efterspørgsel efter, kommunale serviceydelser ikke er uendelig. Tværtimod er der stor forskel på betalingsviljer for forskellige serviceydelser og områder, ligesom det ikke er alle serviceydelser, der overhovedet er en samlet betalingsvilje for.

For en række serviceydelser kan der konstateres faldende marginalnytte af serviceforbedringer, idet respondenternes betalingsvilje er lavere, jo højere deres nuværende serviceniveau er. Nogle grupper af respondenter har ligefrem en negativ betalingsvilje for visse serviceændringer. F.eks. ses det på skoleområdet, at forældre til børn i klasser under en vis størrelse tillægger det en negativ værdi at få reduceret klassekvotienten. De resultater er med til yderligere at understøtte billedet af, at respondenterne nøje har overvejet deres valg i spørgeskemaets valgsituationer og ikke per automatik har efterspurgt serviceforbedringer.

Til trods for de positive erfaringer har metoden en række begrænsninger, hvoraf de vigtigste diskuteres senere i dette afsnit og de øvrige er beskrevet i bilagene til denne rapport. Samlet set vurderes stated preference-metoden dog at være et stærkt redskab til afdækning af borgernes og brugernes præferencer for ændringer i de undersøgte kommunale serviceydelser.

9.2 Analyseresultater på tværs af serviceområder

I dette afsnit samles der op på analysernes hovedresultater, der angår afdækning af borgeres og brugeres præferencer for kommunale serviceydelser, herunder præferenceforskelle mellem forskellige grupper af borgere og brugere. Opsamlingen kigger på tværs af de fem sæt af resultater for hhv. børneinstitutionsområdet, skoleområdet, ældreområdet, vej- og affaldsområdet og den tværgående prioritering mellem serviceområderne. Først diskuteres og sammenlignes respondenternes gennemsnitlige betalingsviljer på de forskellige områder. Dernæst diskuteres og sammenlignes de forhold, der har betydning for præferencerne på de forskellige områder.

9.2.1 Gennemsnitlige resultater

I dette afsnit diskuteres de gennemsnitlige resultater for de fem serviceområder med henblik på at sammenligne variationen i betalingsviljer inden for områderne. De gennemsnitlige resultater tager ikke højde for præferenceforskelle mellem forskellige grupper af respondenter. Når man læser dette afsnit er det derfor vigtigt at være opmærksom på, at de gennemsnitlige betalingsviljer dækker over de forskelle i betalingsviljer, som er afdækket i de forklarende analyser, jf. afsnit 9.2.2.

Udvælgelsen af respondenter og spørgeskemaets kompleksitet har betydet, at stikprøven ikke er repræsentativ for befolkningen som helhed. Det giver en potentiel skævhed i forhold til at kunne generalisere de gennemsnitlige resultater. Når man fortolker de gennemsnitlige resultater, er det derfor vigtigt at holde sig for øje, at de er udtryk for *respondenternes* samlede betalingsviljer og ikke nødvendigvis befolkningens generelle betalingsviljer⁴⁷.

⁴⁷ Stikprøvens sammensætning, repræsentativitet og dens betydning for de gennemsnitlige resultaters generaliserbarhed er beskrevet i Bilag 5.

Som udgangspunkt forventer vi, at respondenterne har en positiv betalingsvilje for serviceforbedringer, da forbedringer normalt opfattes positivt. Hvis den gennemsnitlige betalingsvilje for en serviceydelse ikke er signifikant forskellig fra 0, kan det betyde, at respondenterne ikke tillægger den undersøgte serviceforbedring nogen værdi. Det kan også skyldes, at der er stor variation i respondenternes betalingsviljer for serviceydelsen. Hvis der er det, kan positive og negative betalingsviljer "neutralisere" hinanden med det resultat, at den gennemsnitlige betalingsvilje bliver 0.

Positive betalingsviljer for serviceforbedringer betyder ikke nødvendigvis, at der er velfærdsøkonomiske argumenter for at indføre dem. Hvis produktionsomkostningen for en ydelse overstiger betalingsviljen, er det umiddelbart ikke "rentabelt" at udbyde ydelsen, selvom borgerne gerne vil betale for den, jf. afsnit 3.4.3 og Bilag 7.

Respondenternes gennemsnitlige betalingsviljer for de undersøgte serviceydelser på de fem områder er vist i Figur 9.1 for de to brugerbetalte områder (børneinstitutioner og skole), i Figur 9.2 for de to skattebetalte områder (ældrepleje samt veje og affald) og i Figur 9.3 for den tværgående prioritering.

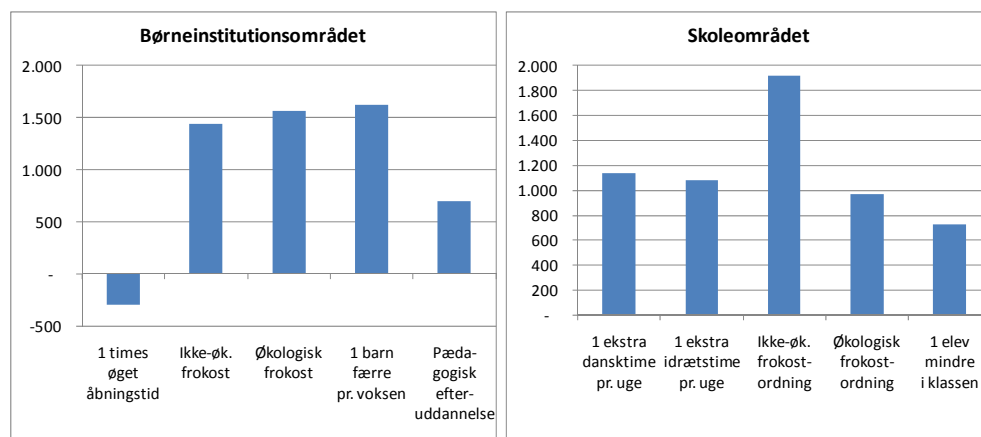
Når man sammenligner betalingsviljernes størrelse, må man holde sig for øje, at respondentgruppernes sammensætning er forskellig på de forskellige områder, hvilket kan have betydning for de gennemsnitlige betalingsviljer.

I sammenligningen er det desuden vigtigt at være opmærksom på, at de udvalgte serviceydelser fra område til område kan have forskellig betydning for respondenterne. En forskel mellem f.eks. ældre- og børneinstitutionsområdet betyder derfor ikke nødvendigvis, at ældreområdet generelt prioriteres højere end børneinstitutionsområdet, men at *de udvalgte ydelser* prioriteres højere.

Børneinstitutionsområdet

For børneinstitutionsområdet er de gennemsnitlige brugerbetalingsviljer for serviceforbedringerne signifikant positive, undtagen for en udvidelse af åbningstiden i institutionerne med 1 time om dagen. Den insignifikante betalingsvilje tyder på, at den undersøgte serviceforbedring ikke er vigtig nok, til at forældrene samlet set vil betale ekstra for den. Der er dog, også for denne ydelse, fundet præferenceforskelle mellem forskellige grupper af respondenter i den forklarende analyse på området. I den tværgående prioritering ses en gennemsnitlig positiv skattebetalingsvilje for serviceforbedringer på børneinstitutionsområdet generelt, jf. Figur 9.3.

Figur 9.1 Gennemsnitlige betalingsviljer for de undersøgte serviceforbedringer på brugerbetalte områder: skoleområdet og børneinstitutionsområdet, brugerbetaling, kr./barn/år

Note: Betalingsviljen for 1 times øget daglig åbningstid i børneinstitutioner er ikke signifikant forskellig fra 0.

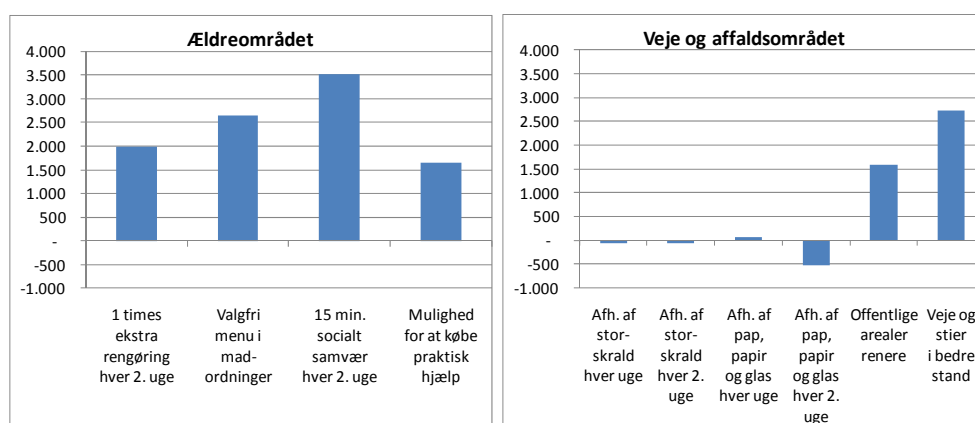
Skoleområdet

For skoleområdet er de gennemsnitlige brugerbetalingsviljer for alle de undersøgte serviceforbedringer signifikant positive. I den tværgående prioritering ses en gennemsnitlig positiv skattebetalingsvilje for serviceforbedringer på skoleområdet generelt, jf. Figur 9.3.

Ældreområdet

På ældreområdet er de gennemsnitlige skattebetalingsviljer for alle de fire udvalgte serviceforbedringer signifikant positive. Også i den tværgående prioritering ses en gennemsnitlig positiv skattebetalingsvilje for serviceforbedringer på ældreområdet generelt, jf. Figur 9.3.

Figur 9.2 Gennemsnitlige betalingsviljer for de undersøgte serviceforbedringer på skattebetalte områder: ældreområdet samt vej- og affaldsområdet, skattebetaling, kr./husstand/år

Note: Betalingsviljen for afhentning af storskrald og haveaffald samt pap, papir og glas hver uge er ikke signifikant forskellige fra 0.

Vej- og affald

For vej- og affaldsområdet er billedet ikke så entydigt som for de øvrige serviceområder. Her er parameterestimaterne for tre af de seks undersøgte serviceændringer ikke signifikant forskellige fra 0, en enkelt er negativ og to er positive.

De signifikant positive gennemsnitlige betalingsviljer ses for serviceydelserne, der vedrører tilstand af veje og stier samt renholdelse af offentlige arealer. De insignifikante og negative betalingsviljer ses for de serviceydelser, der vedrører afhentning af storskrald hhv. hver og hver anden måned, samt afhentning af pap, papir og glas hver måned. Det ser altså ud til, at respondenterne i undersøgelsen gennemsnitligt set ikke tillægger det en positiv værdi at få afhentet affaldet frem for selv at skulle aflevere det i en container eller på en genbrugsstation.

Med andre ord er en stor andel af respondenterne reelt ikke interesserede i at betale ekstra for serviceforbedringer på affaldsområdet, måske fordi den nuværende service inden for dette område fungerer fint i forvejen. Resultaterne fra den tværgående prioritering peger i samme retning, idet respondenternes gennemsnitlige betalingsvilje for serviceforbedringer på vej- og affaldsområdet ikke er signifikant forskellig fra 0, jf. Figur 9.3.

En anden del af forklaringen på de insignifikante og negative betalingsviljer for serviceydelserne vedrørende affaldsbortskaffelse kan være, at de i spørgeskemaet er formuleret uafhængigt af respondenternes nuværende serviceniveau, jf. metodediskussionen i afsnit 7.1 og afsnit 9.3 og jf. Bilag 2.

Brugerbetaling vs. skattebetaling

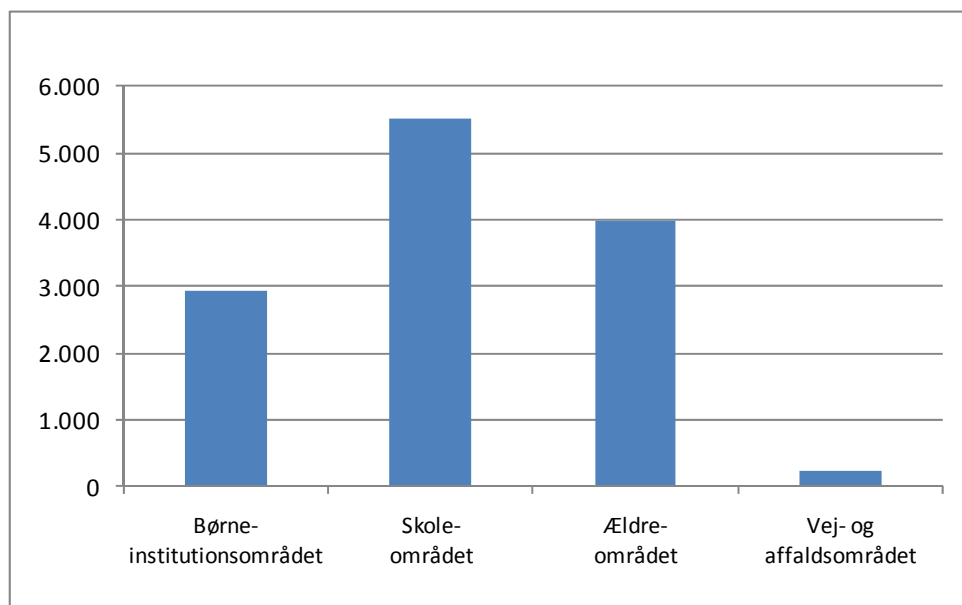
Når man ser på ældreområdet i forhold til børneinstitutions- og skoleområdet, er de gennemsnitlige *brugerbetalingsviljer* ikke lige så høje som de gennemsnitlige *skattebetalingsviljer*. De højeste brugerbetalingsviljer på skoleområdet og børneinstitutionsområdet ligger således i størrelsesordenen 1.400 til 1.900 kr./barn/år, mens de højeste skattebetalingsviljer på ældreområdet ligger mellem 2.600 og 3.500 kr./husstand/år. Det kan overraske, eftersom de fleste respondenter på ældreområdet netop ikke er reelle brugere, men skatteydere, der erklærer sig villige til at betale for serviceforbedringer til de ældre.

I sammenligningen skal man dog være opmærksom på, at vi sammenligner to forskellige mål for betalingsviljen, nemlig en brugerbetaling per barn og en skattebetaling per husstand. Her må brugerbetaling forventes at være mere nærværende end skat i respondenternes bevidsthed. Derfor virker det alligevel logisk, at man er mere tilbageholdende i forhold til at erklære en brugerbetalingsvilje end en skattebetalingsvilje.

Tværgående prioritering mellem områder

Når alle respondenter som skatteydere på samme tid forholder sig til serviceforbedringer på alle fire områder i den tværgående prioritering, er det imidlertid fuldt metodisk forsvarligt at sammenligne betalingsviljerne, jf. Figur 9.3. Her skal man dog være opmærksom på, at der i undersøgelsens stikprøve er en overrepræsentation af bl.a. personer med børn, dvs. brugere af børneinstitutioner og skoler, jf. Bilag 5, afsnit B5.4.

Figur 9.3 Gennemsnitlige betalingsviljer for de undersøgte serviceforbedringer i den tværgående prioritering, skattebetaling, kr./husstand/år

Note: Betalingsviljen for forbedringer på vej- og affaldsområdet er ikke signifikant forskellig fra 0.

Analyserne viser, som nævnt i afsnit 8, at serviceforbedringer på skoleområdet gennemsnitligt set prioriteres højest, efterfulgt af ældreområdet og først derefter børneinstitutionsområdet. Vej- og affaldsområdet er det af de fire undersøgte serviceområder, som respondenterne prioriterer lavest i den tværgående prioritering, da den gennemsnitlige betalingsvilje for de undersøgte serviceforbedringer som nævnt ikke er forskellig fra 0. Området fylder åbenbart generelt ikke meget i folks bevidsthed.

De gennemsnitlige betalingsviljer, der er diskuteret i dette afsnit, dækker som nævnt over forskelle mellem forskellige grupper af respondenter. Forskellene er undersøgt i de forklarende analyser, der giver indsigt i, hvordan konkrete beslutninger om serviceændringer kan ramme forskellige grupper af borgere og brugere forskelligt. Stikprøvens repræsentativitet har ikke betydning for generaliserbarheden af de fundne forskelle mellem respondentgrupper.

9.2.2 Forklaringsfaktorer for forskelle i betalingsviljer

I de forklarende analyser af brugeres og borgeres præferencer for serviceydelser inden for de fire serviceområder og den tværgående prioritering er der fundet forskelle i betalingsviljer mellem forskellige grupper af respondenter. I dette afsnit samles der op på de fundne sammenhænge, eller mangel på samme, på tværs af serviceområder og forklaringsfaktorer.

I Tabel 9.1 ses en samlet oversigt over de forklaringsfaktorer, der har signifikant betydning for betalingsviljerne inden for de forskellige serviceområder. I Bilag 8 findes en oversigt over samtlige forklaringsfaktorer, der er afprøvet inden for hvert område.

Tabel 9.1: *Oversigt over de variable, der kan forklare variation i præferencer for hvert af de fem områder*

	Børneinstitutionsområdet	Skoleområdet	Ældreområdet	Vej og affald	Tværgående prioritering
Relation til serviceområde	- Institutionstype - Antal førskolebørn i husstanden	- Klassetrin - Skoletype - Antal skolebørn i husstanden	- Alder - Kendskab og kontakt	- Transporttid til arbejde - Har bil - Transporttid til genbrugsstation - Boligtype - Ejer el. lejer	- Bruger/ikke-bruger - Brugeres generelle tilfredshed med barnets skole el. institution
Nuværende serviceniveau	- Frokost	- Dansk timer - Idrætstimer - Frokost - Elevtal i klassen	- Ikke undersøgt	- Afhentning af pap, papir og glas - Tilstand på veje og stier - Renholdelse af offentlige arealer	- Ikke undersøgt
Individvariable	- Køn - Politisk orientering - Uddannelse - Tilknytning til arbejdsmarkedet	- Alder - Politisk orientering - Uddannelse	- Køn - Politisk orientering - Uddannelse - Offentlig ansat - Husstandsindkomst	- Køn - Politisk orientering - Lang videregående uddannelse - Uoplyst indkomst	- Køn - Alder - Politisk orientering - Familiestatus - Høj husstandsindkomst
Geografi	- Øst/vest - Land/by	- Øst/vest		- Øst/vest - Land/by	- Øst/vest - Land/by
		- Bornholm	- Bornholm	- Bornholm	- Bornholm
	- Lolland		- Lolland	- Lolland	- Lolland
		- Nyborg	- Nyborg		- Nyborg
		- Norddjurs	- Norddjurs		
		- Gentofte	- Gentofte	- Gentofte	
				- Sønderborg	- Sønderborg
	- Brøndby				- Brøndby
	- Ringkøbing-Skjern			- Vesthimmerland	- Århus - Stevns

Note: Forklaringsfaktorer, der har betydning for præferencerne for mere end en ændring i serviceydelser, er markeret med fed.

Betydningen af relation til serviceområde

Respondenternes relation til det pågældende serviceområde har stærk og bred betydning for deres præferencer inden for alle de fire serviceområder og den tværgående prioritering. Der er både forskelle mellem brugere og ikke-brugere, og mellem grupper af brugere med forskellig relation til områderne.

Forskelle mellem brugere og ikke-brugere er afprøvet i den tværgående prioritering og på ældreområdet, hvor respondenterne er en blanding af borgere og brugere. Forskelle mellem brugere med forskellig relation til områderne er afprøvet på børneinstitutionsområdet, skoleområdet og vej- og affaldsområdet, hvor samtlige respondenter er brugere.

Brugere og ikke-brugere

Både i den tværgående prioritering⁴⁸ og på ældreområdet har brugere generelt en højere betalingsvilje for skattefinansierede serviceforbedringer end ikke-brugere. Det gælder både ”reelle brugere” og ”potentielle/kommende brugere”. Forskellene i betalingsvilje mellem brugere og ikke-brugere er ganske stor.

På ældreområdet er gruppen af ”potentielle/kommende brugere” analyseret som borgere på 50 år eller derover. I den tværgående prioritering er de ”reelle brugere” forældre til børn i skole eller børneinstitution, mens de ”potentielle/kommende brugere” er borgere i alderen hhv. 26-33 år (børneinstitutioner), 34-57 år (skole) og 50+ år (ældrepleje). Analyserne i den tværgående prioritering viser, at respondenternes alder har betydning for deres præferencer på børneinstitutionsområdet og skoleområdet, selv når der er kontrolleret for, om de har børn i skole eller institution. Det har altså både selvstændig betydning, om man reelt er bruger, og om man potentielt befinder sig i målgruppen for serviceområdets ydelser.

Det ser desuden ud til, at brugernes betalingsvilje påvirkes af deres generelle tilfredshed med barnets skole eller institution. Jo mere tilfredse, de er, des lavere er deres betalingsvilje for serviceforbedringer, – og des mere ligner deres betalingsvilje en ikke-brugers. Tilfredshed indgår alene som forklarende variabel for børneinstitutions- og skoleområdet i den tværgående prioritering.

Brugere med forskellig relation til området

På de tre serviceområder, hvor samtlige respondenter er brugere (børneinstitutioner, skoler samt veje og affald), er der præferenceforskelle mellem grupper af brugere med forskellig relation til serviceområdet.

Betydningen af nuværende serviceniveau

For de tre brugerområder er det desuden undersøgt, om respondenternes nuværende serviceniveau har betydning for betalingsviljen for de undersøgte serviceændringer. Analyserne viser, at det nuværende serviceniveau har betydning på alle tre områder. Dets betydning er dog tilsyneladende forskellig, alt efter hvilken type serviceydelse, der er tale om (se også afsnit 9.3.1).

For de serviceydelser, der kan gradueres, f.eks. antallet af dansktimer i skolen, viser analyserne generelt, at jo højere serviceniveau respondenterne oplever i dag, des lavere er deres betalingsvilje for yderligere forbedringer. F.eks. vil forældre, hvis børn i dag har færre end ni dansktimer om ugen betale mere for ekstra dansktimer end forældre, hvis børn har ni eller flere dansktimer om ugen. Det underbygger antagelsen om faldende marginalnytte.

Enkelte af de undersøgte serviceydelser kan ikke gradueres, f.eks. frokostordning i børneinstitutioner. Her er der i stedet tale om enten/eller-ydelser. For den type serviceydelser viser der sig en vis tendens til, at respondenterne tillægger status quo værdi. Respondenter, der i forvejen har en given serviceydelse, f.eks. en frokostordning, vil tilsyneladende betale mere for at *bevare* den, end respondenter uden frokostordning vil betale for at *opnå* den. En anden mulig tolkning er, at serviceniveauet har tilpasset sig de lokale præferencer, så f.eks. frokostordning er blevet indført de steder, hvor efterspørgslen har været størst.

⁴⁸ For børneinstitutions-, skole- og ældreområdet, hvor brugerdimensionen er analyseret

Betydningen af individvariable	Individrelaterede forhold, som respondenternes politiske orientering, køn og alder, har bred betydning for præferencerne for de undersøgte serviceydelser.
Politisk orientering	Respondenternes politiske orientering har relativt stor betydning for præferencer for alle de fem områder. Det er ikke overraskende, at politisk orientering har bred betydning for præferencer, da folks generelle politiske holdninger i et vist omfang vil præge deres konkrete præferencer. Generelt har venstreorienterede en højere betalingsvilje end højreorienterede for kommunale serviceforbedringer. Det gælder både i den tværgående prioritering og på de enkelte serviceområder. Det stemmer overens med traditionelle skel i højre- og venstreorienterede borgeres betoning af den enkeltes ansvar og syn på det offentliges rolle. På skoleområdet og børneinstitutionsområdet, hvor respondenterne har forholdt sig til en ekstra brugerbetaling, viser de ideologiske forskelle sig næsten udelukkende i forhold til betalingsviljen for frokostordning. På ældreområdet viser forskellene sig for alle serviceydelserne, undtagen den der handler om mulighed for brugerbetalt tilkøb af ydelser. Her er der ingen ideologiske forskelle. Det eneste, de mest højreorienterede i undersøgelsen vil betale <i>mere</i> for end de midterorienterede, er generelle serviceforbedringer på vej- og affaldsområdet i den tværgående prioritering. Politisk orientering har bredere betydning for betalingsviljerne på ældreområdet og i den tværgående prioritering end på de øvrige tre serviceområder i undersøgelsen. Det virker logisk, når man tager respondenternes relation til området og betalingsmåden i betragtning. På de to førstnævnte områder er respondenterne en blanding af brugere og borgere, der skal tage stilling til en ekstra skattebetaling for serviceforbedringer, der primært kommer brugerne til gode. Dermed bliver præferencerne naturligt en klarere afspejling af respondenternes holdning til størrelsen af det offentlige velfærdssystem. På de tre øvrige områder er samtlige respondenter brugere og skal dermed selv modtage de serviceforbedringer, som de skal betale for, på to af områderne oven i købet gennem brugerbetaling. Dermed bliver respondenternes præferencer i højere grad et spørgsmål om en afvejning af betalingen mod personlige behov og ønsker. Derfor giver det mening, at de ideologiske skel står mindre skarpt på de tre rene brugerområder.
Køn	Respondenternes køn har relativt bred betydning for betalingsviljerne for de undersøgte serviceændringer, da der er forskelle mellem mænd og kvinders præferencer for fire af de fem undersøgte områder. Kvinder har typisk en højere betalingsvilje end mænd for de undersøgte serviceforbedringer. Kun på skoleområdet har køn slet ingen betydning for præferencerne. Forskellen kan skyldes, at kvinder generelt har en mere positiv indstilling til offentlige velfærdsydelser end mænd. En del af forklaringen kan også ligge i, at kvinder i højere grad end mænd lægger vægt på bløde værdier som omsorg i ældreplejen, nærhed i børneinstitutioner og miljø/genbrug, mens præferencerne for børns læring i skolen i mindre omfang er kønsbestemte.

Alder	På to af de områder, hvor alle respondenter er brugere, nemlig børneinstitutionsområdet samt vej- og affaldsområdet, har respondenternes alder ikke signifikant betydning for præferencerne. Imidlertid er der både på ældreområdet og i den tværgående prioritering som nævnt klare tegn på en livscyklus-effekt. Den viser sig ved stærkere præferencer for serviceområder blandt respondenter, der er i en livsfase, der gør dem til ”potentielle brugere” af området, uafhængigt af, om respondenterne er brugere eller ej.
Uddannelse	På fire af områderne går også respondenternes uddannelsesniveau igen som forklarende variabel. Det gælder børnepasnings-, skole-, ældre- samt vej- og affaldsområdet, mens der ikke er fundet nogen forskel mellem de undersøgte uddannelsesgrupper i den tværgående prioritering. Uddannelse har dog ikke en gennemgående og entydig betydning for præferencerne. For nogle serviceændringer vil respondenter med længere uddannelser betale mere end dem med kortere uddannelser, mens det for andre serviceændringer er omvendt. De fleste steder er der dog en logisk tolkning på de enkelte sammenhænge.
Indkomst	Størrelsen på respondenternes husstandsindkomst indgår kun i meget begrænset omfang som forklarende variabel for variation i betalingsvilje. Og når husstandsindkomsten indgår som forklarende variabel, kan det i nogle tilfælde være svært at give sammenhængen en logisk tolkning. Vi forventede, at respondenter med relativ lav husstandsindkomst generelt ville have lavere betalingsvilje end respondenter med relativ høj husstandsindkomst. Men det er ikke resultatet fra denne undersøgelse. Det kan skyldes, at andre forklaringsfaktorer betyder mere for respondenternes præferencer end deres indkomst. Det kan også hænge sammen med den måde, vi har målt og analyseret husstandsindkomst på i denne undersøgelse ⁴⁹ .
Betydningen af geografiske forhold	Samlet set peger analyseresultaterne i retning af, at der ikke er mange geografisk betingede præferenceforskelle tilbage, når man har kontrolleret for betydningen af individforhold, nuværende serviceniveau og relation til serviceområdet. Desuden er de forskelle, der er, ikke store. Et par stykker er dog værd at nævne. Hvad angår forskelle mellem Østdanmark og Vestdanmark, tillægger sjællændere og bornholmere, for det første, økologi større betydning end jyder, i hvert fald når det drejer sig om maden i deres barns institution. For det andet vil sjællændere betale mere for at få afhentet deres storskrald, end jyder vil. For det tredje vil jyderne i den tværgående prioritering betale mere i skat for generelle serviceforbedringer inden for skoleområdet end sjællændere. Når man ser på de specifikke serviceændringer, der er undersøgt i analysen af skoleområdet, vil jyderne derimod generelt betale mindre end sjællændere i brugerbetaling for at få ændret disse ydelser. Forskellen kan evt. skyldes, at forskelle i nuværende serviceniveau indgår i de forklarende analyser på skoleområdet, men ikke i den tværgående prioritering.

⁴⁹ For det første er husstandsindkomsten målt ved at bede respondenterne selv oplyse det i spørgeskemaet. Det kan tænkes at give større usikkerhed, end når man benytter registerdata. For det andet er husstandsindkomsten analyseret i intervaller på 300.000 kr./år, hvilket er forholdsvis store spring.

Ser man på forskelle mellem landområder og byområder, er der i den tværgående prioritering en generel tendens til, at man i landområder vil betale lidt mindre i skat for serviceforbedringer på alle de undersøgte områder, end man vil i byer med mere end 5.000 indbyggere. Analyserne for de enkelte serviceområder viser dog visse nuancer i forhold til det overordnede billede. Således vil man på landet betale mere end i byerne for pædagogisk efteruddannelse til personalet i sine børns institution, samt for at få afhentet pap, papir og glas til genbrug. Derudover har bybefolkningen generelt en lidt højere betalingsvilje for serviceændringerne på børneinstitutionsområdet end landbefolkningen.

På ældreområdet er der ikke fundet systematiske præferenceforskelle mellem landområder og byområder eller mellem Øst- og Vestdanmark.

Betydningen af specifik kommune

På alle de fem områder er der enkeltkommuner, der adskiller sig fra de øvrige, selv når der er kontrolleret for forskelle i befolkningssammensætning og serviceniveau. Hvad de fundne forskelle skyldes, kan ikke afgøres på det datagrundlag, vi har til rådighed i denne undersøgelse. Det kan hænge sammen med, at man i de enkelte kommuner har haft en lokal debat, der kan have præget respondenternes præferencer. Det kan også skyldes forskelle i ikke-målte aspekter af de undersøgte serviceydelser, samt at tilfældig variation mellem respondenter fanges i variabelen for kommunetilhørsforhold.

Generelt set har respondenternes specifikke kommunetilhørsforhold tilsyneladende forholdsvis sporadisk betydning for præferencerne for de undersøgte serviceydelser. Der er dog fire kommuner, hvor respondenternes præferencer for visse serviceydelser adskiller sig fra præferencerne i de øvrige kommuner på mindst tre af de fem områder. Det gælder Lolland, Bornholm, Nyborg og Gentofte Kommuner. På ældreområdet har respondenter fra Bornholms Kommune særlige præferencer for alle de fire undersøgte serviceydelser.

Det skal understreges, at de signifikante forskelle, der er fundet mellem enkeltkommuner, er forskelle *efter* kontrol for de øvrige forklaringsfaktorer. Der er sandsynligvis præferenceforskelle mellem kommuner, som skyldes forskelle i deres befolkningssammensætning med hensyn til f.eks. køn, alder, uddannelse og politisk orientering. Disse forskelle er ”bortkontrolleret” i de forklarende modeller, så de identificerede forskelle mellem kommuner skyldes forskelle, der *ikke* kan forklares ved de øvrige forklaringsfaktorer. Undersøgelsen er tilrettelagt med vægt på individuelle forskelle og ikke med henblik på at identificere forskelle mellem kommuner.

Opsummering på de fire serviceområder

På børneinstitutionsområdet samt vej- og affaldsområdet har respondenternes relation til området større betydning for deres præferencer end det nuværende serviceniveau. På skoleområdet ser det derimod ud til, at respondenternes nuværende serviceniveau er af større betydning for deres betalingsviljer end deres relation til området.

Forskellen kan skyldes, at relation til serviceområderne i højere grad afspejler respondenternes situation på børneinstitutionsområdet (i forhold til børnenes alder og institutionstype) og vej- og affaldsområdet (i forhold til praktiske omstændigheder i hverdagen) end på skoleområdet, hvor udgangssituationen kan

tænkes at være omtrent den samme, mens serviceniveauet er forskelligt. F.eks. vil forældre til børn i dagpleje betale mindre for at få reduceret antallet af børn per voksen end forældre med børn i børnehave. Resultaterne kan også skyldes forskelle i, hvor godt det har været muligt at afdække de nuværende serviceniveauer.

På ældreområdet og i den tværgående prioritering indgår det nuværende serviceniveau ikke. Det gælder på disse områder, at respondenternes relation til området, dvs. om de er brugere eller ikke-brugere, systematisk har stor betydning for præferencerne. Desuden har de tre individvariable køn, alder og politisk orientering stor betydning for præferencer på de to områder.

På vej- og affaldsområdet har de få betydende individvariable kun signifikant betydning for variation i præferencer for hver én serviceydelse. Vej- og affaldsområdet er dermed det område, hvor præferencer tilsyneladende er mindst betinget af individrelaterede forskelle. De er snarere betinget af praktiske omstændigheder som transporttid til genbrugsstation og om man har bil eller ej.

9.3 Erfaringer med anvendelse af metoden i praksis

I dette afsnit opsamles nogle erfaringer med og udfordringer ved brug af stated preference-metoden. Det drejer sig om anvendelse af forskellige typer af serviceydelser, sammensætning af servicepakker og konstruktion af en hypotetisk bruger til at afdække ikke-brugeres præferencer på ældreområdet.

9.3.1 Erfaringer med forskellige typer af serviceydelser

Som udgangspunkt ville vi sikre, at servicepakkerne i spørgeskemaets valgsituationer altid kom til at fremstå som serviceforbedringer for den enkelte respondent, da der var tilknyttet en ekstra betaling. Derfor var det hensigten at gøre alle serviceydelser relative i forhold til respondentens nuværende situation. Det lod sig gøre for de fleste ydelser i undersøgelsen, f.eks. flere dansktimer i skolen. Visse serviceydelser har imidlertid karakter af enten/eller-ydelser, der ikke lader sig formulere som ændringer i forhold til det eksisterende serviceniveau, f.eks. frokostordning eller ej (jf. Bilag 2).

Graduering eller
”Enten/eller”?

To typer af enten/eller-ydelser

Der er to forskellige typer af enten/eller-ydelser i undersøgelsen:

1. Eksisterende serviceydelser, som nogle respondenter modtager i forvejen og andre ikke modtager. De ydelser er formuleret *uafhængigt* af, hvad respondenterne har angivet om sit nuværende serviceniveau. Derfor kan de blive opfattet som en serviceforbedring for nogle respondenter og en serviceforringelse for andre.
2. Nye serviceydelser, som ingen respondenter modtager i forvejen. De ydelser vil i sagens natur blive opfattet ens af alle respondenter, da alle har den samme nuværende situation. Derfor ser alle respondenter ydelsen som en serviceforbedring.

I undersøgelsen anvendes den første type af enten/eller-ydelse for serviceydelserne vedrørende frokostordning på skoler og i børneinstitutioner, samt vedrørende bortskaffelse af storskrald og haveaffald hhv. pap, papir og glas.

Den anden type bruges på ældreområdet for serviceydelserne, der giver ”15 minutter til socialt samvær hver anden uge som del af den praktiske hjemme-hjælp” samt ”mulighed for tilkøb af praktisk hjælp”. Det er nye serviceydelser for alle respondenter, da det nuværende, hypotetiske serviceniveau er defineret ens for alle i spørgeskemaet om ældreområdet. Udgangspunktet for samtlige respondenter er altså, at serviceydelsen ikke leveres i dag, og i servicepakkerne sammenholdes det med situationer, hvor ydelsen tilbydes ældre med behov.

Anvendelsen af enten/eller-ydelser af type 1 betyder, at der formentlig vil være valgsituationer, hvor respondenter er blevet præsenteret for en servicepakke med en kombination af en serviceforringelse og en ekstra betaling. Det kan betyde, at disse valgsituationer fremstår urealistiske for de pågældende respondenter, og at de derfor kan blive usikre i deres valg. F.eks. kan respondenter, hvis barn allerede har en frokostordning på skolen, blive præsenteret for en servicepakke med en ekstra betaling, hvor børnene selv skal have madpakke med. Det kan give anledning til usikkerhed i valget, og dermed støj i resultaterne.

På baggrund af de gennemførte analyser er det da også erfaringen, at stated preference-metoden i nogle tilfælde har visse problemer med at håndtere den første type af enten/eller-ydelser. For den sidste type er metoden velegnet, ligesom det er tilfældet for de serviceydelser, der er formuleret relativt, jf. ovenfor. Denne vurdering bygger på, at analyseresultaterne generelt set er mere entydige og lettere at fortolke for de serviceydelser, der er formuleret som forbedringer i forhold til den nuværende situation for alle respondenter.

9.3.2 Erfaringer med sammensætning af servicepakker

På vej- og affaldsområdet ser det ud til, at der er tale om en særlig problemstilling vedrørende sammensætningen af serviceydelser i de servicepakker, som respondenterne præsenteres for i spørgeskemaet.

Vej- og affaldsområdet dækker over serviceydelser på to områder. Servicepakkerne indeholder derfor serviceændringer både inden for vejområdet og inden for affaldsområdet. Analyseresultaterne tyder på, at der er stor forskel på, hvor stor vægt respondenterne tillægger serviceforbedringer inden for de to områder. Serviceændringer, der vedrører tilstand på veje og stier samt renholdelse af offentlige arealer, har tilsyneladende større betydning for respondenterne end serviceændringer, der vedrører bortskaffelse af storskrald, haveaffald samt pap, papir og glas.

Som nævnt er respondenterne gennemsnitligt set ikke villige til at betale for de udvalgte forbedringer på affaldsområdet. Det kan skyldes, at den nuværende service på området fungerer fint i forvejen. Men en del af forklaringen kan også være, at præferencerne for forbedringer af vejenes tilstand og renholdelse af offentlige arealer overskygger præferencerne for bortskaffelse af affald. Hvis

serviceændringerne inden for de to områder er af meget forskellig betydning for folk, så kan det betyde, at forbedringer på vejområdet ”dominerer” i valgsituationerne, så præferencerne for affaldsområdet ”forsvinder”.

Det bekræfter de metodiske forskrifter om, at de serviceydelser, der indgår i servicepakkerne i en valgsituation, skal være nogenlunde lige vigtige i folks bevidsthed. Der skal være en form for ligeværdighed i serviceydelserne, og ingen ydelse må dominere. Det kan dog være svært på forhånd at identificere dominerende ydelser, hvilket sammensætningen af serviceydelser på vej- og affaldsområdet i denne undersøgelse er et eksempel på⁵⁰.

9.3.3 Erfaringer med konstruktion af hypotetisk bruger

Af metodiske årsager ønskede vi som udgangspunkt at udvælge respondenter, der er brugere af de undersøgte serviceområder, jf. afsnit 3.2.3. På ældreområdet havde vi dog de udfordringer, at det var svært at afgrænse brugerne på forhånd, og at det var svært at nå brugerne med en internetbaseret undersøgelse. Derfor måtte besvarelserne indhentes blandt borgere generelt og ikke blandt brugere af ældreplejen.

Det betød, at serviceydelserne som udgangspunkt ikke var lige så nærværende for den enkelte respondent som på de øvrige serviceområder, hvor respondenterne er brugere. Derfor blev respondenterne introduceret for en hypotetisk bruger af ældreplejen, Gerda, og hendes nuværende, hypotetiske serviceniveau.

Analyseresultaterne har vist, at ældreområdet har fungeret fint med den anvendte fremgangsmåde. Det underbygges af, at der er relativt færre protestsvar (3 %) på ældreområdet end på de øvrige serviceområder (6-9 %), jf. Bilag 5. Det tyder på, at spørgsmålene vedrørende dette serviceområde har været lettere at forholde sig til og besvare end spørgsmålene for de øvrige områder.

⁵⁰ Jf. Reference 37 og Reference 38

Bilag 1 Litteraturliste

- Reference 1* Opfordringsskrivelse: "Borgernes præferencer for kommunale serviceydelser". KREVI, februar 2009
- Reference 2* "Kvalitetsmåling i et kvalitativt perspektiv". En undersøgelse af perspektiver på kvalitet og kvalitetsvurdering på dagtilbudsområdet. KREVI, februar 2009
- Reference 3* "Målret de offentlige ydelser". Pamflet udgivet af KL i forbindelse med Kvalitetsreformens forberedelse.
<http://www.kl.dk/Dokumenter/Artikler/JHE/2006/12/1-Mode-Pamflet-om-malret-de-offentlige-ydelser/>, KL, december 2006
- Reference 4* "Flere valgmuligheder". Pamflet udgivet af KL i forbindelse med Kvalitetsreformens forberedelse.
<http://www.kl.dk/Dokumenter/Artikler/JHE/2006/12/1-Mode-Pamflet-om-flere-valgmuligheder/>, KL, december 2006
- Reference 5* "KL's forenklingsskatalog". KL's 82 forslag til forenkling af de statslige 4 regler på kort sigt. <http://www.kl.dk/Okonomi-og-dokumentation/Artikler/41906/2009/03/KL-lancerer-82-forslag-til-forenkling/>, KL, marts 2009
- Reference 6* "Det mener brugerne! Brugertilfredshed med dagpasnings-, skole- og ældreområdet".
<http://www.fm.dk/Publikationer/2005/Det%20mener%20brugerne%20Brugertilfredshed%20med%20dagpasnings-%20skole-%20og%20aeldreomraadet.aspx>, Finansministeriet, juni 2005.
- Reference 7* Artikler om anvendelse af betaling i spørgeskemaundersøgelser i "Environmental and Resource Economics" Vol. 43. N0.1. May 2009
- Reference 8* "Hjemtagning af dialysebehandling til grønlandske patienter med kronisk nyresvigt", Syddansk Universitet, Health Economic Papers, 2008:14
- Reference 9* Limited-dependent and qualitative variables in econometrics, GS Maddala.
- Reference 10* Cambridge University Press, Cambridge, MA; 1983.
- Reference 11* Discrete choice analysis – theory and application to travel demand. M. Ben-Akiva and SR Lerman. Cambridge MIT Press; 1985.
- Reference 12* Conditional Logit Analysis of Qualitative Choices, in Zarembka. P. (eds): Frontiers in Econometrics. Academic Press, pp. 312-329. D. McFadden; 1974

- Reference 13* "Unbiased value estimates for environmental goods: A cheap talk design for the contingent valuation method." American Economic Review 89(3):649-665. Cummings RG, Taylor LO. 1999.
- Reference 14* "De nøjsomme jyder og de krævende københavnere. En undersøgelse af befolkningens præferencer for og tilfredshed med kommunal service". Økonomi & Politik, 59. årgang. Mouritzen, Poul Erik. 1985.
- Reference 15* "Welfare State Attitudes in Context: Local Contexts and Attitude Formation in Sweden". Doktorafhandling, Umeå Universitet, Sevä, Ingemar Johansson. 2009.
- Reference 16* "Kommunen som serviceproducent. Kommunal service och serviceattityder i 36 svenske kommuner". Stockholms Universitet, Statsvetenskapliga Institutionen. Birgersson, Bengt Owe. 1975
- Reference 17* "Rapport från Kommunaldemokratiska forskningsgruppen. 9, Attityder till kommunal service". Stockholm: LiberFörlag/Allmänna förl, Sannerstedt, A. 1981.
- Reference 18* "The use of discrete choice experiment in health settings: A contribution to the literature: Applications and issues of methodology." Syddansk Universitet. Det Samfundsvidenskabelige Fakultet. Forskning: Ph.d.-afhandling. Kjær, Trine. 2007.
- Reference 19* "Willingness to Pay for Reduced Visual Disamenities from Off-Shore Wind Farms in Denmark." Energy Policy, 35(8):4059-4071. Ladenburg, Jacob og A. Dubgaard. 2007.
- Reference 20* "Gender Specific Starting Point Bias in Choice Experiments: Evidence from an Empirical Study." Journal of Environmental Economics and Management, 56(3):275-285. Ladenburg, Jacob og Søren Bøye Olsen. 2008
- Reference 21* "The Impact of Information on Consumer Preferences for Different Animal Food Production Methods". Journal of Consumer Policy, 2009, 32, (4), 313-331, Morten Mørkbak. 2009.
- Reference 22* "Preference heterogeneity and choice of cardiac rehabilitation program: Results from a discrete choice experiment." Health Policy. 2008; vol. 85, nr. 1, s. 124-132, Kjær, Trine and Gyrd-Hansen, Dorte. 2008.
- Reference 23* "The trade-off between money and time: A test of the theory of reference-dependent preferences." Journal of Urban Economics, vol. 64, issue: 1, pages: 101-115, 2008, Elsevier. De Borger, Bruno, Fosgerau, Mogens. 2008.

- Reference 24* "Testing the effect of a short Cheap Talk in Choice Experiments. Working Paper. Anvendt Kommunal Forskning (AKF). Ladenburg, J, Dahlgaard, JO, Bonnichsen O. 2010.
- Reference 25* "Using an Ex-ante Entreaty to Reduce Protest Zero Bias – A Health Economic Case." *Journal of Choice Modelling* 2(2): 200-215. Bonnichsen O, Ladenburg J. 2009.
- Reference 26* "Reducing Status Quo Bias in Choice Experiments– An Application of a Protest Reduction Entreaty." Working paper, Fødevareøkonomisk Institut. Ole Bonnichsen og Jacob Ladenburg. 2010
- Reference 27* "Augmenting short Cheap Talk scripts with a repeated Opt-Out Reminder in Choice Experiment surveys." Paper presented at the EAERE 17th Annual Conference, Session: Stated Preferences 2, 24 - 27 June 2009, Amsterdam, The Netherlands. Ladenburg, Jacob og Søren Bøye Olsen. 2009.
- Reference 28* "The dilemma of hypothetical bias: Introducing 'cheap talk' to stated preference methods in health." Poster presented at the International Health Economics Association's 5th world conference in Barcelona, 10-13th of July 2005. Kjær, Trine; Beck Mickael, Gyrd-Hansen Dorte. 2005.
- Reference 29* "Værdisætning af miljøgoder i Kirsten Halsnæs", Dubgaard, Alex og Jacob Ladenburg. 2007.
- Reference 30* "Miljøvurdering på Økonomisk Vis". Jurist- og Økonomforbundets Forlag. Peder Andersen og Anders Larsen (red.).
- Reference 31* "Frilægning af Lygte Å - En økonomisk værdisætning udført ved anvendelse af Choice Experiments-metoden." Rapport nr. 183, Fødevareøkonomisk Institut, den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole. Nielsen, R. C. F.; Jacob Ladenburg, S. B. Olsen og A. Dubgaard. 2006.
- Reference 32* "Regression with Dummy Variables." Series: Quantitative Applications in the Social Sciences. Sage Publications Inc. Hardy, Melissa A. 1993.
- Reference 33* "Economics, Medicine and Health Care." Prentice Hall. Moon-ey, Gavin. 2003.
- Reference 34* "The effect of protest votes on the estimates of WTP for use values recreational sites." *Environmental and Resource Economics* 25:461-476. Strazzera, E., Genius, M., Scarpa, R. and Hutchinson, G. (2003)
- Reference 35* "Choosing between internet and mail survey modes for choice experiments surveys considering non-market goods". *Environmental and Resource Economics* 44(4):591-610. Olsen, SB. (2009)

- Reference 36* “The worth of a Possum: Valuing species with the contingent valuation method”. *Environmental and Resource Economics* 19(3):211-227. Jakobson, K.M. and Dragun, A.K. (2001)
- Reference 37* “Economic Valuation with Stated Preference Techniques – a Manual”. Edward Elgar, Cheltenham, UK, Northampton, MA, USA. Bateman I.J., Carson R.T., Day B., Hanemann M., Hanley N., Hett T., Jones-Lee M., Loomes G., Mourato S., Özdemiroglu E., Pearce D., Sugden R., Swanson J. 2002
- Reference 38* “Using Conjoint Analysis to take Account of Patients Preferences and go Beyond Health Outcomes: An Application to in Vitro Fertilization”. *Social Science and Medicine*, Vol. 48, pp. 535-546. Ryan, M (1999)

Bilag 2 Udvælgelse af serviceområder og serviceydelser

I dette bilag beskrives baggrunden for udvælgelse af de serviceområder og serviceydelser, der indgår i undersøgelsen. Til pilotundersøgelsen (se Bilag 5) er der udvalgt fem serviceområder, der er reduceret til fire områder i den endelige undersøgelse. For hvert serviceområde er der udvalgt fire serviceydelser.

Undersøgelsen er baseret på de udvalgte serviceområder og serviceydelser, og resultaterne kan ikke anvendes til at drage konklusioner for serviceområder eller serviceydelser, der ikke er omfattet af undersøgelsen.

B2.1 Udvælgelse af serviceområder

Udgangspunktet i udvælgelsen af serviceområder var en bruttoliste af områder i kommunerne. Bruttolisten omfattede bl.a.:

- Affald og genbrug
- Jobcentre
- Børnepasning
- Skole
- SFO og fritidshjem
- Genoptræning og rehabilitering
- Veje, stier og pladser
- Biblioteker
- Idræt
- Handicap- og ældreboliger
- Hjemmehjælp og pleje
- Plejeboliger
- Tilbud til ældre
- Handicap og sindslidende
- Sundhed og forebyggelse

Kriterier til udvælgelse af serviceområder

Der er opstillet nogle kriterier til udvælgelse af serviceområder. Kriterierne er:

- 1 Udbredelse: Serviceområdet skal være brugt af og relevant for så mange borgere som muligt.
- 2 Hyppighed: Jo oftere borgerne benytter serviceområdet, des bedre.
- 3 Udgiftstygnde: Der skal være tale om serviceområder, der fylder relativt meget i de kommunale budgetter.
- 4 Variation: Der skal på forhånd være forventninger til, at der er variation i borgernes og brugernes præferencer inden for området.
- 5 Egnethed til stated preference-metoden: Serviceområdet skal fungere med den anvendte metode. Der skal derfor være tale om et område med konkrete og afgrænsede ydelser.

De tre første kriterier sikrer undersøgelsens praktiske og politiske relevans, mens de to sidste sikrer dens metodiske gennemførlighed.

Med disse kriterier dækker undersøgelsen serviceområder, hvor der er mange brugere og dermed udbredes undersøgelsens relevans til en stor del af befolkningen. Kriterierne sikrer også, at de valgte serviceområder samlet set udgør en stor del af kommunernes udgifter, og hvor det derfor er særlig interessant, hvordan ressourcerne anvendes. Til en vis grad er der desuden søgt variation imellem serviceområderne, så undersøgelsen dækker forskellige typer af kommunal service.

Navnlig det femte kriterium blev anvendt til at fravælge ét af fem serviceområder efter pilotundersøgelsen, hvor det serviceområde, der viste sig mindst konkret og sværest at afgrænse, blev frasorteret.

De valgte serviceområder er:

- Børneinstitutionsområdet
- Skoleområdet
- Praktisk hjemmehjælp i ældreplejen (i undersøgelsen kaldet ældreområdet)
- Vej- og affaldsområdet

Derudover kigges der på et mere overordnet niveau på præferencer på tværs af de fire serviceområder:

- Tværgående prioritering

B2.2 Udvalgelse af serviceydelser

Undersøgelsens resultater kan alene give ny viden om præferencer for de serviceydelser, der indgår. Derfor er valget af serviceydelser vigtigt. For hvert af de fire udvalgte serviceområder er der udvalgt fire serviceydelser, der indgår i servicepakkerne sammen med en betaling (jf. Bilag 6). I udvælgelsen var hensyn til metoden og de statistiske analyser afgørende.

Kriterier til udvælgelse af serviceydelser

Serviceydelserne er valgt ud fra følgende kriterier:

- 1 Kendskab: Der skal være kendskab til ydelserne blandt respondenterne.
- 2 Nærhed og erfaring: Serviceydelserne skal opleves som nærværende for respondenterne, og de skal have erfaring med dem.
- 3 Overskuelighed: Serviceydelser og -ændringer skal kunne formuleres så konkret, at respondenterne let kan overskue konsekvenserne af dem.
- 4 Nuværende serviceniveau: Det skal for de valgte serviceydelser være muligt at afdække respondenternes nuværende serviceniveau.

De tre første kriterier er med til at sikre datas validitet, da det reducerer de kognitive krav til respondenterne og øger deres mulighed for at besvare spørgeskemaet. Det betyder dog samtidig, at der ikke nødvendigvis er specifikt kendskab i befolkningen til de nuværende serviceniveauer. Det tages der højde for ved fortrinsvis at udvælge brugere som respondenter, hvilket er beskrevet nærmere i Bilag 3.

Det fjerde kriterium er med for at kunne analysere, hvilken betydning det nuværende serviceniveau har for præferenceforskelle, jf. Bilag 4.

Da undersøgelsen kun indeholder udvalgte aspekter af kommunernes serviceydelser, giver den kun et delvist billede af borgernes og brugernes præferencer. Desuden kan der være mange andre aspekter af kvalitet end de undersøgte serviceydelser rummer. Der kan således være serviceydelser, som har langt større betydning for borgerne og brugerne, såvel som for serviceydelseernes kvalitet, end dem, der er omfattet af denne undersøgelse. Kravet om, at serviceydelserne skal kunne formuleres konkret, betyder nemlig, at der er en tendens til at udvælge ydelser, der nemt kan tælles (f.eks. antal børn per voksen) i stedet for ydelser, der mere beror på en individuel vurdering (f.eks. pædagogiske principper og engagement).

I valget af serviceydelser er det desuden forsøgt at inddrage forskellige typer af ydelser. F.eks. både serviceydelser der er og ikke er under statslig regulering, samt mulige nye serviceydelser fra kommunen. Inspiration til udvælgelsen er hentet fra en række forskellige kilder, herunder litteratur⁵¹ og kvalitative interviews med kommunernes administration (beskrevet i afsnit B2.5 nedenfor).

B2.3 Anvendelse af betaling i valgsituationerne

Betaling i spørgeskemaet

I spørgeskemaets valgsituationer indgår der betalinger for ændringer i serviceydelser. Betalingerne gør det efterfølgende muligt at estimere betalingsviljer for de serviceydelser, der indgår i spørgeskemaet.

I designet af spørgeskemaet var det vigtigt, at betalingsformen var så realistisk for den enkelte respondent som muligt (se i øvrigt Bilag 6). Da vi har forskellige respondentgrupper på de forskellige serviceområder, anvendes forskellige betalingsformer.

Brugerbetaling og skattebetaling

For børneinstitutioner og skoleområdet er respondenterne brugere af områderne, og derfor er betalingen formuleret som en ekstra brugerbetaling per barn. Brugere har en tæt relation til området og det er derfor ikke urealistisk for den enkelte respondent at forestille sig en ekstra brugerbetaling, uanset at skoleområdet i dag er skattefinansieret.

For ældreområdet, vej- og affaldsområdet og den tværgående prioritering er det ikke alle respondenter, der er brugere af de serviceydelser, der spørges til. Derfor er betalingen formuleret som en ekstra skattebetaling per husstand.

⁵¹ Bl.a. Reference 2, Reference 3, Reference 4, Reference 5 og Reference 8

Da hver respondent stilles spørgsmål inden for flere serviceområder, kan den enkelte få spørgsmål med to forskellige betalingsformer. Præsentations- og forståelsesmæssigt ville det være at foretrække, hvis kun ét betalingsinstrument blev anvendt. Argumentet om, at spørgsmålene skal være realistiske, har dog vejet tungest i valget af betalingsformer. Desuden er det på baggrund af kvalitative interviews og analyser af pilotdata vurderet, at betalingsinstrumenterne er fornuftige og at det ikke er et problem for forståelsen af spørgeskemaet, at betalingsformen varierer. Det gælder også brugerbetalingen på skoleområdet.

B2.4 Fastsættelse af niveauer for serviceydelser og betalinger

For hvert serviceområde er der udvalgt fire serviceydelser, der indgår i valgsituationerne i spørgeskemaet sammen med betalinger. For hver serviceydelse og betaling er defineret forskellige ændringer eller niveauer, som varierer mellem servicepakkerne og valgsituationerne i spørgeskemaet. Det er disse niveauer og ændringer, som respondenterne forholdt sig til, når de i valgsituationerne valgte mellem forskellige servicepakker. Det er vigtigt, at serviceændringer og -niveauer er konkrete og lette at forholde sig til.

Service-niveauer

Som udgangspunkt ville vi sikre, at de servicepakker, som respondenterne blev præsenteret for i spørgeskemaets valgsituationer, altid kom til at fremstå som *serviceforbedringer* for den enkelte respondent, da der var tilknyttet en ekstra betaling. Derfor var det hensigten at gøre alle serviceydelser relative i forhold til respondentens nuværende serviceniveau, dvs. at de enten skulle formuleres relativt eller være helt nye ydelser, som ingen respondenter modtager i dag. Derfor er de fleste serviceydelser formuleret som ændringer i forhold til respondentens nuværende serviceniveau, f.eks. *flere* dansktimer i skolen. Nogle få serviceydelser har imidlertid karakter af enten/eller-ydelser (f.eks. frokostordning eller ej), der ikke lader sig formulere som ændringer i forhold til det eksisterende serviceniveau, men som heller ikke er helt nye serviceydelser for alle⁵². Det var ikke teknisk muligt at gøre disse ydelser relative, og de blev derfor formuleret uafhængigt af respondentens nuværende serviceniveau. Fremgangsmåden betyder derfor, at der formentlig vil være valgsituationer, hvor respondenter er blevet præsenteret for en servicepakke med en kombination af en serviceforringelse og en ekstra betaling. Dette *kan* være problematisk for datas validitet, da sådanne valgsituationer kan virke urealistiske for den enkelte respondent. Erfaringerne med fremgangsmåden er brugt som indspil i diskussionen af stated preference-metoden og dens anvendelse i afsnit 9.

De konkrete serviceniveauer, dvs. f.eks. om ændringen i antallet af dansktimer skal være 1, 2 eller 3, er fastsat på baggrund af kvalitative interviews med kommuner, afdækning af serviceniveauer fra kommuners hjemmesider og pilotundersøgelsen.

Betalingsniveauer

⁵² Det drejer sig om bortskaffelse af storskrald og haveaffald, bortskaffelse af pap, papir og glas, samt serviceydelserne vedrørende frokostordning på skoleområdet og børneinstitutionsområdet.

I stated preference-metoden skal betalingerne ikke afspejle de faktiske priser for ændringer i servicen (jf. Bilag 7), men det er vigtigt, at de virker realistiske for den enkelte respondent. Betalingsniveauerne er fastsat ud fra metodiske hensyn og erfaringer fra pilottest af spørgeskemaet. Det laveste betalingsniveau for alle områder er 0 kr., som knytter sig til respondenternes nuværende situation. Det højeste betalingsniveau er fastlagt, så det sikres, at langt størstedelen af respondenterne ikke er villige til at betale en så høj pris. De endelige betalingsniveauer er fastlagt efter pilottest af spørgeskemaet.

Det store spænd i betalingsniveauerne betyder, at nogle af de ekstra betalinger i servicepakkerne kan virke meget lave eller meget høje for den enkelte respondent. Det er en del af spørgeteknikken. Da betalingsniveauerne varierer i servicepakkerne, er det gennem til- og fravalg af servicepakker med forskellige betalingsniveauer, at respondenterne afslører sine præferencer. Dette er også beskrevet nærmere i Bilag 7 og Bilag 9.

Betalingsniveauerne er i spørgeskemaet ikke reguleret i forhold til forskelle i respondenternes husstandsindkomst. Alle respondenter må, uanset husstandsindkomst, i valgsituationerne afveje deres serviceønsker mod deres budgetrestriktioner. Men der er kontrolleret for indkomstforskelle i de efterfølgende forklarende analyser, jf. afsnit 3.2.2 og Bilag 4.

B2.5 Udvalgte serviceydelser og betalingsniveauer

For hvert serviceområde er de valgte serviceydelser, deres mulige niveauer og de mulige betalingsniveauer vist i Bilagstabel 2.1 til Bilagstabel 2.5.

For at kvalificere udvælgelsen af serviceydelser og beskrivelsen af dem i spørgeskemaet, er repræsentanter fra administrationen i udvalgte kommuner interviewet⁵³. Formålet med interviewene var desuden at rette undersøgelsen mod problemstillinger, der optager kommunerne. Der er i alt gennemført 23 interviews inden for børneinstitutionsområdet, skoleområdet, ældreområdet, vej- og affaldsområdet, og kulturområdet⁵⁴. Interviewene er gennemført som individuelle interviews, og de er lavet inden udvælgelse og beskrivelse af serviceydelser.

Børneinstitutioner

De valgte serviceydelser og deres mulige niveauer og betalingsniveauer for børneinstitutionsområdet er vist i Bilagstabel 2.1. For dette serviceområde er niveauerne for tre af serviceydelserne relative, mens et enkelt er absolut. F.eks. er ændringer i åbningstider relative, da de viser udvidelser i åbningstiden i forhold til den åbningstid, som den enkelte respondent har i dag. Frokostydelsen er absolut, da de tre niveauer beskriver forskellige niveauer af frokostordning i

⁵³ Vi har gennemført interviews med repræsentanter fra Norddjurs Kommune, Struer Kommune, Brøndby Kommune, Nyborg Kommune, Vesthimmerlands Kommune og Århus Kommune.

⁵⁴ I de første dele af undersøgelsen indgik 5 serviceområder. Det ekstra område var med for bedre at kunne udvælge 4 områder til den endelige undersøgelse, som fungerede godt med den anvendte tilgang og metode.

institutionerne, uafhængig af respondentens nuværende situation. Betalingen er relativ.

Bilagstabel 2.1 Serviceydelser og niveauer af serviceydelser - børneinstitutioner

Serviceydelser	Niveauer for hver serviceydelse
Åbningstider	1. Som i dag 2. 1/2 time længere åbent om dagen 3. 1 time længere åbent om dagen
Frokost	1. Børnene har selv madpakke med 2. Der serveres frokost - ikke økologisk 3. Der serveres frokost - økologisk
Antal børn per voksen	1. Som i dag 2. 1 barn mindre 3. 2 børn mindre
Efteruddannelse af personale	1. Som i dag 2. Ekstra efteruddannelse og kurser
Ekstra betaling per barn	1. 0 kr. om året (som i dag) 2. 100 kr. om året (10 kr./måned) 3. 500 kr. om året (40 kr./måned) 4. 1.000 kr. om året (85 kr./måned) 5. 2.000 kr. om året (165 kr./måned) 6. 5.000 kr. om året (415 kr./måned) 7. 10.000 kr. om året (835 kr./måned)

Interviewene med kommunerne viser, at her er tale om et område med høj grad af decentralisering. Børneinstitutionerne får i mange tilfælde en pose penge, som de skal drive institutionen for, og serviceniveauerne kan derfor variere meget, selv inden for de enkelte kommuner. Ved analyse af resultater fra forskellige kommuner kan det derfor forventes, at bopælskommune kun i begrænset omfang kan forklare eventuelle forskelle i præferencer.

Det nævnes fra flere kommuner, at der de seneste år har været besparelser, som bl.a. har betydet flere børn per voksen, kortere åbningstider og flere lukkedage. Det er bl.a. på denne baggrund, at serviceydelserne til børneinstitutionsområdet er udvalgt.

Skoleområdet

De valgte serviceydelser og deres mulige niveauer og betalingsniveauer for skoleområdet er vist i Bilagstabel 2.2. Også for dette serviceområde er niveauerne for tre af de fire serviceydelser relative. Frokostydelsen er absolut, da de tre niveauer beskriver forskellige niveauer af frokostordning på skolen, uafhængig af respondenternes nuværende situation. Betalingen er relativ.

Bilagstabel 2.2 Serviceydelser og niveauer af serviceydelser - skoleområdet

Serviceydelser	Niveauer for hver serviceydelse
Antal dansktimer	1. Som i dag 2. Øges med 1 time om ugen 3. Øges med 2 timer om ugen
Antal idrætstimer	1. Som i dag 2. Øges med 1 time om ugen 3. Øges med 2 timer om ugen
Frokostordning på skolen	1. Tilbydes ikke 2. Frokostordning tilbydes – ikke økologisk 3. Frokostordning tilbydes – økologisk
Elever per klasse	1. Som i dag 2. 2 færre i klassen 3. 4 færre i klassen
Ekstra betaling per barn	1. 0 kr. om året (som i dag) 2. 100 kr. om året (10 kr./måned) 3. 500 kr. om året (40 kr./måned) 4. 1.000 kr. om året (85 kr./måned) 5. 2.000 kr. om året (165 kr./måned) 6. 5.000 kr. om året (415 kr./måned) 7. 10.000 kr. om året (835 kr./måned)

I interviewene med kommunerne nævnes det, at der er mange svage danske familier, der ikke har råd til at købe mad til deres børn på skolen. Det nævnes fra samme kommune, at skolefrokost ikke interesserer forældrene ret meget.

Fra en bykommune nævnes, at klassekvotient er et emne, der diskuteres meget.

Det nævnes fra én kommune, at mange kommuner oplever nedgang i antal dansktimer mens det fra andre kommuner nævnes, at der er givet flere timer de seneste år. Det oplyses i den forbindelse, at skolerne er omfattet af minimums-krav til antal dansktimer, der er fordelt på indskoling, mellemskolen og udskoling. Der er altså ikke eksakte krav til minimum antal timer på de enkelte klassetrin.

Der er forskellige kommentarer fra kommunerne ang. inddragelse af tilstanden på skolernes bygninger og udearealer. Dette område er fravalgt i undersøgelsen, da det, sammenlignet med andre potentielle serviceydelser, er relativt ukonkret. Fra kommunerne er det desuden blevet foreslået at inddrage skolernes sociale dimension og skole-hjem samarbejdet. Disse er fravalgt af samme årsag.

Ældreområdet

De valgte serviceydelser og deres mulige niveauer og betalingsniveauer for ældreområdet er vist i Bilagstabel 2.3.

Spørgsmål om ældreområdet stilles til både brugere og ikke-brugere, og der er formentlig en stor del af respondenterne, der ikke har kendskab til de nuværende serviceniveauer i deres kommune. Som beskrevet i afsnit 3.2.3 (og Bilag 3) er dette håndteret ved, at respondenterne introduceres for en hypotetisk bruger af ældreplejen, og hendes nuværende, hypotetiske serviceniveau.

For alle serviceydelserne og betalingen på ældreområdet er det nuværende serviceniveau defineret som det 1. niveau i Bilagstabel 2.3. I valgsituationerne er serviceniveauerne vist som relative i forhold til den nuværende, hypotetiske

situation. Denne fremstilling gør det muligt for respondenterne at forholde sig til serviceændringer på trods af manglende kendskab til nuværende serviceniveau.

Bilagstabel 2.3 Serviceydelser og niveauer af serviceydelser - ældreområdet

Serviceydelser	Niveauer for hver serviceydelse
Hjælp til rengøring	1. 1 time hver anden uge 2. 1 time hver uge
Valgfrihed i færdiglavet mad	1. Ingen valgfrihed 2. Kan vælge mellem forskellige retter
Tid til socialt samvær i forbindelse med rengøring	1. Ikke tid til socialt samvær 2. 15 min. hver anden uge
Ekstra praktisk hjælp fra kommunen	1. Kan ikke tilbydes 2. Mulighed for at købe ekstra
Ekstra betaling for din husstand	1. 0 kr. om året (som i dag) 2. 100 kr. om året (10 kr./måned) 3. 500 kr. om året (40 kr./måned) 4. 1.000 kr. om året (85 kr./måned) 5. 2.000 kr. om året (165 kr./måned) 6. 5.000 kr. om året (415 kr./måned) 7. 10.000 kr. om året (835 kr./måned)

På baggrund af interviews med kommunerne er de valgte serviceydelser rettet specifikt mod den praktiske hjælp i hjemmeplejen. F.eks. vil en serviceydelse som (vedligeholdelses-)træning være afhængig af den enkelte ældres tilstand, og den vurderedes derfor at være for ukonkret til at håndtere på et så generelt niveau, som det er en forudsætning i den anvendte metodetilgang.

Interviewene viser, at omsorgsdimensionen er en vigtig del af ældreplejen. For at medtage denne dimension, indgår mere tid til socialt samvær som en serviceydelse i undersøgelsen. Tilbud om ekstra ydelser fra kommunen mod betaling er et emne, der diskuteres i nogle kommuner, men som i dag ikke er lovligt for kommunerne at tilbyde. Det er medtaget i undersøgelsen som en ny serviceydelse.

Flere kommunale informanter pegede på, at madordning er centralt emne og ligeledes er valgfrihed i madordningen et vigtigt tema.

Veje og affald

De valgte serviceydelser og deres mulige niveauer og betalingsniveauer for vej- og affaldsområdet er vist i Bilagstabel 2.4. For dette område er to af serviceydelserne formuleret som relative niveauer og to som absolutte niveauer. Ydelserne, der vedrører bortskaffelse af forskellige former for affald er absolutte, da de tre niveauer beskriver forskellige niveauer af affaldsbortskaffelse, uafhængig af respondentens nuværende situation. Betalingen er relativ.

Bilagstabel 2.4 Serviceydelser og niveauer af serviceydelser - veje og affald

Serviceydelser	Niveauer for hver serviceydelse
Storskrald og haveaffald	1. Afleveres på genbrugsstation 2. Hentes ved husstand 1 gang/ måned 3. Hentes ved husstand hver anden uge
Papir, pap og glas	1. Afleveres i container 2. Hentes ved husstand 1 gang/ måned 3. Hentes ved husstand hver anden uge
Renholdelse af offentlige arealer	1. Som i dag 2. Mere rent og pænt end i dag
Tilstand på veje og stier i dit nærområde	1. Som i dag 2. Veje og stier i bedre stand end i dag
Ekstra betaling for din husstand	1. 0 kr. om året (som i dag) 2. 50 kr. om året (5 kr./måned) 3. 250 kr. om året (20 kr./måned) 4. 500 kr. om året (40 kr./måned) 5. 1.000 kr. om året (85 kr./måned) 6. 2.500 kr. om året (210 kr./måned) 7. 5.000 kr. om året (415 kr./måned)

Fra en kommune lyder, at der kan være borgere, som ønsker at kommunen ikke skal bruge for mange penge på offentlige arealer og veje. En anden nævner, at det i disse tider er svært at konkurrere med en plejehjemsplads omkring fordeling af ressourcerne.

Tværgående prioritering

De valgte serviceydelser og deres mulige niveauer og betalingsniveauer for den tværgående prioritering er vist i Bilagstabel 2.5. For den tværgående prioritering er alle niveauer relative.

Bilagstabel 2.5: Serviceydelser og niveauer af serviceydelser – tværgående prioritering

Serviceydelser	Niveauer for hver serviceydelse
Børneinstitutioner	1. Som i dag 2. Bedre service
Skoleområdet	1. Som i dag 2. Bedre service
Praktisk hjælp til ældre med behov	1. Som i dag 2. Bedre service
Veje og affald	1. Som i dag 2. Bedre service
Ekstra betaling for din husstand	1. 0 kr. om året (som i dag) 2. 100 kr. om året (10 kr./måned) 3. 500 kr. om året (40 kr./måned) 4. 1.000 kr. om året (85 kr./måned) 5. 2.000 kr. om året (165 kr./måned) 6. 5.000 kr. om året (415 kr./måned) 7. 10.000 kr. om året (835 kr./måned)

For hvert af områderne er indholdet af en bedre service forklaret for respondenterne i spørgeskemaet (vist i Bilagsboks 2.1).

*Bilagsboks 2.1 Beskrivelse af serviceforbedringer for hvert af serviceområderne
til den tværgående prioritering*

Du skal nu forestille dig, at din kommune ønsker at øge servicen inden for et eller flere områder.

Ændringerne, der overvejes, vil have følgende betydninger for servicen:

Børnehaver, vuggestuer og dagpleje: Åbningstiden udvides, der kommer flere voksne per barn og ekstra efteruddannelse til personalet.

Folkeskolen: Antallet af dansktimer og idrætstimer øges. Der kommer sund frokostordning på alle skoler og færre elever i klasserne.

Praktisk hjælp til ældre med behov i din kommune: Mere tid til rengøring og større valgfrihed i madordninger. Mere tid til socialt samvær som del af den praktiske hjælp og mulighed for at købe ekstra praktisk hjælp fra kommunen.

Affald og veje: Bedre mulighed for at komme af med storskrald og haveaffald, samt papir, pap og glas til genbrug. Offentlige arealer holdes, så de er renere og pænere. Veje og stier vedligeholdes, så de er i bedre stand og med færre huller.

Bilag 3 Udvalgelse af respondenter

For at sikre størst mulig variation i respondenternes præferencer, skal undersøgelsens respondenter være forskellige i forhold til de forventede forklaringsfaktorer (se Bilag 4). Derved fås et datagrundlag, der er tilstrækkeligt til at gennemføre de ønskede forklarende analyser. Respondenterne er udvalgt fra Users' eksisterende, internetbaserede borgerpanel, der i udvalgte kommuner blev suppleret med nyrekruttering af respondenter og i begrænset omfang yderligere suppleret med respondenter fra et andet borgerpanel.

Udvælgelsen af respondenter er foregået i tre trin:

- Trin 1: Fordeling af respondenter på 12 udvalgte kommuner
- Trin 2: Screening af respondenter til de enkelte serviceområder
- Trin 3: Tilfældig udvælgelse i forhold til individuelle baggrundsforhold

De tre trin i udvælgelsen af respondenter beskrives nedenfor.

Trin 1: Fordeling på 12 udvalgte kommuner

Indledningsvis er respondenterne udvalgt på baggrund af deres bopælskommune, og i undersøgelsen indgår respondenter fra 12 udvalgte kommuner. Undersøgelsen omfatter et begrænset antal kommuner, da det gør det muligt at afdække kommunespecifikke præferenceforskelle med et lavere antal respondenter, end hvis undersøgelsen dækkede bredt i alle kommuner. For samtidig at kunne afdække andre præferenceforskelle kræver det et højere antal respondenter i de udvalgte kommuner.

Respondenterne er udvalgt med henblik på at sikre størst mulig variation i præferencer. Udvælgelsen af de 12 kommuner til undersøgelsen skulle derfor sikre, at de valgte kommuner er forskellige ud fra de faktorer, som forventes at kunne forklare forskelle i borgernes præferencer.

Derfor er der i udvælgelsen af kommuner sikret variation i de forventede geografiske forklaringsfaktorer, som bymæssighed og hvorvidt man bor i den østlige eller vestlige del af landet. Derudover er der skelet til forskelle i borgersammensætning på en række af de forventede individuelle forklaringsfaktorer. Endelig er der sikret variation i en række overordnede indikatorer for kommunens serviceniveau på nogle af de undersøgte serviceområder.

På baggrund af de forventede forklaringsfaktorer (se Bilag 4) er der opstillet en række kriterier til udvælgelse af de 12 kommuner til undersøgelsen. Disse kriterier gennemgås nedenfor.

Nuværende
serviceniveau

Det nuværende serviceniveau forventes at have betydning for variation i præferencer. Derfor har vi forsøgt at udvalgte kommuner med forskellige serviceniveauer. Der findes ikke landsdækkende opgørelser, der gør det muligt direkte at sammenligne serviceniveauer i kommunerne. Som tilnærmelse er kommunens

bruttoudgifter per potentiel modtager anvendt som parameter.⁵⁵ Der er i udvælgelsen skelet til udgifterne på ældreområdet, børnepasningsområdet og skoleområdet⁵⁶.

Borgernes velstand	I udvælgelsen er der også søgt variation i borgernes samlede velstand, da forskelle i den kommunale service evt. kan skyldes forskelle i kommunernes indtægtsmuligheder. Desuden forventer vi, at borgernes indkomst har betydning for deres præferencer. Derfor er der i udvælgelsen af kommuner søgt forskelle i beskatningsgrundlag før udligning.
Geografi	Vi forventer, at den geografiske placering i landet (øst/vest) og kommunens urbaniseringsgrad har betydning for præferencer. For at sikre variation i forhold til dette, er der udvalgt kommuner i både Øst- og Vestdanmark. Derudover er der søgt variation i form af forskelle i befolkningstæthed i kommunerne. ⁵⁷
Andre kommunale forskelle	Derudover er der i udvælgelsen af kommuner skelet til variation på andre forhold. For det første er der søgt forskelle i kommunernes ideologiske borgersammensætning gennem spredning på borgmesterens politiske tilhørsforhold. For det andet indikerer dele af litteraturen sammenhæng mellem sociale risici (såsom arbejdsløshed og affolkning) på den ene side, og borgernes præferencer for sociale velfærdsudgifter på den anden side ⁵⁸ . I udvælgelsen af kommuner er der derfor søgt forskelle i kommunes sociale risici ved at skele til forskelle i kommunernes sociale udgifter, der er opgjort i forhold til den gennemsnitlige udgift per indbygger på landsplan. ⁵⁹
Udvalgte kommuner	Alle landets 98 kommuner er inddelt og vurderet i forhold til de kriterier, der er beskrevet ovenfor. Herudfra er der udvalgt 12 kommuner, jf. Bilagstabel 3.1.

Bilagstabel 3.1 Udvalgte kommuner der indgår i undersøgelsen

Østdanmark	Vestdanmark
Gentofte	Sønderborg
Brøndby	Norddjurs
Lolland	Nyborg
Odsherred	Ringkøbing – Skjern
Stevns	Vesthimmerland
Bornholm	Århus

⁵⁵ Dette mål er ikke fuldt ud dækkende, da udgiftsniveauet er et samlet udtryk for service-niveau og udnyttelse af ressourcerne. Forskelle i bruttoudgifter kan derfor også være udtryk for effektivitetsforskelle i kommunerne.

⁵⁶ Kommunernes ældreudgifter (brutto per 65+/67+-årig), kommunernes samlede pasningsudgifter (brutto per 0-10 årig) og kommunernes udgifter til folkeskolen (brutto per 7 - 16 årig). Kilde til data er www.noegletal.dk

⁵⁷ Landets kommuner er inddelt i 3 lige store grupper efter relativ høj, mellem og lav befolkningstæthed. Kilde til data er www.noegletal.dk

⁵⁸ Reference 15, Sevä 2009

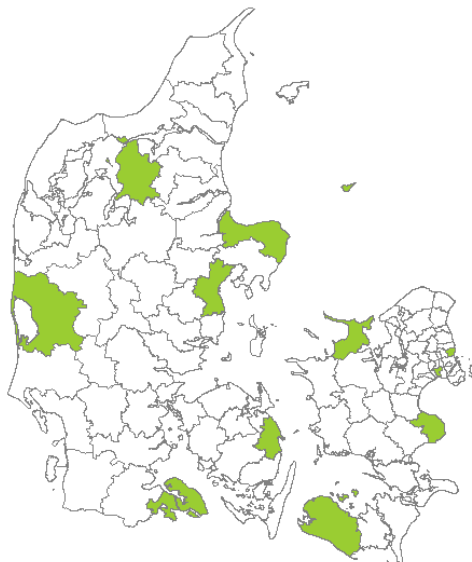
⁵⁹ Kommunernes sociale udgifter opgjort efter hvorvidt udgifterne i kommunen ligger over eller under landsgennemsnittet. Kilde til data er www.KREVI.dk

Med udvælgelsen er det sikret, at:

- Der er udvalgt kommuner i både Øst- og Vestdanmark og i begge landsdele er der spredning på befolkningstæthed.
- Der er spredning på både befolkningstæthed og befolkningsandel i bymæssig bebyggelse, da både kommuner med lav og høj andel er medtaget.
- For både ældreudgifter, børnepasningsudgifter og udgifter til folkeskolen er der både i øst og i vest udvalgt kommuner, der ligger over og under landsgennemsnittet.
- I både de østlige og vestlige kommuner er der sikret spredning mellem højere og venstre side af det politiske spektrum.
- Spredningen på sociale udgifter varierer meget mellem Øst- og Vestdanmark. Med de udvalgte kommuner sikres, at der for begge landsdele er medtaget kommuner med relativt høje og relativt lave sociale udgifter.
- Det samme er gældende for skattegrundlaget, hvor der er sikret spredning i både østlige og vestlige kommuner.

De udvalgte kommuner er illustreret på det kommunale danmarkskort nedenfor.

Bilagsfigur 3.1 Illustration af udvalgte kommuner

Undersøgelsens resultater kan ikke statistisk generaliseres til borgere i alle kommuner. Men resultaterne diskuteres på basis af overvejelser om, hvorvidt påvist variation vil kunne forventes at gælde kommuner, der ikke indgår i undersøgelsen. Hvis f.eks. kommunerne i Vestdanmark, som indgår i undersøgelsen.

sen, har signifikant anderledes præferencer end undersøgelsens kommuner i Østdanmark, så kan man forvente samme tendens i landets øvrige kommuner.

Trin 2: Screening af respondenter til de udvalgte serviceområder

For at stated preference-metoden kan fungere, skal serviceydelserne i spørgeskemaets valgsituationer være formuleret konkret, og de skal være nærværende for respondenterne (jf. Bilag 2). Derfor er det metodisk mest hensigtsmæssigt at udvælge respondenter, der er brugere af de konkrete serviceområder, frem for respondenter, der er ikke-brugere, dvs. har et borgerperspektiv på området.

Valget af primært at fokusere på brugernes præferencer i stedet for borgernes, er således taget for at sikre, at respondenterne har erfaring med de konkrete serviceydelser og kan forholde sig til relativt konkrete ændringer i serviceniveauer.

Den nærmere udvælgelse af brugere og borgere er beskrevet nedenfor for de forskellige serviceområder i undersøgelsen.

Børneinstitutionsområdet

For børneinstitutionsområdet er der en veldefineret og relativt let afgrænselig gruppe af potentielle brugere, nemlig forældre med børn i 0-5-årsalderen.

For at sikre brugerkendskabet, har de udvalgte respondenter til børneinstitutionsområdet børn i traditionelle børneinstitutioner, dvs. vuggestue, dagpleje, børnehave og integrerede institutioner. Hvis forældrene selv passer deres børn eller børnene går i specialinstitutioner, er de ikke udvalgt som respondenter til dette serviceområde. Hvis respondenterne har flere børn i aldersgruppen fra 0-5 år, så er de i spørgeskemaet – med tilfældig variation – blevet bedt om at svare i forhold til deres ældste eller yngste barn i børneinstitution.

Respondenterne er udvalgt gennem screeningsspørgsmål i spørgeskemaet.

Skoleområdet

For skoleområdet er der ligeledes en veldefineret og relativt let afgrænselig brugergruppe, nemlig forældre med børn i skolealderen. Her er det valgt at medtage respondenter, der har børn i folkeskole, privatskole, friskole eller efterskole, da alle vil have det søgte brugerkendskab til skoleområdet. Hvis respondenterne har flere børn i skolealderen, så er de i spørgeskemaet – med tilfældig variation – blevet bedt om at svare i forhold til deres ældste eller yngste barn i skole.

Respondenterne er udvalgt gennem screeningsspørgsmål i spørgeskemaet.

Ældreområdet

For ældreområdet er det vanskeligere at afgrænse brugerne på forhånd. Desuden er brugerne af dette område svære at nå med en internetbaseret undersøgelse som denne (jf. Bilag 5). Derfor har vi benyttet en alternativ fremgangsmåde

til at udvælge respondenter og til at sikre, at de viste serviceydelser for ældreområdet er nærværende for alle respondenter.

For det første forsøger vi at gøre området nærværende for alle respondenter ved i spørgeskemaet at introducere respondenterne for en hypotetisk bruger af ældreplejen, Gerda, og hendes nuværende, hypotetiske serviceniveau (se Bilagsboks 3.1). Derefter bliver respondenterne bedt om at forholde sig til, hvilken værdi de *som borgere i kommunen* vil tillægge en serviceforbedring til Gerda og andre ældre med samme behov i deres kommune.

For det andet forventer vi, at respondenternes alder har betydning for den måde, de anskuer ældreområdet på, og dermed for deres præferencer på området. Borgere over 50 år vil være tættere på selv at blive brugere eller på at have nære pårørende, der er brugere, end borgere under 50 år. Derfor har vi screenet respondenterne efter deres alder, så det er sikret, at ca. halvdelen af respondenterne er over 50 år gamle.

For det tredje forventer vi, at respondenternes kendskab til og kontakt med ældreområdet har betydning for deres præferencer for serviceydelser på området.

Respondenter til ældreområdet er udvalgt gennem screeningsspørgsmål i spørgeskemaet i forhold til alder. Forhåndskendskab til området afdækkes i spørgeskemaet og indgår som en forklarende variabel i analyserne.

Bilagsboks 3.1 Introduktion af hypotetisk bruger af ældreplejen og hendes hypotetiske nuværende serviceniveau

Du skal nu forestille dig en ældre dame i din kommune. Først får du beskrevet lidt om hendes situation.

Gerda Olsen er 83 år gammel. Hun bor alene i en 3-værelses lejlighed.

Hun er frisk i hovedet, men hendes fysiske helbred er ikke så godt. Hun bliver hurtigt forpustet og er ikke så stærk længere.

Hun har 2 børn, men de bor langt fra hende, så de har ikke mulighed for at besøge eller hjælpe hende i hverdagen. Udover kontakten til sine børn har hun kun kontakt til en god nabo.

Gerda Olsen får i dag hjælp til rengøring 1 time hver anden uge, og hun får færdiglavet mad leveret. Hun kan i dag ikke få anden hjælp fra kommunen.

Alt i alt giver det en gruppe af respondenter, der forventes at kunne forholde sig til de viste konkrete serviceændringer på ældreområdet.

Veje og affald

For vej- og affaldsområdet er alle borgere potentielle brugere af kommunens serviceydelser. Det var derfor ikke nødvendigt med screeningsspørgsmål, da alle borgere forventes at kunne forholde sig til serviceændringerne for dette område.

Alle respondenter i undersøgelsen har fået spørgsmål inden for to af de fire serviceområder. Respondenter til vej- og affaldsområdet er udvalgt blandt den gruppe af respondenter, der ikke blev screenet til at besvare spørgsmål for *to* af de øvrige områder. Hvis f.eks. en respondent blev screenet til at besvare spørgsmål om både børneinstitutionsområdet og skoleområdet, så fik han ikke spørgsmål om veje og affald.

Det kan give en skævhed i gruppen af respondenter på dette serviceområde i forhold til befolkningen som helhed, da der f.eks. ikke indgår respondenter med børn i både børneinstitution og i skole.

Tværgående prioritering

Hvad angår den tværgående prioritering, hvor der i valgsituationerne vælges mellem forbedringer indenfor alle de fire serviceområder, har det særlig interesse at sammenligne brugeres og borgeres præferencer. Alle respondenter, der deltager i undersøgelsen, har derfor besvaret spørgsmålene om den tværgående prioritering.

Der har ikke været nogen specifik screening af respondenter til den tværgående prioritering, og udvælgelsen har alene været styret af screeningen til de fire serviceområder i undersøgelsen. Der er derfor f.eks. en overrepræsentation af respondenter med hjemmeboende børn (jf. Bilag 5).

Samlet oversigt

Undersøgelsens resultater giver indsigt i præferencer for de grupper af respondenter, der indgår i undersøgelsen. Med den udvælgelse, der er beskrevet ovenfor, giver undersøgelsen for børneinstitutionsområdet og skoleområdet indsigt i *brugernes* præferencer. For de to øvrige områder og for den tværgående prioritering giver resultaterne indsigt i *borgernes og brugeres* præferencer. I Bilagstabel 3.2 vises en oversigt over, hvorvidt respondenterne for de forskellige serviceområder er brugere eller borgere.

Bilagstabel 3.2 Oversigt over om respondenterne er borgere eller. brugere på de forskellige serviceområder

Børnepasningsområdet	Skoleområdet	Ældreområdet	Vej/affald	Tværgående prioritering
Brugere	Brugere	Borgere/brugere: Ca. halvdelen > 50 år og ca. halvdelen < 50 år	Borgere (= brugere)	Borgere/brugere

Trin 3: Individuelle forhold

Udvælgelse af respondenter er sket tilfældigt med udgangspunkt i Userneeds' borgerpanel i de 12 kommuner. Der er søgt spredning på de individrelaterede forventede forklaringsfaktorer (alder, køn, uddannelsesniveau, indkomst etc.).

Brug af borgerpaneler betyder erfaringsmæssigt en vis overrepræsentation af samfundsinteresserede og højtuddannede borgere i forhold til befolkningen som helhed. Det betyder også en vis underrepræsentation af visse grupper af borgere, eksempelvis svage ældre (jf. Bilag 5, afsnit B5.2). Evt. skævheder er søgt

reduceret, ved at spørgeskemaet er udsendt til flere personer i de grupper, hvor der var en forventning om underrepræsentativitet.

Det primære fokus i udvælgelsen af respondenter var dog ikke at sikre repræsentativitet i forhold til den danske befolkning eller de udvalgte kommuner. Tværtimod screenede vi som hovedregel respondenterne til de enkelte serviceområder efter, om de er brugere af ydelserne på det pågældende område.

Bilag 4 Forventede forklaringsfaktorer

Formålet med undersøgelsen er at afdække og forklare variation i borgeres og brugeres præferencer for kommunale serviceydelser. I de forklarende analyser (jf. Bilag 7) er en række forventede forklaringsfaktorer betydningsfulde for præferenceforskelle mellem forskellige grupper af respondenter afprøvet.

Forklaringsfaktorerne er beskrevet nærmere nedenfor. De er inddelt i følgende fire kategorier:

1. Relation til det konkrete serviceområde
2. Nuværende serviceniveau
3. Individuelle forhold
4. Geografiske forhold

Konstruktion af forklarende variable

Alle de analyserede forklarende variable er konstrueret som dummy-variable, hvor de enkelte grupper af respondenter sammenlignes med en referencegruppe. Af Bilagstabel 4.1 til 4.6 fremgår de analyserede forklaringsfaktorer, deres inddeling og referencegrupper, samt antal respondenter i de forskellige grupper.

Afslutningsvis er kriterierne for valg af referencegrupper beskrevet kort.

Relation til det konkrete serviceområde

Det forventes, at respondenternes relation til et serviceområde har betydning for deres betalingsvilje for serviceændringer på området. Der er i undersøgelsen to typer af relation til serviceområderne.

For det første har vi undersøgt, om det har betydning, om man er bruger af serviceområdet eller ej, f.eks. om man har børn i skole. For det andet har vi undersøgt, om det har betydning, hvilken relation, man som bruger har til området, f.eks. om ens børn går i folkeskole eller privatskole.

Den første type relation afprøves på ældreområdet (se Bilag 3) og i den tværgående prioritering, jf. Bilagstabel 4.3 og Bilagstabel 4.5. Forventningen er, at brugere af serviceydelserne på et område har højere betalingsvilje end ikke-brugere for serviceforbedringer på området. I den tværgående prioritering analyseres det endvidere, om der er forskel mellem tilfredse og utilfredse brugere. Her forventes de mindst tilfredse brugere at have en højere betalingsvilje end de mest tilfredse.

Den anden type relation afprøves på børneinstitutionsområdet, skoleområdet og vej- og affaldsområdet, jf. Bilagstabel 4.1, Bilagstabel 4.2 og Bilagstabel 4.4. F.eks. forventes det, at forældre med børn i dagpleje, hvor der er få børn i alt, har lavere betalingsvilje for at reducere antallet af børn per voksen end forældre med børn i børnehaver.

Bilagstabel 4.1: Forklaringsfaktorer, brugerrelation til børneinstitutionsområdet

Brugernes relation til børneinstitutionsområdet	Antal respondenter (N)
Type af institution	1.150
Børnehave (reference)	730
Dagpleje	242
Vuggestue	166
Andet ¹	12
Antal førskolebørn i husstanden	1.150
1 barn (reference)	748
Mere end 1 barn	402

Note: 1) Disse 12 respondenter er udgået af den forklarende analyse på børneinstitutionsområdet.

Bilagstabel 4.2: Forklaringsfaktorer, brugerrelation til skoleområdet

Brugernes relation til skoleområdet	Antal respondenter (N)
Klassetrin	1.665
Indskoling (0. - 3. klassetrin) (reference)	708
Mellemskole (4. - 6. klassetrin)	422
Overbygning (7. - 10. klassetrin)	535
Skoletype	1.665
Folkeskole (reference)	1.153
Privatskole ¹	349
Andet	163
Antal skolebørn i husstanden	1.665
1 barn (reference)	838
Mere end 1 barn	827

Note: 1) 94 af disse respondenter har angivet flere skoletyper, herunder privatskole, hvilket kan give støj på denne variabel

Bilagstabel 4.3: Forklaringsfaktorer for relation til ældreområdet

Relation til serviceområdet	Antal respondenter (N)
Kendskab og kontakt til ældreområdet¹	3.805
Intet kendskab (reference)	367
Noget kendskab ¹	1.250
Bruger kendskab ²	1.766
Arbejder i sektor ³	422
Alder som mål for tilnærmet brugerrelation	3.805
Under 50 år (reference)	1.883
50 år og derover	1.922

Note: 1) "Noget kendskab" udgøres af respondenter, der har svaret: "Har kendskab til området på anden vis" (N=566) og "Har kun kendskab via medier" (N=684).

2) "Bruger kendskab" udgøres af respondenter, der har svaret: "Får selv hjælp" (N=33), "Har tidligere selv fået hjælp" (N=18), "Mine forældre får hjælp" (N=409), "Min ægtefælle/samlever får hjælp" (N=13), "Har andre pårørende eller bekendte, der får hjælp" (N=582) og "Har tidligere haft pårørende, der fik hjælp" (N=711).

3) "Arbejder i sektor" udgøres af respondenter, der har svaret: "Arbejder inden for området" (N=202) og "Har tidligere arbejdet inden for området" (N=220).

Bilagstabel 4.4: Forklaringsfaktorer, brugerrelation til vej- og affaldsområdet

Brugernes relation til vej- og affaldsområdet	Antal respondenter (N)
Bil til rådighed	3.266
Har bil (<i>reference</i>)	2.861
Har ikke bil	405
Transporttid til arbejde	3.266
Under 30 minutter (<i>reference</i>)	1.333
30-60 minutter	679
Over 60 minutter	453
Ikke beskæftiget	724
Ved ikke / ikke relevant ¹	77
Boligtype	3.266
Villa eller rækkehus (<i>reference</i>)	2.125
Lejlighed	685
Landejendom	392
Andet ¹	64
Ejerforhold på bolig	3.266
Ejer (<i>reference</i>)	2.477
Lejer	747
Andet ¹	42
Transporttid til genbrugsstation	3.266
Under 10 minutter (<i>reference</i>)	1.920
Over 10 minutter	1.216
Ved ikke / ikke relevant ¹	130

Note: 1) Disse grupper af respondenter er i analyserne holdt adskilt fra de øvrige grupper

Bilagstabel 4.5: Forklaringsfaktorer, relation til området, tværgående prioritering

Relation til brugerområder, tværgående prioritering	Antal respondenter (N)
Relation til børneinstitutionsområdet	5.824
Bruger, meget tilfreds med barnets institution	70
Bruger, tilfreds med barnets institution	181
Bruger, middeltilfreds ¹ med barnets institution	167
Bruger, tilfreds med barnets institution	447
Bruger, meget tilfreds med barnets institution	362
Ikke-bruger (<i>reference</i>)	4.597
Relation til skoleområdet	5.824
Bruger, meget tilfreds med barnets skole	117
Bruger, tilfreds med barnets skole	249
Bruger, middeltilfreds ¹ med barnets skole	328
Bruger, tilfreds med barnets skole	765
Bruger, meget tilfreds med barnets skole	375
Ikke-bruger (<i>reference</i>)	3.990

Note: 1) "middeltilfreds" er dem, der har svaret "hverken / eller" eller "ved ikke" på spørgsmålet om, hvor tilfredse de generelt er med deres barns skole eller institution.

Nuværende serviceniveau

Desuden forventer vi, at respondenternes nuværende serviceniveau har betydning for deres betalingsvilje for serviceændringer⁶⁰. Forventningen er, at respondenter med et højt serviceniveau værdisætter serviceforbedringer lavere end respondenter, der har et lavt serviceniveau, jf. antagelsen om faldende marginalnytte. Det nuværende serviceniveau er afdækket på børneinstitutionsområdet, skoleområdet og vej- og affaldsområdet, jf. Bilagstabel 4.6 til Bilagstabel

⁶⁰ Jf. Reference 16 og Reference 17

4.8. Al information om nuværende serviceniveauer baseret på respondenternes svar på en række faktuelle spørgsmål herom, jf. Bilag 6 (modul 2).

Bilagstabel 4.6: Forklaringsfaktorer, nuværende serviceniveau, børneinstitutionsområdet

Nuværende serviceniveau	Antal respondenter (N)
Nuværende daglig åbningstid	1.150
Under 9 timer (<i>reference</i>)	314
9 – 10 timer	697
10 timer eller længere	55
Andet/ved ikke ¹	84
Frokost i institutionen	1.150
Der serveres ikke frokost – barnet har selv madpakke med (<i>reference</i>)	632
Der serveres frokost (altid / nogle dage) - ikke-økologisk	338
Der serveres frokost (altid / nogle dage) - økologisk	173
Andet/ved ikke ¹	7
Nuværende antal børn per voksen i institutionen²	1.138
4 eller færre børn per voksen (<i>reference</i>)	282
5 børn per voksen ³	367
6 børn per voksen	81
7 børn per voksen	138
8-9 børn per voksen	74
10 eller flere børn per voksen	98
Ved ikke ¹	98
Nuværende grad af pædagogisk efteruddannelse af personalet	1.150
Ringe grad (<i>reference</i>)	186
Høj eller nogen grad	602
Ved ikke ¹	362

Note: 1) Disse grupper af respondenter er i analyserne holdt adskilt fra de øvrige grupper

2) Det antal voksne, der er ansat til at passe børn, og som plejer at være på arbejde midt på dagen

3) 5 eller flere børn i vuggestue/dagpleje

Bilagstabel 4.7: Forklaringsfaktorer, nuværende serviceniveau, skoleområdet

Nuværende serviceniveau	Skoleområdet
Nuværende antal dansktimer	1.665
5 eller mindre (<i>reference</i>)	224
6-8 timer	926
9 eller flere timer	301
Ved ikke ¹	214
Nuværende antal idrætstimer	1.665
0-1 time (<i>reference</i>)	181
2 timer	1.146
3 eller flere timer	283
Ved ikke ¹	55
Frokostordning på skolen	1.665
Ingen frokostordning (<i>reference</i>)	1.226
Frokostordning – økologisk / ikke økologisk	376
Frokostordning – økologisk	86
Andet/ved ikke ¹	63
Nuværende antal elever i klassen	1.665
25-28 elever i klassen (<i>reference</i>)	286
21-24 elever i klassen	721
17-20 elever i klassen	438
Under 17 elever i klassen	220

Note: 1) Disse grupper af respondenter er i analyserne holdt adskilt fra de øvrige grupper

Bilagstabel 4.8: Forklaringsfaktorer, nuværende serviceniveau, vej- og affaldsområdet

Nuværende serviceniveau	Vej- og affaldsområdet
Bortskaffelse af storskrald og haveaffald	3.266
Afleverer selv på genbrugsstation (<i>reference</i>)	2.136
Afhentes ved husstanden hver anden måned	115
Afhentes ved husstanden 1 gang om måneden	114
Afhentes ved husstanden hver 2. Uge	273
Afhentes ved husstanden hver uge eller efter aftale	187
Ved ikke/'Afhentes ved husstanden - ved ikke hvor ofte' ¹	441
Bortskaffelse af pap. pair og glas	3.266
Afleverer selv på genbrugsstation eller i container (<i>reference</i>)	1.881
Afhentes ved husstanden hver anden måned	106
Afhentes ved husstanden 1 gang om måneden	413
Afhentes ved husstanden hver 2. Uge	316
Afhentes ved husstanden hver uge eller efter aftale	142
Ved ikke/'Afhentes ved husstanden - ved ikke hvor ofte' ¹	408
Renholdelse af offentlige arealer	3.266
Sjældent rent og pænt (<i>reference</i>)	332
Nogle gange/nogle gange ikke	1.381
Oftest rent og pænt	1.532
Ved ikke ¹	21
Tilstand på veje og stier	3.266
Få er i god stand og uden huller (<i>reference</i>)	511
Nogle er i god stand og uden huller, nogle er ikke	2.081
Stort set alle er i god stand og uden huller	655
Ved ikke ¹	19

Note: 1) Disse grupper af respondenter er i analyserne holdt adskilt fra de øvrige grupper

Individvariable

Det forventes, at respondenternes individuelle demografiske og socioøkonomiske forhold har betydning for deres præferencer. F.eks. kan man forestille sig, at kvinder har større fokus på bløde værdier end mænd. Respondenternes politiske orientering forventes at have betydning på den måde, at man er villig til at betale mere for offentlige serviceforbedringer, jo mere venstreorienteret man er. De analyserede individforhold fremgår af Bilagstabel 4.9.

Bilagstabel 4.9: Forklaringsfaktorer, individuelle baggrundsforhold

Individuelle baggrundsforhold	Antal respondenter (N)				
	Børne- institutions- området	Skole- området	Ældre- området	Vej- og affalds- området	Tværgående prioritering
Alder	1.150	1.665	3.805	3.266	5.824
18-25 år (reference)				250	327
26-33 år	439	151	1.883	365	761
34-41 år	558	668		368	1.237
42-49 år		623		654	1.384
50-57 år	153	223	1.922	828	1.183
58 år eller derover				801	932
Køn	1.070	1.659	3.805	3.266	5.199
Mand (reference)	369	624	1.803	1.511	2.265
Kvinde	701	1.035	2.002	1.755	2.934
Højeste fuldførte uddannelse	1.070	1.659	3.805	3.266	5.199
Grundskole (reference)		101	328	338	478
Erhvervsuddannelse	258	384	859	748	1.192
Gymnasial (el. lign.)	212	129	293	294	416
Kort videregående (KVU)		203	393	349	572
Mellemlang Videregående (MVU)	405	635	1.363	1.118	1.850
Lang Videregående (LVU)	184	194	530	390	639
Andet ¹	11	13	39	29	52
Årlig husstandsindkomst	1.070	1.659	3.805	3.266	5.199
0-299.999 kr. (reference)	107	165	540	549	714
300.000-599.999 kr.	370	579	1.409	1.270	1.932
600.000-899.999 kr.	358	517	1.030	797	1.427
Over 900.000 kr.	121	211	387	269	526
Ønsker ikke at oplyse	85	149	349	301	470
Ved ikke ¹	29	38	90	80	130
Familiestatus	1.070	1.659	3.805	3.266	5.199
Samboende (reference)	962	1.422	2.922	2.384	4.093
Ej samboende	108	237	883	882	1.106
Tilknytning til arbejdsmarkedet	1.002	1.659	3.805	3.266	4.819
Ikke beskæftigede ² (reference)	115	146	719	675	873
Offentlig ansat	405	627	1.248	998	1.742
Selvstændig og privat ansat	402	803	1.608	1.343	1.871
Uddannelsessøgende	61	53	179	201	246
Andet ¹	19	30	51	49	87
Egen politisk placering, skala fra 0-10	1.070	1.659	3.805	3.266	5.199
Meget venstreorienteret (0-1)		141	429	363	532
Venstreorienteret (2-3)	297	343	844	704	1.047
Midten (4-6) (reference)	350	498	1.087	959	1.543
Højreorienteret (7-8)		309	678	539	929
Meget højreorienteret (9-10)	251	103	260	221	359
Ved ikke/Vil ikke svare ¹	172	265	507	480	789

Note: 1) Disse grupper af respondenter er i analyserne holdt adskilt fra de øvrige grupper.

2) Omfatter arbejdsløs, pensionist, efterløn, førtidspensionist, hjemmegående, sygemeldte.

Geografiske forhold

Endelig forventer vi, at der findes præferenceforskelle relateret til geografiske og strukturelle forhold, jf. Bilagstabel 4.10. F.eks. kan man have andre præferencer for afhentning af pap, papir og glas, hvis man bor på landet end hvis man bor i byen, og dermed har kortere afstand til nærmeste container til pap, papir og glas. Der kan også tænkes at være forskelle mellem folk, der bor i Øst- og i

Vestdanmark⁶¹. F.eks. forventer vi, at respondenter i Københavnsområdet tillægger økologi større værdi end respondenter i Jylland.

Bilagstabel 4.10: Forklaringsfaktorer, geografiske forhold

Geografiske forhold	Antal respondenter (N)				
	Børneinstituti- onsområdet	Skole- området	Ældre- området	Vej- og affalds- området	Tværgående prioritering
Øst/vest	1.150	1.665	3.805	3.266	5.824
Vest - kommune på Fyn / i Jylland (reference)	601	840	1.929	1.695	3.077
Øst - kommune på Sjælland / Bornholm	549	825	1.876	1.571	2.747
Land/by	1.070	1.659	3.805	3.266	5.199
Land eller by med < 5.000 indb. (reference)	279	438	1.058	859	1.446
By med 5.000 – 30.000 indb.	533	826	1.646	1.465	2.514
By med > 30.000 indb.	220	350	993	843	1.076
Andet/ved ikke ¹	38	45	108	99	163

Note: 1) Disse grupper af respondenter er i analyserne holdt adskilt fra de øvrige grupper.

Baggrund for valg af referencegrupper

Valget af referencegrupper kan have betydning for resultaterne, og er derfor overvejet nøje⁶². Overvejelserne beskrives her.

Kriterier for valg af referencegrupper

For det første skal referencegruppen være veldefineret, så det er helt klart, hvilken gruppe man sammenligner de øvrige grupper med. Derfor er respondenter, der har svaret f.eks. ”ved ikke” eller ”andet” holdt ude af alle referencegrupper. For samtidig at bevare den information, der ligger i observationerne, indgår ”ved ikke” og ”andet” som en selvstændig gruppe i alle de forklarende modeller.

For det andet skal referencegruppen være tilstrækkeligt stor til, at parameterestimatet for gruppen holder. I denne undersøgelse er ingen referencegruppe som udgangspunkt mindre end 100 respondenter.

For det tredje skal forventningen om at finde forskelle være substantielt begrundet, og valget af referencegruppe skal sikre, at de forskelle, man ønsker at afprøve, reelt afprøves. Referencegrupper for de fleste ordinalt skalerede variable er derfor valgt i en af variabelens ekstremer. F.eks. er gruppen med grundskole som højeste fuldførte uddannelse valgt som referencegruppe for uddannelsesvariablen. Undtagelsen fra denne regel er variabelen for politisk orientering, hvor de midterorienterede er valgt som referencegruppe. Det skyldes en forventning om, at de politiske fløje i visse tilfælde afviger fra midten i stedet for fra hinanden. For polytome kategoriske variable, f.eks. arbejdsmarkedstilknæytning, er der foretaget en konkret vurdering af de forskellige gruppers forventede forhold til hinanden.

⁶¹ Jf. Reference 14

⁶² Jf. Reference 32

Samlet oversigt over analyserede forklaringsfaktorer

I Bilagstabel 4.11 vises en oversigt over de forventede forklaringsfaktorer, der indgår for hvert af de fem områder i undersøgelsen.

Bilagstabel 4.11: Oversigt over analyserede forventede forklaringsfaktorer

Forventede forklaringsfaktorer	Børneinstituti- onsområdet	Skole- området	Ældre- området	Veje og affald	Tværgående prioritering
Relation til serviceområde					
Type af børneinstitution	X				
Antal førskolebørn i husstanden	X				
Klassetrin		X			
Skoletype		X			
Antal skolebørn i husstanden		X			
Kendskab til ældreområdet			X		
Alder			X		(X)
Bil eller ej				X	
Transporttid til arbejde				X	
Boligtype				X	
Bolig – ejerforhold				X	
Transporttid til genbrugsstation				X	
Bruger/ikke-bruger af børneinstitutioner					X
Bruger/ikke-bruger af skoler					X
Generel tilfredshed som bruger					X
Nuværende serviceniveau					
Daglig åbningstid	X				
Frokostordning eller ej	X	X			
Økologisk frokostordning eller ej	X	X			
Antal børn per voksen	X				
Pædagogisk efteruddannelse af personalet	X				
Antal dansktimer i skolen		X			
Antal idrætstimer i skolen		X			
Antal elever i klassen		X			
Bortskaffelse af storskrald og haveaffald				X	
Bortskaffelse af pap, papir og glas				X	
Renholdelse af offentlige arealer				X	
Tilstand på veje og stier				X	
Transporttid til genbrugsstation				X	
Individvariable					
Alder	X	X		X	X
Køn	X	X	X	X	X
Højeste fuldførte uddannelse	X	X	X	X	X
Årlig husstandsindkomst	X	X	X	X	X
Familiestatus	X	X	X	X	X
Tilknytning til arbejdsmarkedet	X	X	X	X	X
Egen politisk placering	X	X	X	X	X
Geografi					
Øst/vest	X	X	X	X	X
Land/by	X	X	X	X	X
Specifik kommune	X	X	X	X	X

Bilag 5 Beskrivelse af dataindsamling og data

Dette bilag beskriver undersøgelsens datagrundlag og de metodiske valg i forbindelse med dataindsamlingen.

I tilrettelæggelsen af dataindsamlingen er der bl.a. taget stilling til, hvor mange respondenter der skulle indgå for de forskellige serviceområder for at kunne besvare undersøgelsens problemstilling på tilfredsstillende vis. Samtidig skulle omkostningerne til dataindsamlingen kunne holdes inden for en given ramme. I den sammenhæng var både antallet af respondenter, og hvordan dataindsamlingen konkret gennemføres, relevante parametre for de endelige beslutninger om dataindsamlingen.

B5.1 Dataindsamling

Elektronisk spørgeskema

Data er indsamlet ved anvendelse af et elektronisk spørgeskema (beskrevet i Bilag 6). Der er nogle metodemæssige fordele ved at benytte elektronisk spørgeskema til dataindsamling, bl.a. at respondenterne kan se valgsituationerne og bruge den tid der skal til, for at overveje og afgive deres valg mellem forskellige servicepakker.

Indsamling af spørgeskemabesvarelser er gennemført i tre runder: en pilottest, en såkaldt ”soft launch” og den endelige dataindsamling.

Pilottest

Pilottesten havde flere formål. For det første bidrog den med viden om, hvordan spørgeskemaet fungerede i praksis, herunder navnlig stated preference-delen, som kan være kompleks både at udforme i designfasen og at forstå for respondenterne. For det andet blev de indsamlede pilotdata benyttet til at estimere nogle foreløbige resultater, der blev brugt som beslutningsgrundlag for yderligere justeringer i spørgeskemaet.

Resultaterne fra pilottesten blev brugt til konkret at vurdere behovet for at justere betalingsniveauer og serviceydelser i servicepakkerne i spørgeskemaets stated preference-del. Betalingsniveauerne blev justeret i forhold til respondenternes erklærede betalingsviljer, ligesom der blev ændret i serviceydelserne for vej- og affaldsområdet. Desuden blev det på baggrund af resultaterne fra pilottesten besluttet, at kulturområdet skulle fjernes fra spørgeskemaet.

Pilottesten blev gennemført i fire kommuner: København, Næstved, Syddjurs og Aalborg kommuner. For at sikre de bedst mulige betingelser for at opnå det ønskede antal besvarelser i de 12 kommuner i hovedundersøgelsen, er de fire kommuner fra pilotundersøgelsen ikke med i hovedundersøgelsen.

I alt svarede 276 personer på pilottesten, der dækkede fem serviceområder: Børneinstitutionsområdet, skoleområdet, ældreområdet, kulturområdet og vej- og affaldsområdet.

”Soft launch”

Det endelige spørgeskema blev udsendt til respondenter i Århus Kommune to uger før udrulning i resten af de 12 kommuner. Efter dataindsamling i én uge blev der analyseret på de indsamlede data. Formålet var at vurdere, om resulta-

terne så fornuftige ud, så der kunne gives grønt lys for den fulde udrulning af spørgeskemaet, eller om der skulle laves yderligere justeringer i spørgeskemaet.

Efter en uge havde 321 respondenter svaret på spørgeskemaet. Resultaterne fra soft launch'en gav ikke anledning til bekymring, og spørgeskemaet blev derefter fuldt udrullet.

Endelig dataindsamling

Den endelige dataindsamling danner grundlaget for undersøgelsens analyser og estimationer af betalingsviljer. Dataindsamlingen blev gennemført i perioden fra slutningen af oktober til midten af november 2009. Enkelte besvarelser blev afgivet efter kommunalvalget den 17. november.

Datagrundlaget beskrives i de følgende afsnit.

B5.2 Anvendelse af borgerpanel

Beskrivelse af Userneeds' borgerpanel

Respondenterne er udvalgt fra Userneeds' elektroniske borgerpanel (screening af respondenter til de udvalgte serviceområder er beskrevet i Bilag 3). Det er valgt at bruge et borgerpanel, fordi det på en relativ let måde giver adgang til at udsende elektroniske spørgeskemaer til et stort antal borgere, der er bredt fordelt i landets kommuner.

Userneeds' panel er opbygget gennem en årrække og der er løbende tilgang og frafald af medlemmer. Medlemmer rekrutteres via kampagner på internettet. Man kan kun blive medlem af panelet, hvis man er blevet inviteret. Det giver mulighed for at styre panelets socioøkonomiske sammensætning, og der gennemføres jævnligt gap-analyser på udvalgte socioøkonomiske variable for at identificere områder, hvor panelet ikke afspejler fordelingen i den danske befolkning. Til administration af panelet benyttes et professionelt udviklet panel-administrationssoftware. Panelmedlemmerne inviteres løbende til at deltage i undersøgelser af forskellig art og med forskelligt indhold.

Rekruttering af ekstra respondenter

Respondenterne blev inviteret via e-mail til at svare på det elektroniske spørgeskema. Som beskrevet i Bilag 2 og Bilag 3 ønskedes et vist antal respondenter inden for hvert af de fire serviceområder i hver af de 12 kommuner. Udvalgelsen af serviceområder, respondenter og kommuner er sket uafhængig af borgerpanelets muligheder og begrænsninger. Derfor var det i dataindsamlingsforløbet nødvendigt at rekruttere og supplere borgerpanelet med nye borgere fra udvalgte kommuner. Den supplerende rekruttering skete i tæt samarbejde med de relevante kommuner og foregik ved, at brugere af kommunens internethjemmeside blev inviteret til at deltage i borgerpanelet med reference til den konkrete undersøgelse. I invitationen var der ikke en specifik beskrivelse af undersøgelsens indhold.

Repræsentativitet i borgerpaneler

Anvendelse af et borgerpanel som Userneeds' betyder, at visse grupper af borgere vil være underrepræsenteret i undersøgelsen. Det drejer sig f.eks. om borgere uden adgang til internet, ældre og svage borgere, og borgere med ringe danskkundskaber.

Derudover betyder anvendelse af et borgerpanel, at undersøgelsen kun omfatter respondenter, der på forhånd frivilligt har indvilliget i at deltage i et sådant panel. Endelig er der i denne undersøgelse brugt den særlige stated preference-spørgeteknik, der er kompleks at besvare og stiller høje krav til respondenternes kognitive formåen.

De nævnte forhold betyder typisk en vis overrepræsentation af samfundsinteresserede og højtuddannede respondenter i forhold til befolkningen som helhed.

Når resultaterne af undersøgelsen anvendes, er det derfor vigtigt at være bevidst om, at de alene er baseret på respondenternes præferencer. De gennemsnitlige betalingsviljer (som vist i afsnit 4.1, 5.1, 6.1, 7.1 og 8.1) kan generaliseres til befolkningen som helhed, *hvis* stikprøven ikke er skæv i forhold til de forklaringsvariable, der har betydning for variation i præferencer.

De fundne forklaringsfaktorer for variation i præferencer mellem forskellige grupper af respondenter kan derimod generaliseres til befolkningen som helhed. Da ikke alle befolkningsgrupper indgår i datagrundlaget, kan der dog være præferenceforskelle i befolkningen, som ikke identificeres i undersøgelsen.

Stikprøvens sammensætning og repræsentativitet på en række udvalgte forventede forklaringsfaktorer er behandlet i afsnit B5.4, hvor det også er diskuteret, hvad repræsentativiteten betyder for de gennemsnitlige resultaters generaliserbarhed.

B5.3 Indsamlede besvarelser

Ønsket antal
respondenter

Det tilstrækkelige antal respondenter til en undersøgelse som denne afhænger af, hvor mange forklaringsfaktorer vi forventer for variation i præferencer. Det antal respondenter, der skal til for at opnå signifikante resultater, afhænger dog også af, hvor entydige præferencerne viser sig at være inden for en given respondentgruppe, og hvor forskellige de viser sig at være i forhold til de gennemsnitlige præferencer. Det var derfor ikke muligt på forhånd at angive det eksakte, tilstrækkelige antal respondenter.

For de fleste forventede forklaringsfaktorer er der gennem tilfældig udvælgelse af respondenterne søgt spredning (se Bilag 3). Derudover ønskede vi at analysere variation i præferencer for de enkelte serviceområder i de enkelte kommuner. Målet for undersøgelsen var derfor 100 besvarelser inden for hvert af de fire serviceområder i hver kommune. Stikprøven (datagrundlaget) inden for hvert serviceområde indeholder derfor mindst 1.200 respondenter.

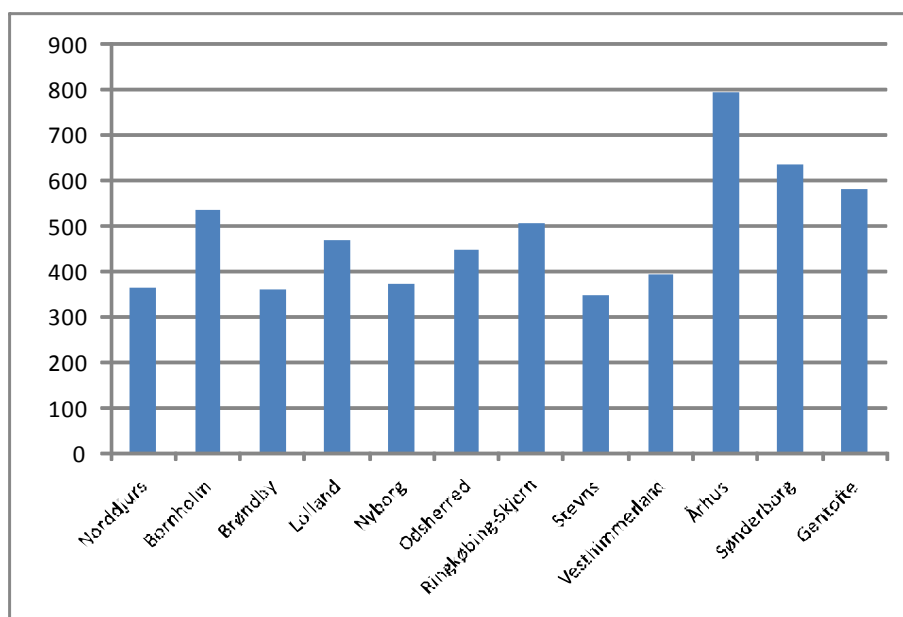
Man skal i denne sammenhæng være opmærksom på, at hver enkelt besvarelse er meget omfangsrig og at den særlige spørgeteknik gør, at hver besvarelse bidrager med mere information end i mere traditionelle spørgeskemaundersøgelser. Som beskrevet i Bilag 6 besvarer hver respondent nemlig tre valgsituationer inden for hvert serviceområde. Med tre servicepakker i hver valgsituation vil analysen som minimum være baseret på $3 \times 3 \times 1.200 = 10.800$ observationer af præferencer for hvert af de fire serviceområder. Erfaringsmæssigt vurderes det-

te at være mere end fyldestgørende i forhold til at kunne identificere signifikante variationer i præferencer på tværs af baggrundsvariable, forskel i erfaring med serviceområder og kommuner.

Faktisk antal
respondenter

Det faktiske antal besvarelser var væsentlig højere end de opstillede mål for undersøgelsen. Der har i alt deltaget 5.824 respondenter i spørgeskemaundersøgelsen. Respondenterne er fordelt på de 12 udvalgte kommuner som vist i Bilagsfigur 5.1, hvor det ses, at der i hver kommune er mindst 349 respondenter.

Bilagsfigur 5.1 Antal respondenter i hver af de 12 udvalgte kommuner

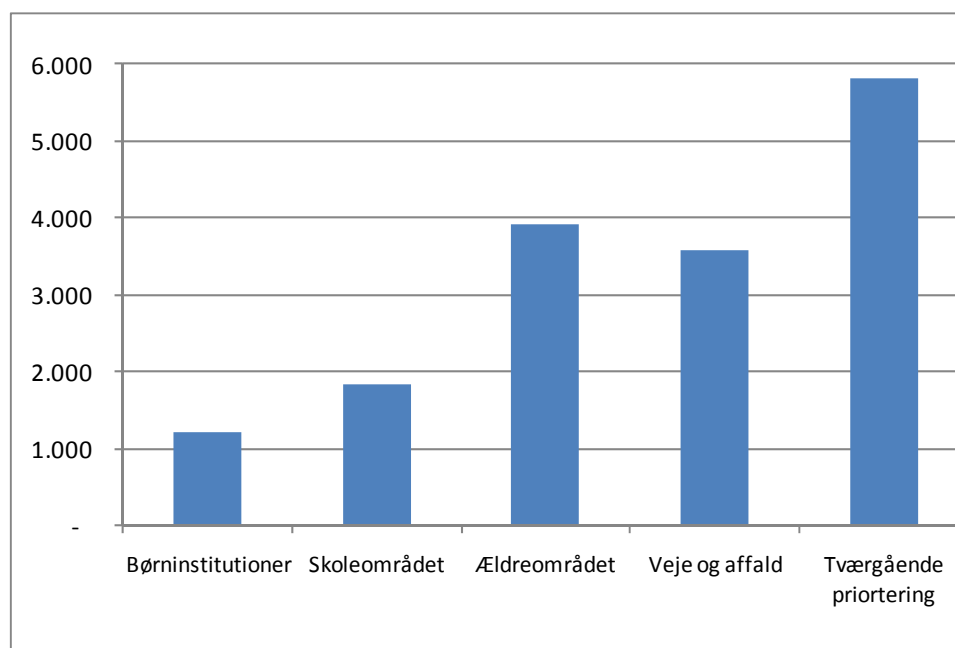

Som udgangspunkt har alle respondenter fået spørgsmål til to af de fire serviceområder⁶³. Alle respondenter har svaret på den tværgående prioritering, så her er der afgivet godt 5.800 besvarelser. Bilagsfigur 5.2 viser antal besvarelser for hvert af undersøgelsens fem områder.

Det ses af Bilagsfigur 5.2, at der er væsentlig flere besvarelser for ældreområdet og for vej- og affaldsområdet end for skoleområdet og børneinstitutionsområdet. Årsagen er, at gruppen af potentielle respondenter er mindst for de to sidstnævnte områder og de har derfor været sværest at nå i undersøgelsen, jf. Bilag 3. Desuden er dataindsamlingen sket således, at hvis en respondent ikke kan screenes til enten børneinstitutionsområdet eller skoleområdet, så sendes han til et af de to øvrige områder.

⁶³ Nogle respondenter har kun fået spørgsmål for et serviceområde. Oprindeligt var tiltænkt indsamling af 100 interviews for hvert område i hver kommune. I en tidlig fase af dataindsamlingen kunne respondenterne blive screenet ud af spørgeskemaet efter besvarelse af ét område, når dette antal var nået for udvalgte kommuner og serviceområder. Denne procedure blev ændret i indsamlingsforløbet.

Bilagsfigur 5.2 Antal besvarelser for hvert af de fire serviceområder og den tværgående prioritering

Fordelingen af besvarelser på hvert af de fem områder og de 12 kommuner er vist i Bilagstabel 5.1. Inden for ældreområdet og vej- og affaldsområdet er der i alle kommuner over 200 besvarelser. Der er færre besvarelser i de enkelte kommuner inden for skoleområdet, og børneinstitutionsområdet har færrest. For hvert af de to sidstnævnte områder er der dog mere end 1.200 besvarelser, hvilket er et solidt grundlag for analyserne.

Bilagstabel 5.1 Antal besvarelser for hvert af de fire serviceområder og den tværgående prioritering

Kommune	Børne-institutioner	Skole-området	Ældre-området	Veje og affald	Tværgående prioritering
Bornholm	100	193	400	333	536
Brøndby	85	128	266	205	360
Gentofte	118	172	429	356	583
Lolland	102	149	334	313	468
Norddjurs	76	130	241	233	366
Nyborg	96	141	243	237	373
Odsherred	91	151	285	303	451
Ringkøbing-Skjern	120	159	317	308	509
Stevns	84	124	225	226	349
Sønderborg	112	173	448	385	637
Vesthimmerland	115	158	222	232	396
Århus	128	156	513	439	796
I alt	1.227	1.834	3.923	3.570	5.824

Antal respondenter i forhold til antal undergrupper

I Bilagstabel 5.2 er det illustreret, hvordan inddeling af besvarelserne i forskellige antal undergrupper vil påvirke det ønskede antal besvarelser i hver undergruppe. Det er således, at jo flere besvarelser, man har i hver enkelt undergruppe, desto mere præcist vil man kunne identificere eventuelle forskelle i præferencer mellem undergrupperne.

Bilagstabel 5.2 Overvejelser om antal respondenter i forhold til antal undergrupper

Antal undergrupper	Børne-institutioner	Skole-området	Ældre-området	Veje og affald	Tværgående prioritering
5	245	367	785	714	1.165
10	123	183	392	357	582
15	82	122	262	238	388
20	61	92	196	179	291
25	49	73	157	143	233
30	41	61	131	119	194
35	35	52	112	102	166
40	31	46	98	89	146
45	27	41	87	79	129
50	25	37	78	71	116
60	20	31	65	60	97
65	19	28	60	55	90

Note: I de beregnede størrelser i tabellen er det antaget, at grupperne har samme størrelse.

Antallet af besvarelser per undergruppe falder, når antallet af undergrupper øges. Hvis der eksempelvis arbejdes med en inddeling af besvarelserne i 50 undergrupper for hvert serviceområde, så vil der være henholdsvis 25, 37, 78, 71 og 116 respondenter i hvert segment. Hvorvidt 25 respondenter er nok til at kunne identificere signifikant variation i præferencer, afhænger af, hvor entydige præferencerne er inden for den enkelte gruppe, og hvor forskellige præferencerne er fra andre grupper.

B5.4 Beskrivelse af data for de enkelte serviceområder

I analyserne af betalingsvilje behandles besvarelserne som fem uafhængige datasæt – et datasæt for hvert serviceområde samt et for den tværgående prioritering. Det betyder, at der er fem forskellige stikprøver af respondenter. I dette afsnit beskrives stikprøvernes sammensætning og repræsentativitet, idet vi sammenligner respondenternes fordeling på en række individuelle baggrundsvariable med den sande fordeling i de forskellige relevante populationer. Det bemærkes, at vi sammenligner registerdata med selvoplyste data. Sidstnævnte kan tænkes at være mere usikre, hvad angår uddannelses- og indkomstniveau.

Børneinstitutionsområdet

Bilagstabel 5.3 viser fordelingen på en række individuelle baggrundsforhold af de respondenter, der har besvaret spørgsmål om børneinstitutionsområdet. Det ses, at knap 96 % af respondenterne på børneinstitutionsområdet er mellem 26 og 49 år, mens 3,5 % er yngre og knap 1 % er ældre. Aldersfordelingen skyldes, at vi har udvalgt respondenter, der er brugere af børneinstitutioner, dvs.

respondenter med børn i alderen 0-6 år. I de følgende overvejelser om repræsentativitet har vi sammenlignet stikprøven med en population, der så vidt muligt består af 26-49-årige eller personer med børn, jf. Bilagstabel 5.3.

Bilagstabel 5.3 Fordeling efter individuelle baggrundsforhold – stikprøven for børneinstitutionsområdet vs. den relevante population

	Stikprøve Børneinstitutionsområdet	Population
Alder		18+-årige med børn
18-25	4 %	2 %
26-33	35 %	17 %
34-41	49 %	32 %
42-49	13 %	33 %
50-57	1 %	14 %
58+	0 %	2 %
Køn		26-49-årige med børn
Mand	34 %	44 %
Kvinde	66 %	56 %
Uddannelse		25-49-årige
Grundskole	5 %	19 %
Erhvervsuddannelse	19 %	36 %
Gymnasial (el. lign.)	9 %	8 %
KVU	11 %	7 %
MVU	38 %	17 %
LVU	17 %	9 %
Andet/uoplyst	1 %	4 %
Husstandsindkomst		Personer med børn
0-299.999 kr. (reference)	10 %	10 %
300.000-599.999 kr.	35 %	32 %
600.000-899.999 kr.	33 %	58 %
Over 900.000 kr.	11 %	
Ønsker ikke at oplyse / ved ikke	11 %	
Familiestatus		Personer med børn
Samboende	90 %	88 %
Enlig	10 %	12 %
Tilknytning til arbejdsmarkedet		26-49-årige
Arbejdsløse el. uden for arbejdsstyrken	18 %	15 %
I beskæftigelse	81 %	85 %
Andet	2 %	0 %

Kilde: Danmarks Statistik, www.statistikbanken.dk, Tabel BEF5 (alder, primo 2010), FAM100N (køn og familiestatus, primo 2010), KRHFU1 (uddannelse, medio 2009), INKDF2 (husstandsindkomst, ultimo 2008) og RAS3 (arbejdsmarkedstilknytning, ultimo 2008).

Det ses, at der indgår flere kvinder i stikprøven end i populationen. Af alle 26-49-årige personer med børn er 56 % kvinder, mens det i stikprøven er 66 %.

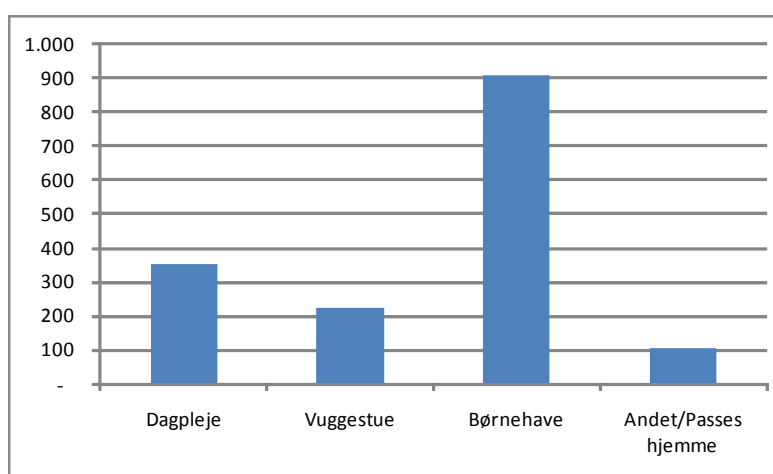
Hvad årlig husstandsindkomst angår, ser det ud til, at stikprøven er repræsentativ, i hvert fald for så vidt angår husstande med indkomster op til 600.000 kr. Folk med højere indkomster er tilsyneladende underrepræsenteret i stikprøven, eftersom 58 % af alle danske børnefamilier har husstandsindkomster over 600.000 kr., hvor det i stikprøven er knap 45 %. 11 % af respondenterne i stikprøven har dog ikke oplyst deres husstandsindkomst, hvilket vanskeliggør sammenligningen på denne parameter.

Der er en tydelig overhyppighed af højtuddannede i stikprøven i forhold til i populationen. Andelen med en videregående uddannelse i stikprøven er 66 %,

mens den blandt alle 26-49-årige er 33 %. Overhyppigheden gælder navnlig personer med en mellemlang videregående uddannelse.

I stikprøven for børneinstitutionsområdet er 90 % af respondenterne gift eller samlevende, hvilket primo 2010 var tilfældet for cirka 88 % af alle danske voksne med børn. Desuden er 81 % af respondenterne i beskæftigelse, hvilket ultimo 2008 gjaldt for 85 % af alle 26-49-årige i befolkningen. På disse to parametre er stikprøven for børneinstitutionsområdet således nogenlunde repræsentativ for den relevante population.

Bilagsfigur 5.3 Respondenternes fordeling efter anvendte type børneinstitution

Bilagsfigur 5.3 viser, hvilke typer børneinstitutioner der benyttes af respondenterne i den samlede stikprøve for undersøgelsen. Den sidste søjle viser, at knap 100 respondenter passer deres børn hjemme. Disse respondenter indgår kun i stikprøven for børneinstitutionsområdet, hvis de har flere børn og mindst et passes i en børneinstitution.

Repræsentativitetens betydning for generalisering af de gennemsnitlige resultater

Stikprøven for børneinstitutionsområdet har altså en overrepræsentation af højtuddannede og kvinder, og en underrepræsentation af beskæftigede i forhold til den potentielle population, som består af de 26-49-årige med børn, jf. ovenfor. Det har betydning for de gennemsnitlige resultaters (se afsnit 4.1) generaliserbarhed, fordi disse tre variable har betydning for betalingsviljerne i den forklarende model for præferencer på området, jf. afsnit 4.2.

Undersøgelsen har, med den anvendte stikprøve, en tendens til at undervurdere den *gennemsnitlige* betalingsvilje (jf. afsnit 4.1) for udvidet åbningstid i forhold til, hvis vi havde spurgt et repræsentativt udsnit af den 26-49-årige befolkning med børn. Hvad angår den gennemsnitlige betalingsvilje for at reducere antallet af børn per voksen, har stikprøvens skævheder to modsatrettede effekter. På den ene side har undersøgelsen en tendens til at *overvurdere* den gennemsnitlige betalingsvilje pga. uddannelses- og kønsskævheden. På den anden side er der tendens til at *undervurdere* samme betalingsvilje pga. beskæftigelsesskævheden.

Skoleområdet

Bilagstabel 5.4 viser fordelingen på en række individuelle baggrundsforhold af de respondenter, der har besvaret spørgsmål om skoleområdet. Det ses, at godt 97 % af respondenterne på skoleområdet er mellem 26 og 57 år, mens 1 % er yngre og 1 % er ældre. Aldersfordelingen skyldes, at vi har udvalgt respondenter, der er brugere af skolen, dvs. respondenter med børn i skolealderen. I de følgende overvejelser om repræsentativitet har vi sammenlignet stikprøven med en population, der så vidt muligt består af 26-57-årige eller personer med børn, jf. Bilagstabel 5.4.

Bilagstabel 5.4 Fordeling efter individuelle baggrundsforhold – stikprøven for skoleområdet vs. den relevante population

	Stikprøve Skoleområdet	Population
Alder		18+-årige med børn
18-25	1 %	2 %
26-33	8 %	17 %
34-41	40 %	32 %
42-49	37 %	33 %
50-57	12 %	14 %
58+	1 %	2 %
Køn		26-57-årige med børn
Mand	38 %	45 %
Kvinde	62 %	55 %
Uddannelse		25-59-årige
Grundskole	6 %	21 %
Erhvervsuddannelse	23 %	36 %
Gymnasial (el. lign.)	8 %	7 %
KVU	12 %	6 %
MVU	38 %	17 %
LVU	12 %	9 %
Andet/uoplyst	1 %	4 %
Husstandsindkomst		Personer med børn
0-299.999 kr. (reference)	10 %	10 %
300.000-599.999 kr.	35 %	32 %
600.000-899.999 kr.	31 %	58 %
Over 900.000 kr.	13 %	
Ønsker ikke at oplyse / ved ikke	11 %	
Familiestatus		Personer med børn
Samboende	86 %	88 %
Enlig	14 %	12 %
Tilknytning til arbejdsmarkedet		26-57-årige
Arbejdsløse el. uden for arbejdsstyrken	12 %	16 %
I beskæftigelse	86 %	84 %
Andet	2 %	0 %

Kilde: Danmarks Statistik, www.statistikbanken.dk, Tabel BEF5 (alder, primo 2010), FAM100N (køn og familiestatus, primo 2010), KRHFU1 (uddannelse, medio 2009), INKDF2 (husstandsindkomst, ultimo 2008) og RAS3 (arbejdsmarkedstilknytning, ultimo 2008).

Det ses, at der indgår flere kvinder i stikprøven end i populationen. Af alle 26-57-årige personer med børn er 55 % kvinder, mens det i stikprøven for skoleområdet er 62 %.

Hvad årlig husstandsindkomst angår, ser det ud til, at stikprøven er repræsentativ, i hvert fald for så vidt angår husstande med indkomster op til 600.000 kr. Folk med højere indkomster er tilsyneladende underrepræsenteret i stikprøven,

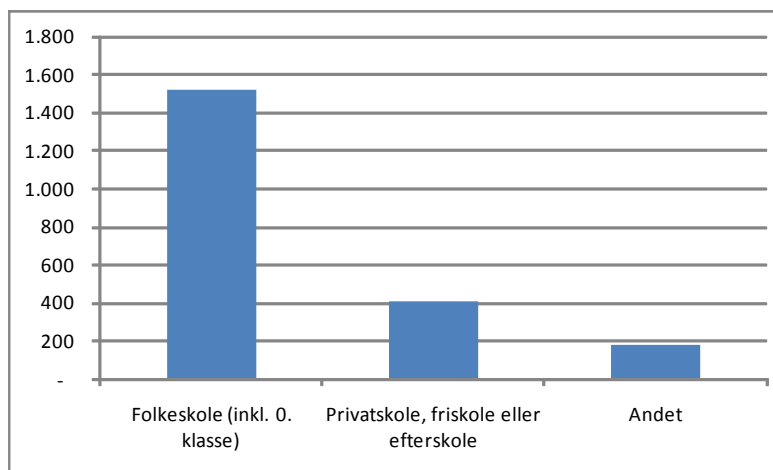
eftersom 58 % af alle danske børnefamilier har husstandsindkomster over 600.000 kr., hvor det i stikprøven er knap 45 %. 11 % af respondenterne i stikprøven har dog ikke oplyst deres husstandsindkomst, hvilket vanskeliggør sammenligningen på denne parameter.

Der er en tydelig overhyppighed af højtuddannede i stikprøven i forhold til i populationen. Andelen med en kort, mellemlang eller lang videregående uddannelse i stikprøven er 62 %, mens den blandt alle 25-59-årige er 32 %. Overhyppigheden gælder navnlig personer med en mellemlang videregående uddannelse, hvor andelen er 38 % i stikprøven mod 17 % i populationen.

I stikprøven for skoleområdet er 86 % af respondenterne gift eller samlevende, hvilket primo 2010 var tilfældet for cirka 88 % af alle danske voksne med børn. Desuden er 86 % af respondenterne i beskæftigelse, hvilket ultimo 2008 gjaldt for 84 % af alle 26-57-årige i befolkningen. På disse to parametre er stikprøven for skoleområdet således nogenlunde repræsentativ for den relevante population.

Bilagsfigur 5.4 viser, hvilken skoleform børn til respondenterne i stikprøven benytter. Der er en klar overvægt af forældre til børn i folkeskolen. Bemærk, at forældre til børn i alle skoleformerne indgår i undersøgelsen for skoleområdet.

Bilagsfigur 5.4 Respondenternes fordeling efter anvendte type skole

Repræsentativitetens betydning for generalisering af de gennemsnitlige resultater

Stikprøven for skoleområdet har altså en lille underrepræsentation af personer over 50 år i forhold til den potentielle population, der består af personer med børn. Desuden har den en overrepræsentation af højtuddannede i forhold til den 25-59-årige befolkning, jf. ovenfor. Det har betydning for de gennemsnitlige resultaters (se afsnit 5.1) generaliserbarhed, fordi alder og uddannelse har betydning for betalingsviljerne i den forklarende model for præferencer på området, jf. afsnit 5.2.

Med den anvendte stikprøve har undersøgelsen, pga. aldersskævheden, en lille tendens til at overvurdere den *gennemsnitlige* betalingsvilje (jf. afsnit 5.1) for ekstra idrætstimer og undervurdere betalingsviljen for de øvrige undersøgte

serviceforbedringer på skoleområdet, i forhold til, hvis vi havde spurgt et repræsentativt udsnit af befolkningen over 18 år med børn. Desuden har undersøgelsen, pga. uddannelsesskævheden, en tendens til at overvurdere den gennemsnitlige betalingsvilje for de undersøgte serviceydelser på skoleområdet generelt, herunder især økologisk frokostordning, i forhold til, hvis vi havde spurgt et repræsentativt udsnit af den 26-59-årige befolkning. Omvendt har den, pga. en overrepræsentation af personer med en lang videregående uddannelse, en tendens til at undervurdere den gennemsnitlige betalingsvilje for ekstra dansk-timer.

Ældreområdet

Bilagstabel 5.5 viser fordelingen på en række individuelle baggrundsforhold af de respondenter, der har besvaret spørgsmål om ældreområdet. Det ses, at 49 % af respondenterne på ældreområdet er mellem 18 og 49 år, mens 51 % er 50 år eller derover. Aldersfordelingen skyldes, at respondenterne er udvalgt efter alder på ældreområdet, jf. Bilag 3. I de følgende overvejelser om repræsentativitet har vi sammenlignet stikprøven med en population, der består af alle danske voksne, dvs. personer på 18 år eller derover, jf. Bilagstabel 5.5.

Bilagstabel 5.5 Fordeling efter individuelle baggrundsforhold – stikprøven for ældreområdet vs. den relevante population

	Stikprøve Ældreområdet	Population
Alder		18+-årige
18-49	49 %	54 %
50+	51 %	46 %
Køn		18+-årige
Mand	47 %	49 %
Kvinde	53 %	51 %
Uddannelse		20-69-årige
Grundskole	9 %	25 %
Erhvervsuddannelse	23 %	35 %
Gymnasial (el. lign.)	8 %	9 %
KVU	10 %	5 %
MVU	36 %	15 %
LVU	14 %	7 %
Andet/uoplyst	1 %	4 %
Husstandsindkomst		18+-årige
0-299.999 kr. (reference)	14 %	43 %
300.000-599.999 kr.	37 %	31 %
600.000-899.999 kr.	27 %	26 %
Over 900.000 kr.	10 %	
Ønsker ikke at oplyse / ved ikke	11 %	
Familiestatus		18+-årige
Samboende	77 %	64 %
Enlig	23 %	36 %
Tilknytning til arbejdsmarkedet		18+-årige
Arbejdsløse el. uden for arbejdsstyrken	23 %	35 %
I beskæftigelse	75 %	65 %
Andet	2 %	0 %

Kilde: Danmarks Statistik, www.statistikbanken.dk, Tabel BEF5 (alder, primo 2010), FAM100N (køn og familiestatus, primo 2010), KRHFU1 (uddannelse, medio 2009), INKDF2 (husstandsindkomst, ultimo 2008) og RAS3 (arbejdsmarkedstilknytning, ultimo 2008).

Stikprøven er tilnærmelsesvis repræsentativ i forhold til kønsfordelingen. Af alle voksne danskere er 51 % kvinder, mens det i stikprøven for ældreområdet er 53 %.

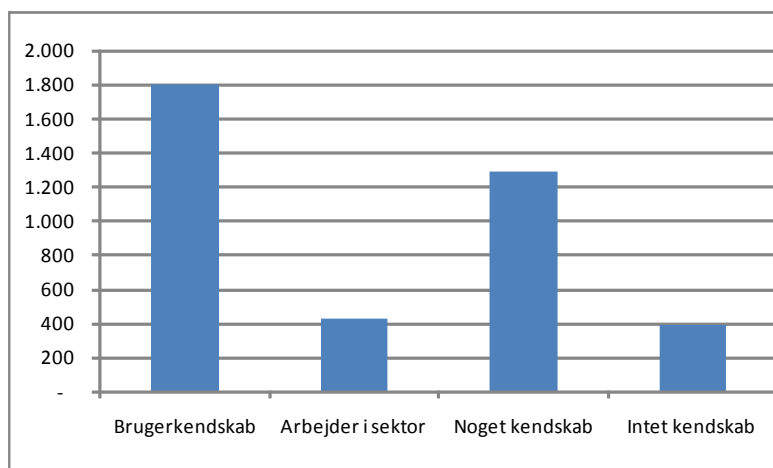
Hvad årlig husstandsindkomst angår, ser det ikke ud til, at stikprøven er repræsentativ. Folk med lave husstandsindkomster er underrepræsenteret i stikprøven, ligesom folk med høje husstandsindkomster tilsyneladende er overrepræsenteret. Således har 43 % af alle danskere husstandsindkomster under 300.000 kr., hvor det i stikprøven kun er 14 %. Omvendt har kun 26 % af alle danskere husstandsindkomster over 600.000 kr., hvor det i stikprøven er 37 %. 11 % af respondenterne i stikprøven har dog ikke oplyst deres husstandsindkomst, hvilket vanskeliggør sammenligningen på denne parameter.

Der er en tydelig overhyppighed af højtuddannede i stikprøven i forhold til i populationen. Andelen med en kort, mellemlang eller lang videregående uddannelse i stikprøven er 60 %, mens den blandt alle 20-69-årige er 27 %. Overhyppigheden gælder navnlig personer med en mellemlang videregående uddannelse, hvor andelen er 36 % i stikprøven mod 15 % i populationen.

I stikprøven for ældreområdet er 77 % af respondenterne gift eller samlevende, hvilket primo 2010 var tilfældet for 64 % af alle danske voksne. Desuden er 75 % af respondenterne i beskæftigelse, hvilket ultimo 2008 gjaldt for 65 % af alle voksne i befolkningen. Enlige og personer uden for arbejdsmarkedet er altså underrepræsenterede i stikprøven på ældreområdet.

Bilagsfigur 5.5 viser, hvilken form for kendskab til og kontakt med ældreområdet, respondenterne har. Der er en overvægt af respondenter med brugerkendskab og noget kendskab, men også de øvrige kategorier er fint repræsenteret. Det skal dog bemærkes, at gruppen af respondenter med ”brugerkendskab” primært består af respondenter med andenhåndskendskab til ældreområdet. Gruppen med førstehåndskendskab, der selv får eller tidligere selv har fået hjælp, er relativt lille (i alt 51 respondenter), mens gruppen med andenhåndskendskab omfatter 1.756 respondenter. Se i øvrigt afsnit 6 i rapporten.

Bilagsfigur 5.5 Respondenternes fordeling efter relation til ældreområdet

Repræsentativitetens betydning for generalisering af de gennemsnitlige resultater

Stikprøven for ældreområdet har en overrepræsentation af højtuddannede og højindkomstgrupper i forhold til den voksne befolkning som helhed. Desuden er der en lille overrepræsentation af kvinder og personer på 50 år og derover, jf. ovenfor. Det har betydning for de gennemsnitlige resultaters (se afsnit 6.1) generaliserbarhed, fordi disse fire variable har betydning for betalingsviljerne i den forklarende model for præferencer på området, jf. afsnit 6.2.

Som følge af uddannelsesskævheden i stikprøven har undersøgelsen en tendens til at undervurdere den *gennemsnitlige* betalingsvilje (jf. afsnit 6.1) for valgfrihed i madordninger, socialt samvær og mulighed for at købe ekstra praktisk hjælp, i forhold til, hvis vi havde spurgt befolkningen generelt. Omvendt har undersøgelsen, på grund af indkomst-, alders- og kønsskævheden, en tendens til at overvurdere den gennemsnitlige betalingsvilje for alle de fire undersøgte serviceydelser på ældreområdet.

Vej- og affaldsområdet

Bilagstabel 5.6 viser fordelingen på en række individuelle baggrundsforhold af de respondenter, der har besvaret spørgsmåle om vej- og affaldsområdet. I de følgende overvejelser om repræsentativitet har vi sammenlignet stikprøven med en population, der består af alle danske voksne, dvs. personer på 18 år eller derover, jf. Bilagstabel 5.6.

Det ses, at de 18-25-årige og de 58+-årige er underrepræsenteret, mens de 42-57-årige er overrepræsenteret i stikprøven i forhold til populationen.

Der er en lille overvægt af kvindelige respondenter i stikprøven for vej- og affaldsområdet, 54 % mod 51 % i den voksne befolkning.

Hvad årlig husstandsindkomst angår, ser det ikke ud til, at stikprøven er repræsentativ. Folk med lave husstandsindkomster er underrepræsenteret i stikprøven, ligesom folk med høje husstandsindkomster tilsyneladende er svagt overrepræsenteret. Således har 43 % af alle danskere husstandsindkomster under 300.000 kr., hvor det i stikprøven kun er 17 %. Omvendt har 26 % af alle danskere husstandsindkomster over 600.000 kr., hvor det i stikprøven er 32 %. 11 % af respondenterne i stikprøven har dog ikke oplyst deres husstandsindkomst, hvilket vanskeliggør sammenligningen på denne parameter.

Der er en overhyppighed af højtuddannede i stikprøven i forhold til i populationen. Andelen med en kort, mellemlang eller lang videregående uddannelse i stikprøven er 57 %, mens den blandt alle 20-69-årige er 27 %. Overhyppigheden gælder navnlig personer med en mellemlang videregående uddannelse, hvor andelen er 34 % i stikprøven mod 15 % i populationen.

Bilagstabel 5.6 Fordeling efter individuelle baggrundsforhold – stikprøven for vej- og affaldsområdet vs. den relevante population

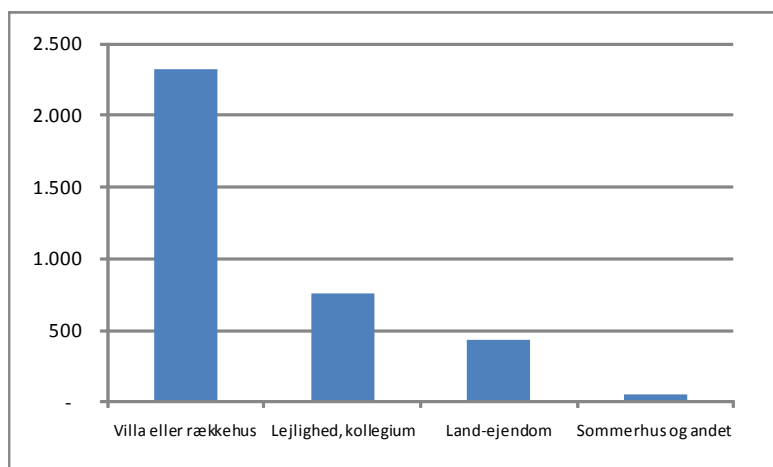
	Stikprøve Vej- og affaldsområdet	Population
Alder		18+-årige
18-25	8 %	12 %
26-33	11 %	12 %
34-41	11 %	14 %
42-49	20 %	15 %
50-57	25 %	13 %
58+	25 %	33 %
Køn		18+-årige
Mand	46 %	49 %
Kvinde	54 %	51 %
Uddannelse		20-69-årige
Grundskole	10 %	25 %
Erhvervsuddannelse	23 %	35 %
Gymnasial (el. lign.)	9 %	9 %
KVU	11 %	5 %
MVU	34 %	15 %
LVU	12 %	7 %
Andet/uoplyst	1 %	4 %
Husstandsindkomst		18+-årige
0-299.999 kr. (reference)	17 %	43 %
300.000-599.999 kr.	39 %	31 %
600.000-899.999 kr.	24 %	26 %
Over 900.000 kr.	8 %	
Ønsker ikke at oplyse / ved ikke	11 %	
Familiestatus		18+-årige
Samboende	73 %	64 %
Enlig	27 %	36 %
Tilknytning til arbejdsmarkedet		18+-årige
Arbejdsløse el. uden for arbejdsstyrken	27 %	35 %
I beskæftigelse	72 %	65 %
Andet	2 %	0 %

Kilde: Danmarks Statistik, www.statistikbanken.dk, Tabel BEF5 (alder, primo 2010), FAM100N (køn og familiestatus, primo 2010), KRHFU1 (uddannelse, medio 2009), INKDF2 (husstandsindkomst, ultimo 2008) og RAS3 (arbejdsmarkedstilknytning, ultimo 2008).

I stikprøven for vej- og affaldsområdet er 73 % af respondenterne gift eller samlevende, hvilket primo 2010 var tilfældet for 64 % af alle danske voksne. Desuden er 72 % af respondenterne i beskæftigelse, hvilket ultimo 2008 gjaldt for 65 % af alle voksne i befolkningen. Enlige og personer uden for arbejdsmarkedet er altså underrepræsenterede i stikprøven på vej- og affaldsområdet.

Bilagsfigur 5.6 viser respondenternes fordeling efter boligform. For dette serviceområde kan boligformen have betydning for præferencer for f.eks. genbrugsstationer og det er derfor tilfredsstillende, at der er omkring 750 respondenter, der bor i lejlighed eller kollegium.

Bilagsgfigur 5.6 Respondenternes fordeling efter boligform – veje/affald

Repræsentativitetens betydning for generalisering af de gennemsnitlige resultater

Stikprøven for vej- og affaldsområdet har en overrepræsentation af højtuddannede og kvinder i forhold til den voksne befolkning generelt, jf. ovenfor. Det har betydning for de gennemsnitlige resultaters (se afsnit 7.1) generaliserbarhed, fordi de to variable har betydning for betalingsviljerne i den forklarende model, jf. afsnit 7.2.

Undersøgelsen har, med den anvendte stikprøve, en tendens til at undervurdere de gennemsnitlige betalingsviljers (jf. afsnit 7.1) størrelse generelt, samt at overvurdere den gennemsnitlige betalingsvilje for afhentning af pap, papir og glas, i forhold til, hvis vi havde spurgt et repræsentativt udsnit af den danske befolkning.

Tværgående prioritering

Alle respondenter er blevet bedt om at svare på stated preference-valgsituationer, hvor de skal prioritere mellem de fire serviceområder i undersøgelsen. Beskrivelsen af respondenterne til den overordnede prioritering svarer derfor til at beskrive den samlede stikprøve af respondenter i undersøgelsen.

I de følgende overvejelser om repræsentativitet har vi sammenlignet stikprøven med en population, der består af alle danske voksne, dvs. personer på 18 år eller derover, jf. Bilagstabel 5.7.

Det ses, at de 18-25-årige og de 58+-årige er underrepræsenteret, mens de 34-57-årige er overrepræsenteret i stikprøven i forhold til populationen. Desuden er der en overvægt af kvindelige respondenter i stikprøven, 56 % mod 51 % i den voksne befolkning.

Der er en overrepræsentation i stikprøven af respondenter med børn, dvs. respondenter, der er brugere af børneinstitutions- og skoleområdet. 57 % af stikprøven har således mindst ét hjemmeboende barn, mens det samme kun gælder for 33 % af den danske befolkning over 18 år. Denne skævhed er en konsekvens af undersøgelsens udvælgelseskriterier på de nævnte områder.

Bilagstabel 5.7 Fordeling efter individuelle baggrundsforhold – stikprøven for den tværgående prioritering vs. den relevante population

	Stikprøve Tværgående prioritering	Population
"Bruger" af børneinstitution eller skole		18+-årige
Voksne med børn	57 %	33 %
Voksne uden børn	43 %	67 %
Alder		18+-årige
18-25	6 %	12 %
26-33	13 %	12 %
34-41	21 %	14 %
42-49	24 %	15 %
50-57	20 %	13 %
58+	16 %	33 %
Køn		18+-årige
Mand	44 %	49 %
Kvinde	56 %	51 %
Uddannelse		20-69-årige
Grundskole	9 %	25 %
Erhvervsuddannelse	23 %	35 %
Gymnasial (el. lign.)	8 %	9 %
KVU	11 %	5 %
MVU	36 %	15 %
LVU	12 %	7 %
Andet/uoplyst	1 %	4 %
Husstandsindkomst		18+-årige
0-299.999 kr. (reference)	14 %	43 %
300.000-599.999 kr.	37 %	31 %
600.000-899.999 kr.	27 %	26 %
Over 900.000 kr.	10 %	
Ønsker ikke at oplyse / ved ikke	12 %	
Familiestatus		18+-årige
Samboende	79 %	64 %
Enlig	21 %	36 %
Tilknytning til arbejdsmarkedet		18+-årige
Arbejdsløse el. uden for arbejdsstyrken	23 %	35 %
I beskæftigelse	75 %	65 %
Andet	2 %	0 %

Kilde: Danmarks Statistik, www.statistikbanken.dk, Tabel BEF5 (alder, primo 2010), FAM100N (bruger af børneinstitution eller skole, køn og familiestatus, primo 2010), KRHFU1 (uddannelse, medio 2009), INKDF2 (husstandsindkomst, ultimo 2008) og RAS3 (arbejdsmarkedstilknytning, ultimo 2008).

Hvad årlig husstandsindkomst angår, ser det ikke ud til, at stikprøven er repræsentativ. Folk med lave husstandsindkomster er underrepræsenteret i stikprøven, ligesom folk med høje husstandsindkomster tilsyneladende er overrepræsenteret. Således har 43 % af alle danskere husstandsindkomster under 300.000 kr., hvor det i stikprøven kun er 14 %. Omvendt har 26 % af alle danskere husstandsindkomster over 600.000 kr., hvor det i stikprøven er 37 %. 12 % af respondenterne i stikprøven har dog ikke oplyst deres husstandsindkomst, hvilket vanskeliggør sammenligningen på denne parameter.

Der er en overhyppighed af højtuddannede i stikprøven i forhold til i populationen. Andelen med en kort, mellemlang eller lang videregående uddannelse i stikprøven er 59 %, mens den blandt alle 20-69-årige er 27 %. Overhyppigheden gælder navnlig personer med en mellemlang videregående uddannelse, hvor andelen er 36 % i stikprøven mod 15 % i populationen.

I stikprøven er 79 % af respondenterne gift eller samlevende, hvilket primo 2010 var tilfældet for 64 % af alle voksne danskere. Overhyppigheden skyldes udvælgelsen af respondenter til børneinstitutions- og skoleområdet. Desuden er 75 % af respondenterne i beskæftigelse, hvilket ultimo 2008 gjaldt for 65 % af alle voksne i befolkningen. Enlige og personer uden for arbejdsmarkedet er altså underrepræsenterede i stikprøven for den tværgående prioritering.

Repræsentativitetens betydning for generalisering af de gennemsnitlige resultater

Stikprøven for den tværgående prioritering har en overrepræsentation af kvinder, personer med børn (dvs. brugere på børneinstitutions- og skoleområdet) og personer i alderen 34-57 år, samt en underrepræsentation af enlige, 18-25-årige og 58+-årige, jf. ovenfor. Det har betydning for de gennemsnitlige resultaters (se afsnit 8.1) generaliserbarhed, fordi disse variable har betydning for betalingsviljerne i den forklarende model, jf. afsnit 8.2.

Undersøgelsen har, med den anvendte stikprøve, en tendens til at overvurdere den *gennemsnitlige* betalingsvilje (jf. afsnit 8.1) for serviceforbedringer på børneinstitutions- og skoleområdet, samt til at undervurdere den gennemsnitlige betalingsvilje for serviceforbedringer på vej- og affaldsområdet og til dels ældreområdet, i forhold til, hvis vi havde spurgt et repræsentativt udsnit af den voksne danske befolkning. Dog er der samtidig en modsatrettet tendens til at *overvurdere* den gennemsnitlige betalingsvilje for serviceforbedringer på ældreområdet, pga. overrepræsentationen af kvinder og 50-57-årige.

B5.5 Frafald

Frafald af respondenter undervejs i spørgeskemaet

Flere respondenter end sædvanligt har ikke udfyldt hele spørgeskemaet, og indgår dermed ikke i datagrundlaget. Normalt ses en frafaldsprocent på omkring 2-5 % ved spørgeskemaundersøgelser i det anvendte borgerpanel, men i denne undersøgelse var den 14 %. Det skyldes formentlig spørgeskemaets længde og kompleksitet.

Af de godt 15.000 inviterede respondenter var der knap 8.000, der påbegyndte spørgeskemaet og godt 5.800, der gennemførte. De cirka 2.100, der ikke gennemførte, svarede i varierende omfang på spørgeskemaet. Mange var bare inde og kigge, og svarede ikke engang på de første spørgsmål, andre har været endog meget tæt på at gennemføre.

Næsten 2/3 af alle afbrudte besvarelser er nået forbi de indledende spørgsmål om alder og bopælskommune. Generelt har dem, der ikke gennemførte, en lidt yngre aldersprofil end dem, der gennemførte. Især de 18-24-årige er overrepræsenterede blandt de afbrudte besvarelser. På kommunedimensionen er de afbrudte besvarelser fordelt på cirka samme måde som de gennemførte besvarelser.

Bilag 6 Spørgeskemaets opbygning

Spørgeskemaet fungerede som en fælles ramme til indsamling af data til undersøgelsen. Der er tale om et elektronisk spørgeskema, der er designet specielt til denne undersøgelse.

Det fulde spørgeskema indeholder spørgsmål til alle 4 serviceområder og til den tværgående prioritering. For at begrænse antallet af spørgsmål til den enkelte respondent, får den enkelte kun spørgsmål inden for to serviceområder og den tværgående prioritering.

Spørgeskemaets fem moduler

Overordnet set kan spørgeskemaet inddeles i fem moduler, hvor spørgsmålene i hvert modul har et specifikt formål:

Modul 1 - spørgsmål til screening af respondenter: Svarene anvendes til at udvælge de to serviceområder, som den enkelte respondent skal stilles spørgsmål indenfor, alt efter om vedkommende er bruger af området, jf. Bilag 3.

Modul 2 - spørgsmål til afdækning af forventede forklaringsfaktorer: Spørgsmålene omhandler dels respondenternes individuelle baggrundsforhold og dels deres nuværende serviceniveau på de ydelser, der indgår i valgsituationerne.

Modul 3 - introduktion til stated preference-valgsituationer: Besvarelse af valgsituationerne kræver afvejninger mellem forskellige servicepakker, og for at kunne forstå indholdet af servicepakkerne, er det vigtigt at respondenterne har god indsigt i og forståelse for de serviceydelser, der indgår i valgsituationerne.

Modul 4 - stated preference-valgsituationer: Dette er det mest centrale modul i spørgeskemaet. Det er svarene fra disse spørgsmål, der efterfølgende gør det muligt at afdække præferencer for de serviceydelser, der indgår i valgsituationerne. De øvrige spørgsmål i spørgeskemaet er tæt forbundet med valgsituationerne og med de forventede forklaringsfaktorer for variation i præferencer.

Modul 5 - spørgsmål til opfølgning på valgsituationerne: Disse spørgsmål er med for at kunne vurdere respondentens besvarelser i valgsituationerne. Svarene anvendes ikke direkte i analyserne, men bruges til at forstå og validere de afgivne svar.

Det endelige spørgeskema er forholdsvis omfattende, selvom det var et vigtigt hensyn i designet, så vidt muligt at begrænse antallet af spørgsmål. Spørgeskemaets fem moduler af spørgsmål beskrives uddybende nedenfor.

Modul 1 - screening af respondenter

Spørgsmål til screening af respondenterne er med for at sikre, at de rette respondenter ledes til spørgsmål om de rette serviceområder. F.eks. er det kun respondenter med børn i skole, der skal have spørgsmål indenfor skoleområdet, jf. Bilag 3. Nogle af disse spørgsmål indgår desuden som forklarende variable i analyserne.

Screeningsspørgsmål Spørgsmålene til screeningen afdækker:

- Antal børn i husstanden og deres alder: Respondenter med børn under skolealderen (ca. 0 – 5 år) kunne få spørgsmål til børneinstitutionsområdet. Respondenter med børn i skolealderen (ca. 6 – 16 år) fik spørgsmål til skoleområdet.
- Pasning af børn under skolealder: De familier, der har barn i dagpleje, vuggestue eller børnehave, fik spørgsmål om børneinstitutionsområdet. Passes børnene hjemme eller på anden vis, har respondenterne ikke fået spørgsmål til børneinstitutioner.
- Skoletype: De familier, der har et barn, der går i folkeskole, privatskole, friskole eller efterskole, fik spørgsmål om skoleområdet.
- Alder: Kun personer over 18 år indgår i undersøgelsen. Dette svar anvendes også til screening af respondenter til ældreområdet, hvor halvdelen af respondenterne skulle være over 50 år.
- Bopælskommune: Undersøgelsen omfatter 12 udvalgte kommuner. Folk, der er bosat i andre end de udvalgte kommuner, screenes fra og indgår ikke i undersøgelsen.

Modul 2 - afdækning af forventede forklaringsfaktorer

Spørgeskemaets andet modul består af en række spørgsmål til indsamling af viden om den enkelte respondent. Denne viden skal bruges til at afprøve de forventede forklaringsfaktorer betydningsfulde for præferencer. De kan inddeles i spørgsmål til afdækning af:

- respondentens relation til de forskellige serviceområder
- generel tilfredshed med servicen inden for det pågældende serviceområde
- individrelaterede forhold, herunder socioøkonomi
- geografiske forhold
- respondentens nuværende serviceniveau

Relation til serviceområde

For børneinstitutionsområdet er der spurgt til, om barnet passes i dagpleje, vuggestue eller børnehave.

For skoleområdet er der spurgt til, om barnet benytter folkeskole eller andre skoleformer f.eks. privatskole, friskole eller efterskole⁶⁴. Der er også spurgt til, hvilket klassetrin barnet går i.

⁶⁴ Det skal bemærkes, at det i spørgeskemaet var mulighed for respondenterne at sætte flere kryds i dette spørgsmål. Forældre til børn i forskellige skoletyper kan derfor give støj i denne variabel.

For ældreområdet er der spurgt til, hvorfra ens kontakt eller kendskab til hjemmepælejen og tilbud til ældre med behov stammer – herunder om man slet ikke har kendskab til området.

For vej- og affaldsområdet vil nogle individrelaterede forhold være relevante i forhold til respondenternes relation til området. F.eks. om man bor i hus eller lejlighed og om man har bil, og dermed har andre behov og muligheder for at benytte genbrugsstationer.

Generel tilfredshed

For hvert serviceområde indgår et enkelt spørgsmål om respondenternes generelle tilfredshed med servicen inden for området. For børneinstitutionsområdet og skoleområdet er spørgsmålet rettet direkte mod den enkelte institution eller skole, mens det for ældreområdet er rettet generelt mod den service, der tilbydes de ældre i kommunen. For vej- og affaldsområdet er spørgsmålet rettet mod kommunens serviceniveau i forhold til bortskaffelse af affald, renholdelse af offentlige arealer og tilstanden på vejene i nærområdet.

Spørgsmålene om generel tilfredshed er med, fordi vi gerne ville have muligheden for at inddrage tilfredshedsvariablen i analyserne, hvis det skulle vise sig nødvendigt. Desuden havde vi i den tværgående prioritering en særsigtet interesse i at kunne sammenligne utilfredse hhv. tilfredse brugere med ikke-brugere på børneinstitutionsområdet og skoleområdet.

Individrelaterede forhold

Spørgsmålene om individrelaterede forhold omfatter en lang række faktorer, som forventes at have betydning for præferencer. I analyserne anvendes svarene i de forskellige forklaringsmodeller, hvor det er relevant. Spørgsmålene omfatter følgende emner:

- Civilstatus
- Køn
- Uddannelsesniveau
- Tilknytning til arbejdsmarkedet
- Transporttid til/fra arbejde eller uddannelse
- Husstandsindkomst
- Kørekort og bil til rådighed i husstanden
- Boligtype og boligform
- Politisk placering på en højre-venstreskala

Geografiske forhold

Analyser af geografiske forklaringsfaktorerers betydning for præferencer er relateret til, hvilken af de 12 kommuner man bor i og kommunens placering i Danmark. Derudover er der spurgt individuelt til urbanitet i form af størrelse på byen, hvor man bor.

Nuværende serviceniveau

I analyserne er al information om respondenternes nuværende serviceniveauer baseret på respondenternes svar på en række faktuelle spørgsmål herom. I spørgeskemaet blev respondenterne bedt om at beskrive deres nuværende serviceniveau på de to serviceområder, som de skulle besvare valgsituationer inden for. Respondenten blev præsenteret for lister med mulige serviceniveauer, og skulle vælge det niveau, der bedst svarede til det nuværende. For nogle af områderne var det muligt at angive, at man ikke kender det nuværende serviceniveau.

De foruddefinerede niveauer i spørgeskemaet er bl.a. fastsat på basis af de kvalitative interviews med kommunerne, samt på basis af indhentede oplysninger fra kommunernes hjemmesider. Niveauerne er testet i pilotundersøgelsen.

Med denne tilgang baseres analyserne udelukkende på respondenternes angivelse af deres nuværende serviceniveau, og der er ikke indhentet informationer om serviceniveau centralt fra kommunerne. Fremgangsmåden er valgt, da den for det første vurderes at give det mest retvisende billede, når der diskuteres præferencer på individniveau. Respondenternes egen viden om det nuværende serviceniveau forventes således at have større betydning for deres præferencer for serviceændringer, end viden om det faktiske serviceniveau fra andre kilder. For det andet kan vi på denne måde håndtere forskellige serviceniveauer inden for én kommune - f.eks. på forskellige skoler og børneinstitutioner inden for den enkelte kommune.

Eksempler på spørgsmål til afdækning af nuværende serviceniveau for åbnings-tider og frokostordning i børneinstitutioner er i Bilagsboks 6.1 og Bilagsboks 6.2.

*Bilagsboks 6.1 Spørgsmål til afdækning af nuværende serviceniveau
– åbningstid i børneinstitutioner*

Spørgsmål

Hvornår åbner dit barns daginstitution eller dagpleje?

Angiv den åbningstid, der passer bedst for det sted, hvor dit barn bliver passet.

	Før 6
	6 – 6.29
	6.30 – 6.59
	7 – 7.29
	7.30 eller senere
	Andet
	Ved ikke

Spørgsmål

Hvornår lukker dit barns daginstitution eller dagpleje (evt. undtagen fredag)?

Angiv den lukketid, der passer bedst for det sted, hvor dit barn bliver passet.

	Før 15.30
	15.30 – 15.59
	16 – 16.29
	16.30 – 16.59
	17 eller senere
	Andet
	Ved ikke

*Bilagsboks 6.2 Spørgsmål til afdækning af nuværende serviceniveau
– frokost i børneinstitutioner*

Spørgsmål

Serveres der i dag frokost i dit barns daginstitution eller dagpleje?

☐	Der serveres ikke frokost – mit barn har selv madpakke med
☐	Der serveres frokost nogle dage
☐	Der serveres altid frokost
☐	Andet

Spørgsmål (kun hvis man får serveret frokost)

Er frokosten økologisk?

☐	Ja, stort set alt
☐	Ja, delvist
☐	Nej, ikke økologisk
☐	Ved ikke
☐	Andet

Der er stillet spørgsmål til nuværende serviceniveau, hvor det var muligt. Der er dog serviceydelser, hvor det ikke er muligt at afdække nuværende serviceniveau ved at spørge respondenterne direkte, jf. Bilagstabel 6.1. For ældreområdet har en stor del af respondenterne ikke direkte kontakt med området og kender derfor ikke nuværende service inden for området. Det samme er gældende for den tværgående prioritering, hvor alle respondenter ikke er brugere af alle områder.

Bilagstabel 6.1 Oversigt over serviceydelser, hvor nuværende niveau er afdækket

Børneinstitutionsområdet	Skoleområdet	Ældreområdet	Veje og affald	Tværgående prioritering
Åbningstider	Antal dansktimer	<i>Hjælp til rengøring</i>	Storskrald og haveaffald	<i>Børneinstitutionsområdet</i>
Frokost	Antal idrætstimer	<i>Valgfrihed i færdiglavet mad</i>	Papir, pap og glas	<i>Skoleområdet</i>
Antal børn per voksen	Frokostordning på skolen	<i>Tid til socialt samvær i forbindelse med rengøring</i>	Renholdelse af offentlige arealer	<i>Ældreområdet</i>
Efteruddannelse af personale	Elever per klasse	<i>Ekstra praktisk hjælp fra kommunen</i>	Tilstand på veje og stier i dit nærområde	<i>Veje og affald</i>

Note: De serviceydelser, hvor respondenterne har angivet nuværende serviceniveauer, er vist med almindelig skrift og serviceydelser, hvor nuværende serviceniveau ikke er afdækket, er vist med kursiveret skrift.

Modul 3 - introduktion til valgsituationer

Stated preference-valgsituationerne er selve kernen i spørgeskemaet. Spørgsmålene er komplekse og det er derfor vigtigt med en grundig introduktion til respondenterne, både til indholdet af og formen på spørgsmålene.

Introduktion til indhold

Forståelsen for indholdet er relateret til de enkelte serviceydelser, der indgår i valgsituationerne. Forståelsen opnås ved, at respondenterne præsenteres for nogle spørgsmål om, hvor stor betydning forskellige ændringer eller service-

ydelser vil have for dem. Et eksempel fra børneinstitutionsområdet er vist i Bilagsboks 6.3.

Bilagsboks 6.3 Spørgsmål til introduktion af serviceydelser for børneinstitutioner

Spørgsmål

Hvor stor betydning har forskellige ændringer eller serviceydelser for dig?

Svar på en skala fra 1 til 5, hvor 1 har meget stor betydning, og 5 er helt uden betydning.

	1 Meget stor betydning	2	3 Nogen betydning	4	5 Helt uden betydning	Ved ikke/ikke relevant
1 time længere åbningstid i institutionen per dag						
Mere efteruddannelse og flere kurser til personalet						
Institutionen sørger for frokost til børnene						
Mad i institutionen er økologisk						

For tre af de fire serviceområder er respondenterne brugere af området. Introduktionsspørgsmålene er her formuleret, så der skal svares på, hvor stor betydning de forskellige ændringer eller nye serviceydelser vil have for den enkelte.

For ældreområdet er respondenterne ikke brugere af området, og her vil ændringer eller nye serviceydelser ikke på samme måde have betydning for respondenterne, da han ikke nødvendigvis har direkte berøring med området. Her er der i stedet skabt et fælles referencebillede af den nuværende service på ældreområdet gennem beskrivelse af en hypotetisk bruger, Gerda, jf. Bilag 3. I introduktionsspørgsmålene for ældreområdet (vist i Bilagsboks 3.1 på side 147), skal respondenter for ældreområdet svare på, ”... hvor stor betydning, du som borger i kommunen vil tillægge ændringer i servicen”.

For alle serviceområder skal respondenterne i introduktionsspørgsmålene forholde sig til de enkelte serviceydelser og tage stilling til betydningen af dem. Det giver respondenterne en indsigt og forståelse, som er nødvendig for at forstå indholdet af valgsituationerne. Spørgsmålene fungerer alene som introduktion til valgsituationerne, og svarene anvendes ikke i analyserne.

Introduktion til
form på valgsituation

Respondenterne introduceres til valgsituationernes form gennem en beskrivelse, der er vist i eksemplet i Bilagsboks 6.4.

Bilagsboks 6.4 Introduktion til valgsituation for tværgående prioritering

Du vil om lidt se en række valgmuligheder, hvor du skal vælge mellem forskellige ændringer i kommunens service.

Du skal forestille dig, at du kan vælge mellem den service, kommunen har i dag (nuværende situation), og to andre tænkte alternativer (alternativ A og alternativ B) med ændringer i servicen.

Nogle af serviceændringerne er dyrere, end det der tilbydes i dag. Til at betale for det skal du forestille dig en højere kommuneskat (forhøjet skatteprocent i kommunen). Betalingen i valgmulighederne er den øgede skat for din husstand om året.

Serviceforbedringerne og ændringerne i skatten er opdigtede. Men vi vil bede dig se alternativerne som virkelige, og ikke spekulere på mulige begrænsninger som f.eks. skattestop. Du skal også se omkostningerne ved serviceændringerne som virkelige. Husk derfor at overveje nøje, hvordan udgiften vil påvirke dit rådighedsbeløb til andre formål.

Andre undersøgelser har vist, at man nemt kan overvurdere, hvor meget man vil betale for serviceændringer. Ved dine valg er det derfor meget vigtigt, at du er helt sikker på, at du er villig til at betale den omkostning, der er angivet nederst ved det alternativ, som du vælger.

Eksemplet er for den tværgående prioritering, hvor en øget betaling i servicepakkerne betales gennem højere kommuneskat. Formuleringerne er lidt anderledes for de områder, hvor betalingen er formuleret som brugerbetaling. For skoleområdet, hvor der i dag ikke er brugerbetaling i folkeskolen, er det i teksten desuden tilføjet, at respondenterne skal forestille sig en brugerbetaling for at benytte skolerne.

Andre undersøgelser har vist, at respondenternes hypotetiske betalingsvilje kan være større end den faktiske betalingsvilje. For at reducere den hypotetiske bias i denne undersøgelse, er det i introduktionen til valgsituationerne beskrevet, at man nemt kan overvurdere, hvor meget man vil betale for serviceændringer, og at man skal være sikker på, at man er villig til at betale den omkostning, der er angivet i den servicepakke, man vælger⁶⁵.

Betalingerne i valgsituationerne skal være udtryk for, hvor stor værdi respondenterne tillægger forskellige serviceændringer. For at undgå, at skattestigninger eller brugerbetalinger opfattes som urealistiske, er respondenterne desuden blevet gjort opmærksomme på, at de skal *forestille* sig ændringer i prisen for en serviceydelse (jf. Bilagsboks 6.4).

⁶⁵ Denne form for information kaldes også en "Cheap Talk", og er blevet påvist at den kan reducere hypotetisk bias, se eksempelvis Reference 13. For danske applikationer af Cheap Talk, se Reference 29, Reference 27 og Reference 26.

Modul 4 - stated preference-valgsituationer

Efter at respondenterne er præsenteret for de forskellige serviceydelser og spørgesformen, kom valgsituationerne. Opsætningen af valgsituationer er en vigtig del af stated preference-metoden og er beskrevet uddybende i Bilag 7.

Hver respondent blev bedt om at tage stilling til valgsituationer for to serviceområder (f.eks. børneinstitutionsområdet og vej- og affaldsområdet), samt for den tværgående prioritering mellem serviceområderne. Alle respondenter fik først valgsituationer for den tværgående prioritering og derefter valgsituationer for de to serviceområder. Den rækkefølge blev valgt for at sikre, at besvarelsen af de øvrige valgsituationer i mindst muligt omfang påvirkede svarene i den tværgående prioritering.

For hvert serviceområde og for den tværgående prioritering blev respondenterne stillet overfor tre valgsituationer, hvor niveauerne for de forskellige serviceydelser og betalinger varierede i forhold til hinanden.

I Bilagsboks 6.5 ses et eksempel på tre valgsituationer for børneinstitutioner. I hver valgsituation varierer niveauerne for de enkelte serviceydelser mellem de tre servicepakker (nuværende situation, alternativ A og alternativ B). Det ses f.eks. i den første valgsituation, hvor serviceydelsen ”åbningstider” er hhv. ”som i dag”, ”½ time længere åbent om dagen” og ”1 time længere åbent om dagen”. Serviceniveauerne varierer også på tværs af valgsituationerne. I den anden valgsituation er f.eks. serviceydelsen ”åbningstider” samme niveau både i nuværende situation, alternativ A og i alternativ B. Det er desuden ikke alle respondenter, der får de samme tre valgsituationer. I designet af spørgeskemaet er der opstillet fire forskellige kombinationer af valgsituationer for hvert serviceområde, da det øger informationsrigdommen i data.

Bilagsboks 6.5 Eksempel på stated preference-valgsituationer, børneinstitutioner

Spørgsmål

Du skal forestille dig selv i en situation, hvor du kan vælge mellem tre tænkte alternativer. Serviceændringer og betalinger er opdigtede. Men vi vil bede dig se alternativerne som virkelige. Husk også at overveje nøje, hvordan en ekstra betaling vil påvirke dit rådighedsbeløb til andre formål.

Foretrækker du den nuværende situation, alternativ A eller alternativ B?

	Nuværende situation	Alternativ A	Alternativ B
Åbningstider	Som i dag	½ time længere åbent om dagen	1 time længere åbent om dagen
Frokost	Som i dag	Børnene har selv madpakke med	Der serveres frokost - økologisk
Antal børn per voksen	Som i dag	Som i dag	1 barn mindre
Efteruddannelse af personale	Som i dag	Pædagogisk efteruddannelse af personale	Som i dag
Ekstra betaling per barn	0 kr. om året	100 kr. om året (10 kr./måned)	500 kr. om året (40 kr./måned)

☐ Nuværende situation

☐ Alternativ A

☐ Alternativ B

Spørgsmål

Foretrækker du den nuværende situation, alternativ A eller alternativ B?

	Nuværende situation	Alternativ A	Alternativ B
Åbningstider	Som i dag	Som i dag	Som i dag
Frokost	Som i dag	Der serveres frokost - økologisk	Børnene har selv madpakke med
Antal børn per voksen	Som i dag	Som i dag	2 børn mindre
Efteruddannelse af personale	Som i dag	Som i dag	Som i dag
Ekstra betaling per barn	0 kr. om året	1000 kr. om året (85 kr./måned)	500 kr. om året (40 kr./måned)

☐

Nuværende situation

☐

Alternativ A

☐

Alternativ B

Spørgsmål

Foretrækker du den nuværende situation, alternativ A eller alternativ B?

	Nuværende situation	Alternativ A	Alternativ B
Åbningstider	Som i dag	Som i dag	½ time længere åbent om dagen
Frokost	Som i dag	Der serveres frokost – ikke økologisk	Der serveres frokost – ikke økologisk
Antal børn per voksen	Som i dag	1 barn mindre	Som i dag
Efteruddannelse af personale	Som i dag	Pædagogisk efteruddannelse af personale	Pædagogisk efteruddannelse af personale
Ekstra betaling per barn	0 kr. om året	5000 kr. om året (415 kr./måned)	500 kr. om året (40 kr./måned)

☐

Nuværende situation

☐

Alternativ A

☐

Alternativ B

Modul 5 - opfølgning på valgsituationer

Spørgeskemaet er designet, så valgsituationerne efterfølges af nogle spørgsmål, der skal forklare hvilke parametre, respondenterne har lagt vægt på i sine valg. Svarene er anvendt til validering af resultaterne, herunder særligt de betalingsniveauer, som respondenterne har sagt, at de er villige til at acceptere for de kommunale serviceforbedringer.

Strategisk adfærd

Det er bl.a. undersøgt, om respondenterne har accepteret ”spillets regler” og er gået ind på de præmisser, der ligger til grund for stated preference-metoden (se beskrivelse i Bilag 7, afsnit B7.2). Hvis en respondent ikke har gjort det, kan det skyldes:

- Respondenten er generelt imod øget betaling for kommunale serviceydelser og har i alle tre valgsituationer valgt sin nuværende situation, for at undgå øget betaling. Det behøver ikke betyde, at respondenterne er imod ændret service, blot at han er imod øget betaling.

- Respondenten har i alle tre valgsituationer valgt en serviceforbedring uden at tage hensyn til betalingen. Da respondenterne ikke bliver stillet økonomisk ansvarlige for de valg, de foretager, kan nogle respondenter have et ønske om at påvirke resultatet i en retning, der er gunstig for dem selv. Det kan de forsøge ved at afgive strategiske præferencer i valgsituationerne, som f.eks. altid at vælge en forbedring af serviceniveauet uden at tage den ekstra betaling med i betragtning.

Begge typer af adfærd kan karakteriseres som en slags strategisk adfærd (også kaldet protestsvar), da respondenterne ikke har truffet deres valg ud fra en afvejning mellem ekstra betaling og serviceforbedring, men ud fra andre hensyn. Fælles for dem begge er, at de giver bias i estimerne af betalingsviljer. Derfor skal de identificeres og udelukkes fra analyserne.

Identifikation af ”protestsvar”

For at identificere protestsvarene blev de potentielle protest-respondenter identificeret og stillet et opfølgningsspørgsmål. De potentielle protest-respondenter er de respondenter, der altid vælger deres nuværende situation, og de, der aldrig vælger deres nuværende situation, jf. ovenfor. Med spørgsmålet søges en indikation af, hvorvidt respondentens svar kan opfattes som legitime eller som protestsvar⁶⁶.

Bilagstabel 6.2 Klassificering af protestsvar i stated preference-besvarelser, respondenter, der altid vælger nuværende situation

Årsag til altid at vælge den nuværende situation	Svartype
Jeg har ikke råd til højere betaling	Legitimt
Jeg er tilfreds med nuværende serviceniveau	Legitimt
Alle betalinger var større end hvad jeg synes ændringerne i servicen er værd	Legitimt
Jeg synes, at serviceniveauet skal forbedres, men jeg vil ikke betale mere	Protest
Jeg kan ikke forholde mig til at skulle betale mere	Protest
De nævnte serviceydelser er ikke vigtige for mig	Legitimt
Jeg vidste ikke, hvad jeg skulle vælge	Legitimt
Andet	Legitimt

Bilagstabel 6.3 Klassificering af protestsvar i stated preference-besvarelser, respondenter, der altid vælger forbedring i servicen

Årsag til altid at vælge en forbedring i servicen (alternativ A eller B)	Svartype
Forbedringer var store i forhold til en lille ekstra betaling	Legitimt
Betalingen havde slet ikke betydning for mit valg	Protest*
Jeg vidste ikke, hvad jeg skulle vælge	Legitimt
Andet	Protest

Note: *) Et svar i denne kategori klassificeres kun som et protestsvar, hvis respondenten i et andet opfølgningsspørgsmål har svaret, at betalingen var ”helt uden betydning”, da han traf sine valg

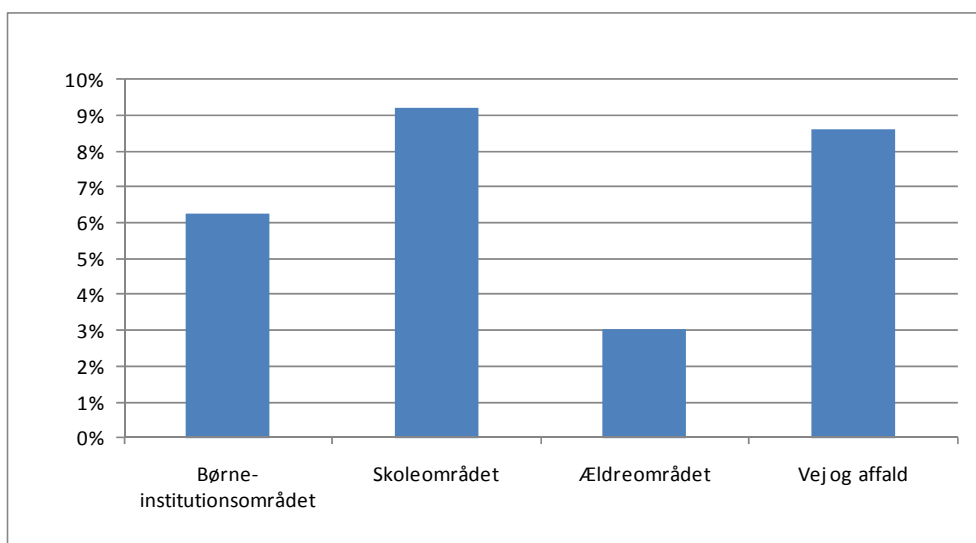
⁶⁶ For en empirisk analyse af problemet med protestbud og hvordan man kan undgå eller reducere dem henvises til reference Reference 26.

Et legitimt svar kan for eksempel være, hvis man altid har valgt den nuværende situation, fordi man ikke synes, at man har råd til øget brugerbetaling eller skat. Omvendt kan et protestsvar for eksempel være, hvis man synes at serviceniveauet skal forbedres, men at man ikke vil betale mere. Legitime svar kommer altså fra respondenter, der har forholdt sig til forholdet mellem ekstra betaling og serviceændringer, mens protestsvar kommer fra respondenter, der ikke har forholdt sig dette forhold.

Omfanget af protestsvar

Hvis respondenterne ikke er gået ind på de præmisser, der ligger til grund for metoden, så giver svarene fra valgsituationerne ikke indblik i respondenternes præferencer for serviceydelser. Derfor er de respondenter, der har angivet et såkaldt protestsvar, ikke inkluderet i analyserne i denne undersøgelse. Generelt kan man sige, at jo flere protestsvar, des sværere tyder det på, at spørgsmålene har været for respondenterne at forholde sig til og besvare. Omfanget af protestsvar er vist i Bilagsfigur 6.1.

Bilagsfigur 6.1 Omfanget af protestsvar i valgsituationer for de fire serviceområder

Det ses, at andelen af protestsvar ligger på 3 % for ældreområdet, 6 % for børneinstitutionsområdet og omtrent 9 % for vej- og affaldsområdet samt for skoleområdet. I forhold til kilder i litteraturen på protestsvar, så er dette i den lave ende⁶⁷. Det skal dog bemærkes, at det langt fra er alle studier, som tager højde for protestsvar og rapporterer disse andele.

⁶⁷ I andre studier er antallet af protestsvar angivet til: Reference 24: 20-34 %, Reference 25: 4,8 - 4,7 %, Reference 36: 22,0 - 31,1 %, Reference 34: 11,7 % og Reference 35: 5,2 - 9,7 %.

Bilag 7 Stated preference-metoden – anvendelse og resultater

Dette bilag beskriver baggrunden for valg af stated preference-metoden, metodens anvendelse i undersøgelsen og de resultater, som metoden genererer.

Stated preference-metoden bliver anvendt inden for alle økonomiske sektorer, hvor der er et behov for at identificere efterspørgslen på ikke-markedsomsatte goder eller på helt nye goder.

Det er en generel antagelse, at folk gennem deres økonomiske adfærd søger den størst mulige glæde eller nytte inden for rammen af deres personlige eller husholdningens budget. Også stated preference-metoden bygger på antagelser om, at folk er rationelle, læser spørgeskemaet og forholder sig til dets indhold. Når disse antagelser er opfyldt, så har stated preference-metoden sin styrke ved at kunne måle og sammenligne præferencer for meget specifikke serviceydelser og på et meget højt detaljeringsniveau.

B7.1 Valg af metode

For mange kommunale serviceydelser findes der ikke et marked, hvor serviceydelserne kan købes. Det vil sige, at borgere i en kommune ikke umiddelbart kan købe de specifikke kommunale serviceydelser, som de ønsker.

Derudover er der for mange kommunale serviceydelser enten lille eller slet ingen variation i ydelsens udformning, og hvis der er variation, kan kommunens fordelingsmekanisme (hvem får hvad og hvorfor) ofte ikke bruges i en præferenceanalyse. Eksempelvis kan det være svært for forældre at gennemskue kriterierne og derved også sandsynligheden for, at deres barn kan få en vuggestueplads i en bestemt institution.

I forhold til at måle efterspørgslen efter forskellige kommunale serviceydelser, så medfører de ovenstående forhold, at det kan være svært, hvis ikke umuligt, at identificere en snæver sammenhæng (komplementaritet) mellem efterspørgslen på serviceydelser og deres kvalitet. Det betyder, at man ikke kan udlede de relevante markedsrelationer, da markedet for serviceydelser ikke følger almindelige udbuds- og efterspørgselsprincipper. Når der ikke findes et sådan marked for serviceydelser, kan man ikke direkte observere borgernes præferencer gennem deres handlinger.

Et andet problem med markedsdata er, at man ikke kan observere borgernes præferencer for nye eller ændrede serviceydelser, der ikke tilbydes i kommunerne i dag. Så selv hvis der fandtes markedsdata, ville de kun kunne anvendes til vurderinger af eksisterende serviceydelser.

Ovenstående forhold gør det særligt udfordrende at vurdere præferencer for kommunale serviceydelser. I de følgende afsnit beskrives, hvordan stated preference-metoden er særligt egnet til at håndtere netop disse udfordringer.

B7.2 Beskrivelse af metoden og dens anvendelse

Erklæret værdisætningsmetode

Stated preference-metoden⁶⁸ er en blandt flere metoder, som kaldes *erklærede værdisætningsmetoder*. Metodernes navn er opstået, fordi udledningen af præferencer (eksempelvis for kommunale serviceydelser) sker på baggrund af folks erklærede adfærd.

Centralt for alle typer af erklærede præferencemetoder er opstillingen af et hypotetisk marked for den vare eller ydelse, som man ønsker at analysere præferencer for – her et marked med kommunale serviceydelser. Et udvalg af respondenter bliver præsenteret for det hypotetiske marked, hvor de får information om serviceydelseernes karakter og reglerne for deres frembringelse, tilgængelighed og betalingsmåde (f.eks. skatter eller brugerbetaling). På baggrund heraf bliver respondenterne bedt om at vælge mellem forskellige sammensætninger af de pågældende serviceydelser og betalinger, kaldet ”servicepakker”.

Fordi man beder respondenterne om at afgive deres valg på et hypotetisk marked, kan man i princippet identificere en betalingsvilje for næsten alle typer af goder. I forhold til indeværende projekt er en af hjørnestenene i denne fleksibilitet, at man (ex ante) kan undersøge præferencer for nye sammensætninger af serviceydelserne og ikke mindst helt nye typer af serviceydelser.

Attributbaseret værdisætningsmetode

En særskilt egenskab ved stated preference-metoden er, at den tager udgangspunkt i, at efterspørgslen på f.eks. kommunale serviceydelser er betinget af serviceydelsernes specifikke egenskaber (også kaldet attributter). Stated preference kaldes derfor også en *attributbaseret værdisætningsmetode*. Eksempelvis vurderes det at være en ædruelig antagelse, at efterspørgslen på ældrepleje afhænger af ældreplejens specifikke ydelser, som mængden af rengøring, tid til socialt samvær mv. – og ikke bare ældrepleje som sådan.

Som nævnt er det et centralt element i metoden, at respondenterne præsenteres for et hypotetisk marked for kommunale serviceydelser. På baggrund af den information, som respondenterne får om de forskellige serviceydelser, skal de foretage en række valg mellem forskellige pakker af kommunale serviceydelser. Disse valg udtrykker deres præferencer for de forskellige sammensætninger af ydelserne. Vha. statistiske analyseredskaber er det efterfølgende muligt at estimere betalingsviljer for de forskellige ydelser, der indgår i undersøgelsen.

Trin i anvendelse af metoden

For at nå så langt, skal følgende trin gennemgås, når metoden anvendes:

Trin 1: Opsætning af et spørgeskema, herunder udvælgelse af relevante serviceydelser og definition af niveauer for serviceydelserne (se Bilag 2), samt generering af servicepakker til valgsituationer (se Bilag 6 og afsnittet om opsætning af valgsituationer nedenfor).

Trin 2: Gennemførelse af dataindsamling, herunder udvælgelse af respondenter (se Bilag 3 og Bilag 5).

⁶⁸ Også kaldet Choice Experiments i litteraturen

Trin 3: Analyse af præferencer og beregning af betalingsviljer (se nedenfor og Bilag 9).

Som nævnt er de første to trin nærmere beskrevet i Bilag 2 til 5. I det følgende redegøres der kort for de metodiske principper bag opsætning af valgsituationer til stated preference-delene af spørgeskemaet. Desuden beskrives trin 3, dvs. analyser og resultater.

Opsætning af valgsituationer

Indholdet af en valgsituation

Respondenterne præsenteres i undersøgelsen for tre alternative ydelsessammenligninger eller servicepakker ad gangen. Dette kaldes en valgsituation. Den enkelte valgsituation er bygget op, så den første af de tre servicepakker altid svarer til respondentens nuværende situation. Når respondenterne vælger mellem de tre forskellige servicepakker, så erklærer de deres præferencer for specifikke ændringer i serviceydelser og betalinger i forhold til den ydelse, de modtager i dag med den nuværende betaling.

Et eksempel på en valgsituation fra børneinstitutionsområdet er vist i Bilagstabel 7.1.

Bilagstabel 7.1 Eksempel på stated preference-valgsituation med tre servicepakker, hvoraf den ene beskriver respondentens nuværende situation

	Nuværende situation	Alternativ A	Alternativ B
Åbningstider	Som i dag	½ time længere åbent om dagen	1 time længere åbent om dagen
Frokost	Som i dag	Børnene har selv madpakke med	Der serveres frokost - økologisk
Antal børn per voksen	Som i dag	Som i dag	1 barn mindre
Efteruddannelse af personale	Som i dag	Pædagogisk efteruddannelse af personale	Som i dag
Ekstra betaling per barn	0 kr. om året	100 kr. om året (10 kr./måned)	500 kr. om året (40 kr./måned)

Generering af servicepakker

De tre servicepakker i en valgsituation er udformet, så ydelserne i den ene servicepakke er forskellige fra ydelserne i den anden. Det er for at kunne udlede hvilke præferencer, respondenterne har for de enkelte serviceydelser og for niveauet eller ændringen i den enkelte ydelse. Når man på denne måde vælger mellem tre servicepakker, spørges man derfor ikke direkte til, hvor meget man vil betale for forskellige serviceændringer.

Respondenterne stilles overfor en række af disse valgsituationer, hvor niveauerne for de forskellige serviceydelser varierer i forhold til hinanden. I hver valgsituation skal respondenterne vælge det alternativ, som han foretrækker – i økonomisk forstand svarer det til, at han vælger det alternativ, som han har størst nytte af. Det betyder, at alternativ A vælges frem for alternativ B og den nuværende situation, hvis respondentens præferencer for alternativ A er stærkere end hans præferencer for alternativ B og den nuværende situation, selv når en evt. øget betaling er taget i betragtning. Hvis respondenterne omvendt har

stærkere præferencer for sin nuværende situation eller for alternativ B med den betaling, der hører til, så vælger han en af disse servicepakker i stedet.

Analyse af præferencer og beregning af betalingsviljer

Når respondenterne vælger mellem forskellige servicepakker, så foretager de via deres valg en afvejning mellem de enkelte serviceydelser. I afvejningen indgår også den betaling, der knytter sig til de forskellige servicepakker. Når respondenterne i valgsituationerne træffer deres valg, afvejer de således, hvor meget én serviceændring eller -ydelse er værd for dem i forhold til de andre serviceændringer eller -ydelser og i forhold til den angivne betaling.

Nytteestimering

Denne egenskab ved stated preference-metoden gør det muligt direkte at sammenligne de udtrykte præferencer for de enkelte serviceydelser og betalingen. Tager vi børneinstitutionsområdet som eksempel, så betyder det, at man kan estimere, hvor meget åbningstiden skal udvides for at gøre brugeren lige så glad, som hvis hans barn får økologisk frokost i institutionen. I undersøgelsen estimeres, hvor meget betalingen skal øges, før den ekstra negative værdi for borgeren ved betalingen er lige så stor som den ekstra positive værdi ved serviceforbedringen i en situation, hvor åbningstiden er udvidet med 1 time. Det svarer til respondentens betalingsvilje for en udvidelse af åbningstiden.

Ud fra respondenternes valg i valgsituationerne kan man danne sig et billede af, hvilken værdi de tillægger ændringer i de forskellige serviceydelser og den angivne ekstra betaling i form af øget skat eller brugerbetaling. Denne værdi estimeres i økonometriske modeller og kan fortolkes som den nytte, som respondenterne tilknytter en ændring i serviceydelser eller betaling. Denne nytte kan være positiv eller negativ.

Beregning af betalingsviljer

På baggrund af den estimerede nytte kan det beregnes, hvor stor en ændring af en given serviceydelse der skal til for at modsvare en forøgelse af betalingen. På den måde beregnes et forhold mellem den nytte, respondenterne tillægger en serviceydelse, og en betaling. Det kaldes også et trade-off. Betalingsviljerne beregnes ud fra trade-off'et mellem 1) den positive nytte, som respondenterne tillægger ændringer i serviceydelser, og 2) den negative nytte, respondenterne tillægger den ekstra betaling. Den negative nytte ved den ekstra betaling måles i kroner, og det beregnede trade-off viser derfor, hvor mange kroner respondenterne er villige til at betale, før han er indifferent mellem 1) en øget service og ekstra betaling og 2) uændret service uden ekstra betaling.

Hver betalingsvilje er beregnet på baggrund af to parameterestimer: et estimat for den enkelte serviceydelse og et estimat for den ekstra skat eller brugerbetaling. Betalingsviljen fremkommer ved en kombination af to effekter: En "serviceeffekt" og en "priseffekt". Parameterestimatet for serviceydelsen er et udtryk for, hvordan en forbedring på ydelsen øger sandsynligheden for, at et givet alternativ vælges. Parameterestimatet for betalingen er et udtryk for, hvordan øget betaling reducerer sandsynligheden for, at et givent alternativ vælges. På baggrund af de to estimater er betalingsviljen beregnet som den forøgelse af betalingen, der skal til for at modsvare en given serviceændring, så de to modsatte effekter udligner hinanden.

Det skal bemærkes, at vi som hovedregel ønskede at afdække respondenternes betalingsvilje for serviceforbedringer, og ikke hvor meget de skal have i kompensation for at få forringet deres serviceniveau⁶⁹. Folks værdisætning af service er ikke nødvendigvis den samme, når de skal betale for at få en ny serviceydelse eller for at få mere af en eksisterende ydelse, som når de skal kompenseres for at miste en tilsvarende serviceydelse.

I Bilag 9 er den økonomiske teori bag stated preference-metoden samt de beregningstekniske detaljer og modelspecifikationer beskrevet.

Pålidelighed og validitet

Styrken ved stated preference-metoden er, at man med det hypotetiske marked kan kontrollere, hvad respondenterne skal angive deres præferencer for. Men netop brugen af et hypotetisk marked medfører også nogle problemer for undersøgelsen.

Først og fremmest stiller stated preference-metoden krav til respondentens evne til at læse og forstå den givne information, samt princippet i at afveje betalinger og serviceændringer og vælge mellem servicepakkerne i hver valgsituation. Og ikke mindst er det vigtigt, at respondenterne kan overskue det hypotetiske marked og gennemskue ændringer i de viste serviceydelser. Det stiller store krav til formulering af spørgsmål og opsætning af valgsituationer.

Derfor var det et centralt punkt i designet af undersøgelsen at reducere den kognitive byrde for respondenterne, både i udvælgelsen af serviceområder og serviceydelser, samt i præsentationen af disse i spørgeskemaet (se Bilag 2, Bilag 3 og Bilag 6). Af samme årsag besvarede hver respondent kun tre valgsituationer inden for hvert serviceområde og den tværgående prioritering.

Endelig bruges elektroniske spørgeskemaer, hvilket giver mulighed for, at respondenterne kan overskue valgsituationen og bruge den tid, der skal til, for at overveje og afgive sine valg.

I pilotundersøgelsen var det muligt for respondenterne at give kommentarer til spørgeskemaet, og her var ingen alarmerende kommentarer relateret til metode, design eller opbygning af spørgeskemaet. Desuden er respondenter, der har angivet et såkaldt protestsvar, ekskluderet fra analyserne, jf. Bilag 6, Modul 5.

B7.3 Undersøgelsens analyser og resultater

Metodens anvendelse i undersøgelsen

Metoden er anvendt på fire forskellige serviceområder og en tværgående prioritering. Til hvert område er der opstillet serviceydelser, niveauer af serviceydelser og valgsituationer, der er uafhængige af hinanden. Analyser af parameterestimater og betalingsviljer sker uafhængigt af hinanden i forskellige modeller.

⁶⁹ Dog er visse ydelser formuleret uafhængigt af respondenternes nuværende serviceniveau og kan derfor blive opfattet som serviceforringelser af nogle respondenter, jf. Bilag 2.

For hvert af de fire serviceområder er det opstillet valgsituationer, der omfatter serviceændringer inden for det enkelte serviceområde. Formålet med valgsituationerne er at undersøge, om der er forskel i borgernes hhv. brugernes præferencer for serviceydelser inden for det enkelte område, og hvad der i givet fald har betydning for variationen. Resultaterne af analyserne er vist i afsnit 4 til 7 i rapporten.

Til den tværgående prioritering er der opstillet valgsituationer, der hver især omfatter serviceændringer indenfor alle de fire udvalgte serviceområder. Her bruges relativt generelle formuleringer, hvor serviceændringerne knytter sig mere overordnet til hhv. børneinstitutionsområdet, skoleområdet, ældreområdet samt vej- og affaldsområdet. Formålet med disse valgsituationer er at undersøge, om der er variation i borgernes prioriteringer mellem forskellige serviceområder og hvad der i givet fald har betydning for variationen. Analyseresultaterne for den tværgående prioritering er vist i afsnit 8 i rapporten.

Endelig samles der op på analyserne på tværs i afsnit 9.

Rapportens analyse-resultater

Analyserne for de fire serviceområder og for den tværgående prioritering genererer fem sæt af resultater. For hvert sæt er der to niveauer, nemlig gennemsnitlige resultater fra en deskriptiv model og resultater fra en forklaringsmodel.

Resultaternes form

Resultater fra analyserne vises i form af betalingsviljer. Betalingsviljen er et udtryk for, hvor stor en værdi de forskellige grupper af respondenter tillægger konkrete ændringer i de udvalgte serviceydelser. Inden for et serviceområde kan forskellige betalingsviljer sammenholdes og bruges til at vise variation i præferencer for forskellige grupper af borgere og brugere.

Betalingsviljer kan både være positive og negative. En positiv betalingsvilje er udtryk for, hvor meget respondenterne er villige til at betale for at få en konkret serviceændring, mens en negativ betalingsvilje er udtryk for, hvor meget respondenterne skal kompenseres, for at være lige så godt stillet som uden den konkrete serviceændring.

Negative betalingsviljer kan lyde kontraintuitivt, da de fleste serviceændringer er formuleret som forbedringer i forhold til respondentens nuværende service-niveau. Det dækker oftest over forskelle i respondenternes opfattelse af, hvad god service er. F.eks. kan forældre til børn i en dagpleje med få børn se en reduktion i antallet af børn per voksen som en serviceforringelse, pga. mulighederne for at socialisere, mens forældre med børn i vuggestue kan se den samme ændring som en forbedring.

Gennemsnitlige resultater

Resultaterne af de deskriptive modeller viser respondenternes gennemsnitlige betalingsvilje for de udvalgte serviceydelser. Således fås et generelt billede af, hvilke af de udvalgte serviceydelser, som respondenterne i undersøgelsen tillægger relativt størst værdi.

Resultaterne er ikke vægtet i forhold til den faktiske befolkningssammensætning, og tager desuden ikke hensyn til variation i respondenternes præferencer. Det betyder, at hvis der i stikprøven er en over- eller underrepræsentation af

befolkningsgrupper med særlige præferencer, så vil de generelle resultater være skæve i forhold til præferencerne i befolkningen som helhed, jf. Bilag 5, afsnit B5.4.

Man skal desuden være opmærksom på, at forskelle i forskellige respondent-gruppers præferencer ikke identificeres i de deskriptive modeller. Ved anvendelse af de gennemsnitlige resultater er det vigtigt at være bevidst om, at de dækker over forskelle i præferencer. Konkrete beslutninger om serviceændringer, der træffes på baggrund af de gennemsnitlige resultater, kan derfor ramme forskelligt blandt forskellige grupper af borgere og brugere.

Præferenceforskelle mellem forskellige grupper af respondenter afdækkes i de forklarende analyser.

Forklaringsmodeller

Der er opstillet fem separate og uafhængige forklaringsmodeller: én for hvert serviceområde og én for den tværgående prioritering. Hver forklaringsmodel består af forskellige komponenter, hvor hver komponent indeholder en hovedkategori af forklaringsfaktorer. I hver forklaringsmodel er resultaterne kontrolleret for alle de forklarende variable, der er udvalgt til det specifikke område. De forventede forklaringsfaktorer er beskrevet i Bilag 4.

Forklaringsmodellen er en videre analyse af de gennemsnitlige resultater. Forholdet mellem de to typer af resultater er således, at hvis alle komponenter i forklaringsmodellen vægtes med antal respondenter i de forskellige kategorier, så opnås de gennemsnitlige resultater.

I analyserne er forklaringsmodellerne opstillet i to trin:

- *I første trin* søges variation i præferencer forklaret ved alle de forventede forklaringsfaktorer, bortset fra forklaringsvariablen ”bopælskommune”. De forklaringsvariable, der har signifikant betydning for variation i præferencer, beholdes i modellen, mens de øvrige udelades.
- *I andet trin* testes, om respondentens bopælskommune kan forklare variation i præferencer, som ikke er forklaret ved de signifikante variable i første trin. Bopælskommune medtages i modellen som forklarende variabel, hvis den kan forklare noget af den resterende variation i præferencer - dog kun, hvis den ikke overtager forklaringskraft fra variable, der i første trin havde signifikant betydning.

Herefter har vi den endelige forklaringsmodel for variation i præferencer på det pågældende område.

Den trinvis fremgangsmåde betyder, at der sandsynligvis vil eksistere mellemkommunale præferenceforskelle, der ikke kommer frem i undersøgelsens trin 2, som skyldes forskelle i kommunernes befolkningssammensætning på nogle af forklaringsfaktorerne fra trin 1. Desuden skal det bemærkes, at betydningen af respondentens kommunetilhørsforhold er analyseret som en individu-

el forklaringsfaktor og ikke som en variabel på kommuneniveau⁷⁰. Det indebærer en risiko for økologiske fejlslutninger, hvor man på baggrund af individforskelle konkluderer, at der er forskelle på kommuneniveau, selvom det skyldes andre individrelaterede forskelle, der er forskelligt fordelt mellem kommunerne. Undersøgelsen er dog ikke tilrettelagt med henblik på at identificere forskelle mellem kommuner. I stedet lægger vi vægt på individforskelle.

Resultaterne fra forklaringsmodellerne er udtryk for, om der er forskel i præferencerne og betalingsviljerne for de udvalgte serviceændringer mellem forskellige grupper af respondenter, f.eks. kvinder og mænd. Når betalingsviljerne for de forskellige grupper af respondenter beregnes, er de baseret på en model, hvor alle de signifikante forklarende variable indgår samtidig. Dvs. alle resultater er baseret på samtlige signifikante forklarende variable i modellen.

Signifikans på parameterestimer - ikke på betalingsviljer

I de økonometriske analyser er signifikans vurderet på parameterestimer, men resultaterne præsenteres i rapporten som signifikans på betalingsviljer. I princippet er selve betalingsviljernes signifikans dog ikke afprøvet⁷¹. Hver betalingsvilje er som nævnt beregnet på baggrund af to parameterestimer: et estimat for den enkelte serviceydelse og et estimat for prisen (den ekstra skat eller brugerbetaling). Når vi præsenterer betalingsviljer som signifikant forskellige fra 0 eller fra hinanden for to grupper af respondenter, er det udtryk for en af tre ting:

- 1 Signifikant forskellighed på parameterestimatet for serviceydelsen
- 2 Signifikant forskellighed på parameterestimatet for prisen (betalingen)
- 3 Signifikant forskellighed på parameterestimer for både serviceydelse og pris

Det bemærkes, at parameterestimatet på betalingen afhænger af respondenternes prisfølsomhed. En større prisfølsomhed betyder, at der *generelt*, dvs. for alle de udvalgte ydelser, vil være numerisk lavere betalingsviljer, både i positiv og negativ retning. Jo større prisfølsomhed, des snævrere vil udfaldsrummet for den samlede betalingsvilje altså være. Hvis f.eks. kvinder er dobbelt så prisfølsomme som mænd, vil det vise sig i forskelle i de to gruppers betalingsviljer på to måder: Hvis mænd har en positiv betalingsvilje på 100 kr. for en given ydelse, vil kvinders betalingsvilje være halvt så stor, dvs. 50 kr., hvis de tillægger selve ydelsen samme vægt som mænd i forhold til de øvrige ydelser. Hvis mænd i stedet har en negativ betalingsvilje på -100 kr. for ydelsen, vil kvinders betalingsvilje også her være halvt så stor, dvs. -50 kr., hvis de tillægger ydelsen samme vægt.

Test af signifikante forskelle i analyserne

Analysemodellerne er kørt med et 0,05-niveau for statistisk signifikans på parameterestimaterne. I rapporten vises resultaterne i afsnit 4 til 8, som nævnt,

⁷⁰ Der er ikke basis for at foretage multi-level-regression af kommunevariablens betydning, da det som tommelfingerregel kræver ca. 30 enheder på det højeste analyseniveau, mens vi i undersøgelsen har 12.

⁷¹ Sammenhængen mellem signifikans på parameterniveau og betalingsviljeniveau har været testet på dele af resultater på et tidligt niveau i analyserne og er fundet meget gode

som betalingsviljer, mens parameterestimer og specifikke signifikansniveauer fremgår af Bilag 8. I forhold til test af statistisk signifikans i modellerne skal følgende bemærkes:

- I de deskriptive modeller er det afprøvet, om de gennemsnitlige parameterestimer for de enkelte serviceændringer er signifikant forskellige fra 0. Det er ikke afprøvet, om der er statistisk signifikant forskel mellem parameterestimer for de forskellige serviceydelser. Det betyder f.eks., at man ikke ud fra analyserne kan sige noget om, hvorvidt betalingsviljen for ekstra rengøringshjælp til ældre er statistisk signifikant forskellig fra betalingsviljen for mere tid til socialt samvær.
- I hver af de forklarende modeller er det for de enkelte serviceændringer afprøvet, om referencegruppens parameterestimer er signifikant forskellige fra 0. For de øvrige respondentgruppers parameterestimer er det afprøvet, om de er signifikant forskellige fra referencegruppens, mens det ikke er testet, om de er signifikant forskellige fra 0. Referencegruppens sammensætning i de enkelte modeller fremgår af rapportens analyseafsnit.

For de enkelte serviceydelser er det altså testet, om forskellige grupper af respondents parameterestimer er signifikant forskellige fra en referencegruppe. Hvis referencegruppen er gruppe 1 og der i alt er 3 grupper af respondenter, så er det testet, om gruppe 2 er forskellig fra gruppe 1, og om gruppe 3 er forskellig fra gruppe 1. Det er ikke afprøvet, om der er signifikant forskel mellem de øvrige grupper af respondenter, dvs. det er ikke afprøvet, om gruppe 2 er forskellig fra gruppe 3. Det betyder, at man ud fra analyserne alene kan sige noget om, hvorvidt gruppe 2 hhv. 3 adskiller sig fra gruppe 1, mens man ikke kan sige noget om, hvorvidt gruppe 2 og 3 adskiller sig fra hinanden.

B7.4 Betalingsviljer vs. omkostninger

I anvendelse af undersøgelsens resultater skal man være opmærksom på, at betalingsviljerne er udtryk for, hvor stor en værdi, respondenterne tillægger de enkelte serviceforbedringer, dvs. hvor meget de vil betale for at få dem. De er derimod *ikke* et udtryk for den omkostning, der er ved at producere serviceydelserne.

Positive betalingsviljer for en serviceforbedring er således ikke nødvendigvis ensbetydende med, at der er velfærdsøkonomiske argumenter for at indføre den pågældende forbedring. Set fra en velfærdsøkonomisk vinkel fås den mest hensigtsmæssige sammensætning af serviceydelser ved at kombinere viden om borgernes betalingsvilje for en ydelse (efterspørgslen) med viden om ydelsens produktionsomkostninger (udbudsprisen) og om øvrige effekter af ydelsen.

Betalingsviljerne *alene* kan altså ikke bruges til at prioritere anvendelse af de offentlige midler eller til at sige, om en ydelse bør forbedres eller ej. Viden om borgernes og brugeres betalingsvilje for udvalgte serviceydelser kan dog være et solidt input til kommunale beslutningsprocesser om planlægning af serviceudbuddet. Den må blot kombineres med viden om, hvad det koster at producere

ydelsen og om ydelsens øvrige positive effekter. Det er illustreret med et eksempel i Bilagsboks 7.1.

Bilagsboks 7.1 Eksempel på betalingsvilje og produktionsomkostning

En tidligere undersøgelse for Københavns Kommune (Reference 31) viste, at borgerne bosiddende omkring et grønt område i gennemsnit var villige til at betale 375 kr./husstand/år for at få frilagt et vandløb igennem det grønne område. Under forskellige antagelser blev det estimeret, at det årligt ville give en gevinst på 12,5 mio. kr., når man så bort fra omkostningerne ved at frilægge åen.

Om der samlet set vil være en gevinst ved at frilægge åen afhænger altså af, hvad det koster at frilægge åen. Hvis nu frilægningen ville koste 300 kr./husstand/år at gennemføre, vil projektet give en velfærdsøkonomisk gevinst, alt andet lige. Men hvis omkostningen per husstand var 500 kr./år ville projektet umiddelbart være en velfærdsøkonomisk dårlig forretning.

Betalingsviljen er ét input blandt flere

Undersøgelsens resultater giver ny viden om forskellige borger- og brugergrupperes betalingsviljer for de udvalgte kommunale serviceændringer, dvs. hvor stor værdi de tillægger dem. Den information kan tjene som relevant supplerende styringsinformation til lokale beslutningstagere ved prioritering af kommunale serviceydelser. Det er i den forbindelse væsentligt at holde sig for øje, at lokalpolitik handler om andet og mere end snæver velfærdsøkonomi. Politiske værdier spiller naturligt en selvstændig rolle, når lokale serviceniveauer fastlægges, ligesom et ønske om positive afledte samfundseffekter af en given serviceydelse kan være en legitim grund til at indføre ydelsen, selvom den ikke værdsættes tilstrækkeligt af borgerne til at skabe en velfærdsgevinst på kort sigt.

Bilag 8 Detaljerede resultater

Dette bilag viser detaljerede resultater for hver af de fem opstillede modeller til de forklarende analyser. Det drejer sig om:

I. Børneinstitutionsområdet

II. Skoleområdet

III. Ældreområdet

IV. Vej- og affaldsområdet

V. Tværgående prioritering

I. Børneinstitutionsområdet

Bilagstabel 8.1 Modelresultater for børneinstitutionsområdet

Modelresultater	Parameter- estimat	Standardafvigelse	t-værdi	Signifikansniveau
Hovedeffekter				
X1	0,03908	0,03348	1,17	0,243
X2_1	-0,04039	0,14502	-0,28	0,781
X2_2 ¹	-0,02975	0,17607	-0,17	0,866
X3	-0,06846	0,03350	-2,04	0,041
X4	0,82200	0,16061	5,12	0,000
Status quo	0,24588	0,31632	0,78	0,437
Pris	-0,00050	0,00004	-12,95	0,000
Interaktioner				
<i>Relation til området</i>				
x1_vuggestue	-0,37121	0,13406	-2,77	0,006
x1_mere end et barn i institutionsalderen	-0,06235	0,02264	-2,75	0,006
x2_2vuggestue	0,52093	0,26352	1,98	0,048
x3_dagpleje	-0,46446	0,11083	-4,19	0,000
x4_mere end et barn i institutionsalderen	-0,48223	0,16466	-2,93	0,003
<i>Serviceniveau og tilfredshed</i>				
x2_1 har allerede fro- kostordning (både almin- delig og økologisk)	1,52733	0,22144	6,90	0,000
x2_2 har allerede fro- kostordning (både almin- delig og økologisk)	1,14770	0,25409	4,52	0,000
x2_2 har allerede økolo- gisk frokostordning	1,37132	0,33541	4,09	0,000
<i>Individvariable</i>				
x1_mellemlang videregå- ende uddannelse	-0,25628	0,08585	-2,99	0,003
x1_lang videregående uddannelse	-0,49722	0,12625	-3,94	0,000
x1_Meget venstre og venstreorienteret	0,31466	0,09377	3,36	0,001
x2_1Meget højre og høj- reorienteret	-0,58581	0,21276	-2,75	0,006
x2_2Meget højre og høj- reorienteret	-0,58177	0,23232	-2,50	0,012
x3_kvinde	0,35222	0,08820	3,99	0,000
x3_mellemlang videregå- ende uddannelse	0,32646	0,09448	3,46	0,001
x3_lang videregående uddannelse	0,45460	0,12497	3,64	0,000
x3_offentlig ansat	0,40643	0,09940	4,09	0,000
x3_privat ansat	0,37591	0,14313	2,63	0,009
<i>Geografi</i>				
x2_2 Østdanmark	0,38741	0,17751	2,18	0,029
x4by 5000 + indbyggere	-0,39687	0,17280	-2,30	0,022
pris_by 30000 plus ind- byggere	0,00020	0,00005	4,03	0,000
pris_by5-30,000 indbyg- gere	0,00014	0,00005	2,97	0,003
x2_2 Ringkøbing-skjern	-0,76702	0,34657	-2,21	0,027
x3_Ringkøbing-skjern	0,11731	0,05531	2,12	0,034
x4_Brøndby	0,80318	0,25450	3,16	0,002
pris_Lolland	0,00011	0,00005	2,25	0,024
<i>"Ved ikke"/"Andet"</i>				
x3_manglende bag-	1,41206	0,17215	8,20	0,000

Modelresultater	Parameter- estimat	Standardafvigelse	t-værdi	Signifikansniveau
grundoplysning				
x1_åbne-lukketider ved ikke ¹	-0,40344	0,18489	-2,18	0,029
x1_by ved ikke	0,38405	0,11384	3,37	0,001
x1_Indkomst ved ikke	0,16428	0,30417	0,54	0,589
x2_1by ved ikke	0,40839	0,23887	1,71	0,087
x2_1Indkomst ved ikke	-0,87854	0,60628	-1,45	0,147
x2_2by ved ikke	-0,32959	0,26710	-1,23	0,217
x2_2Indkomst ved ikke	-0,65604	0,63515	-1,03	0,302
x3_antal børn per voksen ved ikke	0,04928	0,14938	0,33	0,741
x3_by ved ikke	-0,23320	0,11212	-2,08	0,038
x3_Indkomst ved ikke	0,00663	0,28626	0,02	0,982
x4_uddannelsesmulighed er ved ikke	-0,16821	0,16221	-1,04	0,300
x4by ved ikke	-0,15913	0,22420	-0,71	0,478
x4Indkomst ved ikke	0,74475	0,52184	1,43	0,154
pris_by ved ikke	0,00000	0,00006	-0,01	0,991
pris_Indkomst ved ikke	-0,00011	0,00018	-0,61	0,540

Note: 1) Parameterestimat er udtryk for nytten ved økologisk frokostordning i forhold til ingen frokostordning.

Bilagstabel 8.2 Spredning på fordeling af parameterestimer, model til børneinstitutionsområdet

Variabel	Spredning
X1	0,00408
X2_2	1,08379
X2_3	1,62806
X3	0,00190
X4	0,93727

Bilagstabel 8.3 Modelspecifikation for børneinstitutionsområdet

Modelspecifikation	
Antal observationer	10.350
Loglikelihood værdi (med kommuner)	-2.962
Teststørrelse	29,28
Frihedsgrader	4
Chi2	6,86006E-06

II. Skoleområdet

Bilagstabel 8.4 Modelresultater for skoleområdet

Modelresultater	Parameter- estimat	Standardafvigelse	t-værdi	Signifikansniveau
Hovedeffekter				
X1	0,63001	0,07659	8,23	0,000
X2	0,83241	0,14537	5,73	0,000
X3_2	0,46432	0,15169	3,06	0,002
X3_3 ¹	-0,56489	0,13358	-4,23	0,000
X4	1,04591	0,13045	8,02	0,000
Status quo	-0,16504	0,13093	-1,26	0,207
Pris	-0,00038	0,00003	-11,87	0,000
Interaktioner				
<i>Relation til området</i>				
x1_skoletype_2	-0,31653	0,10811	-2,93	0,003
x3_2_skole_3	0,41941	0,19532	2,15	0,032
x3_2_skoletype_2	-0,59386	0,22349	-2,66	0,008
x4_boern_2	-0,26271	0,09376	-2,80	0,005
<i>Serviceniveau og tilfredshed</i>				
x1_serx1_3	-0,47648	0,11435	-4,17	0,000
x2_serx2_2	-0,35221	0,14542	-2,42	0,015
x2_serx2_3	-0,61246	0,17308	-3,54	0,000
x3_3_serx3_2	0,93785	0,30904	3,03	0,002
x4_serx4_2	-0,35992	0,12860	-2,80	0,005
x4_serx4_3	-0,94449	0,14801	-6,38	0,000
x4_serx4_4	-1,52302	0,18707	-8,14	0,000
<i>Individvariable</i>				
x1_hfud_6	-0,27464	0,12962	-2,12	0,034
x2_alder_4	-0,27355	0,13192	-2,07	0,038
x3_2_politik_1	0,78635	0,32007	2,46	0,014
x3_2_politik_2	0,47354	0,22790	2,08	0,038
x3_3_hfud_5	0,33401	0,15639	2,14	0,033
x3_3_hfud_6	0,61348	0,23378	2,62	0,009
x3_3_politik_5	-1,03099	0,33517	-3,08	0,002
pris_hfud_2	-0,00011	0,00004	-2,98	0,003
pris_hfud_3	-0,00016	0,00006	-2,68	0,007
pris_alder_4	0,00010	0,00004	2,44	0,015
pris_politik_4	-0,00012	0,00004	-2,85	0,004
<i>Geografi</i>				
pris_ostvest_1	0,00009	0,00003	2,98	0,003
x1_bornholm	-0,32011	0,12306	-2,60	0,009
x3_2_nyborg	-0,84494	0,30944	-2,73	0,006
x3_3_horddjurs	0,58275	0,25394	2,29	0,022
x4_gentofte	-0,28000	0,14045	-1,99	0,046
<i>"Ved ikke"/"Andet"</i>				
x1_serx1_4	-0,32440	0,13226	-2,45	0,014
x1_skoletype_3	-0,06692	0,14841	-0,45	0,652
x1_husindk_6	-0,54700	0,29935	-1,83	0,068
x1_hfud_7	0,43674	0,57308	0,76	0,446
x1_byland_4	1,09891	0,32664	3,36	0,001
x1_politik_6	-0,11162	0,11814	-0,94	0,345
x2_serx2_4	-0,62505	0,28140	-2,22	0,026
x2_skoletype_3	0,22247	0,15493	1,44	0,151
x2_husindk_6	0,23966	0,30075	0,80	0,426
x2_hfud_7	-0,20207	0,61607	-0,33	0,743
x2_byland_4	-0,03977	0,33879	-0,12	0,907
x2_politik_6	-0,16006	0,12747	-1,26	0,209
x3_2_skoletype_3	-0,17696	0,33079	-0,53	0,593
x3_2_husindk_6	-0,85231	0,60950	-1,40	0,162
x3_2_hfud_7	-0,02799	1,11317	-0,03	0,980
x3_2_byland_4	0,43544	0,66802	0,65	0,515

Modelresultater	Parameter- estimat	Standardafvigelse	t-værdi	Signifikansniveau
x3_2_politik_6	0,78536	0,27365	2,87	0,004
x3_3_skoletype_3	-0,15544	0,25921	-0,60	0,549
x3_3_husindk_6	0,10306	0,50836	0,20	0,839
x3_3_hfud_7	-0,24081	0,97625	-0,25	0,805
x3_3_byland_4	1,06789	0,55137	1,94	0,053
x3_3_politik_6	-0,16175	0,21613	-0,75	0,454
x4_skoletype_3	-0,21641	0,16079	-1,35	0,178
x4_husindk_6	0,02646	0,33942	0,08	0,938
x4_hfud_7	-0,08497	0,72911	-0,12	0,907
x4_byland_4	-0,03620	0,34361	-0,11	0,916
x4_politik_6	0,07308	0,13622	0,54	0,592
pris_husindk_6	0,00019	0,00010	1,93	0,053
pris_hfud_7	-0,00052	0,00047	-1,11	0,268
pris_byland_4	-0,00043	0,00018	-2,44	0,015
pris_politik_6	-0,00009	0,00005	-1,75	0,080

Note: 1) Parameterestimat er udtryk for nytten ved økologisk frokostordning i forhold til ikke-økologisk frokostordning.

Bilagstabel 8.5 Spredning på fordeling af parameterestimer, model til skoleområdet

Variabel	Spredning
X1	0,88449
X2	0,75005
X3_2	0,60402
X3_3	1,08972
X4	0,86746

Bilagstabel 8.6 Modelspecifikation for skoleområdet

Modelspecifikation	
Antal observationer	14.985
Loglikelihood værdi (med kommuner)	-4.448
Teststørrelse	246
Frihedsgrader	6
Chi2	2,38931E-50

III. Ældreområdet

Bilagstabel 8.7 Modelresultater for ældreområdet

Modelresultater	Parameter-estimat	Standardafvigelse	t-værdi	Signifikansniveau
Hovedeffekter				
x1	0,01822	0,12955	0,14	0,888
x2	0,62823	0,09532	6,59	0,000
x3	0,00533	0,20682	0,03	0,979
x4	0,16998	0,11435	1,49	0,137
Status quo	-0,62772	0,09039	-6,94	0,000
Pris	-0,00031	0,00003	-11,74	0,000
Interaktioner				
<i>Relation til området</i>				
pr_kend_1	-0,00009	0,00002	-3,68	0,000
x1_kend_1	0,48997	0,13845	3,54	0,000
x3_kend_1	0,83465	0,18114	4,61	0,000
x3_kend_2	0,93452	0,22291	4,19	0,000
pr_kend_3	-0,00011	0,00003	-4,17	0,000
x1_kend_3	0,49282	0,14562	3,38	0,001
x3_kend_3	0,92129	0,18756	4,91	0,000
<i>Individvariable</i>				
pr_alder_2	0,00007	0,00002	3,46	0,001
x1_alder_2	0,32068	0,10605	3,02	0,002
x2_alder_2	0,44349	0,09584	4,63	0,000
x4_alder_2	0,29548	0,09575	3,09	0,002
x3_besk_9	0,29559	0,12479	2,37	0,018
x3_hfud_5	-0,25176	0,10735	-2,35	0,019
x2_hfud_6	-0,44332	0,12274	-3,61	0,000
x3_hfud_6	-0,48132	0,14959	-3,22	0,001
x4_hfud_6	-0,42643	0,13043	-3,27	0,001
x4_hink_2	0,23847	0,10443	2,28	0,022
x4_hink_3	0,39964	0,11329	3,53	0,000
pr_kvin_1	-0,00007	0,00002	-3,39	0,001
x2_kvin_1	0,26280	0,09433	2,79	0,005
x3_kvin_1	0,42056	0,10697	3,93	0,000
x4_kvin_1	0,31039	0,09480	3,27	0,001
x1_pol_1	1,00078	0,15559	6,43	0,000
x2_pol_1	0,65480	0,13216	4,95	0,000
x3_pol_1	0,92001	0,15846	5,81	0,000
x1_pol_2	0,23391	0,11662	2,01	0,045
x3_pol_2	0,60695	0,12073	5,03	0,000
<i>Kommunevariable</i>				
x1_kom_02	0,31384	0,15449	2,03	0,042
pr_kom_02	-0,00006	0,00003	-2,28	0,022
pr_kom_04	0,00008	0,00003	3,00	0,003
x2_kom_01	-0,36179	0,16821	-2,15	0,031
pr_kom_05	0,00008	0,00003	2,59	0,010
x3_kom_12	-0,32533	0,14685	-2,22	0,027

Bilagstabel 8.8 Spredning på fordeling af parameterestimer, model til ældreområdet

Variabel	Spredning
x1	1,53885
x2	-1,34114
x3	1,84155
x4	0,78746
Status quo	-2,22131

Bilagstabel 8.9 Modelspecifikation for ældreområdet

Modelspecifikation	
Antal observationer	34.245
Loglikelihood værdi (med kommuner)	-10.083
Teststørrelse	32
Frihedsgrader	6
Chi2	1,68147E-05

IV. Vej- og affaldsområdet

Bilagstabel 8.10 Modelresultater for vej- og affaldsområdet

Modelresultater	Parameter- estimat	Standardafvigelse	t-værdi	Signifikansniveau
Hovedeffekter				
X1_2	-0,50063	0,12485	-4,01	0,000
X1_3	-0,43074	0,10932	-3,94	0,000
X2_2	-0,10250	0,11419	-0,90	0,369
X2_3	-0,38399	0,12488	-3,07	0,002
X3	2,16141	0,16734	12,92	0,000
X4	2,55602	0,16742	15,27	0,000
Status quo	1,47957	0,10605	13,95	0,000
Pris	-0,00042	0,00002	-18,16	0,000
Interaktioner				
<i>Relation til området</i>				
x1_2_harbil_2	0,71030	0,18945	3,75	0,000
x1_3_harbil_2	0,63914	0,19394	3,30	0,001
x2_2_transport_3	0,35491	0,16361	2,17	0,030
x2_2_boligtypeb_2	-0,42765	0,16003	-2,67	0,008
x3_boligtypea_2	0,36445	0,11452	3,18	0,001
x4_transport_2	0,43453	0,13803	3,15	0,002
x4_transport_3	0,54503	0,17229	3,16	0,002
pris_transport_3	-0,00009	0,00004	-2,14	0,032
<i>Serviceniveau og tilfredshed</i>				
x1_2_serx2_2	0,40521	0,12650	3,20	0,001
x1_3_serx2_2	0,56077	0,13250	4,23	0,000
x2_3_serx2_4	0,74704	0,21319	3,50	0,000
x2_3_serx2_5	0,60758	0,30161	2,01	0,044
x3_serx3_2	-1,38167	0,16507	-8,37	0,000
x3_serx3_3	-2,30932	0,19064	-12,11	0,000
x4_serx4_2	-1,68659	0,15842	-10,65	0,000
x4_serx4_3	-2,95777	0,23990	-12,33	0,000
x4_serx4_4	-1,68931	0,75317	-2,24	0,025
<i>Individvariable</i>				
x1_2_husindk_5	0,40326	0,19620	2,06	0,040
x1_2_politik_4	-0,38761	0,16844	-2,30	0,021
x1_2_politik_5	-0,52317	0,23932	-2,19	0,029
x2_2_koen_1	0,33415	0,12530	2,67	0,008
x2_3_koen_1	0,30508	0,13631	2,24	0,025
pris_hfud_6	-0,00008	0,00004	-1,99	0,047
pris_politik_1	0,00012	0,00004	3,29	0,001
<i>Kommunevariable</i>				
x1_2_ostvest_1	0,43422	0,11909	3,65	0,000
x2_2_byland_1	-0,41490	0,15318	-2,71	0,007
x2_3_byland_1	-0,47622	0,15891	-3,00	0,003
x1_3_gentofte	0,85076	0,20176	4,22	0,000
x2_2_lolland	0,74417	0,18522	4,02	0,000
x2_2_sonderborg	0,40503	0,16658	2,43	0,015
x2_2_gentofte	-0,59595	0,22476	-2,65	0,008
x2_3_lolland	0,85995	0,20196	4,26	0,000
x4_vesthimmerland	-0,70290	0,22226	-3,16	0,002
x4_sonderborg	0,41212	0,15710	2,62	0,009
pris_bornholm	-0,00012	0,00004	-2,69	0,007
<i>"Ved ikke"/"Andet"</i>				
x1_2_serx1_6	0,27066	0,18027	1,50	0,133
x1_2_serx12_5	-0,06100	0,35609	-0,17	0,864
x1_2_transport_5	-0,81431	0,44073	-1,85	0,065
x1_2_husindk_6	0,06642	0,38182	0,17	0,862
x1_2_hfud_7	-0,47367	0,67981	-0,70	0,486
x1_2_byland_4	0,50227	0,35905	1,40	0,162
x1_2_politik_6	-0,38371	0,18243	-2,10	0,035

Modelresultater	Parameter- estimat	Standardafvigelse	t-værdi	Signifikansniveau
x1_3_serx1_6	0,21056	0,18659	1,13	0,259
x1_3_serx12_5	0,48402	0,36742	1,32	0,188
x1_3_transport_5	-0,32149	0,43998	-0,73	0,465
x1_3_husindk_6	-0,03950	0,39565	-0,10	0,920
x1_3_hfud_7	0,10327	0,62941	0,16	0,870
x1_3_byland_4	0,02597	0,37659	0,07	0,945
x1_3_politik_6	0,16682	0,18021	0,93	0,355
x2_2_serx2_6	0,06914	0,19209	0,36	0,719
x2_2_serx12_5	-0,18592	0,35346	-0,53	0,599
x2_2_transport_5	0,45468	0,44130	1,03	0,303
x2_2_husindk_6	0,40023	0,37572	1,07	0,287
x2_2_hfud_7	0,48807	0,63756	0,77	0,444
x2_2_byland_4	-0,15211	0,37321	-0,41	0,684
x2_2_politik_6	0,25686	0,18054	1,42	0,155
x2_3_serx2_6	-0,14559	0,21087	-0,69	0,490
x2_3_serx12_5	-0,21972	0,38665	-0,57	0,570
x2_3_transport_5	0,12496	0,49801	0,25	0,802
x2_3_husindk_6	-0,10544	0,45739	-0,23	0,818
x2_3_hfud_7	0,60215	0,72148	0,83	0,404
x2_3_byland_4	-0,32718	0,40162	-0,81	0,415
x2_3_politik_6	0,41705	0,20334	2,05	0,040
x3_serx3_4	-0,85561	0,63876	-1,34	0,180
x3_transport_5	-0,21328	0,35687	-0,60	0,550
x3_husindk_6	0,15366	0,32703	0,47	0,638
x3_hfud_7	0,70422	0,54649	1,29	0,198
x3_byland_4	0,10024	0,30568	0,33	0,743
x3_politik_6	-0,15177	0,14952	-1,01	0,310
x4_transport_5	0,23624	0,41432	0,57	0,569
x4_husindk_6	0,13059	0,37742	0,35	0,729
x4_hfud_7	1,04943	0,62418	1,68	0,093
x4_byland_4	-0,39609	0,34246	-1,16	0,247
x4_politik_6	-0,30585	0,17280	-1,77	0,077
pris_transport_5	0,00006	0,00009	0,66	0,509
pris_husindk_6	0,00001	0,00009	0,11	0,914
pris_hfud_7	-0,00022	0,00017	-1,34	0,180
pris_byland_4	0,00011	0,00007	1,50	0,135
pris_politik_6	-0,00003	0,00004	-0,62	0,538

Bilagstabel 8.11 Spredning på fordeling af parameterestimer, model til vej- og affaldsområdet

Variabel	Spredning
X1_2	-0,70473
X1_3	1,09999
X2_2	0,48417
X2_3	1,17934
X3	-0,50140
X4	1,41945

Bilagstabel 8.12 Modelspecifikation for vej- og affaldsområdet

Modelspecifikation	
Antal observationer	29.394
Loglikelihood værdi (med kommuner)	-7.327
Teststørrelse	79
Frihedsgrader	9
Chi2	2,04282E-13

V. Tværgående prioritering

Bilagstabel 8.13 Modelresultater for tværgående prioritering

Modelresultater	Parameter- estimat	Standardafvigelse	t-værdi	Signifikansniveau
Hovedeffekter				
x1	0,31949	0,06967	4,59	0,000
x2	1,09828	0,06961	15,78	0,000
x3	0,57240	0,05628	10,17	0,000
x4	0,18366	0,04551	4,04	0,000
Status quo	-0,58301	0,07565	-7,71	0,000
Pris	-0,00023	0,00001	-21,09	0,000
Interaktioner				
<i>Serviceniveau og tilfredshed</i>				
x1_bornHverken eller	0,95506	0,17409	5,49	0,000
x2skoleHverken eller	1,00091	0,13134	7,62	0,000
x2skoleMeget Tilfreds	0,41009	0,12333	3,33	0,001
x1_bornMeget utilfreds	0,71912	0,26843	2,68	0,007
x2skoleMeget utilfreds	0,85886	0,21054	4,08	0,000
x1_bornTilfreds	0,47077	0,11114	4,24	0,000
x2skoleTilfreds	0,86431	0,09274	9,32	0,000
x1_bornUtilfreds	0,77913	0,16818	4,63	0,000
x2skole Utilfreds	1,18779	0,14972	7,93	0,000
<i>Individvariable</i>				
pris_alder2633	-0,00006	0,00002	-3,42	0,001
x1_alder2633	0,52100	0,09378	5,56	0,000
x4alder2633	-0,33393	0,08933	-3,74	0,000
x4alder3441	-0,20425	0,07323	-2,79	0,005
x4alder4249	-0,25505	0,07122	-3,58	0,000
x3_alder5057	0,47683	0,07204	6,62	0,000
x2_alder58p	-0,26681	0,08530	-3,13	0,002
x3_alder58p	0,59519	0,08070	7,38	0,000
x1_alene	-0,33223	0,08036	-4,13	0,000
x2_alene	-0,30636	0,08076	-3,79	0,000
x1_højreorienteret	-0,46886	0,09349	-5,01	0,000
x2_højreorienteret	-0,38713	0,09183	-4,22	0,000
x3_højreorienteret	-0,21600	0,07955	-2,72	0,007
x3_Indkomst 900,000 +	-0,67000	0,10149	-6,60	0,000
pris_Indkomst ved ikke	-0,00004	0,00004	-0,84	0,399
x1_Indkomst ved ikke	0,03587	0,21544	0,17	0,868
x2_Indkomst ved ikke	0,49311	0,25506	1,93	0,053
x3_Indkomst ved ikke	-0,15936	0,20102	-0,79	0,428
x4Indkomst ved ikke	0,29099	0,18739	1,55	0,120
x1_kvinde	0,22387	0,06356	3,52	0,000
x3_kvinde	0,37116	0,05787	6,41	0,000
pris_meget højreorienteret	0,00010	0,00003	3,75	0,000
x1_meget højreorienteret	-0,63177	0,14086	-4,49	0,000
x2_meget højreorienteret	-0,67679	0,15675	-4,32	0,000
x3_meget højreorienteret	-0,27944	0,12193	-2,29	0,022
pris_meget venstre orienteret	0,00006	0,00002	3,10	0,002
x1_meget venstre orienteret	0,48745	0,11811	4,13	0,000
x2_meget venstre orienteret	0,33533	0,12407	2,70	0,007
x1_venstre orienteret	0,43228	0,08533	5,07	0,000
x2_venstre orienteret	0,33198	0,08413	3,95	0,000
<i>Kommunevariable</i>				
pris_by 5000 indbyggere +	0,00003	0,00001	2,25	0,024
x2_Østdanmark	-0,21260	0,05993	-3,55	0,000

Modelresultater	Parameter- estimat	Standardafvigelse	t-værdi	Signifikansniveau
<i>"Ved ikke"/"Andet"</i>				
x1_ ved ikke	0,14629	0,08796	1,66	0,096
pris_by ved ikke	-0,00004	0,00002	-2,31	0,021
x2_by ved ikke	0,07505	0,09662	0,78	0,437
x3_by ved ikke	0,07410	0,07620	0,97	0,331
x4by ved ikke	0,05408	0,07403	0,73	0,465
x1_manglende bag- grundsinfo	0,38268	0,10918	3,51	0,000
Kommuner				
pris_Bornholm	-0,00006	0,00002	-3,45	0,001
pris_Sønderborg	-0,00005	0,00002	-2,79	0,005
pris_Århus	0,00003	0,00001	2,41	0,016
x1_Nyborg	0,38958	0,11320	3,44	0,001
x2_Brøndby	0,31483	0,11814	2,66	0,008
x2_Stevns	0,26674	0,12090	2,21	0,027
x2_Sønderborg	0,21653	0,10141	2,14	0,033
x3_Bornholm	0,22587	0,09435	2,39	0,017
x3_Lolland	0,27309	0,09748	2,80	0,005

Bilagstabel 8.14 Spredning på fordeling af parameterestimer, model til tværgående prioritering

Variabel	Spredning
x1	0,95870
x2	1,04277
x3	0,92015
x4	0,69866
Status quo	2,60560

Bilagstabel 8.15 Modelspecifikation for tværgående prioritering

Modelspecifikation	
Antal observationer	52.416
Loglikelihood værdi (med kommuner)	-15.655
Teststørrelse	62,066
Frihedsgrader	9
Chi2	5,35048E-10

Bilag 9 Teorien bag stated preference-metoden, modelkørsler og beregningsteknik

De indsamlede data om præferencer er baseret på valg mellem forskellige servicepakker, hvor hvert valg er baseret på en såkaldt diskret begivenhed – dvs. enten er et alternativ valgt eller også er det ikke.

Analyse af sådanne præferencedata kræver en model, der kan håndtere denne lidt specielle form for data. Sådanne modeller kaldes diskrete eller kvalitative økonometriske modeller⁷². I dette bilag præsenteres teorien bag diskrete modeller kort. Herefter redegøres der for fremgangsmåden i de konkrete modelkørsler, og endelig gennemgås de tekniske detaljer bag beregningen af betalingsviljeestimer.

B9.1 Teoretisk beskrivelse af diskrete modeller

Modellering af præferencer, udtrykt gennem valg mellem forskellige servicepakker, tager udgangspunkt i den centrale og sædvanlige antagelse om, at det observerede valg er et udtryk for, at respondenterne i undersøgelsen maksimerer deres individuelle nytte. Det vil sige, at respondenterne kun vælger en pakke af serviceydelser (f.eks. alternativ A i eksemplet i Bilagstabel 7.1 på side 188), hvis serviceydelserne i denne servicepakke giver respondenterne en højere nytte end serviceydelserne i de andre viste servicepakker. Dette er udtrykt i nedenstående såkaldte nyttefunktionsudtryk (1).

$$U_i(X^A, Z_i) > U_i(X^B, Z_i; X^C, Z_i) \quad (1)$$

I nyttefunktionen (1) er U et udtryk for respondent i 's indirekte nyttefunktion. Nyttefunktionen indeholder X^A , X^B og X^C , som er de forskellige egenskaber, alternativ A, B og C i valgsituationen er udstyret med – det drejer sig om typen og niveauet af de forskellige serviceydelser og den øgede betaling. Nyttefunktionen indeholder også Z_i , der er de individuelle respondenteres karakteristika herunder også hvilken kommunal service, respondenterne modtager i dag.

En almindelig antagelse er, at nyttefunktionen er lineært additiv, hvilket betyder at den samlede nytte ved et givet alternativ er lig summen af nyten af servicepakkens egenskaber.

I analyserne af diskrete valgdata kan man have meget detaljeret information om respondenternes karakteristika, og derigennem forklare en stor del af variationen i præferencerne bag de observerede valg. Men det er klart, at det kun er respondenterne selv, som har det perfekte kendskab til valgets opståen og derved den sande nytteinformation. For at tage højde for den ukomplette information om den sande nyttefunktion, inkluderes der et såkaldt fejlsled i nyttemodellen,

⁷² Reference 9 Madalla, 1983 og Reference 11 Ben-akiva og Lerman, 1985

som kan forklare de valg, som ifølge modellen virker tilfældige, deraf navnet *Random Utility*⁷³. (1) ændres derfor til:

$$V_i(X^A, Z_i) + \epsilon_i^A > V_i(X^B, Z_i) + \epsilon_i^B; V_i(X^C, Z_i) + \epsilon_i^C \quad (2)$$

Hvor V_i er den observerbare del af nytten, som i tilknytter servicepakkerne, og ϵ_i^j ($A, B, C \in J$) er det alternative og individspecifikke fejlede.

Formålet med denne undersøgelse er ikke blot at identificere, hvilke præferencer respondenterne har, men også at identificere og beskrive forskelle i præferencer for kommunale serviceydelser. Eller sagt med andre ord, så er formålet at forklare, hvorfor alle respondenter ikke vælger ens, når de præsenteres for de samme servicepakker, ved at undersøge om respondenternes individuelle forskelle i valg er systematiske i forhold til deres baggrundskarakteristika.

For at komme denne problemstilling nærmere, bevæger vi os fra de ovenstående valgudtryk til en mere konkret nyttefunktion. Hvis vi forestiller os to fiktive personer, "Hans fra Stevns" og "Peter fra Århus", kan vi opstille to generelle nyttefunktioner, hvor X_1 , X_2 og X_3 er tre forskelle serviceydelser (eksempelvis for børneinstitutionsområdet, hvor serviceydelserne er frokost i børneinstitutioner (X_1), åbningstider (X_2) og antal børn per voksen (X_3)).

$$\text{Hans, Stevns: } U_{\text{Hans}} = \beta_{\text{Hans}}^1 \cdot X^1 + \beta_{\text{Hans}}^2 \cdot X^2 + \beta_{\text{Hans}}^3 \cdot X^3 + \varepsilon_{\text{Hans}} \quad (3)$$

$$\text{Peter, Århus: } U_{\text{Peter}} = \beta_{\text{Peter}}^1 \cdot X^1 + \beta_{\text{Peter}}^2 \cdot X^2 + \beta_{\text{Peter}}^3 \cdot X^3 + \varepsilon_{\text{Peter}} \quad (4)$$

I udtrykket har Hans og Peter som udgangspunkt forskellige nytte af de tre serviceydelser X_1 , X_2 og X_3 , da parametrene β_1 , β_2 og β_3 , der repræsenterer nytten ved de tre serviceydelser, er personspecifikke og koblet til Hans eller Peter. I forhold til undersøgelsens formål giver dette grundlag for at undersøge, om nytten ved de tre serviceydelser rent faktisk er forskellige, eller om:

$$\beta_{\text{Hans}}^1 = \beta_{\text{Peter}}^1 \quad \text{og} \quad \beta_{\text{Hans}}^2 = \beta_{\text{Peter}}^2 \quad \text{og} \quad \beta_{\text{Hans}}^3 = \beta_{\text{Peter}}^3$$

Hvis vi finder forskelle i præferencer ($\beta_{\text{Hans}}^1 \neq \beta_{\text{Peter}}^1$), så er det interessante spørgsmål, hvad der kan forklare disse præferenceforskelle. Er det eksempelvis forskelle i udbuddet af nuværende serviceydelser, er det indkomst, uddannelse, eller noget helt fjerde, der kan forklare forskellene?

B9.2 Parameterestimerer

Som det fremgår af ovenstående afsnit, sammenligner vi præferencerne på baggrund af de estimerede nytter (parameterestimerer), som respondenterne giver udtryk for via deres valg. Parameterestimererne estimeres i den diskrete valgmodel og fremgår af tabellerne i Bilag 8.

⁷³ Reference 12 McFadden

Størrelsen og fortegnet på parameterestimatet siger noget om, hvor stor nytten er, men det siger også noget om, hvorvidt en ændring i en bestemt serviceydelse giver en positiv, negativ eller slet ingen nytte for respondenterne. Alt andet lige, så vil et positivt parameterestimat være et udtryk for, at respondenterne tilknytter ændringen en positiv nytte og omvendt med et negativt parameterestimat.

B9.3 Analysemodeller og modelteknik

Der er foretaget separate analyser for hvert af de fire serviceområder, der er omfattet af undersøgelsen, og for den tværgående prioritering mellem områderne. I alt er der således fem sæt af analyser. For hvert af de fem sæt analyser er der kørt både en deskriptiv model (også kaldet hovedeffektmodel) og en forklaringsmodel (også kaldet interaktionsmodel), jf. beskrivelsen i afsnit 3.4 og Bilag 7 afsnit B7.3. På baggrund af hver model er der beregnet resultater i form af betalingsviljer.

I dette afsnit beskrives de modeltekniske detaljer bag opstilling af analysemodellerne. Beskrivelsen er forholdsvis teknisk og den fulde forståelse heraf forudsætter forhåndskendskab til metoden. For mere baggrund om metoden henvises der til litteraturen på området, jf. Bilag 1.

Deskriptive modeller - hovedeffektmodeller

Modelkørsler -
deskriptive modeller

For hvert serviceområde og for den tværgående prioritering er der først kørt en deskriptiv model (hovedeffektmodel), svarende til en modelkørsel uden interaktioner. Alle de fem separate hovedeffektmodeller er kørt med mixed logit, som er nærmere beskrevet nedenfor.

Som tidligere beskrevet er resultaterne fra de deskriptive modeller udtryk for respondenternes *gennemsnitlige* betalingsvilje for de enkelte serviceændringer. Resultaterne er ikke vægtet i forhold til den faktiske populationsfordeling, og modellen identificerer ikke præferenceforskelle mellem respondentgrupper.

Forklaringsmodeller - interaktionsmodeller

Modelkørsler -
forklaringsmodeller

Efter de deskriptive modeller er der opstillet en forklaringsmodel (interaktionsmodel) for hvert serviceområde og for den tværgående prioritering, dvs. fem separate modeller. De fem separate forklaringsmodeller er først kørt som en conditional logit model (C-logit-model) og herefter i mixed logit. Den anvendte procedure er nærmere beskrevet nedenfor.

Resultaterne fra forklaringsmodellerne viser, om der er præferenceforskelle mellem forskellige grupper af respondenter, f.eks. kvinder og mænd. Når betalingsviljerne for de forskellige respondentgrupper beregnes, er de baseret på én analysemodel, hvor alle de signifikante forklarende variable for det enkelte serviceområde indgår samtidig.

Forklaringsvariable i
modellerne

De forklarende variable, der som udgangspunkt afprøves i forklaringsmodellerne, er nøje udvalgt for hvert af de fire serviceområder og for den tværgående prioritering, jf. afsnit 3.2.2 og Bilag 4. Nogle forklarende variable er generelle og går igen i alle de fem forklaringsmodeller (f.eks. alder og indkomst), mens

andre er specifikke for den enkelte model (f.eks. antal dansktimer i skolen og åbningstid i børneinstitutionen).

Modellerne er først kørt uden kommunevariablen, dvs. respondenternes specifikke bopælskommune (trin 1, jf. Bilag 7). Dernæst testes det i hver forklaringsmodel, om kommunevariablene kan bidrage signifikant til modellens forklaringskraft (trin 2, jf. Bilag 7).

Opstilling af forklaringsmodeller, trin 1

Forklaringsmodellerne er opstillet i en proces, hvor alle de forventede forklaringsfaktorer for præferencerne på et serviceområde som udgangspunkt indgår i modellen. Herefter laves en lang række modelkørsler, hvor variable uden forklaringskraft successivt fjernes fra modellen (stepvis procedure).

Principperne i udvælgelsen af forklarende variable til de endelige modeller er følgende:

- Alle insignifikante variable fjernes fra modellen, da de ikke har forklaringskraft på variation i præferencer. Det endelige kriterium for, om en variabel bliver i modellen, er et 0,05-niveau for statistisk signifikans.
- Signifikansniveauet måles både på parameterestimerne for effekten af serviceydelserne og på parameterestimatet for prisseffekten.
- Hovedeffekter og status quo ”låses fast”, så de beholdes i modellen, uanset om de er signifikant forskellige fra 0 eller ej.
- I modellen bevares kun variable, hvis betydning for præferencer logisk kan forklares. Derfor er udvælgelsen delvist baseret på individuelle, faglige vurderinger i analyseprocessen.

Som beskrevet ovenfor fjerner man med denne tilgang alle insignifikante variable fra modellen (bortset fra hovedeffekter). Det gøres for at undgå overspecifikation af modellerne. I visse tilfælde kan det betyde, at der er en tendens til skjulte effekter. Hvis f.eks. indkomstvariablen er insignifikant og derfor udeladt af modellen, kan en evt. indkomsteffekt afspejle sig i en anden signifikant variabel, f.eks. uddannelsesniveau.

Ved den beskrevne procedure fås i trin 1 en forklaringsmodel for hvert af de fem områder, der *ikke* indeholder kommunevariablen, som behandles særskilt.

Opstilling af forklaringsmodeller, trin 2

Med udgangspunkt i de opstillede forklaringsmodeller fra trin 1 testes det dernæst, om kommunevariablen kan bidrage signifikant til modellens forklaringskraft. Det foregår på samme måde som trin 1-modellen, hvor den først køres som en conditional logit-model (C-logit-model) og herefter i mixed logit, jf. nedenfor. Kommunevariablen testes ved hjælp af 11 dummyvariable (en for hver kommune bortset fra en benchmark-kommune), og signifikante variable vælges ud efter de samme principper som for de øvrige forklarende variable, jf. ovenfor. Ved test af kommunevariablen fastholdes alle øvrige parametre i modellen på de værdier, der er estimeret i de første forklaringsmodeller (trin 1).

Modeltekniske detaljer

Den procedure, der anvendes til estimation af forklaringsmodellerne, kan inddeles i to trin: C-logit og mixed logit.

C-logit

I første trin estimeres en simpel conditional logit-model (C-logit-model). Insignifikante parametre frasorteres ved en stepwise procedure, hvor insignifikante variable tages ud af modellen én efter én. Frasorteringen er ordnet efter signifikansniveau, så de mest insignifikante variable frasorteres først. I første trin frasorteres ned til et niveau, hvor signifikansniveau på de tilbageblivende variable er på 10 %.

Mixed logit

I andet trin af model estimationen estimeres mixed logit-modeller med panel-specifikation. Udgangspunktet for disse estimationer er den opstillede model fra trin 1. I dette andet trin frasorteres de resterende insignifikante forklarende variable ned til et signifikansniveau på 5 %.

Som beskrevet ovenfor, sker der løbende, i begge trin, en faglig vurdering af, om der kan gives plausible fortolkninger på de estimerede signifikante sammenhænge. Hvis ikke dette er tilfældet, så forkastes de forklarende variable fra modellen.

Generelt gælder om undersøgelsens kørsler med mixed logit-modeller, at:

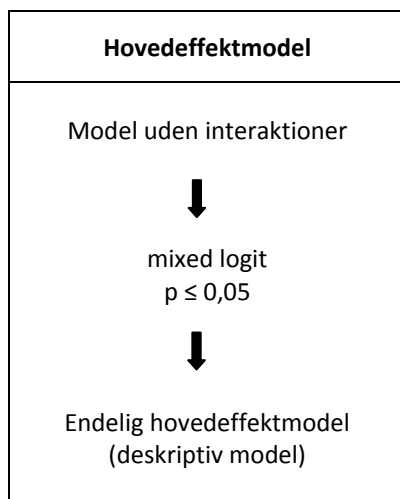
- Der mixes kun på hovedattributter (minus pris) og status quo
- Det antages at de "mixede" hovedattributter er normalfordelte
- Endelig mixed logit-kørsel sker med 500 halton draws (N-rep = 500)
- Signifikansniveau er 5 %

Oversigt over modelkørsler

Modelkørsler i overblik

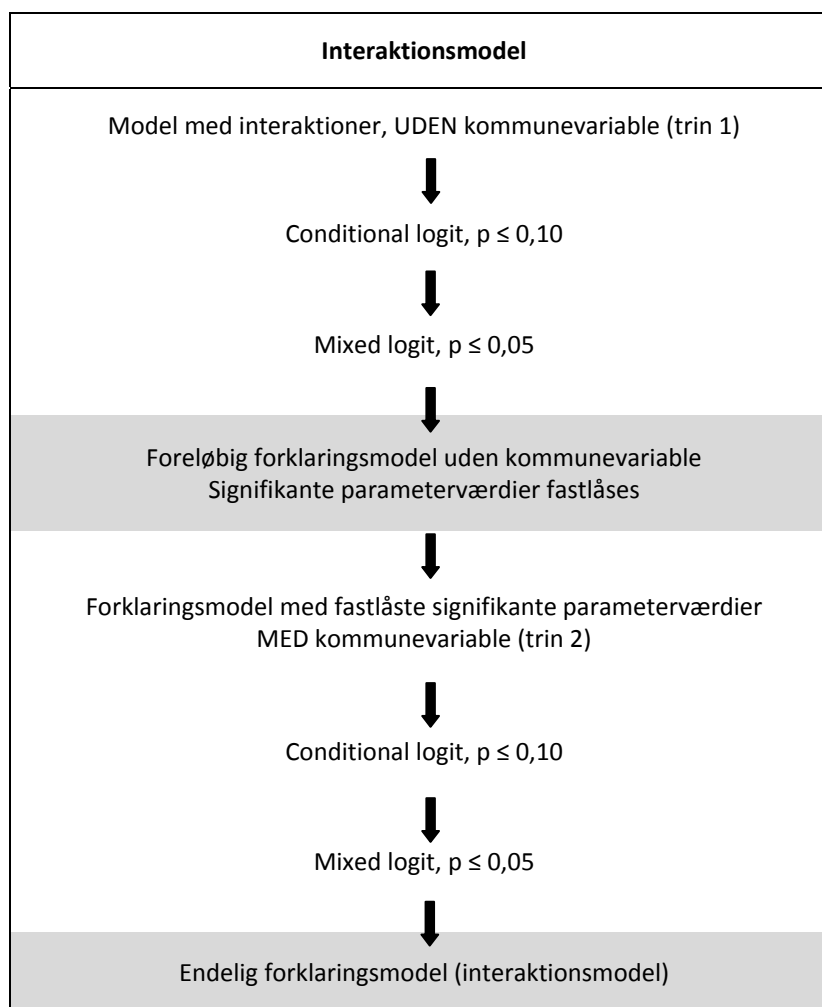
Bilagsfigur 9.1 viser en oversigt over den modelkørsel for hovedeffektmodellen, der er foretaget for hvert af de fire serviceområder og den tværgående prioritering.

Bilagsfigur 9.1 Procedure for modelkørsler, hovedeffektmodeller (deskriptive)

Bilagsfigur 9.2 viser en oversigt over den modelkørsel for hovedeffektmodellen, der er foretaget for hvert af de fire serviceområder og den tværgående prioritering.

Bilagsfigur 9.2 Procedure for modelkørsel til interaktionsmodeller (forklaringsmodeller)

B9.4 Estimation af betalingsviljer

Betalingsviljerne beregnes ved at tage udgangspunkt i de parametre, der er estimeret i modellerne. En af disse parametre er beregnet på baggrund af betalingsattributten, der indgår i valgsituationerne som ekstra skat eller brugerbetaling, og den betegnes β^p . Parameterestimatet for betalingen er et udtryk for, hvordan øget betaling reducerer sandsynligheden for, at et givent alternativ vælges. Fælles for parameterestimatet for betalingen og parameterestimerne for ændringer i serviceydelserne er, at de på en ens skala forklarer folks valg gennem ændringer i sandsynligheden for at vælge et alternativ.

Dette er en vigtig egenskab ved modellerne, da man derved direkte kan estimere, hvor mange enheder af den ene parameter, der svarer til en enhed af en anden parameter. For en negativ parameter som øget betaling kan det derfor estimeres, hvor mange enheder af betalingen (dvs. hvor mange kroner), der skal til for at fjerne indflydelsen af en positiv parameter. Det svarer til betalingsviljen for den positive parameter, der her er en ændring i en serviceydelse, som respondenterne gerne vil betale for at få.

Betalingsviljer fra deskriptive modeller

Resultater fra de deskriptive modeller er beregnede betalingsviljer for hovedattributter, dvs. gennemsnitlige betalingsviljer for samtlige respondenter, hvor der ikke er taget højde for forskelle i præferencer mellem forskellige grupper af respondenter.

For en udvalgt serviceydelse (i) beregnes den gennemsnitlige betalingsvilje som:

$$WTP_D^i = \frac{\beta_D^i}{\beta_D^p} \cdot \quad (5)$$

hvor

$\beta_D^i = \cdot$ Parameterestimat på hovedeffekt i fra den deskriptive model

$\beta_D^p = \cdot$ Parameterestimat på pris fra den deskriptive model

Betalingsviljer fra forklaringsmodeller

Resultater fra hver af forklaringsmodellerne er resultatet af en modelkørsel med interaktioner, hvor der er taget højde for signifikante forskelle i præferencer mellem forskellige grupper af respondenter.

Betalingsviljer, referencegrupper

For hver forklaringsmodel er der afleveret resultater i form af beregnede betalingsviljer for referencegrupperne for hver enkelt serviceydelse (se beskrivelse i Bilag 7) og for de forskellige såkaldte interaktionsgrupper, dvs. respondentgrupper, hvis parameterestimer er signifikant forskellige fra referencegruppens.

For en udvalgt serviceydelse (i) beregnes referencegruppens betalingsvilje som:

$$WTP_{reference}^i = \frac{\beta^i}{\beta^p} \cdot \quad (5)$$

hvor

$\beta^i = \cdot$ Parameterestimat på hovedeffekt i (uden interaktioner)

$\beta^p = \cdot$ Parameterestimat på pris (uden interaktioner)

Referencegruppens betalingsvilje betegnes som signifikant forskellig fra 0, hvis parameterestimatet på hovedeffekten er signifikant forskellig fra 0.

Betalingsviljer, interaktionsgrupper

Den relative betalingsvilje for serviceydelse i for øvrige grupper af respondenter (interaktionsgrupper, her vist som gruppe j) beregnes i forhold til referencegruppens betalingsvilje. Denne relative betalingsvilje beregnes som gruppe j 's betalingsvilje minus referencegruppens betalingsvilje for serviceydelse i :

$$\Delta WTP_j^i = \frac{\beta^i + \beta_j^i}{\beta^p + \beta_j^p} - \frac{\beta^i}{\beta^p} \quad (6)$$

hvor

$\beta_j^i = \cdot$ j 'te gruppens parameterestimat for i 'te serviceydelse

$\beta_j^p = \cdot$ j 'te gruppens parameterestimat for prisseffekt

I beregningen af interaktionsgruppe j 's relative betalingsvilje indgår parameterestimatet for j 'te gruppe kun, hvis det er signifikant forskelligt fra 0. Ligeledes indgår parameterestimatet for prisseffekten for j 'te gruppe kun, hvis dette estimeret er signifikant forskelligt fra 0.

Linearitet i de undersøgte intervaller

For nogle af de udvalgte serviceydelser er der tale om trinvis stigninger i servicen, det gælder f.eks. for åbningstid i børneinstitutioner. For disse serviceydelser er der i modellerne antaget linearitet i det undersøgte interval. Her er der kun beregnet betalingsvilje for den største serviceændring (f.eks. 1 times øget åbningstid) mens betalingsviljen for andre niveauer i de undersøgte intervaller estimeres lineært. F.eks. kan betalingsvilje for ½ times øget åbningstid beregnes som halvdelen af betalingsviljen for 1 times øget åbningstid. Det er i analyserne konstateret, at antagelsen om linearitet i de undersøgte intervaller holder stik.